

İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF
TÜRKÇE DERSİNDE
KÜLTÜREL DEĞERLER VE EĞİTİMİ:
BİR DURUM ÇALIŞMASI

Başak KASA

(Doktora Tezi)

Eskişehir, 2015

İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF TÜRKÇE DERSİNDE KÜLTÜREL DEĞERLER VE
EĞİTİMİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI

Başak KASA

DOKTORA TEZİ

İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programı

Danışman: Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Kasım, 2015

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Başak KASA'nın "İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Kültürel Değerler ve Eğitimi: Bir Durum Çalışması" başlıklı tezi 13.11.2015 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programında, Doktora tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı-Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr. Mehmet GÜLTEKİN

Üye : Prof.Dr. Nevzat BATTAL

Üye : Doç.Dr. Ş.Dilek BELET BOYACI

Üye : Doç.Dr. Pınar GİRMEN

Üye : Doç.Dr. Hüseyin ANILAN

Prof.Dr.Esra CEYHAN
Eğitim Bilimleri Enstitü
Müdürü

ÖZET

İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF TÜRKÇE DERSİNDE KÜLTÜREL DEĞERLER VE EĞİTİMİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI

Başak KASA

İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Kasım 2015

Danışman: Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN

21. yüzyılda bireylerdeki ve toplumlardaki değer sisteminin bozulması, değerler eğitimine önem verilmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda değerler eğitiminin önemini ortaya koyan birçok çalışma gerçekleştirilmiştir.

Değerler eğitimi informal olarak ailede başlamakta ve formal olarak okullarda devam etmektedir. Değerler eğitimi, okullarda örtük program yoluyla gerçekleştiği gibi öğretim programları yoluyla da yapılmaktadır. Bu bağlamda özellikle dil becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir role sahip olan Türkçe dersi değer eğitiminde öne çıkan önemli dersler arasında yer almaktadır.

Türkçe dersi bireyin dil gelişimiyle birlikte iletişimini, sosyalleşmesini, kültürel etkileşimini de sağlamaktadır. Böylece birey, Türkçe öğretim programında yer alan metinlerle hem dil becerilerini geliştirmekte hem de içinde yaşadığı toplumun kültürünü, değerlerini ve özelliklerini öğrenmektedir. Bu yönüyle Türkçe dersi özellikle kültürel değerlerin kazandırılmasında önemli bir işlev üstlenmektedir.

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değer eğitiminin nasıl gerçekleştiğinin ortaya konmasıdır. Nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması deseni benimsenerek gerçekleştirilen araştırmanın katılımcılarını, 2013-2014 öğretim yılı bahar yarıyılında Malatya il merkezinde yer alan bir ilkokulun dördüncü sınıfında görev yapan sınıf öğretmeni ve bu sınıfta öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri sınıf içi gözlem öğretmen ve öğrencilerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve araştırmacı tarafından gözlem sürecinde tutulan alan

notları ve ilkököl dördüncü sınıf Türkçe ders kitabını, çalışma kitabını, yardımcı dil bilgisi kitabını, gözlem sürecinde elde edilen fotoğrafları içeren dokümanlardan oluşmaktadır. Gözlem verileri video kaydıyla; yarı yapılandırılmış görüşme verileri ise ses kaydı yoluyla toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen verileri içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Dokümanlar, araştırma verilerini destekleyici veriler olarak ele alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda araştırma bulgularına dayalı elde edilen sonuçlar şöyle sıralanmıştır:

- İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlere ilişkin olarak *Dil, Tarih, Din, Gelenek-Görenek, Sanat, Bağımsızlık Simgeleri, Şehirler* olmak üzere altı tema elde edilmiştir. Bu kapsamda ilkököl dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan değerlerden biri olan:
 - ✓ “Dil Teması” altında *Sözcükler, Atasözleri, Deyimler, Kalıp Sözler, Özdeyişler, Fıkralar* alt temaları oluşmuştur.
 - ✓ “Tarih Teması” başlığı altında ise *Tarihî Olaylar, Tarihî Kişiler, Tarihî Eserler, Millî Bayramlar, Spor* alt temaları ortaya çıkmıştır.
 - ✓ “Din Teması” başlığı altında *Allah İnancı, Peygamber İnancı, Dinî Bayramlar, Sünnet* alt temaları oluşmuştur.
 - ✓ “Gelenek-Görenek Teması” başlığı altında *Nevruz, Ekmek, Düğün, Asker Uğurlama, Millî Yas* alt temaları ortaya çıkmıştır.
 - ✓ “Sanat Teması” başlığı altında *Heykel, Türküler, Halk Oyunları ve Edebî Eserler/Yazarlar/Şairler* alt temaları ortaya çıkmıştır.
 - ✓ “Şehirler Teması” başlığı altında *Önemli Şehirler ve Şehirlerin Simgesi* alt temaları belirlenmiştir.
 - ✓ “Bağımsızlık Simgeleri Teması” başlığı altında *Bayrak, Vatan ve Millî Marş* alt temaları ortaya çıkmıştır.
- İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlerin eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik etkinliklere ilişkin olarak *Dinleme, Konuşma, Yazma, Okuma ve Görsel Okuma-Görsel Sunu Alanı* olmak üzere beş tema ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlerin eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik olarak:

- ✓ “Dinleme Alanı” teması altında yönelik *örnek hikâye-olay anlatma, öğretmenin kendi yaşamından örnek vermesi ve düz anlatım* alt temaları ortaya çıkmıştır.
- ✓ “Konuşma Alanı” teması altında *görseller hakkında konuşma, soru-cevap, öğrencilerin yaşamlarından örnek vermesi* alt temaları oluşmuştur.
- ✓ “Okuma Alanı” teması altında *metin okuma, kitap okuma, sözlük kullanma, imlâ kılavuzu kullanma* alt temaları ortaya çıkmıştır.
- ✓ “Yazma Alanı” teması bağlamında *mektup yazma, şiir yazma, çalışma kitabı yazma etkinlikleri* alt temaları ortaya çıkmıştır.
- ✓ “Görsel Okuma-Görsel Sunu Alanı” teması altında *doğaçlama, piyes, harita kullanma, pano hazırlama ve bayram hazırlığı* alt temaları ortaya çıkmıştır.
- İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değer eğitimine yönelik olarak öğretmenin *telkin* ve *değer belirginleştirme* değer yaklaşımlarını kullandığı ortaya çıkmıştır.
- İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değer eğitiminin değerlendirilmesinde, genellikle gözlem yoluyla değerlendirme yapıldığı görülmüştür. Bu bağlamda öğretmen soru-cevap yöntemiyle öğrencilerin konu hakkındaki açıklamalarını dinlemiş; sınıf içi etkinliklerle öğrenciyi değerlendirme fırsatı bulmuştur.
- İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değer eğitimine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri bağlamında *kültürel değerler, kültürel değerlerin önemi* ve *Türkçe dersinde kültürel değerlerin önemi* temaları ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlerin eğitimine ilişkin olarak öğretmen ve öğrenci görüşlerine yönelik olarak:
 - ✓ Öğretmen ve öğrenciler, kültürel değer kavramına ilişkin çoğunlukla kültürel değerlerin tarihsel yönünü vurgulamışlardır.
 - ✓ Öğretmen, kültürel değerlerin bireyin içinde yaşadığı topluma uyumunun gerçekleşmesi için gerekli olduğunu vurgulamış; kültürel değerlerin öğrencilerin toplumun geçmişini öğrettiğini ve toplumun özelliklerini yansıttığını belirtmiştir.

- ✓ Öğretmen, kültürel değerlerin Türkçe dersindeki önemine ilişkin olarak kültür aktarımında dilin önemini vurgulamış ve bu anlamda Türkçe dersinin önemli olduğunu belirtmiştir.
- ✓ Öğrenciler kültürel değerlerin Türkçe dersindeki önemine ilişkin olarak Türkçe dersinde edindikleri kültürel değerlere vurgu yapmışlardır. Bu anlamda tarihî olaylara, tarihî kişilere, millî ve dinî bayramlara, bayrağa, edebi eserlere yönelik kazanımlarını belirtmişlerdir.
- ✓ Öğretmenin Türkçe dersinde kültürel değerlerin aktarımına yönelik olarak bilgi bağlamında sorun yaşamadığı; ancak öğrencilerin bu değerleri davranışa dönüştürmesinde sorun yaşadığı anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İlkokul, Türkçe Dersi, Kültürel Değerler, Kültürel Değerler Eğitimi, Durum Çalışması.

ABSTRACT

CULTURAL VALUES AND THEIR EDUCATION IN ELEMENTARY FOURTH GRADE TURKISH COURSE: A CASE STUDY

Başak KASA

Department of Primary Education Doctorate Degree
Anadolu University Graduate School of Educational Sciences

November 2015

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN

In 21. century, the corruption in the value system of individuals and societies has led to more importance attached to values education. In this regard, many studies have been conducted that emphasized the importance of values education.

Values education informally starts in family, and formally continues at schools. Values education is conducted at schools through hidden curriculum as well as instructional curriculum. In this respect, the Turkish course that has an important role in developing language skills is among the courses that come to forth in values education.

In addition to language development, the Turkish course also enables individuals' communication, socialization and cultural interaction. In this way, they both develop their language skills and learn the culture, values and characteristics of the society through the texts included in the Turkish curriculum. From this perspective, the Turkish course has an important function in teaching cultural values in particular.

The aim of this study is to reveal how the values education is conducted in the elementary fourth grade Turkish course. The participants of the study that adopted case study design, a qualitative research approach, were the elementary teacher and students of a fourth grade class at an elementary school in the city of Malatya in the spring semester of 2013-2014 school year. The data of the study consisted of classroom observations, semi-structured interviews conducted with the teacher and students, and the documents including the field notes taken by the researcher during observation

process, the elementary fourth grade Turkish coursebook, workbook and supplementary grammar book, and the photographs taken in the observation process. The observation data were collected through video recording while the semi-structured interview data were gathered via audio recording. The data obtained in the study were analysed using content analysis. The documents were used to support the research data.

The results revealed based on the research findings in accordance with the data obtained in the study are listed as follows:

- With respect to the cultural values included in the elementary fourth grade Turkish course, six themes including *Language, History, Religion, Traditions, Arts, Symbols of Independence, and Cities* were revealed. In this scope, various sub-themes were formed under these themes being one of the values included in the elementary fourth grade Turkish course:
 - ✓ The sub-themes under the theme "Language" were *Words, Proverbs, Idioms, Formulaic Expressions, Sayings, Anecdotes.*
 - ✓ The sub-themes under the theme "History" were *Historical Events, Historical Figures, Historical Artefacts, National Festivals and Sports.*
 - ✓ The sub-themes under the theme "Religion" were *Belief in Allah, Belief in the Prophet, Religious Festivals, and Circumcision.*
 - ✓ The sub-themes under the theme "Traditions" were *Nowruz, Bread, Weddings, Soldier Send-off, and National Mourning.*
 - ✓ The sub-themes under the theme "Arts" were *Sculptures, Folk Songs, Folk Dances, and Literary Works/Writers/Poets.*
 - ✓ The sub-themes under the theme "Cities" were *Major Cities, and Symbols of the Cities.*
 - ✓ The sub-themes under the theme "Symbols of Independence" were *Flag, Homeland, and National Anthem.*
- With respect to the activities towards cultural values education in the elementary fourth grade Turkish course, five themes including *Listening, Speaking, Writing, Reading and Visual Reading-Visual Presentation Areas* emerged. In this scope, various sub-themes were formed under the themes related to teaching cultural values in the elementary fourth grade Turkish course:

- ✓ The sub-themes related to the activities in the theme "Listening Area" were *Telling sample stories-cases, Teacher giving examples from his/her own life, and Traditional teaching.*
- ✓ The sub-themes under the theme "Speaking Area" were *Talking about visuals, Question-answer and Giving examples from students' lives.*
- ✓ The sub-themes under the theme "Reading Area" were *Reading texts, Reading books, Using Dictionary, and Using spelling book.*
- ✓ The sub-themes under the theme "Writing Area" were *Writing letter, Writing poem, and Workbook writing activities.*
- ✓ The sub-themes under the theme "Visual Reading-Visual Presentation Area" were *Improvization, Play, Using maps, Preparing boards, and Preparation for a festival.*
- With regard to the cultural values education within the elementary fourth grade Turkish course, the teacher was observed to use the approaches of suggestion and value clarification.
- The evaluation in the cultural values education within the elementary fourth grade Turkish course was observed to be usually done through observations. In this regard, the teacher listened to the students' explanations on the topic using the question-answer method, and had the opportunity to evaluate the students in in-class activities.
- Based on the views of the teacher and students towards cultural values education in the elementary fourth grade Turkish course, the themes of cultural values, the importance of cultural values and the importance of cultural values in the Turkish course were revealed. In this scope, the findings from the views of the teacher and students on teaching cultural values in the elementary fourth grade Turkish course are as follows:
 - ✓ The teacher and students mostly emphasized the historical aspect of cultural values related to the concept of cultural values.
 - ✓ The teacher pointed out that cultural values were necessary for individuals' adaptation to the society they live in, and stated that cultural values taught students their history and reflected the characteristics of the society.

- ✓ The teacher also emphasized the importance of language in conveying culture with regard to the importance of cultural values in the Turkish course, and asserted that the Turkish course was of significance in this respect.
- ✓ The students underlined the cultural values they gained in the Turkish course with regard to the importance of cultural values in the Turkish course. In this sense, they specified their gains towards historical events, historical figures, national and religious festivals, their flag, and literary works.
- ✓ It was observed that the teacher did not experience any problems regarding their knowledge in delivering cultural values in the Turkish course; however, the students had difficulty in transferring these values into acts.

Key Words: Elementary school, Turkish course, cultural values, cultural values education, case study.

ÖNSÖZ

Günümüzde küreselleşmenin toplum yaşamındaki etkisi artarak sürmektedir. Toplumların bu süreçte kendi kültürlerini koruması ve geliştirmesi gerekmektedir. Böylece kendi kültürünü yitirmeyen aynı zamanda evrensel değerleri benimseyen bireylerin ortaya çıkması beklenmektedir. Bu bağlamda bireylere planlı ve programlı olarak okullarda kültürel değerlerin öğretilmesi neredeyse bir zorunluluktur. Kültürün bir parçası olan dilin en iyi biçimde aktarılmasını sağlayan Türkçe dersinin kültürel değer kazandırmadaki yeri kuşkusuz büyük önem taşımaktadır.

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerler ve kültürel değerlerin eğitimine yönelik sürecin incelenmesini amaçlayan bu araştırmanın Türkçe derslerinde kültürel değerlerin nasıl aktarılabilceği, Türkçe dersinin kültürel değerler eğitimindeki rolünün ne olduğu ve öğretmenlerin bu süreci nasıl gerçekleştirmeleri gerektiğini ortaya koyması bakımından alandaki çalışanlara katkı getireceği umulmaktadır.

Tez sürecine birlikte başladığımız, ancak birlikte tamamlayamadığımız, bu süreçte bana emek veren, değerli görüşlerini aktaran saygıdeğer hocam Prof. Dr. Şefik YAŞAR'a kalpten dualarımı gönderiyor, rahmetle anıyorum.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde ve tamamlanmasında en büyük katkıyı sağlayan ve beni süreç boyunca destekleyen, yardımlarını esirgemeyen, bana zaman ayıran değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN'e en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Araştırma sürecimde beni hep yüreklendiren, iş yaşamında beni hep destekleyen, bana yön veren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Nevzat BATTAL'a tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Araştırma boyunca verdiği destek, gösterdiği özveri ve öneriler için Doç. Dr. Pınar GİRMEN'e, araştırmada değerli görüşlerini benimle paylaşan değerli hocalarım Doç. Dr. Ş. Dilek BELET BOYACI ve Doç. Dr. Hüseyin ANILAN'a teşekkür ederim.

Araştırmaya görüşleriyle destek veren, katkı sağlayan, araştırma boyunca bana yoldaşlık eden, doktoradaki yol arkadaşım Dr. Emel GÜVEY AKTAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmaya getirdikleri akademik katkılar ve manevi destekleri için Arş. Gör. Birsen ŞAHAN YILMAZ'a ve Arş. Gör. Bahar DOĞAN'a en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Araştırma süresince yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen arkadaşlarım Dr. Munise DURAN'a, Arş. Gör. Ceyhun SERVİ ve eşi Gülay SERVİ'ye teşekkür ederim.

Araştırmanın gerçekleşmesini sağlayan saygıdeğer sınıf öğretmeni ve güzel öğrencilerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmada ve doktora sürecimde maddi desteğini esirgemeyen TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

Beni bugünlere getiren, sevgileriyle büyüten canım annem Ayşe KASA'ya ve canım babam Tefvik KASA'ya ve en değerli parçam, biricik ablam Burçak KASA KARA'ya yaşamımda oldukları ve beni hiçbir zaman yalnız bırakmadıkları için teşekkür ederim.

Başak KASA
Eskişehir, 2015

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	x
ÖZGEÇMİŞ	xii
İÇİNDEKİLER	xiv
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xvii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xviii
FOTOĞRAF LİSTESİ	xix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xx
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
Problem	1
Kültür:Tanımı ve Kapsamı	3
Dil-Kültür İlişkisi	6
Türkçe Dersi-Kültür İlişkisi	9
Değerler ve Değerler Eğitimi	10
Değerler Kavramı ve Değerlerin Sınıflandırılması.....	10
Değerler Eğitimi	15
Değerler Eğitimi Yaklaşımları.....	17
Değerler Eğitiminde Öğretmenin Görev ve Roller.....	21
Kültürel Değerler.....	22
Türkçe Öğretim Programında Kültürel Değerler.....	29
Araştırmanın Amacı	32
Araştırmanın Önemi.....	33
Sınırlılıklar	34
İKİNCİ BÖLÜM.....	35
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	35
Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	35

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	50
YÖNTEM	50
Araştırma Deseni.....	50
Araştırmanın Katılımcıları	55
Araştırma Ortamı	56
Veri Toplama Araçları	58
Verilerin Çözümlemesi	63
Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği.....	64
İnandırıcılık	64
Aktarılabirlik	66
Tutarlık	66
Teyit edilebilirlik	66
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	68
BULGULAR VE YORUM.....	68
İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinin Uygulama Sürecinde Öğrencilere Aktarılan Kültürel Değerler	68
İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerlerin Eğitime Yönelik Gerçekleştirilen Etkinlikler	119
İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Kültürel Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar	142
İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersi Kültürel Değerlerin Eğitiminde Değerlendirme Süreci.....	145
İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersi Kültürel Değerlerin Eğitime Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri	146
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	152
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	152
Sonuçlar.....	152
İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerlere İlişkin Sonuçlar	152
İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerin Eğitime Yönelik Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Sonuçlar	154

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerlerin Eğitime Yönelik Yaklaşımlara İlişkin Sonuçlar	155
İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerlerin Eğitiminin Değerlendirilmesine İlişkin Sonuçlar	155
İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerin Eğitime İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Sonuçları	156
Tartışma.....	156
Öneriler	160
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	160
Araştırmacılara Yönelik Öneriler	161
EKLER	162

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1. Öğrenci Özellikleri.....	55
Çizelge 2. Öğretmenle Yapılan Görüşmeler	61
Çizelge 3. Öğrencilerle Yapılan Görüşmeler.....	62
Çizelge 4. İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerlere İlişkin Bulgular.....	69
Çizelge 5. İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerin Eğitiminin Gerçekleştirilmesine Yönelik Etkinliklere İlişkin Bulgular.....	119

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Kültür Kavramı Ana Öğeler ve Kültür Haritası	6
Şekil 2. Araştırmanın Durum Çalışması Kapsamındaki Süreci	54
Şekil 3. Araştırma Yapılan Sınıf Ortamının Düzeni	57
Şekil 4. Araştırma Yapılan Sınıf Ortamı Düzeninde Yer Alan Nesnelere	58
Şekil 5. “Dil Teması”nda Yer Alan Alt Temalar	70
Şekil 6. “Tarih Teması”nda Yer Alan Alt Temalar.....	85
Şekil 7. “Din Teması”nda Yer Alan Alt Temalar	97
Şekil 8. “Gelenek-Görenek Teması”nda Yer Alan Alt Temalar.....	104
Şekil 9. “Sanat Teması”nda Yer Alan Alt Temalar	108
Şekil 10. “Şehir Teması”nda Yer Alan Alt Temalar.....	113
Şekil 11. “Bağımsızlık Simgeleri Teması”nda Yer Alan Alt Temalar	116
Şekil 12. Dinleme Alanı Temasına İlişkin Alt Temalar.....	120
Şekil 13. Konuşma Alanı Temasına İlişkin Alt Temalar	123
Şekil 14. Yazma Alanı Temasına İlişkin Alt Temalar	128
Şekil 15. Okuma Alanı Temasına İlişkin Alt Temalar.....	132
Şekil 16. Görsel Okuma-Görsel Sunu Alanı Temasına İlişkin Alt Temalar.....	136

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1. “Nasrettin Hoca’nın Köyünde” Metninde Yer Alan Görsel	74
Fotoğraf 2. Çalışma Kitabı Nasrettin Hoca’nın Köyünde Metni Etkinliği	78
Fotoğraf 3. “Anadolu Davulu” Metni ile İlgili Görsel	96
Fotoğraf 4. Yılsonu Halk Oyunları Gösterisi	111
Fotoğraf 5. Söğütlü Ali Metni Görseli	123
Fotoğraf 6. On Dokuz Mayıs ile İlgili Dörtlük Yazma Etkinliği	130
Fotoğraf 7. Samsun İline Ait Yazma Etkinliği	131
Fotoğraf 8. Çalışma Kitabındaki Deyimlere İlişkin Yazma Örneği	131
Fotoğraf 9. “Bayram” Adlı Şiir	133
Fotoğraf 10. 12 Mart İstiklal Marşı’nın Kabulü Panosu	141

KISALTMALAR LİSTESİ

VK: Video kaydı

GK: Görüşme kaydı

AN: Alan notu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde “Kültür”, “Değerler ve Değer Eğitimi”, “Kültürel Değerler” olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmış; daha sonra “Sorun”, “Araştırmanın Amacı”, “Araştırmanın Önemi” ve “Araştırmanın Sınırlılıkları” başlıklarına yer verilmiştir.

Problem

Kültür, dünya üzerinde varlığını sürdüren tüm toplum ve toplulukların sahip olduğu örgün ve kendine özgü değerler bütünüdür (Paşaoğlu, 2009, s. 144). Bir toplumun bireylerini birbirlerine bağlayan ve toplumun devamını sağlayan öğelerin başında ise değerler gelmektedir. Değerler, sosyal dayanışma oluşturarak toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirlemektedir (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009, s.107). Bu açıdan kültür değerleri, değerler de kültürü etkilemektedir. Toplumun ortak davranışlarındaki değişme ya da farklılaşma toplumun kültürüne ve toplumun kendine ait olan kültürel değerlerine de yansımaktadır.

Küreselleşme bağlamında kültürlerarası etkileşim ve alışveriş önem kazanmıştır (Özkul, 2013, s. 35). Toplumlar ve kültürlerde meydana gelen bu etkileşim, değerlerin de değişmesine neden olmuştur.

21. yüzyılda hem ulusal hem de uluslararası alanda önemli bir role sahip olan değerler eğitiminde, öğrencilerin diğer insanlar ve uluslarla bir arada yaşayabilmeleri için temel bilgi, beceri ve davranışların kazandırılması gerekmektedir (Yaşar ve Çengelci, 2006). Birey, sosyal ortamlarda var olabilmek için anlamlı bulduğu birtakım amaçlara ve değerlere sahip olmak zorundadır. Birey sahip olduğu değerleri sayesinde sosyal yaşamını düzenler, diğer insanlar arasında varlığını gösterebilir. Yine birey, sahip olduğu değerlerle bulunduğu toplumdaki ya da gruptaki diğer bireylerin davranışlarını yorumlayabilir ya da tahmin edebilir (Dökmen, 2000, s. 280-281).

Ailede informal olarak öğrenilen değerler çocuğun formal eğitime geçişiyle programlılık kazanır. Dinamik kültür değerlerinin içine doğan çocuklar zamanla, eğitim yolu ile bu değerlere süreklilik ve esneklik kazandırarak, çağın gereklerine uygun ve geleceğe dönük yeni değerler üretirler. Böylece eğitim, bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın ötesinde, toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek ölçüde ve nitelikte değer üretmek, var olan değerlerin dağılmasını önlemek, yeni ve eski değerleri bağdaştırmak sorumluluğu taşır. Bu değerler bireylerin davranışlarını ve dilek düzeylerini yine eğitim yoluyla etkiler. Bireylerde eğitim düzeyi, düşünce, duygu ve ahlaki tutumlar geliştikçe çocuklara ve gençlere verilen eğitim de düzey kazanır ve gelişir (Gürkan ve Gökçe, 1999, s.3). Bu bağlamda bireyin formal eğitim içerisinde toplumda var olan ve toplumun içselleştirdiği kültürel değere sahip olmasının yanı sıra küreselleşmeyle birlikte tüm toplumların kabul ettiği evrensel değerleri kazanması beklenmektedir.

Toplumda yaşayan tüm bireylerin iyi ve etkili vatandaş olmak için gerekli olan temel bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkları edinmesini ve onların millî ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirilmesini amaçlayan ilkokulda, bu amacın gerçekleşmesine katkı getiren derslerden biri de Türkçedir. Türkçe, çocuklara toplumun temel kültür değerlerinin aktarılması, temel toplumsal değerlerin kazandırılmasına hizmet eden en önemli derslerden biridir.

Türkçe derslerinin, öğrencilere doğru, güzel ve etkili bir biçimde Türkçeyi kullanmalarına yönelik bilgi, beceri ve tutumları edinmelerinin yanı sıra, ele alınan metinler aracılığıyla demokratik değer, tutum ve inanç kazandırma, bireylerin sahip oldukları değerlerin farkına varma ve bu değerlerin diğer insanlarla etkileşimlerine etkisinin bilincine varmalarını sağlama gibi işlevleri de bulunmaktadır. Bu nedenle, Türkçe dersinde, dil becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra değerler eğitimi bağlamında gereken ilgiyi görmesi, öğrencilere amaçlanan değerlerin kazandırılması bakımından büyük önem taşımaktadır (Kolaç ve Karadağ, 2012, s. 762).

Türkçe Dersi Öğretim Programında “Millî, manevî, ahlakî, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek” (MEB [Millî Eğitim Bakanlığı], 2005a) şeklinde ifade edilen amaç, bireylerin kültürel, millî, sosyal, sanatsal değerlerinin kazandırılmasına vurgu yapmaktadır. Bu amaç doğrultusunda ilköğretim Türkçe dersi öğretim

programında ve ders kitaplarında yer alan metinlerle doğrudan ve dolaylı değer eğitime yer verilmesi beklenmektedir. Ulusun kültürünü, geleneğini, bakış açısını yansıtan kültürel ve ulusal değerler, günümüz dünyasında bireyin sahip olması gereken evrensel değerler, Türkçe dersi öğretim programında ve ders kitaplarında açık bir şekilde yer alması kaçınılmazdır. Özellikle Türkçe dersinde kültürün ve değerlerin aktarıcısı olan dil öğrenilmektedir. Bireyin dil gelişimi arttıkça toplumsal yaşama uyumu ve toplum değerlerini algılaması daha da güçlenmektedir. Bu bağlamda Türkçe dersi, dil gelişimini artıran bir ders olmasının yanı sıra bireyin kültürünü ve kültürel değerlerini kazanmasına ve kendi kültürel, ulusal değerlerini benimsemiş, evrensel değerlerle donanık bireyler olmasına yardımcı olmaktadır.

Kültür: Tanımı ve Kapsamı

Günümüzde kültür sözcüğünü kullanmadan günlük yaşamın en sıradan ayrıntısını bile açıklamak olanaksız görünmektedir (Inglis, 2004, s. 1). Güvenç (2011, s. 125) kültürü, bilim alanında “Uygarlık”, beşeri alanda “Eğitim sürecinin ürünü”, estetik alanda “Güzel sanatlar”, teknoloji ve bilim alanında “Üretme, tarım, ekin, çoğalma ve yetiştirme” olarak tanımlamıştır. Farklı alanlarda farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte insan bilimciler, toplumların geleneksel inançlarının, kültürel ve sosyal kurumlardaki uygulamalarının kendi yaşamlarında pozitif yönde rol oynaması gerektiğini, diğer yönden kalıcı olamayacaklarını belirtmektedirler (Edgerton, 2000, s. 126). Kimi zaman topluca "kültür" olarak adlandırılabilen tutumlar, değerler ve inançlar insan davranışında önemli bir rol oynamaktadır (Porter, 2000, s. 14). Bu bağlamda insan yaşamına olumlu etki eden inançlar, değerler, davranışların kültürü oluşturduğu söylenebilir.

İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran yönü, doğanın verdiği ile yetinmemesi, onu değiştirmesi, kendi emrinde kullanması ve aşmasıdır (Kaplan, 2005, s. 33). İnsan eliyle yapılmış, insanın yaptığı ve yarattığı her şeyi ifade eden kültür (Giddens, 1994, s. 26; Talas, 2008, s. 34) insanın ne tür bir yaşama biçimi, ne tür bir var olma programı, ne tür bir davranış kalıbı benimsediğini gösterir (Uygur, 2007, s. 18). Bu anlamıyla kültürün, insanoğlu tarafından oluşturulduğu görülmektedir.

Kültür, bir sınıfın ya da grubun üyelerini diğer insanlardan ayıran “zihnin ortak programlanması” (Hofstede, 1991, s. 6) ya da bireylerin toplumda yaşamak ve kabul

görmek için öğrendiği bilgi, inanç ve deneyimlerin bütünü olarak tanımlanabilir (Hudson, 1996; Akt. Demir, 2011, s. 6). Tylor'a (1871) göre kültür bilgi, inanç, sanat, ahlak, örf ve adetleri, toplumun bir üyesi olarak bireyin kazandığı alışkanlıkları ve diğer yetenekleri kapsayan karmaşık bir bütündür (Akt. Turhan, 1997, s. 37). Turhan (1997, s. 48) da Tylor'ın (1871) tanımına benzer bir şekilde kültürü, toplumun içinde var olan her türlü bilgi, ilgi, alışkanlıklarını, değer ölçülerini, genel tutumlarını, görüşlerini, düşüncesini, davranış biçimlerini içine alan toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerleri oluşturan bir bütün olarak tanımlamıştır. Bilgiç'e (1986, s. 27; Akt. Ünal, 2012, s. 167) göre de kültür, bir millete kişilik veren, diğer toplumlarla arasındaki farkı bulmaya yarayan, tarihin akışında var olan, kendine ait maddi ve manevi varlık ve değerlerin bir bütünüdür.

Görüldüğü gibi kültürü belli bir alana dayandırmak, tanımlamak oldukça güçtür. Ancak bu tanımlardan yola çıkılarak kültürün özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Güvenç, 2011; Çavdarıcı, 2002, s. 74-75; Hofstede, 1991; Güvenç, 1985, s. 75):

Kültür;

- toplumsal insanın yarattığı maddi ve manevi değerler bütünüdür.
- toplumsaldır, belli bir toplumun kendisidir. Bu nedenle kültür, toplumdan topluma farklılık gösterir.
- doğuştan gelmez, öğrenilir.
- bireyin genlerinden değil sosyal çevresinden oluşur.
- kişisel olmayıp, sosyal değerler ve davranışlar sistemidir.
- tarihidir ve süreklidir.
- sosyal bir mirastır.
- değişime uğrar.

Tanımlarına ve özelliklerine bakıldığında kültür, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran ve geçmişten getirip geleceğe aktardığı kendine ait maddi ve manevi özellikler şeklinde tanımlanabilir. Bu bağlamda kültürü oluşturan öğeleri tanımlamak önemlidir.

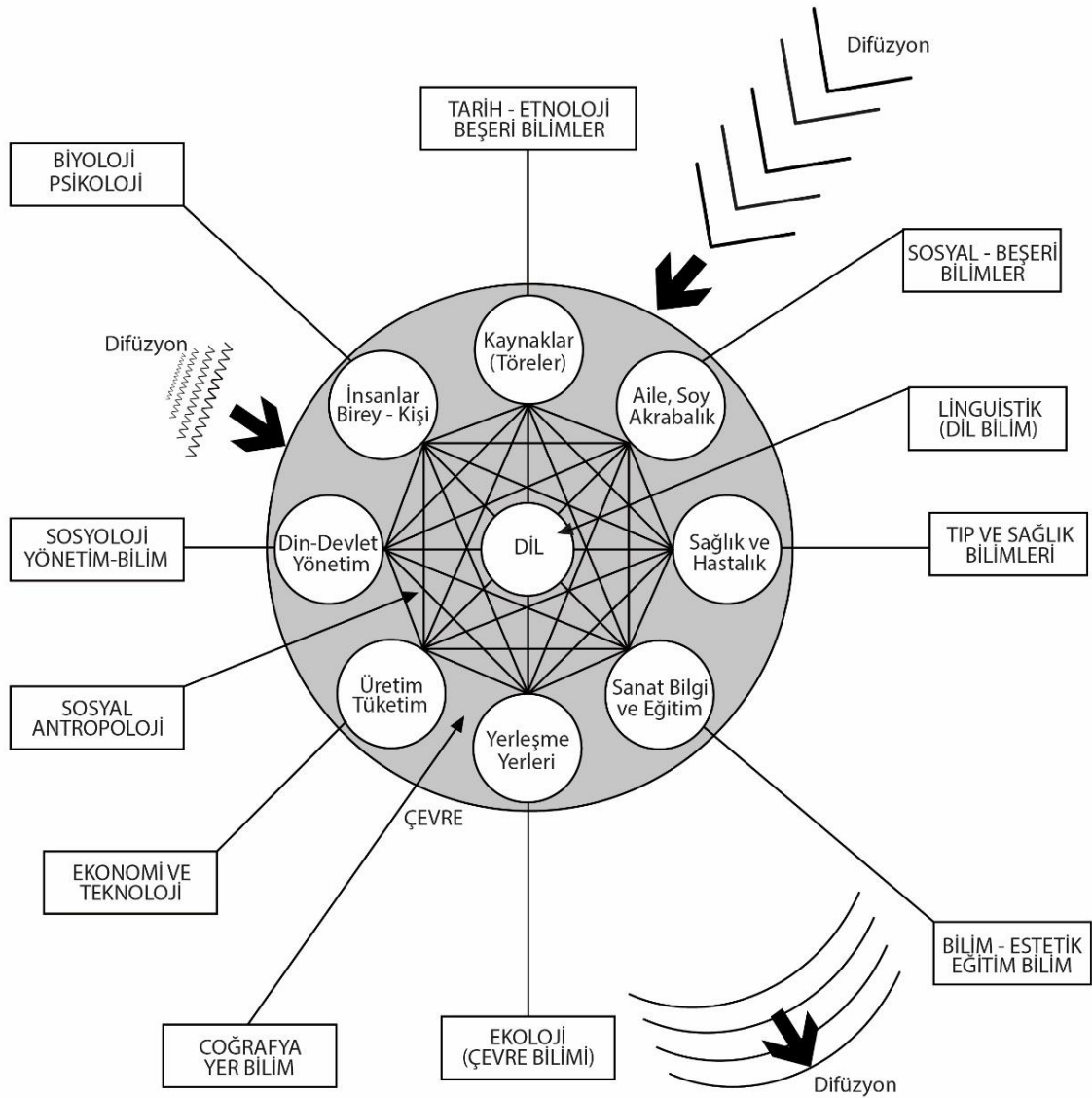
Gunnestad (2006) kültürün öğelerini şu şekilde sıralamıştır:

- Din, bireylerin nasıl inandığı ve ibadet ettiği
- Sanatın farklı türleri
- Gelenekler, hikâyeler, farklı durumlarda davranış yolları, şarkılar
- Değerler, normlar, kurallar

- Konuşmanın, etkileşimin, yaşamın yolları

Bir bütün olan kültür, yalnızca çözümlene amacıyla bölünebilir. Bu bağlamda kültürü, maddi ve manevi kültür olarak iki şekilde açıklamak mümkündür (Tezcan, 1997, Korkmaz, 1995a; Kongar, 2003; Bilgiseven, 2005; Uygur, 2007). Maddi kültür, insanların ev bark biçimleri, kullandıkları çeşitli alet ve eşyalar, giyim kuşam tarzları, yemek ve beslenme biçimleri gibi insanın yarattığı tüm araç gereçler, toplumların maddî yaşama düzeni ile ilgili olanlar; manevi kültür ise dil, tarih, gelenek ve görenek, hukuk, ahlak, değerler, kurallar gibi yaşamın manevi yönü ile ilgili olanlar şeklinde açıklanmaktadır (Korkmaz, 1995a, s. 669; Kongar, 2003, s. 19). Hodgetts ve Luthans (1997, s. 131) maddi kültürün insanların yaptıkları nesnelere oluştuğunu belirtmiştir. Manevi kültür ise maddi kültüre zıt olarak gözle görülür özelliklere sahip değildir. Kongar (2003, s. 19) özetle maddi kültürü teknoloji, manevi kültürü ideoloji olarak tanımlamaktadır.

Güvenç'in (1970, s. 107; Akt. Güvenç, 2011, s. 137) Şekil 1'de aktardığı gibi kültür, farklı bilim dallarının uğraş noktası olan insan, birey, aile, soy, gelenekler, görenekler, töreler, sağlık, sanat, eğitim, üretim, tüketim, yerleşme yerleri, din, devlet, yönetim gibi birçok ana ögeyi barındıran ve tüm bu ögelerin merkezine dili koyan çok yönlü bir kavramdır. Maddî ve manevî kültürün sınırları içine giren tüm kavram ve sözcükler dilin içinde yer almaktadır. Çünkü bir milletin kültüründe olan her şey o milletin dilinde de görülür. Bir dilin söz varlığı, o dilin kültürü hakkında en doğru bilgiyi veren kaynaklardanır (Güfta ve Kan, 2011, s. 241). Bu bağlamda dil ile kültür kavramının birbiriyle ilişkisinin kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Kültür Kavramı Ana Ögeleri ve Kültür Haritası (Güvenç, 1970, s. 107; Akt. Güvenç, 2011, s. 137).

Dil-Kültür İlişkisi

İnsanı diğer canlılardan ayıran önemli öğelerden biri dildir. Dil üzerine çok çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Türk Dil Kurumu'na [TDK, 2013] göre dil, insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle ya da işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan olarak tanımlanmaktadır. Ergin'e (1999, s. 3) göre dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, kendine özgü yasaları olan ve ancak bu yasalar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli

antlaşmalar sistemi, seslerden örölmüş sosyal bir kurumdur. Saussure (2001, s. 45) ise dili, kavramları belirten bir göstergeler dizgesi olarak tanımlamaktadır. Aksan'a (1998, s. 55) göre dil, düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir. Chomsky (2002, s. 90) ise dilin asıl amacının düşünceyi ifade etmeye hizmet ettiğini belirterek aynı zamanda bilgi aktarma, kişilerarası ilişki kurma gibi diğer amaçlarının da olduğundan söz etmektedir. Altunel (1999) de iletişim yönüne dikkat çekerek dili, iletişim için gerekli olan öznelerin aktarmak istedikleri bilgileri kodlayarak birbirlerine iletmekte kullandıkları şifreler bütünü olarak tanımlamaktadır. Dil tanımlarına bakıldığında dili, insanlar arasındaki iletişimi, duygu ve düşüncelerin aktarımını sağlayan sistemli bir anlaşma aracı olarak tanımlamak olanaklıdır.

Dilin bazı özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Dil bir iletişim aracıdır. Doğadaki bazı hayvan türlerinin ve insanların toplu olarak yaşayabilmeleri, öncelikle aralarındaki karşılıklı haberleşme ve anlaşmayı sağlayacak bir iletişim aracına sahip olmaları ile olanaklıdır (Korkmaz, 1995b, s. 660). Chomsky (2002, s.20) kalbin amacı kanı pompalamaksa, dilin amacı da iletişimdir diyerek dilin iletişim özelliğini vurgulamıştır.
- Dil sosyal bir varlıktır. Dil, bireylerin üstünde, bütün bir milletin malı olan ve bütün bir milleti içine alan kuvvetli bir kurumdur (Ergin, 1999, s. 5). Dilin toplumla olan bu ilişkisi onu sosyal bir varlık haline getirmiştir (Özbay, 2002, s. 113). Korkmaz (1995b, s. 664-665) ise dilin sosyal bir varlık olmasını toplumun üstünde bir benlik kazanmış, topluma egemen olmuş olmasına ve toplumdan topluma değişiklik göstermesine bağlamaktadır.
- Dil doğal bir araçtır. Harris ve Taylor'a (2002, s. 6) göre konuştuğumuz dil, biz doğmadan çok önce yerleşmiştir. Dolayısıyla dili kimin icat ettiği hakkındaki bilgiler, bir dokumacının dokuma tezgâhını kimin icat ettiği hakkındaki bilgilerinden daha fazla değildir. Bu bağlamda Corballis (2003, s. 12) dili, mekânları, insanları, diğer nesnelere, olayları, hatta düşüncelerle duyguları betimlemek için özel olarak kurgulanmış bir araç şeklinde tanımlamaktadır.

- Dil düşünceyi etkilemektedir. Akarsu'nun (1998, s. 43) Humbolt'tan aktardığına göre düşünceler dili yarattığı gibi, diller de düşünceleri yaratır. Dil düşünceyi tamamlayan, düşünceyi yaratan bir şeydir. Ancak dilini oluşturan ve yükselten bir toplum gerçek bir düşünce etkinliği gösterebilir.
- Dil canlı bir varlıktır. Korkmaz'ın (1995b, s. 662) belirttiği gibi dil, kalıplaşmış, değişmez, durgun bir yapıya sahip değildir. Aksine kendi yapı ve işleyişinin gerekli kıldığı özelliklere, tarihsel, sosyal ve kültürel biçimlenmelere bağlı olarak, zaman içinde değişip gelişerek yol alan sürekli bir akış ve canlılık halindedir.
- Dil kültürün aynasıdır. Dil onu konuşan milletin yaşayış biçiminin, en geniş anlamda kültürünün, dünya görüşünün, tarih boyunca geçirdiği çeşitli evrelerin ve başka toplumlarla kurduğu ilişkilerin yansıtıcısıdır (Ünalın, 2012, s. 4). Dil bir toplumun kültürünün özelliklerini kendisinde taşır. Kültürün önemli bir ögesi olan dil aynı zamanda kültürün gelişmesini sağlar. Kültürün gelecek kuşaklara taşınması dilin yardımıyla olur.

Özelliklerine bakıldığında dilin temeli belli olmayan, düşünceleri etkileyen ve kültürle iç içe olan canlı bir varlık ve doğal bir anlaşma aracı olduğu görülmektedir. Toplumların geçmişten getirdiği tüm özelliklerini kapsayan kültür ile bu özelliklerin geleceğe aktarılmasını sağlayan dil arasında ilişki oldukça önemlidir.

Dil, milletlerin gelişmesinden ve milletin kişiliğinin belirlenmesinden etkilenmektedir. Her dil kendi milletinin özelliklerine ayak uydurmakta ve belli bir karakter kazanmaktadır (Korkmaz, 1995c). Hodgetts ve Luthans (1997, s. 126) ise dilin bilgi ve düşüncelerin aktarılması ve yorumlanmasında kullanılan en önemli araçlardan biri olması nedeniyle kültürün önemli bir parçası olduğunu belirtmişlerdir. Dil, duygu ve düşüncelerin adeta kabıdır. Bu dil kabı kuşaktan kuşağa aktarılır. Kültür de sözlü ve yazılı dil ile bir milletin arasında yayılır (Kaplan, 2005, s. 151).

Toplumun hiçbir alanı dilden bağımsız değildir. Toplumun edebiyatı, felsefesi, sanatı, tekniği ile birlikte tüm kültürü, düşünceleri, kavrayış biçimi, giderek töre ve gelenekleri dille bir bağlılık içindedir, dilden ayrılamaz. Kültürü değişen bir toplumun dili, düşüncesi, düşünüş biçimi, töresi ve geleneği de değişir (Akarsu, 1998, s. 88-89). Bu bağlamda dil, milletlerin özelliklerini, yaşayış biçimini, yaşama bakış açısını bir

başka deyişle tüm kültürlerini etkileyen, geliştiren, zenginleştiren bir ögedir. Bir milletin geçirdiği yaşam sürecinde dilleri değıştikçe kültürleri, kültürleri değıştikçe de dilleri değışmekte ve gelişmektedir. Bu bağlamda bir milletin dilinin korunması ve geliştirilmesi, o toplumun kültürünün ve kültürel değerlerinin oluşmasında, aktarılmasında, gelişmesinde ve yaşatılmasında önemli bir yere sahiptir.

Türkçe Dersi-Kültür İlişkisi

Dil; ses, sözcük, cümle, işaret gibi çeşitli öğelerle dile özgü kural, yöntem, beceri ve tekniklerden oluşmaktadır. İnsanlar arasında iletişim ve etkileşim bu öğelerden yararlanılarak sağlanmaktadır (Güneş, 2013, s. 21). Bu bağlamda dil; birey ya da toplumun iletişimde kullandığı sözlü, yazılı ve devinsel simgelere dayanan anlaşma aracıdır (Demirel, 2012, s. 36).

Aynı dili konuşan insanlar sosyal varlığın temeli olan milleti oluşturur. Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir araç olduğu için, insan topluluklarını bir yığın ya da kitle olmaktan kurtararak, aralarında “duygu ve düşünce birliği” olan bir topluluk; başka bir deyişle millet durumuna getirir (Kaplan, 2005, s. 39). Bu bağlamda bir insanın iç dünyası ile dış dünyası arasındaki bağlantı ve bir milletin bireyleri arasındaki ortak duygu ve düşünce akımı, dille kurulabilmektedir (Korkmaz, 1995d, s. 740). Kültür bakımından ileri gitmiş, yükselmeler göstermiş bir ulusun dili de o yükselmeye uygun bir şekilde gelişir. Düşünce yaşamının yükselmesiyle birlikte dil de yükselir (Akarsu, 1998, s. 85). Bu bakımdan dil, kültürün ilk ve temel ögesi iken aynı zamanda milletleri birbirinden ayıran özelliklerin de en önemlisidir (Ünalın, 2012, s. 35).

Dilin amacı, öğrenci için gerekli bilgi, beceri ve tutumları oluşturmak, bunları kullanarak gelişmesini sağlamaktır. Öğrenci de dili, okul ve günlük yaşamında kimlik oluşturmak ve bir kültür alanı yaratmak için kullanır. Bu durum öğrencinin içinde yaşadığı kültürü öğrenmesini ve ona uyum sağlamasını kolaylaştırır (Güneş, 2013, s. 25). Temel dil becerilerinin sistemli ve bilinçli bir şekilde öğretildiği yerler ise eğitim kurumlarıdır. Eğitim kurumlarında temel dil becerilerinin kazandırılmasında ilköğretim basamağının ve buradaki Türkçe derslerinin ayrı bir önemi vardır (Kolaç, 2009, s. 21-22). Türkçe dersi, kültür aktarım aracı olan dili, incelikleri ve zenginlikleriyle kazandırır (Güfta ve Kan, 2011, s. 240).

Millî varlığın oluşmasında ve devam etmesinde dilin önemi büyüktür. Çocuk gözünü kendisini kuşatan dil içinde açar (Adalı, 1983, s. 31). Bu bağlamda kültür aktarımında ana dili öğretiminin önemli bir yeri vardır. Anadili eğitimi, bireyin doğumu ile ailede başlar; örgün eğitim kurumlarında devam eder. Bireyin anadili becerisi geliştikçe, üyesi olduğu milletin kültürüne hâkimiyeti de artar. Bu nedenle dil öğretimi, aynı zamanda kültür öğretimi olarak nitelendirilir. Dildeki her türlü yapı ile anlam arasındaki ilişkinin kültürel bir boyutu vardır. Ana dili eğitiminde bu nokta göz ardı edilmemelidir (Melanlioğlu, 2008, s. 66). Günümüzde ana dili öğretimi, günlük yaşamda öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmelerini, aynı zamanda dillerini doğru ve düzgün kullanabilmelerini, edebi bir zevk ve estetik duygusu kazanmalarını amaçlamaktadır. Bununla birlikte bu öğretim, öğrencilerin metinler aracılığıyla kültürel değerleri ve evrensel değerleri benimsemelerine olanak sağlamaktadır (Yaman ve Demirtaş, 2013, s. 5). Bu bağlamda dil gelişiminde önemli olan Türkçe dersi, özellikle içeriğinde yer alan metinlerle kültürün aktarımına yardımcıdır. Türkçe derslerinde yer alan programlar da Türk insanının dil becerilerini geliştirerek bu dille yazılmış bilim ve sanat eserlerini anlayan, yorumlayan, değerlendiren ve kendine ve topluma pay çıkarabilen bireyler yetiştirmek üzere hazırlanır (Tosunoğlu ve Melanlioğlu, 2004).

Değerler ve Değerler Eğitimi

Bilginin ve teknolojinin hızla geliştiği günümüzde değerleri kavramak ve benimsemek önemli duruma gelmiştir. Günümüz dünyası, hem bu hızlı gelişim ve değişime ayak uyduran hem de değerlerini bilen, koruyan ve geliştiren bireylere ihtiyaç duymaktadır.

Değerler Kavramı ve Değerlerin Sınıflandırılması

Geçmişten günümüze birçok alanda kullanılan değer kavramı ile birlikte farklı tanımlamalar da ortaya çıkmıştır. Durkheim (1893, 1897) ve Weber'e (1905) göre değerler, sosyal ve kişisel örgütlenmeyi ve değişimi açıklamak için çok önemlidir. Değerler yalnızca sosyolojide değil psikolojide, antropolojide ve ilgili diğer disiplinlerde de önemli rol oynamaktadır. Değerler, toplumları ve bireyleri tanımlamak, zamanla değişimi izlemek, tutum ve davranışların güdüsel temellerini açıklamak için kullanılır (Akt. Shwartz, 2009, s. 1).

İlk kez Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan, Latince “kıymetli olmak” ya da “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türeyen (Bilgin, 1995, s. 83) değerler, davranışlarımızı şekillendiren, bir konu hakkındaki kararlarımızı etkileyen, çeşitli inanç ve eylemlere ilişkin değerlendirmelerimize yön veren, dolayısıyla kişisel bütünlüğümüzü oluşturan ilke, inanç, düşünce ve yaşam standartlarını ifade etmektedir (Halstead ve Taylor, 1996, s. 5). Rokeach (1973) değeri, belirli bir davranış ve varoluş amacının kişisel ve toplumsal olarak karşıtlarına tercih edilmesine yönelik kalıcı bir inanç, değer sistemini ise varoluş amacı ya da tercih edilen davranış biçimi ile ilgili inançların kalıcı bir organizasyonu olarak tanımlamıştır (Akt. Sağnak, 2005, s. 103). Değer, insanı diğer canlılardan ayıran en temel özellikleri içinde barındıran ve insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünü (Ulusoy ve Dilmaç, 2012, s. 16) ve insanın tüm yaşamı boyunca davranışlarını yönlendirmede ve yaşamın şekillenmesinde etkili olan öğeler dizisidir (Yel ve Aladağ, 2009).

Değerler altı temel özelliği içermektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir (Schwartz, 2006, s. 143):

- Değerler, etkin olabilmeleri için birbirleriyle ayrılmaz biçimde bağlı olan inançlardır.
- Değerler, eylemi güdüleyen, arzulanan hedefler olarak tanımlanır.
- Değerler, genellikle nesnelere ya da durumları norm, tutum ve belirli eylemler gibi dar kavramlardan ayırır.
- Değerler, standartlar ya da ölçütler olarak kabul edilerek eylemlerin, politikaların, insanların ve olayların seçimi ya da değerlendirmesinde rehberlik etmektedir.
- Değerler, öncelik sistemi oluşturmak için birbirlerine göre göreceli önem sırasına göre sıralanır. Bu sıralama değerleri, özellikle norm ve tutumlardan ayırır.
- Değerlerin göreceli önemi, eylemi yönlendirir. İlgili ve rekabetçi değerler arasındaki yer değişimi tutum ve davranışlara rehberlik eder.

Germaine (2001, s. 50) göre değerler anlamın kaynağıdır ve insanlar kendi değerlerini kendileri seçmektedir. İnsanların kişisel değerler sistemi, dünya görüşlerine etki etmektedir (Rohan, 2000, s. 270). Bu bağlamda değerler insanların yaşama bakış

açılına ilişkin kanıttır ve insanların diğer insanlarla ilişkilerine etki etmektedir. Değerler toplumdaki topluma, okuldan okula ve bireyden bireye farklılık gösterebilirler (Turan ve Aktan, 2008).

Komblum (2011, s. 47) ulusal açıdan yaklaşarak, değer kavramını bir toplumun ortak bir biçimde önemli gördüğü düşünceler olarak tanımlamaktadır. Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir (Akbaş, 2008). Değerlerin ortaya çıkmasında sosyal onay önemlidir. Sosyal olarak onaylanan durum ya da davranışlar zamanla davranış ölçütleri durumuna gelerek değerleri oluşturmaktadır (Aktepe ve Yel, 2009). Başka bir deyişle değerler bir kişinin ya da sosyal grubun kabul ettiği standartlar, inançlar ya da moral ilkeleridir (Collins Dictionary, 2015).

Fichter (2012, s. 176) ise değerlerin sosyal boyutu üzerinde durarak işlevlerini şu şekilde sıralamıştır:

- Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araçtır.
- Değerler, kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli gördüğü maddi kültürün üzerinde toplar.
- Değerler sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yüreklendirir.
- Değerler, bireyler arasında dayanışma aracıdır.
- Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirilmesinde rehberlik eder.

Değerler, bireye amaç ve yön tayin etmekle birlikte, bireylerin davranışlarını da yargılamayı sağlamaktadır. Kişinin başkalarından ne beklemesi gerektiğini ve kendisinden ne beklendiğini bilmesine yardımcı olmaktadır. Bireyin doğru ya da yanlış, haklı ya da haksız, hoş giden ve gitmeyeni, ahlakî ve ahlakî olmayanı ayırt etmesinde ışık tutmaktadır (Yazıcı, 2006). Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler. Değerler kısaca davranışları yönlendirir ve insanların birbirlerine karşı tutumlarını belirler (Baysal ve Saman, 2010).

Bunun yanı sıra değerler, taşıdıkları anlama göre kendi aralarında sıralanırlar. Sıralanmış bir değerler kümesi, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kùltürler ve bireyler sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler. Bununla birlikte değerlerin değişime açık yapılar olduğunu belirtmek gerekir. Özellikle de zaman içinde ortaya çıkan gereksinimleri karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, s. 59).

Farklı bilim dallarında farklı düzeylerde değer ve değer sistemleri kültürel, toplumsal ve geleneksel, örgütsel ve kurumsal, bireysel değerler olarak incelenmektedir. Rokeach (1973) değerleri amaçsal ve araçsal değerler olmak üzere iki grupta ele almaktadır. Amaçsal değerler yaşamın temel amaçlarını ifade eden bilgelik, barış, eşitlik, aile güvenliği gibi değerler; araçsal değerler ise bu amaçlara ulaşmak için başvurulan davranış biçimleri ile ilgili olan dürüst, hırslı, bağışlayıcı ya da mantıksal olmanın önemi gibi değerlerdir (Akt. Rokeach ve Ball-Rokeach, 1989). Bireyler kendi yaşamındaki önem derecesine göre amaçsal ve araçsal değerlerini oluşturur. Spranger ise kişilerin altı temel değer tipinden birine gireceğini belirtmiştir. Lurie, Spranger'in bu altı değer tipi üzerine araştırmalar yaparak değerleri, sosyal, kültür karşıtı, teorik ve dinî olmak üzere dört temel; açık düşüncelilik, pratiklik ve estetik olmak üzere üç alt faktör olarak ortaya koymuştur. Spranger'in çalışmaları değerler ölçeğinin ilk versiyonuna ilham vermiştir (Roy, 2003, s. 15; Akt. Asan vd., 2008).

Spranger ve Rokeach'ın sınıflamalarının dışında da değerlere ilişkin çeşitli sınıflamalar yapılmaktadır. Schwartz (1992) değerleri, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, özyönetim, uyarılım, haz, başarı, güç, uyma, maneviyat ve güvenlik olmak üzere on bir alanda toplamıştır. Eyre ve Eyre'ye (1993) göre değerler sahip olmamız gereken değerler ve göstermemiz gereken değerler olmak üzere ikiye ayrılır:

- *Sahip olmamız gereken değerler*: Bu değerler “Biz kimiz?” sorusunun cevabı olabilecek değerlerdir. Dürüstlük, cesaret, barış, özgüven, güç, denetim, ölçülü olma, vefa ve iffet sahip olmamız gereken değerler arasındadır.
- *Göstermemiz gereken değerler*: Bu değerler ise “İnsanlara nasıl davranmalıyız?” sorusunun cevabı olabilecek değerlerdir. Bağlılık, güvenilebilirlik, saygı, sevgi, bencil olmama, duyarlılık, iyilik, dostluk, adil olma ve affetme gibi değerler bu değerler arasındadır.

Venkataiah (1998, s. 3-4) ise daha geniş bir sınıflamaya giderek değerleri, kişisel, sosyal, ahlaki, manevi ve davranışsal değerler olarak incelemiştir:

- *Kişisel değerler*, bir kişinin sosyal ilişkilerine bakmaksızın kişi tarafından istenen ve değer verilen değerlerdir. Hırs, temizlik, memnuniyet, cesaret, yaratıcılık, iş ahlakı, kararlılık, çalışkanlık, mükemmellik, dürüstlük, umutlu olma, olgunluk, düzenlilik, dakiklik, öz güven, öz motivasyon, sadelik vb. değerler kişisel değerlere örnektir.
- *Sosyal değerler*, toplumla ilgili değerlerdir. Bireyler sosyal değerleri komşularıyla, toplumla, ulusla ve dünyayla etkileşiminde uygular. Sosyal değerler, yereldir, sınırlıdır ve geçicidir. Bu değerler sosyal koşullara göre değişebilir. Sorumluluk, kardeşlik, çevre ilgisi, nezaket, diyalog, saygı, bağışlayıcılık, özgürlük, arkadaşlık, minnettarlık, misafirperverlik, adalet, sevgi, yüce gönüllülük, pişmanlık, sorumluluk, yararlılık, paylaşma, sportmenlik, duygudaşlık (sempati), takım ruhu, hoşgörü gibi değerler sosyal değerlere örnektir.
- *Ahlaki değerler*, bireylerin kişilik ve karakterlerine uygun olarak neyin doğru ve erdemli olduğuna karar vermesiyle ilgili olan değerlerdir. Bu değerler, bir kişinin öz-kontrol becerisini gösterir. Doğruluk, dürüstlük, sorumluluk, şefkat vb. ahlaki değerlere örnektir.
- *Manevi değerler*, doğruyu doğru, yanlış yanlışı yanlış olarak görmemizi sağlayan insanların birleşmesinde bir anahtardır. Bu değerler saflık, hoşnutluk, tasarruf etme, kutsallık, Tanrı'ya adanmışlık, ruhani bilgelik, soğukkanlılık (duygularla hareket etmeme), öz-disiplin, duyguların kontrolü, sabır, dindarlık, yücelik, ruh bilimi, huzur gibi değerler manevi değerlere örnektir.
- *Davranışsal değerler*, yaşamı daha başarılı ve mutlu bir duruma getirmek için ihtiyaç duyulan tüm yollardır. Bu değerler günlük yaşamda tutum ve davranışlarla sergilenir. Davranışsal değerler, bireyin yaşamına renk, samimiyet, arkadaşlık ve sevgi katar.

Dilmaç (2012, s.5-96) evrensel değerleri ele alarak, bu değerleri temel ve alt değerler olarak ikiye ayırmıştır. Bu temel değerler ve temel değerlere ait alt değerler aşağıda verilmiştir:

- *Hakikat değeri*: Sevgi, bilinç, merak, ayırt etmek, kendini analiz etme, yaşama ilgi duymak.
- *Sevgi değeri*: Merhamet ve bağlılık, cömertlik, dostluk, şefkat, iç mutluluk, doğayı sevmek.
- *İç huzur*: Kanaatkârlık, mutluluk, saygı duymak, sabır, kendini kontrol altına almak, sağlıklı yaşam, sebatkârlık.
- *Doğru davranış*: Dürüstlük, iyi davranışlar, cesaret, sorumluluk, iyi ahlak, minnettarlık, birlik, liderlik, zamanı iyi kullanma.
- *Şiddetten kaçma*: Bağışlayıcılık, hoşgörü, kardeşlik, hizmet etmek, iyimserlik, şiddetsiz yaşam, paylaşma, doğru sözlülük.

Alanyazın incelendiğinde çeşitli değer sınıflamaları görülse de eğitim açısından önemli olan değerleri sınıflandırmak değil; bireylere bu değerleri nasıl aktarabileceği ve iyi bir değer eğitiminin nasıl gerçekleştirilmesi gereklidir.

Değerler Eğitimi

Her toplum, üyeleri arasındaki birliğini koruyarak, devamlılığını sağlamak için değerlerini yeni yetişen kuşaklara kazandırmak ister. Dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, özdenetim, merhamet, çalışkanlık, cesaret gibi değerleri kazanan bireylerin kararlarını ve seçimlerini daha iyi kontrol edebileceği ve daha az olumsuz davranışlar içine girebileceği söylenebilir (Belet ve Deveci, 2008).

Yaşamın ilerleyen dönemlerinde bireyin kişiliğini, bakış açısını, davranışlarının yönünü belirleyen, onun tanınmasında temel ölçütler olarak işlev gören değerler, yaşamın içinde kazanılır. Bireyin belli değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve kişiliğine mal ederek davranışları ile sergilemesi başlı başına bir eğitim sorunudur (Yeşil ve Aydın, 2007; Kouchok, 2008).

Birey, doğumundan ölümüne kadar ebeveynlerinin, arkadaşlarının, önemli gördüğü ve sevdiği kişilerin, yaşamındaki önemli değişikliklerin ve deneyime dayalı öğrenmenin, yasaların, gelenek ve göreneklerin, dinin, eğitimin ve medyanın etkisi ile kısaca toplumun içinde sürekli sosyalleşmesi yoluyla değerleri öğrenir. Diğer bir deyişle bireyin değer sistemleri sosyalleşme süreçleri ile erken çocukluk döneminde gelişerek kültürel ve sosyal asimilasyon yoluyla onun bilişsel ve zihinsel yapısının bir parçası

durumuna gelir (Murphy vd., 1997; Russell, 2000; Akt. Uyguç, 2003). Değerlerin öğrenilmesi, ailede başlayan çevre ve okulla devam eden bir süreci içine almaktadır. Bireyler değerleri, aile ve çevreden informal yollarla öğrenirler. Şiddet, sorumsuzluk, saygısızlık, hırsızlık, dolandırıcılık, sigara ve alkol kullanımı, madde bağımlılığı, kurallara uymama, bencillik, argo kelimelerin kullanılması vb. birtakım değerlerden yoksun olumsuz davranışların giderek yaygınlaşmasına engel olmak amacıyla aileler tarafından çocuk ve gençlere sevgi, saygı, sorumluluk, hoşgörü, duyarlılık, çalışkanlık gibi değerlerin öğretilmesi büyük önem taşımaktadır (Yel ve Aladağ, 2009, s. 123). İnfomal yollarla ailede ve çevrede başlayan değer eğitimi süreci, okullarda formal yollarla devam etmelidir. Okullarda örtük bir şekilde verilen değer eğitiminin yanı sıra programlı ve planlı bir şekilde verilen değer eğitimi, bireyin aile ve çevresinden aldığı değerleri sürdürmesini ve geliştirmesini sağlayacaktır.

Değer eğitimi sürecinde bireyin kazandığı değerleri sürekli duruma getirebilmesi için bireyin bazı özellikleri de kazanması önemlidir. Doğanay'ın (2009, s. 234-236) Bailey'den (2000) aktardığına göre değer eğitiminin dört genel süreci kapsamalı gerekmektedir. Bunlar:

Akı yürütme ve mantıklı olmayı destekleme: Ahlaki kararlar başkalarının telkini ya da sorgulamadan verilebilecek kararlar değildir. Birey bağımsız akıl yürütme yoluyla olası sonuçları dikkate alarak bir yargılama ve karar verme süreci izlemelidir.

Empati kurma: Değerler eğitimi sürecinde üzerinde durulması gereken bir öge olan empatik düşünce ve düşünme, karar verme sürecinde yansıtıcı düşünme ve hoşgörülü davranmayı gerektirdiği için bireyin farklı bakış açıları geliştirmesine olanak sağlamaktadır.

Özsaygı geliştirme: Bireyin kendisini nasıl algıladığı başkalarıyla olan ilişkilerini ve kararlarını etkiler. Bu bağlamda özsaygının geliştirilmesi değer eğitiminin gereklerindedir.

İşbirliği geliştirme: Daha çok bireysel ve yarışmacı ortamlarda yetişen bireyler benmerkezci ve bencil bir kişilik yapısı oluştururken işbirliği içeren ortamlarda yetişen birey, bencillik duygusundan uzaklaşarak biz duygusu kazanır. Bu bağlamda değerler eğitiminde işbirliğine dayalı öğrenme uygulamalarının yer alması önemlidir.

Toplumların geçmişten getirdikleri özelliklerinin ve kültürlerinin merkezinde yer alan değerlerin bireylere kazandırılması toplumun sürekliliğini sağlar. Bu bağlamda

hem ailenin hem çevrenin hem de okulların değer eğitimine gereken önemi göstermeleri gerekmektedir.

Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Yürürlükte olan değerlerin, bilgilerin ve hünelerinin yetişen kuşaklara iletilmesi ve kazandırılması eğitim yoluyla olmaktadır. Bu nedenle eğitim kurum ve kuruluşları, bireylerin ve toplumun değerleri ve değer sisteminin korunması ya da değiştirilmesinde en etkili araçlardan biri olarak kabul edilir (Avcı, 2007, s. 41).

Geleneksel ve otoriter toplumlarda değer eğitimi daha çok söyleneni yapma ve sorgulamadan kabul etme, kuralları ezberleme, rol modellerini izleme ve telkin şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak demokratik toplumlarda, bireylerin kendini özgürce ifade etmesi ve siyasal sisteme katılabilmesi için bu yöntemler yeterli değildir. Demokratik toplum, demokratik değerleri özgür bir ortamda içselleştirmiş, özgür ve özerk kararlar alabilme kapasitesinde olan yurttaşlara gereksinim duyar. Bu nedenle değer eğitimi yaklaşımlarının da bu süreci desteklemesi gerekir. Değer öğretiminde çeşitli yaklaşımlar kullanılabilir. Bu yaklaşımlardan bazıları aşağıda açıklanmıştır (Akbaş, 2011, s. 355-359; Doğanay, 2009, s. 234-242; Harland ve Pickering, 2011, s. 10; Karatay, 2011, s. 1402-1405; Kirschenbaum, 2000, s. 6-19):

Değerleri Telkin Etme: Telkin bir duyguyu, bir düşüncüyü aşlamaktır (TDK, 2012). Doğrudan öğretim olarak da kullanılan (Kirschenbaum, 2000) bu yaklaşımın temelinde, yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri doğrudan öğretmek, onların davranışlarını şekillendirme ve iyi alışkanlıklar kazandırma görev ve sorumluluğu olduğu inancı yatmaktadır (Halstead ve Taylor, 1996). Sorgulamadan, inanmadan ve düşünmeden, sürekli tekrarlamalarla, mantık çerçevesine büründürmeden, doğru olanın belirlenip ezberletilmesiyle değerlerin kabul edilmesine dayalı olan bir yaklaşımdır (Welton ve Mallan, 1999; Akbaş, 2004, s. 72; Doğanay, 2009, s. 268).

Bu yöntemin okulda kullanılmasında ise ilham verici hikâyeler okuma, öğretmenler tarafından anlatılan ahlaki durumları dinleme, törenlere katılma ve halka hizmeti amaçlayan kuruluşlarda bulunma gibi etkinliklere yer verilir. Telkin yönteminde oldukça kullanılan tekniklerden biri ise ahlaki yönü bulunan tarihsel, kişisel ya da kurgusal hikâyeler kullanmaktır (Akbaş, 2009).

Değerleri Belirginleştirme: Alanyazında değer aydınlanması olarak da geçen bu yaklaşımın temeli, bireylerin kendi yaşamlarında neyin önemli olduğunu nasıl belirlediklerine dayanmaktadır. Dewey'nin çalışmalarından esinlenerek, Raths, Harmin ve Simon tarafından 1966 yılında geliştirilmiştir. Seçme, ödüllendirme ve hareket şeklinde, üç adımdan oluşan bu yaklaşım, öğrencileri değerler hakkında düşündürerek, onların farkında olmalarına yardımcı olmaya dayalıdır (Welton ve Mallan, 1999). Öğrenci, değerleri özgürce seçer, bunları çevresiyle paylaşır ve seçtiği bu değerleri davranışa dönüştürür.

Toplumun, kendinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi için onu oluşturan insanların bazı kuralları içselleştirmesi gerekir. Bu kurallardan bazıları, bireyin başkalarıyla nasıl etkili iletişim kuracağı, başkalarını incitmekten nasıl kaçınacağı, genellikle başkalarıyla nasıl iyi geçineceği, başka bir ifadeyle çevresine nasıl etkili bir uyum sağlayacağı ile ilgilidir. Etkili bir uyum, toplumca belirlenen bazı kuralların içselleştirilmesiyle birlikte, geçerliliğini yitirmiş kuralların atılması, gerekli olanların yeniden geliştirilmesini kapsamaktadır. Ahlak gelişimi toplumun değerlerinin kayıtsız şartsız kabulü yerine topluma etkili bir uyum sağlamak için bireyin kendi değerler sistemini oluşturması sürecidir (Senemoğlu, 2005).

Ryan'a (1991) göre öğretmenler sınıf oyunları, sergiler, ihtiyaçlardan hareketle oluşturulmuş alıştırma ve özel konular içeren etkinliklerle öğrencilere değerlerini açıklama fırsatı verebilir. Bu yaklaşımı benimseyen öğretmenler grupla çalışmaya önem verirler. Uygulama sırasında her düşünceye saygı gösterir ve belli değerleri empoze etmeden öğrencilerin değerlerini açığa vurmalarını teşvik eder (Akt. Bacanlı, 1999).

Ahlaki Muhakeme: Kohlberg'in ahlak gelişimi yaklaşımı, Piaget'nin kuramının yeniden incelenmesi ve anlamlandırılmasıdır. Kohlberg de Piaget gibi çocuk ve yetişkinlerin, belirli durumlarda davranışlarını yöneten kuralları nasıl yorumladığını incelemiş, çocukları oyunlarında gözlemlemek yerine çocuklara ahlakî ikilemleri kapsayan belirli durumlar vererek tepkilerini gözlemlemiştir. Kohlberg, durumlara verilen cevapları sınıflayarak, insanların altı yargı aşamasını geçirdiklerini vurgulamıştır. Bu altı yargı aşamasını da üç düzeyde toplamıştır (Senemoğlu, 2005). Bireylerin ve toplumun ahlakî gelişimlerini desteklemeyi amaçlayan ve bu amaçla "adil topluluk okulları" kuran Kohlberg, öğrencilerinin ahlakî akıl yürütme becerisi geliştirmelerine çalışmıştır. Adil topluluk okulunun temelini adalet, eşitlik ve demokrasi oluşturmaktadır. Bu okulda

kararların tümü ahlakî tartışmalar ve katılımlı proje grupları ile alınmıştır (Yüksel, 2005).

Bu yaklaşımın amaçları, üst düzey değer dizisine dayanan karmaşık ahlaki muhakeme geliştirmede öğrencilere yardım etmek ve öğrencilerin sadece nedenlerini başkalarıyla paylaşması değil; aynı zamanda öğrencilerin muhakeme düzeylerindeki değişimi geliştirmektir. Öğrencilerin, değer ile ilgili seçimleri yapabilmeleri ve görüşlerini belirtebilmeleri için nedenlerini tartışmaları önemlidir (Demirhan-İşcan, 2007).

Bu yaklaşım, karşıtlığı temele alarak çıkmazlarla sorunu çözmeye çalışır ve ahlaki olguların ortaya çıkmasını sağlar. Ahlaki olguların güçlü olduğu iki hikâye verilir. Bu iki hikâyenin çıkmazları belirlenir. Değerleri belirlenir, daha sonra bir soru etrafında ahlaki sorgulama başlar. Öğrencilerin ikilem arasında kalarak onların içlerinde var olan ahlaki yargıları ortaya çıkarmayı hedefler. Ortaya çıkan bu yargılar değerlendirilir fakat öğretmen, yerine yenilerini koymaya çalışmaz. Ahlaki sorgulama devam eder ve hikâyede tartışılan ve tartışma sonucunda ön plana çıkan değerlerin benimsenip benimsenmemesi ya da davranışa dönüşmesi öğrencinin elindedir. Süreçteki asıl amaç bu ahlaki çözümlerde bu sonuca neden ulaşıldığıdır. Öğretmen ise bu konuda yalnızca rehberdir (Akbaş, 2004, s. 76).

Değer Analizi: Değer öğretiminde kullanılan diğer bir yaklaşım da değer analizi yöntemidir. Bu yaklaşımın temel amacı öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır. Diğer bir deyişle, değerleri kapsayan soruları mümkün olduğunca duyguları katmadan, akıl yürütmeye dayalı olarak inceleyerek karara varmadır. Sıklıkla üst düzey bilişsel süreçlerin kullanıldığı bu yaklaşım, öğretmenin telkin ve dayatmasından çok, ilgili olgu ve kanıtları değerlendirerek çocukların kendi kendilerine karara varmalarına dayanmaktadır (Welton ve Mallan, 1999).

Bu yaklaşım ile öğrenciler, değerlerin neden önemsenmesi ve neden değerlere uygun yaşanması gerektiği konusunda ikna olur. Bu yaklaşımda “başkalarının eşyalarını almamalıyız” şeklinde öğütler vermek yerine, bulunduğu cüzdanı sahibine iade eden öğrencinin davranışının neden doğru ve dürüst olduğu her yönüyle tartışılır. Bu nedenle öğüt vermektен daha etkilidir (Erden ve Akman, 1998).

Karakter Eğitimi: Karakter eğitimi, bireyi toplumsal yaşamın devamı için zorunlu olan saygı, sorumluluk, güvenilirlik, adil olma gibi temel ahlaki davranışlarla donatmayı amaçlar (Akbaş, 2008, s. 23). Doğanay (2009, s. 250), karakter eğitimini sınıf içi ve sınıf dışında değerlerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutlarını içeren kapsamlı bir değerler eğitimi yaklaşımı olarak sunmaktadır.

Okullar, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmelidirler. Çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında, okullar öğrencilerine iyi tercihler yapabilmek için seçenekler gösterebilmeli ve aynı zamanda bu tercihleri yapabilmeye stratejilerini ve amaçlarını sunabilmelidirler. Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve insanlar iyi ahlakî karaktere kendiliğinden sahip olamazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlakî kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır. Bu anlamda karakter eğitimi, öğrencilerin sorumluluklarını taşıyabilecekleri makul seçimler yapabilmelerine imkân sağlayan bilgi, beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi demektir (Ryan ve Bohlin, 1999; Akt. Ekşi, 2003, s. 81). Bu bağlamda karakter eğitimi, bir öğretim programına ait değildir. Karakter eğitimi hem eğitim programının hem de örtük programın kapsamı içerisindedir.

Sonuç olarak öğretmenler değerleri öğrencilere aktarırken birçok yaklaşım, strateji, yöntem ve materyal kullanabilir. Değerler, telkin etme, belirginleştirme, analiz, ahlaki muhakeme ve karakter eğitimi yaklaşımlarıyla kazandırılabilir. Biyografiler, hikâyeler, gerçek tarihi kahramanlar, önemli olayların yaşandığı gerçek mekânlara geziler, gerçek kanıt ve tanığa dayalı sözlü tarih çalışmaları ve güncel olaylar değerlerin öğrencilere aktarılmasında etkili olabilir (Yel ve Aladağ, 2009, s. 126). Bunlara ek olarak değerlerin öğretiminde duaların, atasözlerinin, masalların, şiirlerin, peri masallarının, efsanelerin, mitlerin, şarkıların, kutsal kitaplardaki hikâyelerin, kıssaların, hayvan ve doğa hikâyelerinin, anekdot ve ilahilerin kullanımı önerilebilir (Lardibazal, 1991). İlköğretim öğrencileri içinse çeşitli oyunlar, ödüller, bellemeler ve daha ayrıntılı hikâyeler kullanılabilir (Eyre ve Eyre, 1993, s. 23).

Değerler Eğitiminde Öğretmenin Görev ve Roller

Eğitim kurumları olan okullar, iyi vatandaşlar yetiştirmek ve bu yolla toplumun devamlılığını sağlamak için, bireylere, toplumun ve insanlığın ortak malı durumuna gelen değerleri kazandırmada etkili bir aracı kurumdur. Dolayısıyla, eğitim sistemi aracılığıyla okullarda öğrencilere, temel değerlerin kazandırılması beklenmektedir (Belet ve Deveci, 2008). Okullardaki bu temel değerlerin kazandırılmasında en etkili görev ve sorumluluk öğretmenlere düşmektedir. Haris'in (1991) araştırmasında değerler eğitiminin başarısının, etkili öğretmenlere, güçlü bir kültürel bağlama ve bireyleri yönlendirecek ve destekleyecek liderlik uygulamalarına bağlı olduğu vurgulanmıştır.

Öğretmenlerin nasıl bir kültürlenme ve sosyalleşme içerisinde olduğunun başka bir deyişle değerler sisteminin nasıl olduğunun bilinmesi önemlidir. Öğretmenlerin değerlerinin öğrenci davranışlarını etkilediği de bir gerçektir. Bu nedenle tüm ilköğretim ve ortaöğretim okulları birer kültür ve değer organizasyonu olarak düşünüldüğünde, okulların benimseyeceği değerlerin belirlenmesinde en büyük pay öğretmenlere aittir (Aktepe ve Yel, 2009). İster örtük program yoluyla, ister doğrudan değer öğretimi etkinlikleri seçilsin her iki uygulamada da öğretmenlere önemli görevler düşmektedir (Akbaş, 2009).

Öğretmenler okulda öğrencilere yalnızca program kapsamındaki bilgileri değil aynı zamanda neyin iyi, neyin doğru olduğunu da öğretmektedir. Öğretmen derste yalnızca bir konuyu öğretmekle kalmaz, öğrencilerin karşısına karakteri ve benliğiyle çıkar. Yapılan bir araştırmada, öğretmenlerin bilgi ve beceri öğretiminin yanı sıra belirli değerleri vurguladığı ortaya çıkmıştır. Değerler eğitiminde ahlaki gelişim ve eleştirel düşünme akımları, öğretmenin değerlerde tarafsız olmasını istemekte ve desteklemektedir. Öğretmenlerin öğrencileri için önemli bulduğu değerlere odaklanması yeterli değildir. Öğretmen bu değerleri öğretmen öğrenci arasındaki değer düzeyinde etkileşim içinde ifade etmektedir (Veugelers, 2000).

Whitney'in (1986) ortaokul ve lisede görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleriyle yaptığı araştırmada öğretmenlerin değerler eğitimiyle çok fazla ilgilenmekte olduğunu göstermiştir. Öğretmenlerin görüşüne göre okullar, genç insanların değer ve ahlaki davranışlarını etkilemelidir. Öğretmenler, değerler eğitiminin özellikle aile ve mezhebe ait olduğunu reddetmektedir ve eğitim programlarında dürüstlük, saygı ve sorumluluk değerlerine mutlaka yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kaplan (1987, s. 8) öğretmenlere düşen görevin kanunda yer alan “Türk milletinin bütün fertlerini Türk milletinin kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmektir” maddesine dayanarak bireyin kendi kendisini bilmesini sağlamak olduğunu belirtmiştir. Veugeliers’e göre (2000) öğretmenler, mesleki görevlerinin bir parçası olarak belirli değerler için öğrencileri özendirmelidir ancak aynı zamanda öğrencilerin kültürel farklılıklarını göz önüne alarak onların görüşlerine de saygı göstermelidirler. Öğretmen, öğrencilerin yeni düşünceler ortaya koymalarını, önerilerini, yaptıkları açıklamaları, sorduğu soruları, arkadaşlarını ve çevreleri ile olan ilişkilerini, öğrencilerin iç disipline sahip olup olmadıklarını, takdir duygularını, toplum değerlerini ölçü edinip edinmediklerini gözlemeli ve bunları kazandırmaya yönelik önlemler almalıdır (Welton ve Mallan, 1999).

Değer eğitiminde aile, öğretmen ve öğrenci etkileşimi ve iş birliği önemlidir. Okullarda öğretmene düşen görev öğrencilere bilgi ve becerinin yanı sıra değer kazandırmak olmakla birlikte ailenin de öğretmenle işbirliği içerisinde bulunması ve öğretmenin öğrenciye okulda kazandırdığı değer sisteminin sürekliliği için yardım etmesi gerekmektedir. Özellikle duyuşsal becerileri kapsayan değer eğitiminde bireyin yalnızca okulda bu değerleri alması beklenemez. Bu anlamda öğretmen her alanda olduğu gibi değerler eğitimi konusunda da aile ile işbirliğini bırakmamalıdır.

Kültürel Değerler

Kültür, toplumun sosyal etkileşimiyle nesilden nesile aktardığı maddî ve manevî yaşayış biçimlerinin temsil ve göstergesi yüksek düzeydeki bir bileşimidir. Nedeni ve sonucu açısından ise kültür, bireye ve topluma bağlılık bilinci, özel bir kimlik kazandırma, bütünleşmiş kılma, yaşanan çevreyi ve şartları kendi hedefleri doğrultusunda değiştirme istek ve iradesi veren değer, norm ve sosyal kontrol öğelerinin belirlediği bir sistemdir (Tural, 1988, s. 52).

Kültür denilince bir milletin tarihi boyunca yarattığı eserler anlaşılır. Kültürü oluşturan öğelerin tümü tarih içinde nesillerin işlemesi ile meydana gelir. Dil, edebiyat, musiki, mimarî, din ve devlet kurumları incelenince bu daha açık bir biçimde görülmektedir (Kaplan, 1987, s. 57). Kültürün ana ögesi dil olmakla birlikte tarih, töreler, örf ve adetler, duygu ve düşünceler, aile, akrabalık, din, devlet, yönetim, giyim kuşam, yerleşme, sanat, bilim, eğitim, ahlak, teknoloji, ekonomi kavramları da kültürün

içerisinde yer almaktadır (Uygur, 2007, s. 56; Güvenç, 2002; Torun, 2006, s. 24). Öyle ki insanların nasıl giyinmeleri gerektiği, evlilik gelenekleri, aile ve çalışma yaşamı, dinsel törenler, boş zaman etkinlikleri ve çocuk yetiştirme biçimlerine dair pek çok konu hakkında düzenleyici bilgi, kültür içinde barınmaktadır. Aynı zamanda kültür, insanlara düşünme, akıl yürütme ve dil aracılığı ile bunları aktarma olanağı sunmaktadır (Giddens, 2000).

Değerler bireye toplumsal yaşama katılımında bir güvenlik, anlamlılık, amaçlılık ve geleceğe yönelme hissi kazandırır (Kilby, 1993, s. 59). Değerler, toplumları ve bireyleri tanımlamak, zaman içinde yaşanan değişimi izlemek, tutum ve davranışların güdüsel temellerini açıklamak için kullanılır (Schwartz, 2009). Hofstede'ye (1994) göre, değerler kültürler arasında nitelendirme ve ayırt etme amaçlı kullanıldığında, neyin iyi, neyin doğru ya da neyin arzu edilen olduğuna dair paylaşılan soyut düşünceleri temsil etmektedir.

Sosyal bir varlık olarak insan, topluluklar halinde yaşar. Toplu halde yaşayış insanların birbirleri ile etkileşim içinde olması sonucunu doğurur. Bu etkileşim, özellikle aynı coğrafyayı paylaşan insanlar arasında bazı ortak değerlerin oluşmasına zemin hazırlar. Bu ortak değerler, insanların birbirlerini daha iyi anlaması ile bir topluluğa ait olma güdülerinin tatmin edilmesini ayrıca bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarının giderilmesini sağlar (İlhan, 2008, s. 3). Birey yaşadığı toplumun ve kurumun kültürel değerlerini paylaşır. Paylaşmanın temel amacı, insanların dayanışma, birlik olma, bağlanma gibi sosyal ihtiyaçlarını gidermek istemeleridir. Bir topluma ait olma, kabul edilme, uyum gösterme, başkaları ile kader birliği içinde olma ihtiyaçları kültürel değerlerin paylaşılmasıyla karşılanabilir (Başaran, 1991 s. 251–252).

Hodgetts ve Luthans (1997, s. 129) ise değerlerin kültürü etkilediğini belirtmiştir. Kültürel değerler, toplumdaki bireylerin hangi davranışı sahiplendiğini açıklamak, öz-sunumlarına rehberlik etmek ve diğerlerine göre kendi tercihlerini savunmak için kullanılan ölçüt olarak hizmet verir (Rokeach, 1973; Smith ve Schwartz, 1997; Vinson vd., 1977; Akt. Watson et, 2002, s. 925). Bir toplumun değer verdiği bazı sosyal, tarihî ve düşünce değerleri zamanla o toplumun kültürel değerleri haline gelir (Özkul, 2013, s. 33).

Her kültür kendi insan, toplum ve dünya anlayışına ve değerlerine sahiptir. Örneğin; orta çağ kültürü ile çağımız kültürünün insana, topluma ve dünyaya bakışı ve

verdiği değerler birbirinden oldukça farklıdır. Daha dar kapsamda düşünürsek, aynı çağda olan iki farklı kültürün bunları kavrayışlarında da farklılıklar vardır. Örneğin; kırsal alanda yaşayanlar ile kentte yaşayanların kültürel değerleri farklıdır. Kültürün ne olduğunu inceledikçe karşımıza çıkan olgu, kültürün insanın kendisiyle ve yaşadığı toplum ve dünyasıyla ilgili olduğudur. O halde insanın yarattığı değerleri, bu değerlerin değişimini, gelişimini bir başka deyişle insanı anlamak gerekir (Çüçen, 2005, s.114).

Schwartz (2006) değerleri; bireysel ve kültürel değerler olmak üzere iki grupta incelemiştir. Bireysel düzeyde değerler, günlük yaşamda karşımıza çıkan değerleri; kültürel düzeyde değerler ise, insan yaşamını düzenlemek için toplumların bulduğu çözümleri yansıtmaktadır. Kültürel değerler bireysel ve grup inançlarını, eylemlerini ve hedeflerini şekillendirir ve doğrular. Toplumlarda kurumsal düzenlemeler, politikalar, normlar ve gündelik etkinlikler, kültürel değerlerin etkisi altındadır. Bu bağlamda kültürel boyutta değerleri “Otorite/ Uyum, Hiyerarşi / Eşitlik, Tutuculuk / Otonomi” olarak karşılaştırmıştır.

Hofstede (1980) ise toplumsal kültürler arasındaki farklılıkları ortaya koyma amacıyla 50 değişik ülkeden IBM çalışanı üzerinde yaptığı karşılaştırmalı araştırmasında, ulusal kültürler arasındaki farklılıkların ortaya çıkarılmasında kültürün özelliklerini, “güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma, bireycilik/toplulukçuluk ve erillik/dişillik” olmak üzere dört boyutta açıklamıştır (Hofstede, 1994).

Gökalp’e göre ise Türk milletinin kültürel temellerinin bulunabileceği başlıca sosyal kurumlar din, ahlak, hukuk, akıl, estetik, iktisat, dil ve felsefedir (Özkul, 2013, s. 74). Bu bağlamda Kaplan’ın (1987) belirttiğine göre Türk milletinin kültürel değerleri şunlardır:

- *Türk Dili*: Dil, milletin kültürel değerlerinin başında gelir ve bu nedenle ona büyük önem verilmelidir (Kaplan, 1987, s. 9). Dil, kültürel bir kurum olduğundan ve milletin kültürel düzeyi geliştirildiği zaman insan, toplumu ve kültürel değerini, en önemlisi kendi kişiliğini bulur. Bir dildeki deyimler, atasözleri, kalıplaşmış sözler, özdeyişler, fıkralar o toplumun geçmişi hakkında bilgi verir. Atasözü ve deyimleri, toplumda yaşam boyu edinilen deneyimleri, gözlemlenen gerçekleri dile getirerek toplumun çeşitli niteliklerini, değer yargılarını, inançlarını ve insanlar arasındaki ilişkilerde

uyulması gereken birtakım gelenek ve alışkanlıkları aydınlatmaktadır (Aksan, 2011, s. 199).

- *Türk Edebiyatı*: Halk edebiyatı, halkın yaşayışının, inanç ve değer hükümlerinin bir hazinesidir. Bu edebiyat bireyin aşk, ölüm, hasret, doğa sevgisi, acıma, alay, din duygusu, kahramanlık, ahlak gibi insanî bütün duygularını işler. Türk halk kültüründe dile gelen değerler, Türk halkının binlerce yıldan beri bağlı bulunduğu değerlerdir. Bu nedenle halk edebiyatı Türk millî kültürünün en önemli hazinelerindendir (Kaplan, 1987, s. 16-17). Destanlar, efsaneler ve masallar, mitler, jargonlar, davranış biçimleri, semboller topluma ait kültür değerlerinin gelişiminde önemli rol oynar (Türkdoğan, 1988, s. 37).
- *Türk Tarihi*: Tarih de dil ve edebiyat gibi bir milletin tüm bireylerinin bilmesi, benimsemesi, koruması ve geliştirmesi gereken kültür hazinelerinden birisidir. Tarih, milletin geçmişteki varlığı, onun mirası, bugüne kalan hatırasıdır (Kaplan, 1987, s. 24).
- *Türk Musikisi*: Türk musikisi de diğer kültürel değerler gibi bir milletin ortaklaşa duygularını ifade eden, bizi biz yapan değeridir (Kaplan, 1987, s. 30).
- *Türk Plastik Sanatları*: Bir milletin asıl vatanı yarattığı, kültürel eserlerdir. Halılar, dikiş-nakışlar, süs eşyaları, çeşmeler, mabetler, saraylar, konaklar, yalılar Türk milletinin kültürel eserleridir. Millî Eğitim Temel Kanununda da yer aldığı gibi Türk kültür eserlerinin anlam ve değerini Türk milletinin bütün bireylerine öğretmek gerekmektedir (Kaplan, 1987, s. 35-36).
- *Türk şehirleri*: Bir milletin kültür ve medeniyeti hakkında en iyi düşünceyi onun şehirleri, müzeleri ve kütüphaneleri verir. Şehirler bir milletin birikiminin büyük örneklerini gösterirler (Kaplan, 1987).

Türkler, kendilerine has kültürel değerlerini bilmedikleri, onlar üzerinde kafa yormadıkları, onların millî varlık bakımından taşıdıkları değeri ölçmedikleri için, pek çok şeyi kaybetmişlerdir. Bir millet kendisini hiçe sayarak yabancıların manevî kölesi olursa, ergeç maddî kölesi de olur. Temel olan, bireyin ve milletin kendi kendisini bilmesidir. Değişen dünya ortasında toplumlar kendine has özelliklerini kaybetmeden,

çağa uygun, yeni, ileri, güzel bir kültür ve medeniyete sahip olmak zorundadır (Kaplan, 1987, s. 7). Toplumun geçmişten süregelen yaşayış tarzını, geleneklerini, örf ve adetlerini, değerlerini, normlarını içeren kültürü gelecek nesillere aktarmak toplumun sürekliliğini sağlamak açısından önemlidir. Bu bağlamda toplumların kültürel değerlerinin bireyler tarafından benimsenmesi, içselleştirilmesi ve bu değerlerin gösterilmesi toplumsal çatışmanın yaşanmaması, toplum düzeninin bozulmaması için ve tüm bunların gelecek kuşaklara planlı ve programlı olarak kazandırılmasına bağlıdır.

İlköğretim Programları ve Değerler

Türkiye’de 2012 yılında “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” kapsamında gerçekleşen değişikliklerle 12 yıllık zorunlu eğitime geçilmiştir (MEB, 2012). Bu kanun çerçevesinde 5 yıl ilkokul ve 3 yıl ortaokuldan oluşan 8 yıllık kesintisiz ilköğretim süreci 4 yıl ilkokul (1, 2, 3 ve 4. sınıf) ve 4 yıl ortaokul (5, 6, 7 ve 8. sınıf) olarak değiştirilmiştir. Böylece ilkokul, 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsayan ilköğretim çağı içerisindeki 6-10 yaş grubu çocukları kapsayan ilköğretimin ilk basamağı olarak yer almaktadır. Türk eğitim sisteminde ilköğretimin amaç ve görevleri, Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu millî ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek ve her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır. Bu bağlamda Türk eğitim sisteminde ilköğretimin bazı amaçları İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 5. maddesinde şu şekilde belirtilmektedir (MEB, 2015):

Türk Millî Eğitiminin amaç ve ilkeleri doğrultusunda;

- Öğrencilere, Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsetme; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, görevini yapma ve sorumluluk yüklenebilen birey olma bilincini kazandırmak,
- Öğrencilerin, millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini bu değerlere saygı duymalarını sağlamak,
- Öğrencileri, kendilerine, ailelerine, topluma ve çevreye olumlu katkılar yapan, kendisi, ailesi ve çevresi ile barışık, başkalarıyla iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışan, hoşgörülü ve paylaşmayı bilen, dürüst, erdemli, iyi ve mutlu yurttaşlar olarak yetiştirmek,

- Öğrencilerin kendilerini geliştirmelerine, sosyal, kültürel, eğitsel, bilimsel, sportif ve sanatsal etkinliklerle millî kültürü benimsemelerine ve yaymalarına yardımcı olmak,
- Öğrencilere, toplumun bir üyesi olarak kişisel sağlığının yanı sıra ailesinin ve toplumun sağlığını korumak için gerekli bilgi ve beceri, sağlıklı beslenme ve yaşam tarzı konularında bilimsel geçerliliği olmayan bilgiler yerine, bilimsel bilgilerle karar verme alışkanlığını kazandırmak,
- Öğrencileri kendilerine güvenen, sistemli düşünebilen, girişimci, teknolojiyi etkili biçimde kullanabilen, planlı çalışma alışkanlığına sahip estetik duyguları ve yaratıcılıkları gelişmiş bireyler olarak yetiştirmek,
- Öğrencileri ailesine ve topluma karşı sorumluluk duyabilen, üretken, verimli, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunabilen bireyler olarak yetiştirmek,
- Doğayı tanıma, sevmeye ve koruma, insanın doğaya etkilerinin neler olabileceğine ve bunların sonuçlarının kendisini de etkileyebileceğine ve bir doğa dostu olarak çevreyi her durumda koruma bilincini kazandırmak,
- Öğrencilerin, sevgi ve iletişimin desteklediği gerçek öğrenme ortamlarında düşünsel becerilerini kazanmalarına, yaratıcı güçlerini ortaya koymalarına ve kullanmalarına yardımcı olmaktır.

İlköğretimin amaçlarına bakıldığında hoşgörülülük, erdemli, sağlıklı olma, dürüstlük, sorumluluk, bilimsellik, sevgi, saygı gibi evrensel değerlerin yanı sıra millî ve kültürel değerlere sahip bireyler yetiştirilmesi de ön plandadır. Günümüz dünyasında küreselleşmenin de etkisiyle bireylerin hem ulusal değerleri hem de evrensel değerleri benimsemiş olması önem taşımaktadır. Bu bağlamda ilköğretimden başlayarak bireyleri bu değerler doğrultusunda yetiştirmek gerekmektedir.

Bireylerin yaşadığı topluma yararlı, iyi ve sorumlu birer vatandaş olmalarını amaçlayan Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla, Atatürk ilke ve inkılablarına bağlı, demokratik, çağdaş değerleri benimseyen bireyler yetiştirilmesi öngörülmektedir. İlkokulda Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amacı, öğrenciye ‘toplumsal kişilik’ kazandırmaktır (Sözer, 2008, s. 48-49). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler Öğretimi Programında adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, sevgi, saygı, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik gibi değerlerin öğrencilere kazandırılması gerektiği belirtilmiştir. Sosyal Bilgiler Programı gibi ilköğretim Hayat Bilgisi Öğretim Programı da mutlu vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Hayat Bilgisi Öğretim Programında

öğrencilerin öz saygı, öz güven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi kişisel nitelikleri ve değerleri kazanmaları öngörülmüştür (MEB, 2009). Her iki programda bireylere değerler kazandırmayı amaçlamaktadır. Vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerler doğrudan kültürel değerleri içermesi anlamında dikkat çekicidir. İlkokul Fen ve Teknoloji Öğretimi Programında değerler “Tutum ve Değerler” başlığı altında incelenmiş ve temizlik, adil olma, sorumluluk, sevgi, barış, sağlıklı olma gibi birçok değer kazanıma dönüştürülmüştür (MEB, 2005b).

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında ise adalet, aile kurumuna ve birliğine önem verme, demokrasi bilinci, dürüstlük, alçak gönüllülük, bağımsızlık, bağışlama, barış, Türk Bayrağına ve İstiklâl Marşı’na saygı, bilimsellik, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık, doğruluk, dostluk, duyarlılık, emaneti korumak, estetik, fedakârlık, gazilik, görgülü olmak, güvenilirlik, hakseverlik, hakikat sevgisi, hayâ, hoşgörü, ibadet yerlerine saygı, iffet, iyi niyet, kadirşinaslık, kanaat, kardeşlik, merhamet, millet sevgisi, millî birlik şuuru, misafirperverlik, mürüvvet, namuslu olmak, nezaket, ölçülülük, paylaşımcı olmak, sabır, sadelik, sağlıklı olmaya önem verme, samimiyet, saygı, sevgi, sorumluluk, sözünde durmak, şehitlik, şükür, tarihsel mirasa duyarlılık, temizlik, tutumluluk, Türk büyüklerine saygı, vatanseverlik, vefa, yardımseverlik gibi değerler öğrenciler tarafından içselleştirilmesi öngörülen değerler olarak belirtilmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programındaki değerlere bakıldığında tarih, din, bağımsızlık simgeleri gibi kültürel değerlerin de vurgulandığı görülmektedir (MEB, 2010).

İlkokul döneminde yer alan öğretim programlarına bakıldığında değerlerin öğrencilere kazandırılması gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu öğretim programları aracılığıyla kazandırılması amaçlanan değerlerle bireylerin toplumsallaşması, daha iyi bir vatandaş olarak yetişmesi ve kendini gerçekleştirme sağlanabilir.

Türkçe Öğretim Programında Kültürel Değerler

Eğitim programı, bir milletin kültürünü meydana getiren temel öğeleri dikkate alarak, toplumdaki sosyal bağları düzenleyen, bunları gelecek nesillere aktaran, ilgili kitlelere kazandırılması gereken davranışları gösteren hedefler dizisidir. Öğretim programı ise, programda gösterilen hedeflerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan öğretmen, konular, fiziksel imkânlar, ders araç-gereçleri gibi öğeleri kapsayan bir bütündür (Tural, 1990; Akt. Özbay, 2002, s. 117).

Örgün eğitimin ilk basamağı olan ilköğretim, bireylere karşılaşacakları sorunları çözümede, toplumun değerlerine uyum sağlamada, toplumun kurallarına uymak için temel yeterlikleri kazandırmada önemli bir yere sahiptir (Gürkan ve Gökçe, 1999, s. 3). İlköğretim, bir yandan gelecek kuşaklara toplumun kültürel birikimi ve değerlerini aktararak toplumun sürekliliğini sağlarken, diğer yandan toplumun sosyal ve kültürel düzeyini yükseltme, eğitimi kitlelere yayarak bireylerin ve toplumun yaşam kalitesini artırmak için bireylere temel bilgi, beceri ve davranışlar kazandırmaktadır (Gültekin, 2007, s. 65). Bu kazanılan bilgi ve beceriler, öğrencilerin daha sonraki öğrenim yaşantılarındaki başarılarını büyük ölçüde etkilemektedir (Yaşar, Sözer ve Gültekin, 2000, s. 453).

Shaver ve Strong'a (1976) göre "bir şeyin olumlu ya da olumsuz, iyi ya da kötü, hoş ya da nahoş olduğu hakkında karar verme" olarak tanımlanan değerlerin eğitim sistemi içinde çeşitli etkinlikler ve dersler aracılığıyla öğrencilere kazandırılması, geleceğin toplumunun ulusal, evrensel ve demokratik değerlere sahip bireylerden oluşması bakımından önemlidir (Akt. Deveci ve Ay, 2009).

Kültür, bir topluma özgü değerleri içerir ve onları yorumlar. Eğitimin temel görevlerinden birisi ise toplumun bu kültürel mirasını genç kuşaklara aktarmaktır. Bu bağlamda eğitim, toplumun kültürel yapısına göre biçimlenir ve böylece kültürel değişimin bir aracı olur (Tezcan, 1997, s. 67). Bir toplumun sözlü ve yazılı tüm kültür değerleri dile yansıtıldığı ve dil ile yansıtıldığı için dil, sosyal yapının ve kültürün sadık bir aynasıdır (Ünal, 2012, s. 35).

Kültür; bilim, bilgi, sanat gibi evrensel değerleri içerdiği gibi, belli bir ulusa ait ve o ulusu bir arada tutan tüm değerleri, başka bir deyişle ulusal kültürü de içerir (Çüçen, 2005, s. 112). Kültür, bir toplumun üyesi olan insanın, yaparak yaşayarak öğrendiği ve öğrettiği maddî ve manevî her şeyden oluşan karmaşık bir bütündür

(Güvenç, 2002, s. 15). Kültür, varlığını nesilden nesile aktarmaya borçludur; çünkü kültür kavramı içerisine giren her şey başkalarına dille aktarılmaktadır. (Özbay, 2002, s. 115). Dil ile kültür arasında çok yakın bir bağ vardır. Dilin olmadığı yerde kültürden, kültürün olmadığı yerde de dilden söz etmek olanaklı değildir (Börekçi, 1999, 532). Birey, hangi toplum içerisinde doğmuşsa o toplumun dilini ve kültürünü benimser (Aktaş ve Gündüz, 2001, s. 9). Kültüre ait değişimler, milletlerin gelişmesinde en önemli etmenlerdendir (Turhan, 1997, s. 17).

Değerler kültürel bilgidir; kültürün öğeleri üzerine kurulur ve her zaman bir seçimi vurgular. Değerler bize neyi yapmamız gerektiğini kesin olarak söylemezler ancak yapılacak olan doğru şeylere rehberlik ederler (Gudmundsdottir, 1991, Akt. Akbaba, 2003, s. 7-18). Bu bağlamda kültürel değerler genellikle bir toplumda neyin kabul edilebilir ya da kabul edilemez, önemli ya da önemsiz, doğru ya da yanlış olduğunu belirten standartlar olarak tanımlanabilir (Business Dictionary 2015).

Zvorikine'e (1967; Akt. Güvenç, 1985, s. 74) göre kültürel değerlerin bir toplumda yerleşmesi ve yayılabilmesi için doğanın, toplum ve düşüncenin evrimi ile ilgili tüm varsayım, kuram ve kavramların dil, matematik, grafik ya da herhangi bir simgesel araçla ve dille anlatılması zorunludur. Kültürü meydana getiren millî, ahlakî ve insanî değerler dil ve edebiyat aracılığıyla tanıtılır, millete benimsetilir ve böylece milletin devamı sağlanır (Özbay, 2002, s. 115).

İnsanlar arasındaki iletişimin en temel araçlarından biri olan dil, milletlerin geçmişten devraldıkları bir mirastır. Dil yoluyla insanların birbirlerini, geçmişten bu güne ve geleceğe yönlendirmesi sağlanmaktadır. Ortak dil, ortak kader birliği demektir. Aynı dili konuşan insanların aynı geçmişe sahip oldukları, aynı kültürü paylaştıkları, aynı alışkanlık ve değerlere sahip olduğu bilinmektedir (Özkan, 2003). Türkçe dersi bireyin dil becerisinin gelişmesine katkı sağlayan bir ders olarak bireyin kültürel birikimini sağlamakta ve artırmaktadır.

İlköğretim Türkçe Öğretim Programının amacı, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanan, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, bilgiyi kullanabilen, üretebilen, girişimci, kişisel ve sosyal değerlere önem veren bireyler yetiştirmek şeklinde belirtilmiştir (MEB, 2005a). Programın amacına bakıldığında bireylere kişisel ve sosyal değerlerin kazandırılmasının vurgulandığı görülmektedir. Ayrıca programın genel amaçları içerisindeki "Millî, manevi, ahlakî, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere

önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek” biçimdeki ifade, bireylerin kültürel, millî, sosyal, sanatsal değerlerinin kazandırılmasına vurgu yapmaktadır. Bunun yanı sıra, konuşma ve dinleme öğrenme alanlarındaki “Görgü kurallarına ve değerlere (millî, manevi, kültürel, ahlaki, sosyal vb.) uygun konuşur/dinler” kazanımları da değerlerin kazandırılmasına işaret etmektedir. Türkçe dersinin değer eğitimi için 1-5. sınıflar arasında yer alan “Değerlerimiz” teması ve Atatürkçülükle ilgili kimi kazanımlar, Türkçe dersinde öğrencilere planlı ve amaca dönük değer eğitimi etkinliklerinin gerçekleştirilmesini de gerektirmektedir.

Düşünme, bellek oluşturma, hayal kurma, soyutlama, mantıksal çıkarımlar yapabilme, sorun çözme gibi zihinsel işlemlerin başlıca aracı olan dil (Kırkılıç ve Ulaş, 2003) aynı zamanda sosyal olayları kaydetmeyi, ona bir anlam vermeyi, ait olunan kültürün değerlerine uymayı sağlamaktadır (Güneş, 2007). Kitaplar, filmler, şarkılar ve halk masalları gibi kültürel ürünler, bir toplumun kültürel değerlerini yansıtabilir. Bir kültür ürünü ve çocukların sosyalleşmesinde vazgeçilmez bir unsur olarak çocuk hikâyeleri, yalnızca çocuklara yeni kelime kazandırmak için bir araç değil; aynı zamanda kültürel değerleri kazandırmak için de bir araçtır (Henderson ve May 2005; Kim vd. 2006; Wang ve Leichtman 2000; Akt. Zhang ve Morrison, 2010, s. 9-10). Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları ve bu kitaplarda yer alan metinler de bireylere değerleri kazandırmak için iyi bir araçtır. Türkçe öğretim programı bireylerin dil gelişimini sağlamanın yanı sıra, bireylerin içinde yaşadıkları topluma uyumunu kolaylaştırmaktadır. Böylece birey hem dil becerilerini geliştirmekte hem de kültürel değerlerini öğrenerek toplumun bir parçası durumuna gelmektedir.

Değerlere yönelik alanyazın incelendiğinde, farklı bilim dallarında yapılan araştırmaların yanı sıra eğitim bilimleri alanında da birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Günümüzde bireylerdeki ve toplumlardaki değer sisteminin bozulması değerler eğitimine önem verilmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda değerler eğitiminin önemini vurgulayan birçok çalışmada değerler eğitimi programının uygulanması, öğretim programlarında yer alan değerler ve değer eğitimi, örtük programda değerlerin yeri, değerler eğitimine yönelik paydaşların görüşleri incelenmiştir. Bunun yanı sıra değerlerin kazandırılmasında ve değerler eğitiminde genellikle Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı incelenmiş, Türkçe Öğretim Programında ise genellikle metinlerde yer alan değerlerin belirlenmesine yönelik araştırmalar yapılmıştır. Öte yandan değer eğitimi

yalnızca bir öğretim programıyla sınırlı tutmak yanlış bir algıdır. Değerler eğitimi örtük programla gerçekleştirebileceği gibi tüm öğretim programlarında da gerçekleşmesi gereken önemli bir konudur. Bu bağlamda, özellikle dil becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir role sahip olan Türkçe dersi de değer eğitiminde öne çıkan derslerden biridir.

Dil ve kültür arasındaki karşılıklı etkileşim Türkçe dersinde öğrenciye kazandırılacak önemli bir unsurdur. Türkçe dersi, bireyin dil gelişimiyle birlikte iletişimini, sosyalleşmesini, kültürel etkileşimini de sağlar. Türkçe öğretim programında yer alan metinlerle birlikte bireyler, hem dil becerilerini geliştirir, hem de içinde yaşadığı toplumun sahip olduğu kültürünü, değerlerini ve özelliklerini öğrenir. Böylece Türkçe dersi kültürel değerlerin kazandırılmasında öne çıkar. Bu bağlamda Türkçe dersinde bu dil-kültür ilişkisinin ne kadar ortaya konulduğu görmek önemlidir. Uygulamada bu sürecin nasıl gerçekleştiğinin, öğretmenlerin Türkçe dersinde kültürel değerleri kazandırmaya yönelik nasıl bir yol izlediğinin ve hangi kültürel değerlerin kazandırıldığının ortaya konması gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, ilköğretim dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değer eğitiminin nasıl gerçekleştiğinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu genel amaca bağlı olarak araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerlerin eğitimi kapsamında;
 - öğrencilere hangi kültürel değerler aktarılmaktadır?
 - ne tür etkinliklere yer verilmektedir?
 - hangi yaklaşımlar kullanılmaktadır?
 - öğrencilerin kültürel değer eğitimine yönelik kazanımları nasıl değerlendirilmektedir?
2. İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerler eğitimine yönelik sınıf öğretmeninin görüşleri nelerdir?
3. İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerler eğitimine yönelik öğrencilerin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Bilginin artması ve bilimsel kuramların gelişimine paralel olarak toplumların kültür değerleri de hızla değişmektedir (Özkul, 2013, s. 93). Günümüzde büyüyen eşitsizlik ve yoksulluk, aile değerlerindeki erozyon, otoriteye karşı duyulan saygının azalması, televizyonda cinsellik ve şiddet, gençler arasında artan çete davranışları toplumsal bozulmaya (Stevens ve Allen, 1996, s. 155), babanın yanı sıra annenin de çalışma hayatına dâhil olması, aile içi şiddetin artması, boşanmaların yaygınlaşması ise aile yapısının değişmesine ve ailede iletişim ile aile içi paylaşımın azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu süreçte medya ve popüler kültürün toplumlar üzerindeki etkisi de artmaktadır. Kimliği inşa eden, arzuları harekete geçiren ve ahlaki değerleri şekillendiren bir konumda (Giroux, 2000, s. 132-133; Akt. Mangram, 2008, s. 33) olan medya ve popüler kültür, toplumları etkisi altına almıştır. Bu bağlamda genç nesil çevrelerinden ve medyadan aldığı birçok doğru-yanlış bilgilerle hareket etmektedir. Günümüzde geleneksel ve millî değerler etrafında oluşmuş eski kimlikler ve bunlara bağlı olarak yerleşmiş olan kültürel algılar yerine, daha çok bireysel beklenti ve algıların etkili olduğu yepyeni bir kimlik algısı dayatılmaktadır (Özkul, 2013, s. 137).

Değerler, bireylerin yaşamlarında vazgeçilmez bir yere sahiptir. İnsanların gruplar oluşturmaları, bir arada yaşayabilmeleri için bazı değerlere sahip olmaları gereklidir (Dökmen, 2000, s. 280-281). Bu bağlamda değerlerin eğitimi önem kazanmaktadır. Değerler eğitimi, bireylere sıkıntı veren problemlerin tek çözümü olmamakla birlikte değerler eğitiminde sistematik bir yaklaşım, öğrencilerin algılarını ve sonuçta onların davranışlarını değiştirmeye yönelik herhangi bir girişim için yaşamsal önem taşımaktadır (Jones ve Gower, 1994, s. 4). Son zamanlarda okul çalışanları, veliler ve halk arasında okullarda değerlerin öğretilmesi gerektiğine ilişkin önemli tartışmalar söz konusudur. Karakter eğitimi, değer eğitimi, ahlaki eğitim, kültürel değerlerin iletimi ve sosyalleşme gibi kavramlar tartışmalarda sıklıkla yaygın olarak kullanılmaktadır (Stevens ve Allen, 1996, s. 155).

Bireyler, değerleri doğumdan başlayarak yakın çevresinden, ailesinden görerek, model alarak ya da dil yoluyla edinir. Plansız olarak başlayan değer eğitimi örgün eğitim kurumlarında planlı ve programlı bir şekilde verilmeye devam eder. Örgün eğitim kurumlarının ilk ve en önemli basamağı olan ilköğretimde bireylere temel bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması amaçlanmaktadır. İlkokul programları içinde özel

bir yeri olan Türkçe Dersi Öğretim Programı da bireylerin değerlerini kazanmasında büyük bir role sahiptir.

Bireylerin anadillerini programlı bir şekilde öğrendiği görsel ve yazınsal kaynaklarla çevresini, ailesini, içinde yaşadığı toplumu, ülkesini ve dünyayı tanıma fırsatı bulabileceği Türkçe dersinde, bireylere millî, ahlaki, ulusal, evrensel vb. değerlerin kazandırılması oldukça önemlidir. Ancak yapılan araştırmalar incelendiğinde Türkçe dersinde değer eğitiminin nasıl gerçekleşeceğine yönelik bir çalışmaya rastlanmadığı görülmüştür. Özellikle dil becerisini artıran bir ders olan Türkçe dersi, bireylerin içinde yaşadıkları toplumda var olan kültürel özelliklerini öğrenebilmeleri açısından önemlidir. Çünkü dil bir kültür aktarıcısıdır. Birey kendi diline ne kadar sahip çıkar ve dilinin özelliklerine ne kadar hâkim olursa o kadar içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilir. Böylece birey, toplumun bir parçası ve o toplumun kültür aktarıcısı olur. Bu bağlamda Türkçe dersi bireyin kültürel değerleri kazanması boyutunda büyük rol oynamaktadır. Araştırmadan elde edilecek bulgular ilkökul dördüncü sınıf Türkçe dersinde hangi kültürel değerlerin aktarıldığını ve bu sürecin nasıl gerçekleştiğini ortaya koyacağı düşünülmektedir. Böylece ilkökul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerler eğitimi kazandırmaya yönelik uygulamaların nasıl gerçekleştiği ayrıntılı bir biçimde betimlenecektir. Aynı zamanda araştırmanın ilkökul Türkçe dersinde kültürel değerler eğitime yönelik farklı araştırma konularının oluşturulmasına katkı sağlaması bakımından da önem taşıdığı söylenebilir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmada bazı sınırlılıklar söz konusudur. Bu araştırma:

- 2013–2014 öğretim yılı bahar döneminde Malatya ilinde yer alan ilkokullardan birinin dördüncü sınıfında Türkçe derslerinde kaydedilen gözlem verileriyle,
- Araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin kültürel değerlere ilişkin görüşleriyle,
- Araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin içinde buldukları sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarıyla sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kültürel değerler ile ilgili yapılan yurt içi ve yurt dışı araştırmalara yer verilmiştir.

Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yurt içinde yapılan araştırmalar incelendiğinde kültürel değerler ile ilgili yapılan araştırmalar genellikle kültür kavramı, kültürel miras, kültürel öğeler, okul ortamındaki kültürel değerler alanında yapıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra millî değerler kapsamında yapılan çalışmalar da kültürel değerleri kapsayan çalışmalar olarak ortaya çıkmaktadır.

Okur ve Keskin'in (2013) yaptığı "Yabancılara Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği" adlı çalışmada dil öğretiminin kültürlerarası karşılaşma alanı olduğu düşüncesinden yola çıkılarak yabancı dil olarak Türkçe derslerinde kullanılan aynı zamanda kültür aktarım araçlarından olan ders kitaplarının bu süreçteki yeri ve önemi sorgulanmış ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan İstanbul yabancılar için Türkçe öğretimi seti A1, A2, B1 ve B2 ders kitapları esas alınarak yabancılara Türkçe öğretimi bağlamında ders kitaplarında kültür aktarımının belirlenmesi amaçlanmıştır. Doküman analizinin kullanıldığı araştırma sonucunda günlük yaşam, kişiler arası ilişkiler, değerler ve eğitimi, edebiyat, sanat ve müzik, gelenekler ve folklor, sosyal yaşam, coğrafya ve mekân olmak üzere yedi başlıkta yer alan kültürel değerler olduğu görülmüştür. Ancak İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti değerlendirildiğinde; temel düzey kitaplarında kültürel öğelerden az yararlandığı belirlenmiş, orta düzey ders kitaplarında bu öğelere daha fazla yer verilmesine rağmen kültürel öğelerden daha fazla yararlanması gerektiği belirtilmiştir.

Mert, Albayrak ve Serin'in (2013) "Çeviri çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi" adlı araştırma ilkökul düzeyindeki çocuklara yönelik olarak hazırlanan çeviri çocuk kitaplarında ait oldukları kültür ile birlikte evrensel kültür

öğelerine ne ölçüde yer verildiği görmek amaçlanmıştır. Çalışma, betimsel nitelikte yapılmış tarama modelinde hazırlanmıştır. Öncelikle ilkökul öğrencilerine yönelik olarak hazırlanan çeviri çocuk kitapları araştırma kapsamına alınmış; ardından ölçüt örnekleme yöntemiyle çocuk edebiyatı uzmanlarınca yapılan çalışmalarda belirtilen ve çocuk kitaplarında bulunması gerektiği ifade edilen ölçütler dikkate alınarak farklı yayınevlerince hazırlanan hikâye türündeki çeviri çocuk kitapları arasından seçilen 5 kitap (Peter Pan, Oliver Twist, Küçük Kadınlar, Pollyanna ve Huckleberry Finn) çalışma kapsamına alınmıştır. Doküman analizi tekniğiyle, Albayrak ve Serin (2012) tarafından hazırlanan “Kültür Öğeleri Tespit Formu”na göre söz konusu çeviri çocuk kitaplarının ait olduğu kültürel öğeler ve bunların aktarılma biçimleri incelenmiştir. Kültür Öğeleri Tespit Formu “dil, sanat, din/inanç, örf ve âdetler, günlük yaşam, tarih, coğrafya, değerler”den oluşan sekiz ana başlık çerçevesinde incelenen kitaplarda kendi kültürlerini içeren değerlere sıklıkla rastlandığı ve böylece bireylerde farklı kültürel öğeleri görerek kültürel farkındalık yaratacağı sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin tarihî öge altında birebir tarihî bir olay ya da durumdan söz edilmişse de genel olarak kitapların ait oldukları toplumların geçmişlerine dair yaşam şekillerinden (Krallık, kraliyet, lordluk vb.) örnekler sunularak ya da tarihî yerleri, geçmişe ait toplumsal sınıfları anımsatan küçük ayrıntılara yer vererek kültürel öğelere değinilmiştir. Kitaplarda kendi kültürel öğelerinin yanı sıra evrensel değerlere de yer vermiştir.

Canbulat ve Dilekçi'nin (2013) yaptığı “Türkçe ders kitaplarındaki kalıp sözler ve öğrencilerin kalıp sözleri kullanma düzeyleri” adlı çalışmada, ortaokul Türkçe ders kitaplarında (5-8) yer alan kalıp sözler ve geçiş sıklığı belirlenmiştir. Araştırmanın temel veri kaynağını MEB tarafından 2012-2013 eğitim öğretim yılında tavsiye edilen A yayıncılığı tarafından yayımlanan Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı, B yayıncılığı tarafından yayımlanan Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabı, C yayıncılığı tarafından yayımlanan Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı, D yayıncılığı tarafından yayımlanan Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı oluşturmaktadır. Kitaplarda 171 kalıp söz belirlenmiş ve ilk kez karşılaştıkları bağlam içinde örneklendirilmiştir. Kalıp sözlerin sınıflandırılması; hayır duaları, beddualar ve toplumsal kültürel ilişkilerde kullanılan kalıp sözler başlıkları altında yapılmıştır. İncelenen Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında kalıp sözlerin öğretimi ile ilgili altıncı sınıf öğrenci çalışma kitabında 2 etkinlik, sekizinci sınıf öğrenci çalışma kitabında 1 tane etkinlik vardır. Ortaokul

sekizinci sınıf öğrencilerinin kalıp sözleri kullanma düzeylerini tespit etmek amacıyla söylem tamamlama testi uygulanmış ve öğrencilerin Türkçe ders kitabındaki kalıp sözlerden farklı olarak birçok kalıp söz bildikleri saptanmıştır.

Girmen'in (2013) yaptığı "Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi" adlı çalışmanın amacı, ilköğretim 1-5. sınıflar programında yer alan değerler doğrultusunda Türkçe derslerinde değer eğitimi hangi atasözlerinin kullanılabileceğini belirlemiştir. Bu bağlamda ilköğretim programlarında yer verilen değerler ve Türkçe derslerinde değer öğretiminde kullanılabilecek atasözleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan zorunlu temalardan biri olan "Değerlerimiz" temasında Türk kültürü, Türkçemiz, önemli değerlerimiz, bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, kahramanlık, bayrak konu başlıklarına yer verilmiştir. Önemli değerlerimiz başlığı altında daha çok somut olan kültürel mirasımızdan bahsedilmiştir. Somut olmayan kültürel mirasımız olan atasözlerine Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ayrı bir başlık altında yer verilmemiştir. Araştırmada ilköğretim programlarından yola çıkarak 19 değer belirlenmiştir. Bunlar; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik ve yeniliğe açıklıktır. Bunun yanı sıra Türkçe derslerinde değer öğretiminde kullanılması amacıyla en çok dayanışma anlamı taşıyan atasözü bulunmuştur. Bu sırayı 30 tane çalışkanlık anlamı taşıyan ve 27 tane duyarlılık anlamı taşıyan atasözleri takip etmiştir. Araştırma kapsamında, en az bağımsızlık ve vatanseverlik anlamı taşıyan atasözleri bulunmuştur.

Güven'in (2013) "Ortaokul Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan Türk dili ile ilgili kültürel öğelerin tespiti ve incelenmesi" çalışmasında ortaokul sekizinci sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde dil ile ilgili kültür öğelerine yer verilme durumu incelenmiş, dil ile ilgili kültürel değerler belirlenerek fişlenmiş ve bunların sınıflaması yapılmış, ardından da dil ile ilgili bu kültürel değerlerin metinlerde nasıl yer aldıkları belirlenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, incelenen Türkçe ders kitabında Türk dili ile ilgili kültür öğelerinden deyimlere, ikilemelere, mecazlı ifadelerle, yansıma sözcüklere, ağız özelliklerine, özdeyişlere, atasözlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Mankır'ın (2012) “ İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki deyim varlığının öğrencilerin alıcı söz varlığına katkısı” adlı çalışmada, 2012 yılı İlköğretim Türkçe beş ders kitabında yer alan deyimlerin belirlenmesi ve deyimleşme dereceleri bakımından değerlendirilmeleri amaçlanmıştır. Araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda metinler tarandığında deyimlerin daha çok öyküleyici metinlerde yer aldıkları belirlenmiştir. Bilgilendirici metinler, amaçları gereği kelime ve kelime gruplarının genellikle temel anlamlarıyla kullanıldığı metinlerdir. Ancak az sayıda da olsa bilgilendirici metinlerde de deyimlerin yer aldıkları görülmektedir. İlköğretim Türkçe beşinci sınıf ders kitabında yer alan deyimlerin sayısı yaklaşık 145'tir ve metinlerde, birkaç deyim dışında, deyimlerin tekrarlanmadığı gözlenmiştir.

Gündoğdu'nun (2012)“İlköğretim altıncı sınıf Türkçe dersi sözcük öğretimi etkinliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi” adlı çalışmanın amacı ilköğretim altıncı sınıf sözcük öğretimi alanında yer alan etkinliklerin temalara göre dağılımı, temel dil becerileri ve dil bilgisi alanlarına göre dağılımı, kullanılan yöntemlerin çeşitliliğine göre dağılımı, sözcük öğretimi boyutlarına göre dağılımı, bilişsel düzeylere göre dağılımı ve öğrenilmesi beklenen söz varlığı öğeleri açısından dağılımını incelemektir. Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çalışma 2011-2012 eğitim öğretim yılında kullanılan ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitabı'nda yer alan etkinliklerle sınırlandırılmıştır. İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitabı'nda sıklıkla kullanılan sözcük öğretimi boyutlarının kavram ve sözcük anlamları ve biçim birim analizi, en sık kullanılan yöntemlerin bağlamveaktarma olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitabı'nda yer alan sözcük öğretimine yönelik etkinliklerin büyük oranda uygulama basamağına dayalı olduğu, sözcük öğretimi ile ilgili etkinliklere söz varlığı öğelerinin çeşitliliği açısından bakıldığında incelenen etkinliklerde temel söz varlığı öğeleri ve deyimlerin sıklıkla yer aldığı ancak atasözleri, kalıplaşmış sözler ve ikilemelerin hiç yer almadığı görülmüştür.

Yazıcı-Okuyan (2012) “İlköğretim Türkçe ders kitaplarında bir kültür aktarımı aracı olarak kalıp sözlerin kullanımı üzerine bir inceleme” adlı çalışmanın amacı, İlköğretim Türkçe ders kitaplarında (1-5; 6-8) ve öğrenci çalışma kitaplarında bir söz varlığı ögesi olarak yer alan kalıp sözlerin belirlenmesidir. Bu çalışmada veriler nitel

araştırma yöntemine dayalı olarak doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır.

Araştırmanın sonucunda İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ve çalışma kitaplarında toplam 108 kalıp sözün kullanıldığı belirlenmiştir. En fazla toplumsal-kültürel ilişkileri yansıtan kalıp söz örnekleri olmak üzere bunu sırasıyla hayır duaları ve beddualar izlemiştir.

Karadağ, Kolaç ve Ulaş'ın (2012) "Türkçe öğretmeni adaylarının 'Kültür' kavramına yükledikleri anlamlar ve popüler kültüre bakışları" adlı çalışmalarının amacı Türkçe öğretmeni adaylarının "kültür" ve "popüler kültür" kavramlarına ilişkin algılarını ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın katılımcılarını Adıyaman Üniversitesi Türkçe Eğitimi Programında öğrenim gören 129 Türkçe öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Türkçe öğretmeni adaylarının "kültür" kavramına yükledikleri anlamlar ve popüler kültüre bakışları, açık uçlu anket yoluyla elde edilmiş ve veri çözümlenmesinde nitel araştırma tekniklerinden içerik çözümlemesi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun "kültür" kavramını "toplumun meydana getirdiği maddi-manevi değerler", "bir kuşaktan diğerine aktarılan bilgi ve kalıplaşmış davranış biçimlerinin birikimleri", "bir toplumun yaşam biçimi" olarak algıladığı ortaya çıkmıştır.

Arıkan'ın (2012) yaptığı "İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerle incelenmesi (Adıyaman örneği)" adlı çalışmasının amacı, ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeylerini ve tutumları bazı değişkenler ile incelemektir. Araştırmada nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve tarama yöntemi kullanılmıştır. Adıyaman ili ve Kâhta ilçesindeki 14 okulda toplam 425 öğrenciyle gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda, uygulamaya dâhil edilen yedinci sınıf öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik başarılarının orta düzeyde olduğu, kültürel mirasa yönelik tutumlarının ise olumlu olduğu tespit edilmiştir. Kültürel mirasa yönelik başarı arttıkça kültürel mirasa yönelik tutum da artmıştır.

Kuzulugil'in (2011) "Türk kültürel değerlerinin sınıflandırılması" adlı çalışmasının amacı, Türk kültürel değerlerinin bir sınıflandırmasını yapmak ve Türkiye'de farklı kültürel grupların var olup olmadığını incelemektedir. Bu çalışmada geliştirilen Türk Değer Ölçeği, hem evrensel değer boyutlarına hem de Türk insanının ayırt edici değerlerine değinmektedir. Bu ölçek kullanarak üç ayrı değer-tabanlı öbek

belirlemiştir (Gelenekler, Epikürçüler ve Ters Düşenler). Belirlenen alt kültürler, demografik özellikler ve beklendiği gibi kültür yönelimleri açısından farklılaşmıştır. Analiz sonuçları demografik özelliklerin değer yönelimlerinin bir ölçüde tahmin edici olduğunu göstermektedir. Katılımcıların eğitim düzeyinin değer yönelimlerini etkilediği bulunmuştur.

Güfta ve Kan'ın (2011) yaptığı “İlköğretim Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nın dil ve kültür öğeleri açısından incelenmesi” adlı çalışmalarında Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları ilköğretim Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda dil ile ilgili kültür öğelerine ne ölçüde yer verildiğini ve bu öğelerin öğrencilere nasıl aktarıldığını belirlemek amaçlanmıştır. Betimsel tarama modelinde yapılan bu çalışmada, Türkçe ders kitabındaki dil ile ilgili kültür öğeleri araştırmacılar tarafından hazırlanan listeye göre incelenmiştir. Çalışmanın evrenini, incelenen Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Bu çalışmada, literatürden yararlanılarak ve uzman görüşü alınarak dil ile ilgili kültür öğeleri listesi oluşturulmuş ve Türkçe ders kitabı incelendikçe bu liste şekillendirilmiştir. Araştırma örneklemini oluşturan İlköğretim Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan dil ile ilgili kültür öğeleri, araştırmacı tarafından fişleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu çalışma sonucunda, incelenen ders kitabında dil ile ilgili kültür öğelerinden deyimler (f=198), mecazi ifadeler (f=140), atasözleri (f=2), özdeyişler(f=16), ağız özellikleri (f=5), ikilemeler (f=110) ve yansımalar (f=9) yer verildiği belirlenmiştir. Bu kültür öğelerinin, metinler ve resimlerle öğrencilere aktarılmaya çalışıldığı belirlenmiştir.

Erişti ve Belet'in (2010) “İlköğretim öğrencilerinin yazılı anlatım ve resimlerinde kültür algıları” adlı çalışmalarında ilköğretim öğrencilerinin yazılı anlatım ve resimlerinde kültür algılarını ortaya koyma biçimlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak, sanat temelli desen aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. İlköğretim beşinci sınıfta öğrenim gören 20 öğrenciyle ilk olarak kültürleriyle ilgili bir kompozisyon yazmaları istenmiş, daha sonra kendi kültürlerine ilişkin duygu ve düşüncelerini resimleri yoluyla ifade etmeleri istenmiştir. Üçüncü aşamada da tüm öğrencilerin yaptıkları resimler hakkında yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi sonucunda öğrencilerin bir kısmı kültürü, bir ulusun gelenek ve görenekleri, geçmişleri hakkındaki bilgiler olarak açıklarken, bir kısmı bir topluluğun manevi özellikleri, yaşayış ve sanat varlıkları ya da

bir ülkenin sahip olduğu değerler biçiminde açıklamıştır. Öğrenciler, kültürel değerlerin oldukça önemli olduğunu, korunup yaşatılması gerektiği yönünde görüşler ortaya koymuşlardır. Bunun yanı sıra ilköğretim öğrencilerinin, özellikle kutlamalar/evlenme törenleri, yemekler, danslar/oyunlar, kıyafetler, spor/ata sporları, gelenekler/adetler, asker uğurlama, bayramlar ve halk kahramanları gibi kültürel öğeleri ele aldıkları ve yazılı anlatımlarında özellikle evlilik töreni, kına gecesi ve bu kutlamalara ilişkin hazırlıklara, geleneksel Türk yemek kültürüne ve halk oyunlarına yer verirken resimlerde en çok evlilik törenine ve geleneklerine, geleneksel kıyafetlere ve süslemelere ağırlık verdikleri görülmüştür.

Özkartal'ın (2009) yaptığı “İlköğretim sanat etkinlikleri dersinde Dede Korkut Destanı'nın millî değerlerin kazanılmasına etkisi” adlı çalışmasında bireylerin kişilik ve aidiyet duygularının gelişiminde, kültür eserlerinden olan Türk destanlarının varlığına dikkat çekmek ve geleneksel değerlerin devamına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desenin uygulandığı araştırmada drama yöntemiyle millî değerlerin vurgulandığı deney grubunda öğrenci başarısının ve tutumlarının arttığı görülmüştür.

Bozok (2010) “İlköğretim sekizinci sınıf görsel sanatlar dersinde millî değerlerin kazanılmasında millî bayramlarımızın etkisi (29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve Kurtuluş Savaşı hikâyeleri örneği)” adlı araştırmasında drama yöntemiyle kültürel ve millî değerleri anlatan Çanakkale Savaşı hikâyeleri kullanılarak millî değerlerin kazandırılması amaçlanmıştır. Çalışmada öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sekizinci sınıf görsel sanatlar dersinde deney grubu lehine anlamlı bir fark çıkmıştır. Deney grubunda kullanılan yöntem ve hikâyeye öğrenci başarısının ve tutumlarının arttığı görülmüştür.

Sarı'nın (2009) “Okul müdürlerinin kültürel değerlerinin yönetim üzerindeki etkileri” adlı çalışmasında okul müdürünün kültürel değerlerinin, yönetim üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. İstanbul Anadolu yakasında yer alan 10 lisede görev yapan 186 öğretmene anket uygulanmıştır. “Evet-hayır” şeklinde cevaplaması olan anketin sonuçları yüzde gösterilerek verilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin %54'ü okul müdürünün, kendi kültürlerine göre davrandığını, bunun için de başarılı olduğunu ifade ederken; %46'sı okul müdürünün, kendi kültürlerine göre davranmadığı için başarılı olmadığını belirtmiştir. Araştırmada okul müdürünün,

kendi kültürüne ve geleneklerine bağlı oluşunun çalışanlarının kültürlerini anlayarak ona göre davranışlar sergilemesinin, örgüt içinde ortaya çıkan çatışmaların çözümünde çalışanların kültürlerini önemseyerek çözüm yolları oluşturmasının, öğretmenlerinin yanı sıra veliler ile olan iletişimde, velilerin kültürlerini anlama yoluna gitmesinin kurumunu ve kendisini başarıya götüreceği sonucu ortaya konmuştur.

Uyar'ın (2007) yaptığı “Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme” adlı çalışmasında örgün eğitim kurumlarında Türkçe öğretimi yoluyla öğrencilerin kültürel kimlik gelişimine nasıl katkı sağlanabileceğini araştırılmıştır. Çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılarak Millî Eğitim Temel Kanunu, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 1981 yılında uygulamaya konulan Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2006-2007 yılından itibaren altıncı sınıflarda uygulanmaya başlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı incelenmiş, Türkçe öğretiminde kültür aktarımını gerekli kılan, kültür aktarımına dayanak olan bölümler değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda Millî Eğitim Temel Kanunu'nda, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde, 1981 tarihli Temel Eğitim Okulları Türkçe Öğretim Programı ve 2005 tarihli İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen amaçlardan bazılarının Türkçe öğretiminde kültür aktarımını zorunlu kıldığı görülmüştür. Ancak ne belirtilen kanun ve yönetmelikte ne de Türkçe dersi öğretim programlarında kültür aktarımının hangi yöntem ve tekniklerle, ne türden materyaller kullanılarak yapılacağı ve kültürün hangi unsurlarının öğrencilere aktarılacağı konusunda açıklama yapılmadığı görülmüştür. Bu bağlamda Türk kültürüne ait değer ve normlarının Türkçe öğretiminde öğrencilere aktarılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yurt dışı çalışmalara bakıldığında özellikle çok kültürlü yapıya sahip ülkelerin yapısını oluşturan farklı kültürdeki bireylerinin sahip olduğu kültürel değerlerine bakıldığı görülmektedir.

Akerson, Buzzelli ve Eastwood (2012) “Okul öncesi öğretmen adaylarının kültürel değerleri ile akademisyenlerin kültürel değerlerini algılamaları arasındaki ilişki” adlı çalışmada, “Okul öncesi çocukluk dönemi bilimsel yöntemler” dersi ve “Okul öncesi çocukluk dönemi eğitiminin temelleri” dersi sonrası, aday öğretmenlerin kendilerinin ve akademisyenlerin kültürel değerlerini algılamalarında ne tür değişimler

olduğunu incelemişlerdir. Bu çalışma okul öncesi öğretmenliği bölümüne devam etmekte olan 17 öğretmen adayıyla yapılmıştır. Araştırmacılar katılımcıların algıladıkları değerleri belirleyebilmek için Schwartz'ın Değerler Envanteri'ni kullanmışlardır. Araştırma sonunda araştırmaya katılan öğrencilerle görüşme yolu ile nitel veri toplanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda öğretmen adaylarının kendileri ile bu iki dersi veren akademik personelin sahip olduğu kültürel değerlerin hemen hemen benzer olduğu sonucunu göstermiştir. Öğretmen adayları dönem başında olduğu gibi dönem sonunda da derslerine giren akademisyenleri kendilerinden daha güçlü olarak değerlendirmeye devam etmişlerdir. Ancak dönem başında akademisyenlerin başarı değerine daha fazla önem verdiğini belirten öğretmen adayları, dönem sonunda kendileriyle akademisyenlerin bu değere eşit düzeyde sahip olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen diğer bir önemli sonuç ise dönem başında hem kendilerinin hem de akademisyenlerin hazcılık kültürel değerine sahip olma konusunda denk olduğunu belirten öğretmen adayları, dönem sonunda hem kendilerinin hem de akademisyenlerin hazcılık kültürel değerlerine daha az puanlama yapmışlardır. Fakat bu düşünüş akademisyenlerde daha yüksek orandadır. Öğretmen adayları akademisyenlerin güvenlik değerlerini dönem sonunda daha fazla puanlamışlardır.

Imada ve Yussen'in (2012) yaptığı "Kültürel değerlerin çoğaltılması: İnsanların yarattığı ve ilettiği hikâyelerin kültürlerarası bir karşılaştırması" adlı çalışmada, kültürel değerlerin çoğaltılmasında hikâyelerin önemini incelemişlerdir. Bunun için birinci çalışmada bireyselci ve işbirlikçi değerlerin bir yansıması için Amerikalı ve Japon katılımcıların oluşturduğu hikâyelerin içerikleri incelenmiştir. İkinci çalışmada kültürel değerlerle tutarlı bilginin muhafaza edilip diğerlerine aktarılmasının daha olası olup olmadığını incelenmiştir. Çalışmalarda, Amerikalı katılımcıların oluşturdukları hikâyelerde bireyselci değerlerin yansıtıldığı ve hikâyeyi diğerlerine ilettiklerinde işbirlikçi bilgiden çok bireyselci bilgiyi korudukları bulunmuştur. Diğer yandan, Japon katılımcıların oluşturdukları hikâyelerde işbirlikçi değerlerin yansıtıldığı ve hikâyeyi diğerlerine ilettiklerinde bireyselci bilgiden çok işbirlikçi bilgiyi korudukları bulunmuştur. Bu bulgular hikâye iletişiminin kültürel çoğalma mekanizmasının önemli bir parçası olduğu düşüncesini desteklemektedir.

Chuang'in (2011) yaptığı "Kültürel değerler ile öğrenme tercihi arasındaki ilişki: Doğu Asyalıların kültürleşme deneyimleri etkisi" adlı çalışmada, Amerika'da yaşayan

üniversite öğrencilerinin kültürleşme düzeyleri ile kültürel değerleri ve öğrenme tercihleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada Konfüçyüs'ün felsefesinden etkilenmiş olan 171 Uzak Doğu Asyalı (Çin, Hong Kong, Japon, Kore, Malezya, Singapur, Tayvan, Tayland, Vietnam'dan gelen öğrenciler) ve 121 Asyalı Amerikalı öğrenciye yer vermiştir. Yapılan t testi sonucunda her iki grubun tercih ettiği öğrenme yöntemleri ve geleneksel kültürel değerleri ile kültürleşme düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki örneklem arasında farklılık gösteren değerler; uyumlu ve erdemli davranış, bilgi edinme, kendini yetiştirme, hiyerarşik düzen ve anne babaya saygı olarak sıralanırken; gruplar arasında farklılık gösteren öğrenme tercihleri ise bireysel öğrenme, pasif öğrenme, grupla öğrenme, alternatif öğrenme ve etkin öğrenme olarak elde edilmiştir. Amerika'da kalma sürelerine ve Amerika'da çalışma sürelerine bakıldığında daha fazla kültürleşme yaşamış olan Asyalı Amerikalı öğrencilerin Uzak Doğu Asyalı öğrencilere göre “kendini yetiştirme” alt ölçeği hariç uygulanan ölçeğin tüm alt boyutlarına daha fazla kabul edici yanıtlar vermişlerdir. Ancak Uzak Doğu Asyalı öğrenciler, Asyalı Amerikalı öğrencilere göre tüm öğrenme yöntemlerini daha fazla tercih etmişlerdir. Araştırmacı Konfüçyüs'ün değerleri ile öğrenme yöntemleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve öğrenme yöntemi alt ölçeklerinden her birinin Konfüçyüs değerlerinden en az bir tanesi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Pasif öğrenme yöntemi ile tüm Konfüçyüs değerleri arasında ilişki bulunmaktadır. Örneğin pasif öğrenme yöntemini seçen öğrenciler uyum ve erdemli olma davranışları, bilgiyi alma, kendini yetiştirme, hiyerarşik düzen ve ana babaya saygı değerlerini de seçme eğilimi göstermişlerdir. Ayrıca kendini yetiştirme değeri bireysel, pasif, grup ve alternatif öğrenme yöntemleri ile ilişkili olarak elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bir diğer önemli bulgu ise Amerika'da yaşama ve çalışma süreleri arttıkça, bireylerin “kendini yetiştirme” değeri hariç diğer tüm değerlere daha fazla sahip oldukları bulgusudur. Araştırmacı, kültürleşmenin Asyalı bireylerin geleneksel Konfüçyüs değerlerini etkilediği şeklinde yorumlamaktadır.

Belet ve Erişti'nin (2010) yaptığı “Çokkültürlü ilköğretim okulu öğrencilerinin yazılı anlatım ve resimlerde kültür algılarını açıklama yolları (Norveç'teki çokkültürlü Fjell ilköğretim okulu örneği) adlı araştırmada Norveç'te çok kültürlü yapıya sahip bir ilkokulda, öğrencilerin yazılı anlatım ve resimlerle kültüre yönelik algılarına bakılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği araştırma sanat temelli desen

aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yazılı anlatım için öğrencilerden kompozisyon yazmaları istenmiş ve daha sonra yine aynı konuda resim yapmaları istenmiştir. Araştırmada Türkiye (19), Pakistan (10), Norveç (9), Gana (3), Kosova (3), Arnavutluk (3), Norveç-Somali (1), Norveç-Güney Afrika-Hollanda (1), Sri Lanka (1), Gambiya İsveç Norveç (1), Kongo (1), Etiyopya (1), Somali (1), İran (1), Gambiya (1), Irak (1) olmak üzere farklı kökenlerden gelen toplam 58 katılımcı yer almıştır. Yazılı anlatımlarında bazı öğrencilerin kültüre ilişkin algıları, bir ülkeye ait genel koşulları vurgulamak iken bazılarının ülkelerine ait yemek, dans, kutlama, geleneksel giysiler ve bayramlar gibi kültürel öğeleri açıklamak olduğu görülmüştür. Bu araştırmada dikkat çeken bir nokta da öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kültüre ilişkin algılarının oluşumunda kendi etnik ve geleneksel alışkanlıkları önem taşıırken, bu öğrencilerin bazılarında ise kendi ülkesinin dışında yaşadıkları ülkenin kültürünün de etkisinin olduğu görülmüştür.

Akerson, Buzzelli ve Eastwood (2010) okul öncesi öğretmen adaylarının kültürel değerleri ile bu adayların derslerine giren akademisyenlerin sahip olduğu kültürel değerler arasındaki farkı incelemişlerdir. Araştırmacılar, öğrencilerin kendi kültürel değerleri ile akademisyenlerin kültürel değerleri arasında anlamlı farklılık olmaması durumunda bilim adamlarını kendilerine daha yakın hissedeceklerini vurgulamışlardır. Araştırmaya 17 öğrenci ve bu öğrencilerin gözlemlediği üç akademisyen katılmıştır. Schwartz Değerler Ölçeği'nin kullanıldığı araştırmada öğrenciler, ölçeği önce kendi sonra akademisyenin bakış açısına göre değerlendirmişlerdir. Bağımlı gruplarda t testi ile yapılan analizler sonucunda öğrencilerin, kendi kişisel değerleri ile akademisyenlere yönelik algıladıkları kültürel değerler arasında toplam puan bakımından anlamlı farklılık elde edilmemiştir. Ancak öğrenciler alt ölçeklerden güç, başarı, uyarılma değerlerinin akademisyenlerde kendilerine nazaran daha fazla olduğunu, kendilerinde ise yardımseverlik, uygunluk ve güvenlik değerlerinin akademisyenlerden daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Ancak hazcılık, özyönelim, evrensellik ve geleneksellik değerleri bakımından kendilerini akademisyenlerden farklı olarak algılamadıkları anlaşılmıştır.

Zhang ve Morrison (2010) "Hikâyeler doğrultusunda Çinli çocuklara kültürel değerler aktarımı" adlı çalışmalarında 1980 - 2010 yılları arasında basılmış olan 145 hikâyede yer alan kültürel değerleri incelemişlerdir. Hikâyeler Çin'de popüler bir dergi

olan “Hikâyelerin Kralı” adlı dergide basılmış hikâyeler arasından seçilmiştir. Hikâyelerin 64’ü geleneksel 81’i kurgusal hikâyelerden oluşmaktadır. Kitapların içeriği Çin, batı ve sosyal-ahlaki değerler açısından kontrol listesi kullanılarak değerlendirilmiştir. 17 geleneksel değer ve 16 batı değeri ele alınmıştır. Hikâyelerde yer alan değerler ANOVA ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda son 20 yıl içinde yayınlanan kitaplarda daha fazla batıya özgü kültürel değerler yer alsada Çin’e özgü değerlerin güçlü bir biçimde varlığını sürdürdüğü görülmüştür. Özkontrol gibi bazı geleneksel değerlerin yayınlanan tüm kitaplarda yer aldığı, bazı değerlerin varlığında azalmalar olduğu ve batı kültürüne ait değerlerin kitaplarda yer almaya başladığı gözlenmiştir. Örneğin 1980 ve 1990’lı yıllarda yayınlanan hikâyelerde geleneksel hiyerarşik sosyal düzene uygun değerler olan “yaşlılara saygı” ve “otoriteye saygı” sıklıkla yer alırken, Batıya özgü olan eşitlik ve demokrasiye vurgu yapan “düşüncelerin açık bir şekilde ifade edilmesi”, “duyguların açık bir şekilde ifade edilmesi” ve “konum ve ilişkilerin eşitliği” gibi değerlere daha az vurgu yapıldığı gözlenmiştir. Ancak 2000 yılından sonra yayınlanan hikâyelerde ise hiyerarşik statüyü vurgulayan değerler yerine daha fazla eşitliği ve demokrasiyi vurgulayan değerlerde artış söz konusudur. Hiyerarşik statüyü vurgulayan bu değerler günümüzde de varlığını sürdürse de sıklığında azalma gözlenmiştir. “Aile” ve “çatışmadan kaçınma” en çok vurgulanan Çin kültürel değerleri arasında, “yetişkinlerin aşırı övülmesi” ve “düşüncelerin açık bir şekilde ifade edilmesi” en çok vurgulanan Batıya özgü değerler ve “paylaşma ve bağışlama” ise en çok vurgulanan sosyal ahlak değerleri arasında yer almıştır. Çin ve Batıya özgü değerlere göre sosyal ahlaki değerler daha az vurgulanmıştır.

Fischer’in (2006) “Kişisel ve kültürel değerlerin benzerliği ve işlevleri: Benim değerlerim kültürümün değerlerini yansıtıyor mu?” adlı çalışmasında öz ve kültür kaynaklı değerler arasında kültür düzeyindeki korelasyonu (Birinci çalışma) ve öz ve kültür kaynaklı değerler ile kendisi tarafından bildirilen davranış arasında bireysel düzeydeki korelasyonu inceleyen (İkinci çalışma) iki çalışmaya yer verilmiştir. Birinci çalışmaya Arjantin’den ($n=189$), Brezilya’dan ($n=890$), Almanya’dan ($n=100$), Hindistan’dan ($n=150$), Yeni Zelanda’dan ($N=317$), Çin Halk Cumhuriyeti’nden (PRC; $n=36$), Peru’dan ($n=133$), Tayvan’dan ($n=312$), Birleşik Krallık’tan ($n=42$) ve Birleşik Devletler’den ($n=183$) olmak üzere toplam 2352 sosyal bilimler ve psikoloji öğrencisi kültür-kaynaklı değerlendirmelere katkıda bulunmuştur. Çinli öğrenciler dışındaki tüm

öğrenciler kendi ülkelerinde doğup büyümüşler ve kendi ülkelerinde okumakta ve yaşamaktadırlar. Çinli öğrenciler Çin'de doğmuş ve büyümüş, ancak çalışma sırasında Yeni Zelanda'da okumaktadır. İkinci çalışmada 117 sosyal psikoloji öğrencisi sınıf içi bir etkinliğin parçası olarak bu çalışmaya katılmıştır. Çoğunluğu Yeni Zelanda'da doğmuştur (%75), geri kalanı ise Çin, Tayvan, Hong Kong ya da Singapur'dan (%7.8), ABD'den (%6.8) ya da başka Avrupa'da İngilizce konuşan ülkeden (%10.6) gelmektedir. Araştırma sonucunda bireysel-grup ilişkileri ile ilgili değerlerin ve duyuşsal duyguların ifade edilmesinin kültür düzeyiyle anlamlı şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur. İkinci çalışmada, kültür-kaynaklı değerlerin sosyal normlarla bağlantılı davranışlarla ilişkili olduğu, algılanan değerlerin ise norm tabanlı olmayan davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Tyler, Boykin, Miller ve Hurley'nin (2006) "Düşük gelirli Afrikalı ve Amerikalı öğrencilerin ev ve okul etkinliklerinde kültürel değerleri" adlı çalışmada dördüncü sınıfa devam etmekte olan düşük sosyo-ekonomik düzeydeki 81 (46 kız, 35 erkek) Afrika kökenli Amerikalı öğrencinin, okul ve ev etkinliklerinde tercih ettikleri kültürel değerlerin neler olduğu ve bu öğrencilerin ailelerinin ve öğretmenlerin ne tür kültürel değerleri tercih ettiklerine yönelik algıları incelenmiştir. Çalışmada öğrencilere, yazılı senaryolar verilmiş ve bu senaryolardan hangilerini okul ve ev etkinliklerinde tercih ettikleri üzerinde durulmuştur. Senaryolarda bireyselliği, rekabeti, birlikteliği ve istekli olmayı vurgulayan kültürel temaları içermektedir. Varyans analiz tekniği ile analiz edilen bulgular sonucunda öğrencilere göre hem öğrenciler hem de ebeveynleri evde ve okulda bireysel ve rekabetçi etkinlikler yerine toplumsal ve eğlenceli etkinlikleri tercih etmektedir. Öğrencilerin kendilerinin ve ailelerinin tam aksine öğretmenlerinin daha fazla bireyselliği ve rekabeti vurgulayan etkinlikleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Holeva (2004) "Güney Avustralya'daki Yunan Avustralya topluluğunun dil ve kültürel değerlerinin güncel eğilimleri" adlı çalışmasında Güney Avustralya'da yaşayan Yunanlı bireylerin, atalarına ait kültürel değerleri ve dillerini devam ettirip ettirmeme durumlarını belirlemeyi amaçlanmıştır. Yapılan nitel araştırmada Adelaide'da yaşayan, Yunanca derslerine devam eden, Yunanlı olan ve olmayan tüm lise öğrencilerinin velileri ve bu öğrencilerin öğretmenleri yer almıştır. Araştırmada 100 veliyle görüşme yapılmak istenmiş, ancak 35 Yunanlı ebeveyn ile anket, 18 Yunanlı ebeveyn ile görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda 53 katılımcıdan 43'ünün babasıyla, 44'ünün

annesiyile Yunanca konuşarak anlaştığı, ancak 33'ünün kardeşiyle ve 46'sının çocuklarıyla İngilizce konuşarak anlaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bireylerin eğitim düzeyi yükseldikçe kendi ailelerinin gelenek ve göreneklerinden uzaklaşma yaşandığı ve sosyal statünün, sosyal kabulün, kariyerin ve baskın olan kültürün değerlerini yaşamının daha fazla ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu durum göçmen olan bu bireylerin hem baskın olan hem de köken olarak aileden gelen kültürel özelliklerinin harmanlandığı yeni bir kültürün oluşmasına yol açmaktadır.

Bardi ve Guerra'nın (2011) "Kültürel değerler, çok kültürlü örneklerde kültürü bireysel farklılık değişkeni olarak kullanarak başa çıkmayı tahmin eder" adlı çalışmada, temel kültürel boyutları, kültürel değerleri başa çıkmayla ilişkilendiren kuram temelli varsayımlar oluşturmak amaçlanmıştır. Öncelikle birinci çalışma, Cope envanterinin kültürler arası değişmezliğini tespit etmek için ikinci ve üçüncü çalışmadan verileri bir araya getirmiştir. Ardından ikinci çalışma, kültürel değerler ve başa çıkma arasındaki temel ilişkileri incelemiştir. Ayrıca kültürel değerlerin başa çıkmayı kişilik özellikleri ve kişisel değerler ötesinde tahmin edip etmediğini ve kültürel değerler ve başa çıkma arasındaki ilişkilerin aracılığı olarak kişisel değerlerin rolünü incelemiştir. Üçüncü çalışma ise ikinci çalışmanın bir replikasyonudur ve kültürel değerler ve başa çıkma arasındaki ilişkilerin ek arabulucularını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre kültürel değerler, başa çıkmayı bölge bazında tahmin etmiştir ve bu ilişki kişisel olarak geleceğe değer verme, kültürel normlar ve uyum sağlamanın algılanan zorluğu ile yalnızca kısmen ilgilidir. Kültürel değerler, duyguya dayalı/kaçıngan başa çıkmayı nevroitiklik ötesinde, sosyal destek aramayı ise dışa dönüklüğün ötesinde tahmin etmiştir. Kültürel değerler ve bu başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkilerin aracılığı da bulunmuştur. Sonuçlar, başa çıkmayı tahmin etmede kültürel değerlerin gücünü göstermekte ve kültürlerarası araştırmalarda önemli bir yöntem olarak çok kültürlü örneklemelerin kullanımını ön plana çıkarmaktadır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, Türkiye'de daha çok ilkökul ve ortaokul Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan kültürel değerlerin incelendiği; dil kültürel değeri içerisinde yer alan sözcükler, atasözleri, deyimler, kalıp sözler gibi kavramlara yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Ancak Türkçe dersinde kültürel değerlerin eğitimine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yurt dışındaki araştırmalara bakıldığında ise bireylerin hangi kültürel değerlere sahip olduğunu ortaya çıkaran

alışmalar yapıldığı ve farklı kültürel yapıya sahip bireylerin ya da toplulukların kültürel değer algılarının incelendiği çalışmalara yer verildiği söylenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, katılımcılar, veri toplama araçları ve verilerin analizi sürecine yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değer eğitiminin nasıl gerçekleştiğinin ortaya konmasının amaçlandığı bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmanın en önemli özelliği, insanları, varlıkları ve olayları kendi doğal ortamlarında incelemesidir (Punch, 2005, s. 142). Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çevresinde inceleyen, olgu ve durum arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belli olmadığında kullanılan bir araştırma yöntemidir (Yin, 2003, s. 13). Creswell'e (2007) göre durum çalışması, gözlem, görüşme, belge, rapor, görsel-işitsel materyaller gibi derinlemesine veri toplamayı içeren veri toplama araçlarıyla zaman içinde bir ya da birkaç durumu ortaya koyan nitel bir araştırma yaklaşımıdır.

Durum bir birey, grup, kurum ya da topluluk gibi sosyal bir birimin ya da olgunun derinlemesine açıklandığı ve analiz edildiği sınırlı ve bütüncül bir sistemdir. (Stake, 1995, s. 2; Merriam, 1998, s. 27). Bu anlamda durum, bir öğrenci, öğretmen, okul müdürü gibi bir birey olabileceği gibi bir sınıf, okul, toplum gibi bir grup ya da bir politika, bir program da olabilir (Merriam, 1998, s. 27).

Durum çalışmaları, farklı sosyal olguları “betimlemek”, “açıklamak” ve “değerlendirmek” amacıyla yapılmaktadır (Yin, 2003, s. 3). Betimleme amaçlı durum çalışmasında temel amaç, güncel bir olgunun açık olarak kavramsallaştırılması ve betimlenmesidir. Bu yolla okuyucuya, betimlenen olgunun gerçek ortama ilişkin görüş oluşturma olanağı sunulur. Açıklama amaçlı durum çalışmasında temel amaç, özel bir durumu açıklamaktır. Araştırmacı, durum ya da durumlarda yer alan olgular arasındaki örüntüleri ortaya çıkarmaya çalışır. Değerlendirme amaçlı durum çalışmasında ise temel

amaç, olguya karar verme ve kesinleştirme kapsamında değerlendirme yapmaktır (Gall, Gall ve Borg, 1999; Akt. Çengelci, 2010).

İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değer eğitiminin nasıl gerçekleştiğini betimlemeyi amaçlayan bu çalışma betimleme amaçlı durum çalışması benimsenerek gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra Yıldırım ve Şimşek (2008, s. 290), “bütüncül tek durum deseni, iç içe geçmiş tek durum deseni, bütüncül çoklu durum deseni ve iç içe geçmiş çoklu durum deseni” olmak üzere dört tür durum çalışması deseninden söz etmektedir. Yin (2003) tarafından belirlenmiş olan bu desenlerden bütüncül desenlerde tek bir analiz birimi, iç içe geçmiş desenlerde ise çoklu analiz birimleri bulunmaktadır. Bu araştırmanın analiz birimini yalnızca dördüncü sınıfın öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada seçilen yalnızca tek bir sınıf uygulaması bir durum çalışması olarak analiz edilmiştir. Bunun için de durum çalışması desenlerinden “Bütüncül tek durum deseni” kullanılmıştır.

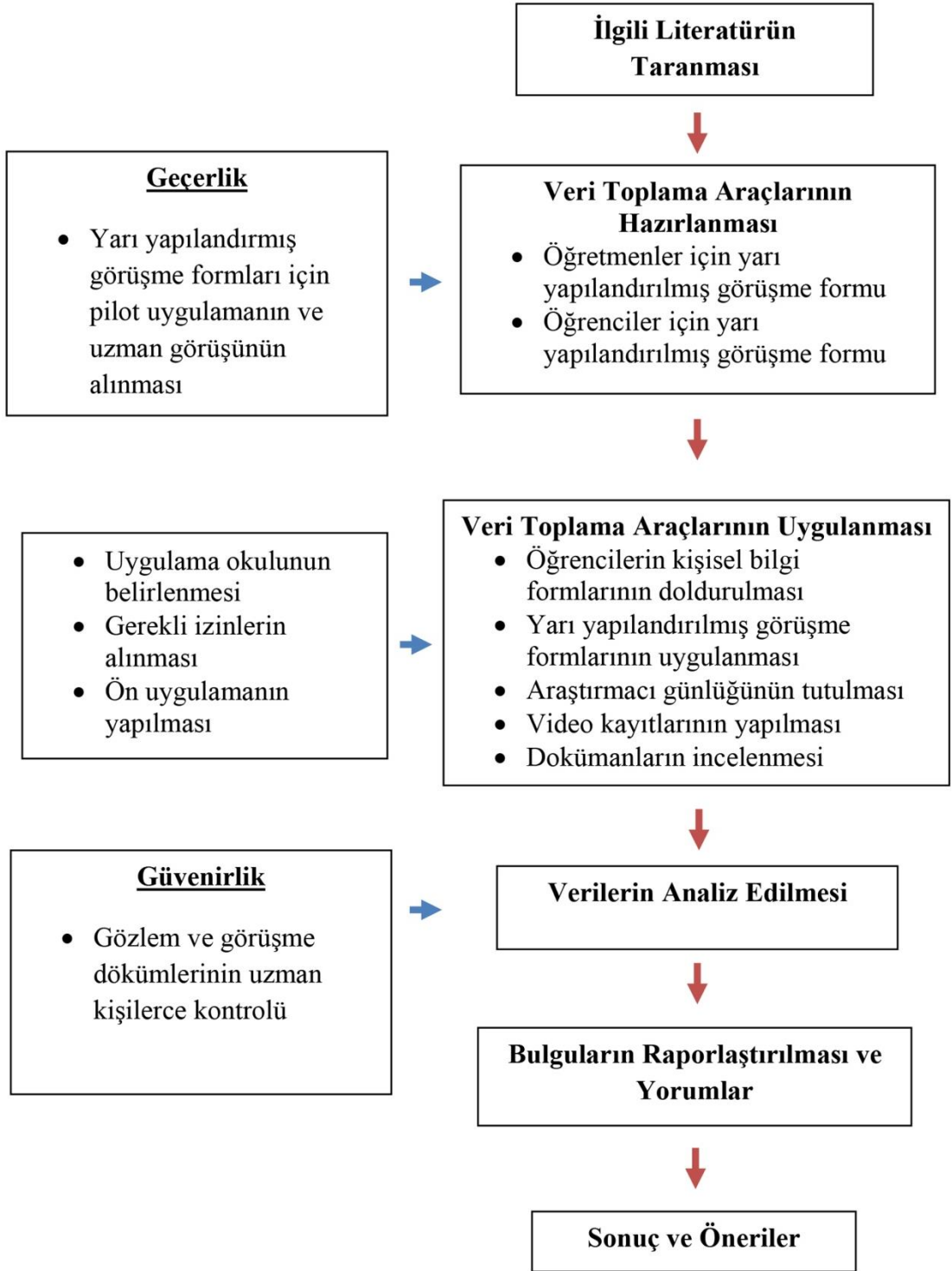
Durum çalışması gerçekleştirilirken izlenebilecek belli başlı aşamalar sekiz başlık altında sıralanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

1. *Araştırma sorularının geliştirilmesi:* Araştırmalarda kim, ne, nerede, nasıl ve neden biçiminde soru türleri kullanılır. Durum çalışmalarında rehberlik etmek için nasıl ve neden soruları daha açıklayıcıdır (Yin, 2003, s. 5-6). Bu bağlamda bu araştırmanın problem cümlesi “İlkokul dördüncü sınıf Türkçe derslerinde kültürel değer eğitimi nasıl gerçekleştirilmektedir?” şeklinde tanımlanabilir.
2. *Araştırmanın alt problemlerinin geliştirilmesi:* Her alt problem, araştırmacının ilgisini odakladığı bir alana işaret eder ve genel bir alana işaret eden problem cümlesine ayrıntılı yanıtlar bulmayı sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 282). Bu bağlamda araştırmada aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:
 - Kültürel değerlerin eğitimi kapsamında gerçekleştirilen ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinin uygulama sürecinde;
 - ✓ öğrencilere hangi kültürel değerler aktarılmaktadır?
 - ✓ kültürel değerlerin eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik ne tür etkinliklere yer verilmektedir?

- ✓ öğrencilere kültürel değer eğitiminin kazandırılmasına yönelik hangi yaklaşımlar kullanılmaktadır?
 - ✓ öğrencilerin kültürel değer eğitimine yönelik kazanımları nasıl değerlendirilmektedir?
- İlkokul Türkçe dersinde kültürel değer eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik sınıf öğretmenin görüşleri nelerdir?
 - İlkokul Türkçe dersinde kültürel değer eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik öğrencilerin görüşleri nelerdir?
3. *Analiz biriminin saptanması*: Araştırmacı için sorun kaynağı olan “durum”un ne olduğunu tanımlamaya ilişkin bir boyuttur ve bu “durum” bazen tek bir birey de olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 283). Bu araştırmada analiz birimi bir ilkokul dördüncü sınıfta görev yapan sınıf öğretmeni ve bu sınıfta yer alan 35 öğrencidir.
4. *Çalışılacak durumun belirlenmesi*: Çalışma durumunun belirlenmesi için öncelikle 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında gerçek uygulamanın yapıldığı ilkokulda pilot uygulama olarak bir dördüncü sınıfta 4 saat gözlem yapılmıştır. Bunun yanı sıra ilkokul dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler incelenmiş kültürel değerlere ilişkin verilerin olup olmadığına bakılmıştır. Gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra durum belirlenmiştir. Duruma yönelik olarak mesleğinde deneyimli ve değerler eğitimi konusuna ilgili sınıf öğretmeniyle tavsiye üzerine görüşülmüştür. Uygulamaya karar verildikten sonra Malatya İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler (EK A) alınmış ve uygulamaya başlanmıştır.
5. *Araştırmaya katılacak bireylerin seçimi*: Araştırmanın durumu belirlendikten sonra bu durumda çalışılacak kişiler seçilir. Bu bağlamda Malatya İl merkezinde bulunan Ata İlkokulu’nda (Kod ad) yer alan bir dördüncü sınıf öğretmeni ve sınıfta yer alan 35 öğrenci katılımcı olarak seçilmiştir. Katılımcılara ait özellikler araştırmanın katılımcıları başlığı altında ayrıntılı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra çalışmaya katılan öğrencilerinin velilerinden yazılı izin alınmıştır (EK B). Böylece araştırmada katılımcı olarak yer alan öğrencilerin velileri de bilgilendirilmiştir.

6. *Verilerin toplanması ve toplanan verilerin alt problemlerle ilişkilendirilmesi:* Veri toplama yöntemleri araştırmanın başlangıcında oluşturulan alt problemlere göre belirlenir. Bu bağlamda bu çalışmada alt problemlere yönelik olarak gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme, kişisel bilgi formları (öğretmen ve öğrenciler), araştırmacı günlüğü ve dokümanlar olmak üzere beş farklı veri toplama yöntemine yer verilmiştir. Bu yöntemlere yönelik ayrıntılı bilgi, veri toplama araçları alt başlığı altında betimlenmiştir.
7. *Verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması:* Gözlem yoluyla elde edilen veriler, öncelikle içerik analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Görüşmeler, alan notları ve dokümanlar ise içerik analizinde belirlenen temalara yönelik olarak çözümlenmiştir.
8. *Durum çalışmasının raporlaştırılması:* Araştırma sonunda elde edilen veriler bir bütün olarak bir araya getirilerek raporlaştırılmıştır.

Özetlemek gerekirse durum çalışmasında, problem betimlenmekte ve bu probleme yönelik alt sorular oluşturulmaktadır. Durum çalışmasında ne, nasıl, neden gibi sorular uygundur. Araştırma konusuna uygun olarak araştırma alanı, bu alanda çalışılacak katılımcılar belirlenmektedir. Araştırmacı uygulama sırasında doğal ortamı bozmamaya çalışarak ortamın bir parçası haline gelmeye çalışmaktadır. Alt problemlere yönelik belirlenen veri toplama araçlarıyla veriler toplanmaktadır. Bu toplanan veriler, analiz edilip yorumlanmakta ve bir rapor durumuna getirilmektedir. Bu çalışmada izlenen süreç Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Araştırmanın Durum Çalışması Kapsamındaki Süreci

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcılarını,2013–2014 öğretim yılı bahar döneminde Malatya ilinde yer alan Ata(Kod isim) İlkokulu'nda görev yapan dördüncü sınıf öğretmeni ve bu öğretmenin sınıfında yer alan 35 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Araştırmacı tarafından bu ölçütler oluşturulabileceği gibi daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda sosyo-ekonomik yapı olarak orta sosyo-ekonomik düzeyde bir okul ve bu okuldaki birinci sınıftan itibaren aynı sınıf öğretmeni ile yönetilen, mesleki deneyimi yüksek sınıf öğretmenin görev yaptığı bir dördüncü sınıf seçilmiştir. Aynı şekilde yarı yapılandırılmış görüşme yapılırken de ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak görüşme yapılacak öğrenciler seçilmiştir. Bu öğrenciler, sınıfta genel başarısı ve Türkçe dersi başarı ortalaması yüksek, derslerde etkin olan 4 erkek, 7 kız öğrenci olmak üzere toplam 11 öğrencidir. Bu öğrenciler yapılan gözlem sürecinde belirlenmiştir.

Araştırmaya toplam 35 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel özellikleri Çizelge 1'de belirtilmiştir.

Çizelge1.

Öğrenci Özellikleri

ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ	f
Cinsiyet	
Kız	13
Erkek	22
Kardeş Sayısı	
Yok	4
1	13
2	13
3	2
4	3
Anne Mesleği	
Ev hanımı	23
Memur	10
İşçi	1
Esnaf	1
Baba Mesleği	
Memur	14
Esnaf	13
İşçi	6
Emekli	2
TOPLAM	35

Çizelge 1’de görüldüğü gibi araştırmaya 13 kız ve 22 erkek öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin kardeş sayısına bakıldığında kardeşi olmayan 4 öğrenci, 1 ve 2 kardeşe sahip olan 13’er öğrenci, 3 kardeşe sahip olan 2 öğrenci ve 4 kardeşe sahip olan 3 öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerin annelerinin mesleklerine bakıldığında, anneleri ev hanımı olan 23 öğrenci görülmektedir. Diğer meslekler ise sırasıyla memur (n=10 öğrenci), işçi (n=1) ve esnaftır (n=1). Öğrencilerin babalarının meslekleri ise en fazla 14 öğrenci ile memur ve 13 öğrenci ile esnaftır. Bunun yanı sıra 6 öğrencinin babası işçi ve 2 öğrencinin babası emeklidir.

Araştırmanın yapıldığı sınıfta görev yapan öğretmen ise 57 yaşında, 34 yıllık mesleki deneyime sahip kadın sınıf öğretmeni. Öğretmen lisesi mezunu olan sınıf öğretmeni daha sonra Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliğini bitirmiştir.

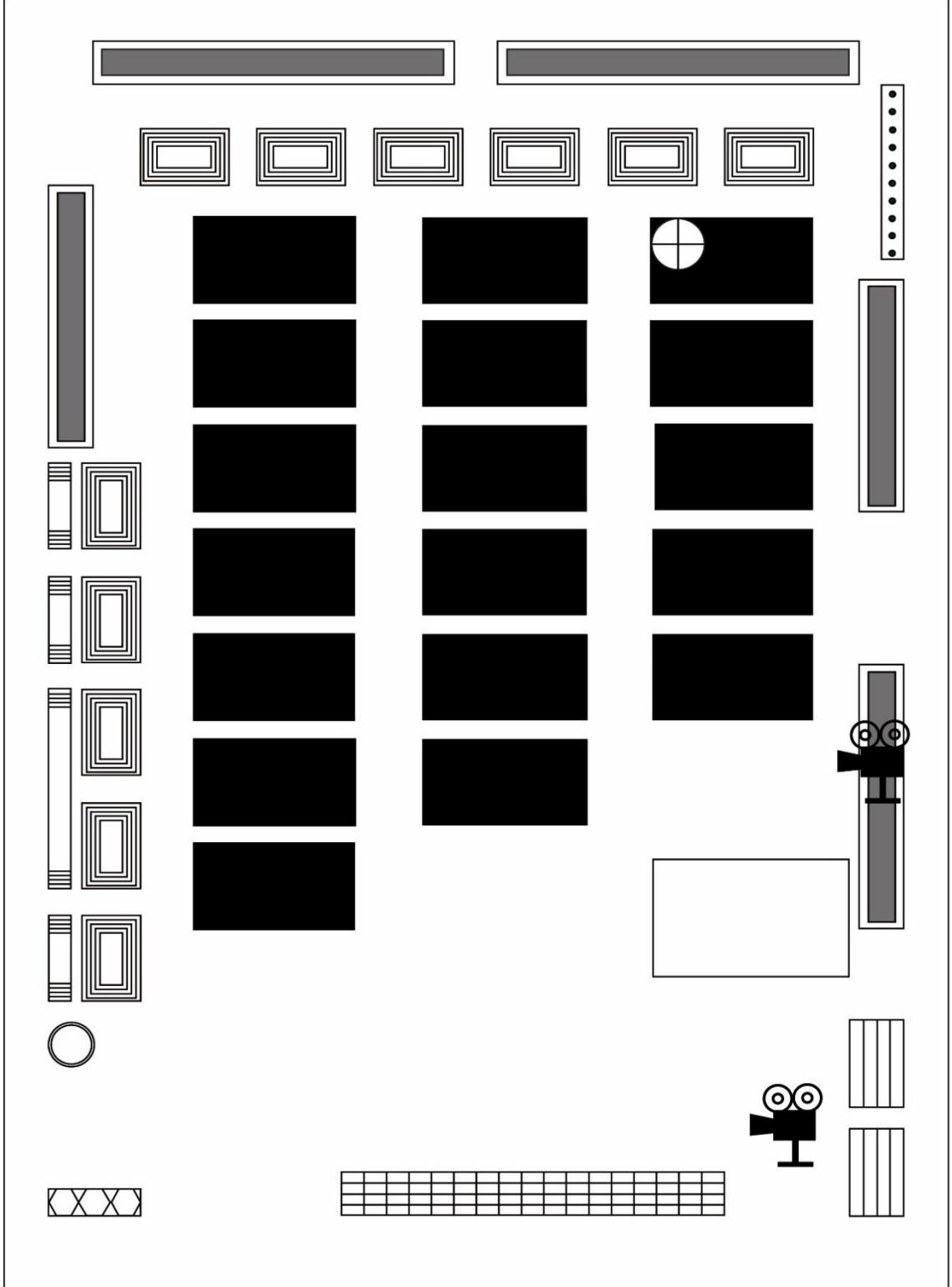
Araştırma Ortamı

Nitel araştırmalarda araştırmacıların yer aldığı araştırma yapılan kişilerin yaşadıkları ortamların ya da üzerinde araştırma yapılan konu, olay ve olguların geçtiği yerlerin geniş bir biçimde betimlenmesi yapılır. Böylece, elde edilen verilerin hangi ortamlarda ortaya çıktığı ve benzeri ortamlar için daha iyi anlam ifade edebileceği belirtilir (Ekiz, 2004, s. 429).

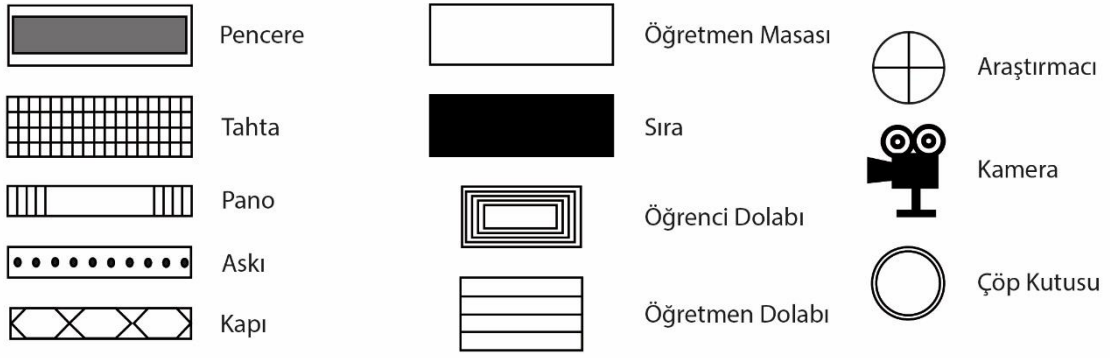
Araştırma 2013-2014 öğretim yılı bahar döneminde Malatya il merkezinde bulunan Ata İlkokulu’nda (Kod ad) bir dördüncü sınıfın Türkçe derslerinde gerçekleşmiştir. Bu kapsamda Türkçe ders kitabında yer alan “Değerlerimiz, Birey ve Toplum, Hayal Gücü, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler” temaları kapsamında ve araştırmanın amacı doğrultusunda, 10 Şubat 2014-26 Mayıs 2014 tarihleri arasında gözlemler yapılmış, gerekli dokümanlar toplanmış, görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma yapılan 35 öğrencinin bulunduğu sınıfta 18 öğrenci sırası, 11 öğrenci dolabı, bir öğretmen masası, bir öğretmen sandalyesi, bir yazı tahtası, tavana asılı bir adet yansıtım aleti bulunmaktadır. Bir öğrenci hariç öğrenciler sınıfta ikişer kişi oturmaktadır. Öğrenciler haftalık olarak birer sıra öne kayarak oturmakta ve böylece her öğrencinin yer değiştirmesi sağlanmaktadır. Sınıfı sabahçı ve öğleci olarak iki grup kullandığı için her öğretmene ait birer dolap üzere iki öğretmen dolabı ve yine aynı şekilde her iki grubun kullanması için toplam dört adet pano bulunmaktadır. Sınıf

ortamına ilişkin düzen Şekil 3 ve Şekil 3'te yer alan nesnelerin tanımı da Şekil 4'te belirtilmiştir.

Şekil 3. Araştırma Yapılan Sınıf Ortamının Düzeni

Şekil 4. Araştırma Yapılan Sınıf Ortamı Düzeninde Yer Alan Nesnelere

Sınıftaki panolar öğrenci etkinliklerini asmak için kullanılmaktadır. Okulda değerler eğitimi programı sürdürüldüğü için sınıftaki bir pano, değerler panosu olarak işlev görmektedir. Sınıfta yer alan öğrenci dolabının her birinin altı tane küçük kapısı vardır. Her öğrenci için sınıfta dolaplar olmasına rağmen birçok öğrenci dolabını etkin bir biçimde kullanmamaktadır. Öğrenciler genellikle evlerine giderken ders materyallerini yanlarında götürmektedir.

Veri Toplama Araçları

Genel olarak nitel araştırma yaklaşımı altında görülen durum araştırmasında, hem nitel hem de nicel araştırma içerisinde bulunan veri toplama yöntem ve tekniklerinden yararlanılabilmektedir. Araştırmanın kuramsal temelini oluşturulması için yerli ve yabancı kaynakların taranması sonucunda ulaşılan bilgiler doğrultusunda araştırma verilerinin toplanmasında kullanılacak veri toplama araçları ise şöyledir:

- Kişisel bilgi formu
- Yapılandırılmamış gözlem
- Yarı-yapılandırılmış görüşme
- Doküman incelemesi
- Alan notları

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formuyla, uygulamaya katılan öğrencilerin kendileri ve aileleriyle ilgili bilgiler toplanmıştır (EK C). Öğrencilere kişisel bilgi formu uygulanarak genel anlamda öğrenci özellikleri belirlenmiştir. Bilgi formunun uygulanması sonucunda öğrencilerin orta sosyo-ekonomik düzeye sahip oldukları

belirlenmiştir. Ayrıca öğretmene de kişisel bilgi formu uygulanmış ve kendisi hakkında bilgi edinilmiştir (EK D).

Yapılandırılmamış Gözlem: Yapılandırılmamış alan çalışmaları davranışın gerçekleştiği doğal ortamlarda yapılır ve çoğunlukla araştırmacı ortamda “katılımcı gözlem” denilen yöntemle gerçekleştirilir. Araştırmacı, çalıştığı konuya ilişkin kültür ya da alt kültürün içine girerek ortamın bir parçası olmaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 171). Bu araştırmada Türkçe dersi kapsamında yapılan etkinlikler her ders saatinde video aracılığı ile kaydedilmiş; ayrıca bu süreçte gözlemle ilgili alan notları tutulmuştur. İlkokul dördüncü sınıfta haftada 6 ders saati Türkçe dersi işlenmektedir. Sınıfta sabit şekilde duran ve Şekil 3’te de yerleri gösterilen iki kamera kullanılmıştır. Bu kameralardan biri tahtanın yanında, diğeri ise sınıf penceresinin önünde durmaktadır. Tahtanın yanında olan kamera sınıfa dönük olarak, pencerenin önündeki kamera ise yazı tahtasına dönük olarak kayıt yapmıştır. Video kayıtları aracılığıyla etkinlikler ve etkinlik sırasındaki sınıfın durumu incelenmiştir.

Video kayıtları için iki kamerayla pazartesi, salı, perşembe ve cuma birerders saati, çarşamba günleri ise 2 ders saati olmak üzere toplam haftalık 6 ders saati çekim yapılmıştır. Video kayıtları her gün gözlem sürecinden sonra düzenli olarak bir bilgisayara ve 2 farklı harici belleğe atılarak yedeklenmiştir. Video kayıtları her kamera için ayrı olarak her günün tarihi atılarak haftalık klasörler ile arşivlenmiştir. Bu süreç içerisinde video kayıtları izlenmiş, düzenli olarak temalar oluşturulmaya çalışılmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme: Görüşme ilk bakışta kolay bir veri toplama yöntemi gibi görülebilir ve yalnızca konuşma, dinleme gibi herkes tarafından kullanılan temel becerileri gerektirdiği düşünülür. Ancak görüşme; beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsamı açılardan, hem sanat hem de bilimdir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama (soruşturma) tekniğidir (Karasar, 2005). Stewart ve Cash (1985) görüşmeyi, “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama biçimine dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlamıştır (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Görüşme türleri yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış görüşme olmak üzere üç grupta sınıflandırılabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, yapılandırılmış görüşme tekniğinden biraz daha esnektir. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntıları vermesini sağlayabilir (Türnüklü, 2000). Bu bağlamda araştırmada uygulama sonunda yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle öğrencilerin kültürel değerlere yönelik görüşleri alınmıştır (EK C). Bunun yanı sıra sınıf öğretmeniyle de her tema sonunda yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir (EK C). Araştırmacı tarafından araştırma amaçlarına yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları dil, anlatım ve içerik açısından iki uzmanın görüşüne sunulmuştur. Gelen dönütler değerlendirilerek tekrar görüşme soruları düzenlenmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme formları bu haliyle öncelikle bir öğretmene ve iki öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan bu pilot uygulama sonucunda görüşmede yaşanan sorunlara yönelik tekrar düzenleme yapılmıştır. En son olarak bir uzmanın görüşü doğrultusunda formlara son biçimi verilmiştir. Öğretmene yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları şu şekildedir:

1. Değer denildiğinde aklınıza neler gelmektedir?
2. Size göre kültürel değer nedir?
3. Türkçe dersinin kültürel değerler kazandırmadaki önemi nedir?
4. İşlediğiniz “Değerlerimiz” temasında size göre hangi kültürel değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır?
5. Siz kültürel değerleri hangi yöntem teknikle kazandırmaya çalışıyorsunuz?
6. Öğrencilere bu değerlerin kazandırılmasında yaşadığınız sorunlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?
7. Öğrencilerin bu değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öğretmene yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları her tema sonunda tekrar niteliğinde olmaması için 1, 2 ve 3. sorular ilk tema dışında diğer görüşmelerde sorulmamıştır. Öğretmenle yapılan görüşmelere ilişkin bilgiler Çizelge 2’de yer almaktadır.

Çizelge 2.

Öğretmenle Yapılan Görüşmeler

Öğretmen Görüşmesi	Öğretmen Görüşme Süresi
Görüşme 1	15 dk 57 sn
Görüşme 2	04 dk 33 sn
Görüşme 3	08 dk 08 sn
Görüşme 4	08 dk 04 sn

Çizelge 2’de görüldüğü gibi öğretmenle dört yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerin ilkinde genel sorular da sorulmuş, diğer görüşmelerde ise yalnız tema ile ilgili görüşme yapılmış ve görüşmeler toplam 36 dakika 42 saniye sürmüştür.

Öğrencilere yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları ise şu şekildedir:

1. Değer denildiğinde aklınıza neler gelmektedir?
2. Size göre kültürel değer nedir?
3. Kültürel değerlerin size göre önemi nedir?
4. Kültürel değerler konusunda Türkçe dersinde neler öğreniyorsunuz?
5. İşlediğiniz “Değerlerimiz” temasında size göre hangi kültürel değerleri kazandınız? (“Birey ve Toplum”, “Hayal Gücü” ve “Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler” temaları)

Öğrencilere yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 5. soru her tema için ayrıntılı olarak yinelenerek sorulmuştur. Öğrencilerle yapılan görüşmelere ilişkin bilgiler Çizelge 3’te yer almaktadır.

Çizelge 3.

Öğrencilerle Yapılan Görüşmeler

	Öğrencinin Kod Adı	Öğrenciyle Görüşme Süresi
1	Burcu	31 dk 20 sn
2	Önder	12 dk 54 sn
3	Barış	19 dk 47 sn
4	Sibel	24 dk 36 sn
5	Nazan	17 dk 10sn
6	Murat	07 dk 58 sn
7	Ozan	09 dk 21 sn
8	Mine	20 dk 03 sn
9	Beren	12 dk 52 sn
10	Melis	17 dk 39 sn
11	Serap	21 dk 03 sn

Çizelge 3'te belirtildiği gibi toplam 11 öğrenci ile 07dk 58 sn ile 31 dk 20sn arasında görüşmeler yapılmıştır. Bu bağlamda 7 kız, 4 erkek olmak üzere 11 öğrenciyle görüşülmüş ve görüşmeler toplam 194 dakika 43 saniye sürmüştür.

Öğretmen ve öğrencilerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler okulda bulunan öğretmenler odasında yapılmıştır. Bu görüşmeler öğretmenin boş vaktinde, öğrencilerin ise öğretmenden izin alınarak ders saatlerinde gerçekleşmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazı yardımıyla kaydedilmiştir. Kaydedilen görüşmeler daha sonra bilgisayar ortamına atılmıştır. Son olarak da bu görüşmelerin dökümü gerçekleşmiştir.

Doküman İncelemesi: Nitel araştırmalarda gözlem ve görüşme gibi veri toplama yöntemlerinin yanı sıra verinin çeşitlendirilmesi amacına hizmet edecek ve araştırmanın geçerliğini önemli ölçüde artıracak bir diğer veri toplama yöntemi de doküman incelemesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmada öğrencilerin etkinliklerde yaptıkları görsel ürünler toplanmış, ilkökul dördüncü sınıf ders kitabı, çalışma kitabı ve yardımcı dil bilgisi kitabı incelenmiştir.

Alan Notları: Bu araştırmada araştırmacı, durum çalışması boyunca gözlem sürecinde yapılanlara ilişkin olarak alan notları tutmuştur. Bu alan notları süreçte yer alan

etkinlikleri, öğretmen ve öğrenci davranışlarını ve ders sürecinde yaşanan sorunları içermektedir.

Özetle, ilkokul dördüncü sınıfta Türkçe dersinde kültürel değer eğitiminin kazandırılmasının amaçlandığı bu araştırmada video kayıtları araştırma sürecinde önemli bir yer tutmuştur. Araştırmacı süreç boyunca alan notları tutmuştur. Uygulama sürecinde öğrencilerin ve öğretmenin sürece yönelik görüşleri alınmıştır. Bu bağlamda öğrencilerle ve öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Süreç boyunca da öğrencilere yönelik kişisel bilgi formu toplanmış ve öğrencilerin etkinlikler sonucu oluşturdukları dokümanlar incelenmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Veri analizi araştırma sorularını cevaplamak için kullanılan bir süreçtir (Merriam, 2013, s. 168). Nitel araştırmalarda analiz süreci verilerin organizasyonunu, veri tabanının ön okuma işleminden geçirilmesini, temaları kodlama ve organize etmeyi, veri sunumunu ve bunları yorumlamayı içermektedir (Creswell, 2013, s. 179).

Araştırmada gözlem, görüşme, alan notları ve dokümanlar ile veriler elde edilmiştir. Gözlem verileri içerik analizi ile yorumlanmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan veriler önce kavramsallaştırılır, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre düzenlemeler yapılır ve veriyi açıklayan temalar oluşturulur (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227). Görüşme, alan notları ve dokümanlar ise içerik analiziyle belirlenen temalara uygun olarak incelenmiştir.

2013-2014 bahar yarıyılında toplanan veriler düzenli bir biçimde kayıt altına alınmıştır. Video kayıtlarının ilk önce makro analizleri yapılmış ve bu analizlerden temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Araştırma bitiminde videolar tekrar izlenmiş ve makro analizler kontrol edilmiştir. Makro analiz sonucunda belirlenen videolar mikro analiz yapılarak yazıya dökülmüştür. Mikro analizler bir Türkçe Eğitimi bir de Sınıf Öğretmenliği Alanında olmak üzere iki uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü doğrultusunda temalar ve alt temalara son biçimi verilmiştir. Dökümü yapılan videolar da uzman görüşüne sunulmuş ve güvenilirliği test edilmiştir. Araştırmanın alt amaçları doğrultusunda bulgular ve yorum bölümünde videolardan elde edilen temalar ve alt

temalar belirtilmektedir. Bunun yanı sıra video verilerini onaylayan görüşme verileri, alan notları ve dokümanlar yer almaktadır.

Araştırma soruları, ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerlerin eğitimi kapsamında öğrencilere hangi kültürel değerlerin aktardığını, bu süreçte hangi tür etkinliklere yer verildiğini, hangi yaklaşımların kullanıldığını, öğrencilerin kültürel değer eğitimiye yönelik kazanımlarının nasıl değerlendirildiğini ve bu süreçteki öğretmen ve öğrenci görüşlerinin nasıl olduğunu belirlemeye yöneliktir. Bu bağlamda verilerin çözümlenmesinde ve temaların belirlenmesinde bu alt problemlere dikkat edilerek analizler yapılmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Geçerlik ve güvenirlilik, türüne bakılmaksızın herhangi bir araştırmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulması, verilerinin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması ile bulgularının sunulması aşamalarını ilgilendiren önemli kaygılardır (Merriam, 2013). Bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilen geçerlik ve güvenirlilik, araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 255).

Lincoln ve Guba (1985), nicel araştırmadan farklı olarak nitel araştırmalarda iç geçerlik yerine *inandırıcılık*; dış geçerlik yerine *aktarılabirlik*; iç güvenirlilik yerine *tutarlık*, dış güvenirlilik yerine *teyit edilebilirlik* kavramlarının olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle bu araştırmada da geçerlik ve güvenirlilik şu şekilde incelenmiştir:

İnandırıcılık

İnandırıcılığı ortaya koymak için Lincoln ve Guba (1985) beş teknik önermiştir.

1. Bunlardan ilki, bulguların inandırıcılık olasılığını artıran etkinlikler üretilmesidir. Bunun için uzun süreli katılım, sürekli gözlem ve çeşitleme yapılabilir (Lincoln ve Guba, 1985, s. 301). Veri toplama aşamasına uygun ve yeterli katılım için çelişkili ve olumsuz durumların aranmasını da kapsayabilecek bir biçimde belirli bir doygunluğa ulaşıncaya kadar veri analizine devam edilmesi ve bu iş için yeterli zaman harcanması gerekmektedir. Çeşitleme için ortaya çıkan bulguların doğruluk ve gerçekliğinin kontrolü için birden fazla araştırmacı, çoklu veri kaynağı ya da çoklu veri toplama yönteminin

kullanılması gerekmektedir (Merriam, 2013, s.221). Denzin'e (1970) göre farklı araştırmacıların, çoklu veri kaynaklarının (zaman, yer, kişi) ve çoklu yöntemlerin (gözlem, görüşme video kayıtları, fotoğraflar, dokümanlar) kullanılması inandırıcılığı arttırmaktadır (Erlandson vd., 1993) Bu bağlamda bu araştırmada, video kayıtları, görüşmeler, alan notları ve dokümanlar yoluyla veriler elde edilmiştir. Sınıf öğretmeninin yanı sıra sınıftaki öğreticilerden de bu süreçte katılımlarının sağlanmasıyla katılımcı boyutunda çeşitleme yoluna gidilmiştir.

2. Gözlem sürecinde harici bir kontrol sağlanmalıdır. Bunun için uzman incelemesi yapılabilir (Lincoln ve Guba, 1985, s. 301). Merriam'ın (2013, s. 221) uzman incelemesi ya da değerlendirmesi olarak adlandırdığı bu süreç, çalışmada ham veriler ile ortaya çıkmaya başlayan bulguların birbirleriyle örtüşme ve uyumu ve kesin olmayan yorumlarla ilgili olarak meslektaşlarla görüşme ve tartışmalar yapılmasıdır. Bu bağlamda bu araştırmada iki alan uzmanıyla süreç içerisinde gerçekleşen etkinlikler ve gerçekleşen olaylar konusunda görüşmeler yapılmış ve dönütler alınmıştır. Bu doğrultuda gerekli çalışmalar yapılmıştır.
3. Araştırma sürecinde daha fazla bilgiyi kullanılabilir hale getiren varsayımların gelişmesi amaçlanmalıdır. Bunun için karşıt durum analizi yapılabilir (Lincoln ve Guba, 1985, s. 301). Karşıt durum analizi araştırma öncesinde araştırmacıda var olan beklentileri ve genellemeleri olumsuz etkileyecek durumların bulunup analiz edilmesidir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015, s. 405). Bu araştırmada karşıt durumlar göz önüne alınarak temalar oluşturulmuştur.
4. Elde edilen ham veriler araştırma sürecinde ve sonrasında oluşan bulgulara ve yorumlara karşı denetim altına alınmalıdır. Başka bir deyişle araştırma sürecinde elde edilen video kaydı, ses kaydı gibi verilerin saklanması gerekmektedir. Böylece araştırmanın bulgu ve yorumları araştırma sürecinde toplanan kayıtlarla desteklenebilmektedir (Lincoln ve Guba, 1985, s. 313). Bu bağlamda bu araştırmada video kaydı ve ses kaydıyla toplanan veriler arşivlenmiştir. Elde edilen kayıtlardan bulgular ve yorumlar bölümünde örnekler sunulmuştur.
5. Araştırmada katılımcılardan elde edilen temalar, bulgu ve yorumlar yine doğrudan kendilerinden test edilmesi sağlanmalıdır. Bu süreç katılımcı denetimi olarak adlandırılabilir (Lincoln ve Guba, 1985, s. 314). Merriam (2013, s. 221)

katılımcı denetimi ile verilerin ve belirsiz yorumların onları sağlayan katılımcıların bir bölümüne geri bildirilerek uygun olup olmadıkları hakkında görüş alınması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda araştırmada yer alan öğretmenin görüşlerinden oluşturulan temalara yönelik ayrıntılı bilgi verilmiş ve öğretmenden teyit alınmıştır.

Aktarılabirlik

Erlanson ve diğeri (1993) nitel araştırmalarda “ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme”nin aktarılabirliği arttırdığını belirtmiştir. Ayrıntılı betimleme nitel araştırmada sıklıkla kullanılmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmada da gözlem sürecinde elde edilen veriler ile öğretmen ve öğrenci görüşlerinden ve elde edilen dokümanlardan yararlanılarak ayrıntılı betimlemeler yapılmıştır. Araştırmada ortaya çıkan temalara ilişkin olarak ayrıntılı betimlemeyle örnekler sunulmuştur. Bunun yanı sıra araştırmaya katılan öğretmen ve öğrenciler de amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

Tutarlık

Lincoln ve Guba (1985), tutarlılığı ya da başka bir deyişle güvenilirliği sağlamak için yöntemlerin çeşitlenmesi ve güvenirliliğın denetlenmesi stratejilerini önermektedir. Yöntem çeşitlenmesine uygun olarak araştırmada gözlem, görüşme ve dokümanlar kullanılmıştır. Türkçe dersleri haftada altı ders saati gözlemlenmiş, seçilen öğrencilerle yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmış ve her tema sonunda öğretmenle de yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Böylece elde edilen verilerin güvenirliliği artırılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra elde edilen verilerin nerede, nasıl ve ne zaman toplandığına ilişkin detaylı bilgiler verilmiştir.

Teyit edilebilirlik

Teyit edilebilirlik ya da nesnellik olarak adlandırılan bu kavram, güvenilirlik denetimi yapılırken izlenen yolun ve sürecin ayrıntılı bir biçimde belirtilmesini gerektirmektedir (Lincoln ve Guba, 1985). Bu araştırmanın teyit edilebilirliği boyutunda araştırmacı gözlem ve görüşme sürecinde elde ettiği verileri iki alan uzmanına inceletmiştir.

Gözlemler ve görüşmeler nitel veri analiz programına yüklenmiştir. Öncelikle videolar gözlem sonunda tekrar izlenmiştir. Bu izlemeler sonucunda yapılan makro

analizler doğrultusunda 49 video görüntüsü analiz kapsamına alınmıştır. Bu görüntülerden 8'i tahtaya yönelik konulan ikinci video kameradan, 41'i sınıfa yönelik konulan birinci video kameradan alınmıştır. Araştırmacı mikro analizlerini bitirdikten sonra iki alan uzmanından temaları ve kodlamaları incelemelerini istemiştir.

Bir alan uzmanı mikro analizlerdeki bütün kayıtları, diğeri ise %50'sini incelemiş ve tekrar temalaştırma yoluna gitmişlerdir. Öğretmen ve öğrenci görüşlerinin bütün görüşme kayıtları ise başka bir uzman tarafından incelenmiştir. Uzman görüşü bitiminde araştırmacıyla uzmanlar aynı kalan ve farklılaşan temalar üzerine tekrar tartışmışlardır. Sonuçta oluşturulan temalarda tutarlılığın hesaplanması için Miles ve Huberman'ın görüş birliği formülü [$P = (\text{görüş birliği} / \text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}) \times 100$] kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmada gözlem verilerinin analizinde .89 oranında görüş birliğine varılmıştır. Öğretmenle yapılan görüşme verilerinin analizinde .96 ve öğrencilerle yapılan görüşmelerin analizinde ise .92 oranında görüş birliğine varılmıştır. Bu oran, araştırma için güvenilir kabul edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994).

Araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin yanı sıra etik kurallara da dikkat edilmiştir. Çünkü bir çalışmanın geçerlik ve güvenilirliği önemli ölçüde araştırmacı etiğine bağlıdır. Etik kuralların uygulanması bir birey olarak araştırmacının sahip olduğu değerler ve ahlak anlayışı ile yakından ilişkilidir. Araştırma sürecinde herhangi bir biçimde yer alacak bireyler ile katılımcıların olası zarardan korunması, özel yaşamın gizliliğinin korunması, kişinin bilgisi ve isteği olmadan onunla ilgili bir karar alınmaması ve araştırma süreçlerine hile karıştırılmaması etik kurallardan bazılarıdır (Merriam, 2013). Bu bağlamda araştırmada yer alan katılımcılara araştırmayla ilgili önceden bilgiler verilmiş, araştırmadaki öğrencilerin velilerinden (EK B) ve Malatya İl Millî Eğitim Müdürlüğünden (EK A) gerekli izinler alınmıştır. Araştırmada yer alan okula ve katılımcılara kod adlar verilerek özel yaşamın gizliliği korunmuştur. Araştırma verileri uzmanların görüşlerine sunulurken araştırma sürecine hile karıştırılmamıştır. Bunlar doğrultusunda araştırmada etik kurallara dikkat edildiği söylenebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlere ve bu değerlerin eğitimine yönelik yapılan araştırma kapsamında elde edilen bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir.

İlkokulDördüncü Sınıf Türkçe Dersinin Uygulama Sürecinde Öğrencilere Aktarılan Kültürel Değerler

İlkokuldördüncü sınıf Türkçe dersinin uygulama sürecinde öğrencilere aktarılan kültürel değerler incelendiğinde dil, tarih, din, gelenek-görenek, sanat, şehirler, bağımsızlık simgeleri olmak üzere yedi tema ortaya çıkmıştır.

Çizelge 4’te görüldüğü gibi “Dil Teması”nda *Sözcükler, Atasözleri, Deyimler, Kalıp Sözler, Özdeyişler, Fıkralar* olmak üzere altı alt tema; “Tarih Teması”nda *Tarihî olaylar, Tarihî Kişileri, Tarihî Eserler, Millî Bayramlar, Spor* olmak üzere beş alt tema; “Din Teması”nda *Allah İnancı, Peygamber İnancı, Dinî Bayramlar, Sünnet* olmak üzere dört alt tema; “Gelenek-Görenek Teması”nda *Nevruz, Ekmek, Düğün, Asker Uğurlama, Millî Yas* olmak üzere beş alt tema; “Sanat Teması”nda *Heykel, Türküler, Halk oyunları, Edebi Eserler/Yazarlar/Şairler* olmak üzere dört alt tema; “Şehirler Teması”nda *Önemli Şehirler, Şehirlerin Simgeleri* olmak üzere iki alt tema ve “Bağımsızlık Simgeleri Teması”nda ise *Bayrak, Vatan ve Millî Marş* olmak üzere üç alt tema yer almaktadır.

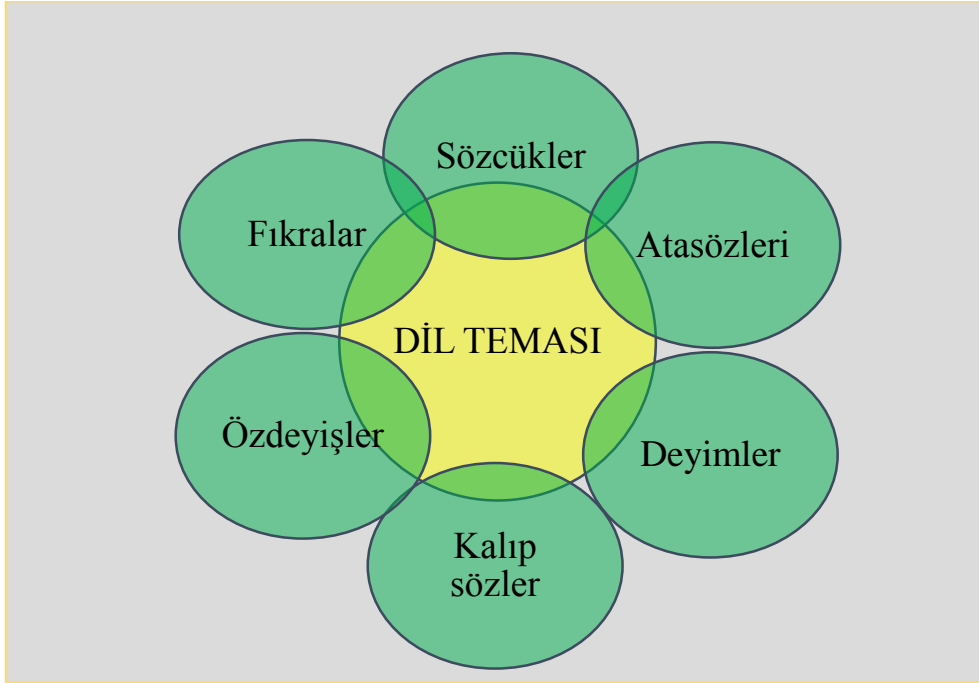
Çizelge 4.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerlere İlişkin Bulgular

Temalar	Alt temalar
Dil	Sözcükler Atasözleri Deyimler Kalıp Sözler Özdeyişler Fıkralar
Tarih	Tarihî Olaylar Tarihî Kişiler Tarihî Eserler Millî Bayramlar Spor
Din	Allah İnancı Peygamber İnancı Dinî Bayramlar Sünnet
Gelenek-Görenek	Nevruz Ekmek Düğün Asker Uğurlama Millî Yas
Sanat	Heykel Türküler Halk Oyunları Edebi Eserler/Yazarlar/Şairler
Şehirler	Önemli Şehirler Şehirlerin Simgeleri
Bağımsızlık sembolleri	Bayrak Vatan Millî Marş

Bu bağlamda ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlere ilişkin bulgular incelendiğinde *Dil, Tarih, Din, Gelenek-Görenek, Sanat, Şehirler* ve *Bağımsızlık Sembolleri* olmak üzere yedi tema ortaya çıkmıştır.

“Dil Teması”na ilişkin olarak yer alan alt temalar Şekil 5’te şöyle belirtilmiştir:

Şekil 5. Dil Teması”nda yer alan alt temalar

Şekil 5’te belirtildiği gibi “Dil Teması” içerisinde *Sözcükler*, *Atasözleri*, *Deyimler*, *Kalıp Sözler*, *Özdeyişler* ve *Fıkralar* olmak üzere altı alt tema söz konusudur. Bu alt temalardan biri olan *Sözcükler* alt temasında öğretmen, metinlerden yola çıkarak anlamı bilinmeyen sözcükleri öğrencilere buldurmuş ve anahtar sözcük çalışmaları yapmıştır.

Anahtar sözcük çalışmaları kapsamında İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda yer alan “Değerlerimiz” temasındaki “Söğütlü Ali” metni işlenmiştir. Metinde ‘Kağrı’ sözcüğü geçmektedir. ‘Kağrı’ sözcüğünün öğrencilere aktarılmasına ilişkin süreç şöyle gerçekleşmiştir:

Sibel	:Kadınlar Mehmetçiklere kağnılarla mermi taşıyorlardı. Bir kağının üstünde mermi sandıkları arasında Ali de vardı. Birden nal sesleri duyuldu. Ali seslendi: “Bacılar kağnıları çalılıklara çekelim”.
Öğretmen	:Burada bir nokta koyalım. Kağrı neydi? ... Serap
Serap	:Arkadaşlar kağrı atların ya da başka hayvanların çektiği arabalara denir. Yani arkadaşlar dört tekerlekli üstüne bazı kırbaçlarla hayvanlara vurulan araç.
Öğretmen	:Evet. At, manda, öküz gibi hayvanların taşıdığı tekerlekli arabalarla giden, çok ilkel ulaşım araçlarına biz ne diyoruz?
Öğrenciler	:Kağrı

- Yunus :Öğretmenim onlarla tarlaları da sürüyorlardı.
 Öğretmen :Biz kağıtların kullanıldığını ne zaman öğrendik. Cumhuriyet döneminden önce değil mi, kağıtlar çok kullanılıyordu. Kurtuluş savaşında çok kağıt kullanıldı.
 Mehmet :Öğretmenim cephane taşıdılar.
 Öğretmen :Evet cephane taşıdı kağıtlar.

(V.K. Tarih:17 Şubat 2014/11:00-12:15)

Öğretmen ‘Kağıt’ sözcüğüne ilişkin yaptığı açıklamalarda, ‘Kağıt’ sözcüğünün özellikle kendi tarihimizde kullanıldığına vurgu yapmaktadır. Bu süreçle ilgili araştırmacının gözlemi şu şekildedir:

Öğretmen metni, isteyen öğrencilere tahtada anlattırıyor. Öğrenciler metni sanki ezberlemiş gibi. Kitap cümleleriyle metni anlatıyorlar. Öğretmen kağıt kelimesine ilişkin tarihî bilgi de veriyor.

(A.N. Tarih:17 Şubat 2014)

“Söğütlü Ali” metniyle ilgili çalışma kitabında anahtar sözcük etkinliği yer almaktadır. Bu etkinliğe ilişkin kültürel değer ise şu şekilde ele alınmıştır:

- Öğretmen :Mustafa çalışma kitabı birinci sayfadan başlayabilir misin?
 Mustafa :(Çalışma kitabındaki soruyu okuyarak) Aşağıdaki anahtar kelimelerin anlamlarını önce tahmin ediniz. Sonra sözlükten bulup yazınız. Mehmetçik, kahraman Türk askeri; kağıt, iki tekerlekli öküz arabası; şehit, savaşta ölen bir kişi; gazi, zafer kazanmış kişi; kumandan, komutan.

(V.K. Tarih:18 Mart 2014/17:50-18:19)

Araştırmacı “Söğütlü Ali” metninde geçen anahtar sözcük etkinliğine ilişkin gözlemini alan notunda şöyle belirtmiştir:

“Söğütlü Ali” metninin çalışma kitabındaki etkinlikleri yapılmaya başlandı. Bu arada öğretmen öğrencilerin çalışma kitabındaki etkinlikleri yapıp yapmadığını kontrol ediyor. Öğrenciler anahtar sözcük etkinliğinde metinde geçen yeni öğrendikleri sözcüklerin anlamlarını söylüyorlar.

(A.N. Tarih:18 Şubat 2014)

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi anahtar sözcüğe da bilinmeyen sözcük çalışmalarıyla, öğrencilere kültürel değerlerden biri olan dile ilişkin vurgu

yapılmıştır. Dil kültürel değerinde, dilde yer alan sözcüklerden yola çıkılmıştır. Bu etkinlikle öğrencilere yeni sözcüklerle hem dile ilişkin kültürel değerler aktarılmakta hem de sözcüklerin anlamlarından yola çıkarak tarih kültürel değeri vurgulanmaktadır.

İlkokul dördüncü sınıf ders kitabında yer alan Ömer Seyfettin'e ait "Forsa" metninde de yine anlamı bilinmeyen kelime olarak 'Çakşır' geçmektedir. Öğretmenin bununla ilgili açıklaması şu şekildedir:

Şirin	:Çakşır bir tür erkek şalvarı, kuşların ayağında bulunan ve süs gibi görünen tüyler. Cümlem "Ayağına bir çakşır giydi".
Öğretmen	:Peki Şirinçakşırın metindeki anlamı hangisi?
Şirin	:Erkek şalvarı
Öğretmen	:Erkek şalvarına ne diyorlarmış?
Öğrenciler	:Çakşır
Öğretmen	:Peki hiç duydunuz mu?
Öğrenciler	:Hayır
Öğretmen	:İlk defa mı duydunuz?
Öğrenciler	:Evet
Öğretmen	:Bizim buralarda çok kullanılmıyor.
Serap	:Öğretmenim eskiden yaşamış yaşlı adamlar söyleyebiliyor.
Öğretmen	:Evet

(V.K. Tarih: 03 Mart 2014 /20:28-20-17)

Örnekte olduğu gibi günümüzde çok kullanılmayan ancak eski zamanlarda yaygın olarak kullanılan sözcükleri de öğretmen açıklamaktadır. Öğrenciler bu tür etkinliklerde, kendi kurdukları cümlelerle de sözcüklerin anlamını pekiştirmektedir. Öğretmenin eski zamanlarda kullanılan ancak şimdi çok yaygın olarak kullanılmayan sözcüklere ilişkin diğer bir örnek açıklaması ise şöyledir:

Kemal	: 'Esvap' yani arkadaşlar giysi. Çocuklar esvaplarını giydi.
Öğretmen	:Evet giysi. Esvap öz Türkçe bir kelime, giysi anlamı taşıyor. Biz günümüzde giysimiz diyoruz, geçmişte esvap çok kullanılıyordu.

(V.K. Tarih: 03 Mart 2014/25:20-25:40)

Öğretmen metinleri işlerken öncelikle sessiz okuma yaptırmakta, daha sonra sırayla paragraf paragraf öğrencilere sesli okuma yaptırmaktadır. En sonunda da eğer metin şiir ise öğrencilere tahtada şiiri ezbere okumalarını, eğer metin düz yazı ise tahtada metni anlatmalarını istemektedir. Bununla ilgili olarak "Nasrettin Hoca'nın Köyünde" adlı metinle ilişkili olarak araştırmacı şöyle not almıştır:

Metin ilk önce öğrenciler tarafından sessizce okunuyor. Sonra paragraf paragraf sırayla metin okunuyor. Daha sonra öğrenciler metni tahtada özetliyorlar.

(A.N. Tarih: 21 Şubat 2014)

Yapılan bu çalışmalarda metni okurken ya da anlatırken bilinmeyen sözcükler sınıfta tartışılıyor. “Nasrettin Hoca'nın Köyünde” adlı metinde geçen ‘Kaide’ sözcüğüne ilişkin olarak da şu şekilde bir örnek yer almaktadır:

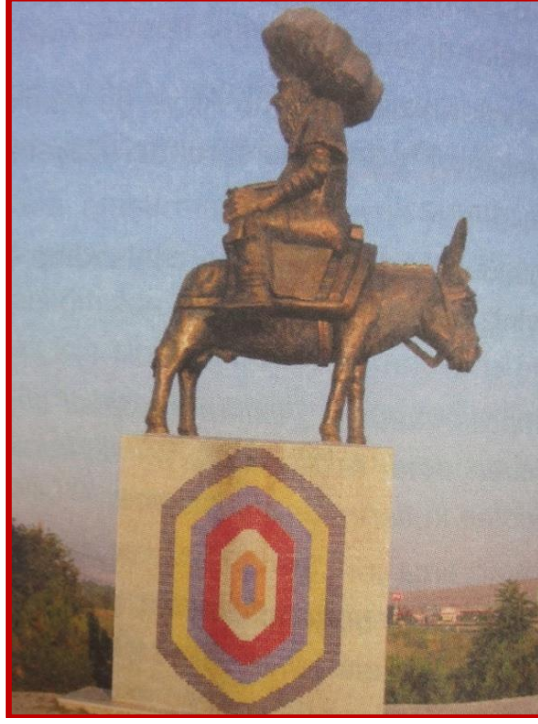
- Emel : (Emel tahtaya kalkmış Nasrettin Hoca'nın Köyünde adlı metni anlatmaktadır). Ankara'dan Eskişehir'e yolunuz düşerse bir benzinlikle karşılaşsınız. Benzinliğin az ilerisinde bir kaideye oturtulmuş Nasrettin Hoca heykeli vardır.
- Öğretmen : Kaideyi bulduk mu? Kaideyi bulalım hadi sözlükten İkbâl anlatmaya devam etti. Bitiminde Önder kaide kelimesinin anlamını okumak için öğretmenden izin istedi.
- Önder : Kaide birinci (anlamı) bir şeyin üzerinde durduğu ayaklı taban, ikinci usul, nizam, yol, üçüncü kural
- Öğretmen : Evet, bizimki çocuklar kaide kurallar, bir anlamı kurallar. Ama bizimki kural değil. Bizim burada cümlede geçen anlamı... (Önder'e dönerek) Bir daha oku.
- Önder : Bir şeyin üzerinde durduğu ayaklı taban
- Öğretmen : Evet. Bir kaideye oturtulmuş, diyor. Bir taban yapılmış mermerden onun üzerinde Nasrettin Hoca'nın heykeli. Zaten görselde var. Bizim burada anlatılmak istenen kaide şu (Öğretmen metinde yer alan görseli sınıfa göstererek kaideyi gösterdi). Gördük mü? ... Demek ki kaidenin iki anlamı var. Geçmişte kaide çok kullanılıyordu. Şimdi onun yerine kurallar diyoruz, o sözcüğü fazla kullanmıyoruz. Şunun yerine de (resimi göstererek) tabanı diyoruz, zemini diyoruz, mermeri diyoruz. Böylelikle kelime haznemizi geliştirmiş oluyoruz.

(V.K. Tarih: 21 Şubat 2014 / 20:35- 23:51)

“Kaide” sözcüğüne ilişkin olarak öğretmen, sözcüğün hem farklı anlamlarını söylemiş hem de metinde geçen anlamına değinmiştir. Bunun yanısıra ders kitabında yer alan ve sınıfta öğrencilere gösterdiği fotoğraf ise şu şekildedir:

Fotoğraf 1.

“Nasrettin Hoca'nın Köyünde” Metninde Yer Alan Görsel

Öğrencilere de belirttiği gibi öğretmen hem öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirmekte hem de yeni öğrenilen bu sözcüklerle önemli bir kültürel değer olan dilin gelişimini sağlamaktadır.

Şekil 5'te belirtilen “Dil Teması”nda yer alan bir diğer alt tema ise *Atasözleridir*. Bir dilin sözcük varlığı içinde yer alan atasözleri bir toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözlerdir (Aksan, 2006, s. 33). Atasözleri Dil Bilgisi Sözlüğüne göre “Eski kuşakların denemelerinden kalma yol gösterici, akıl verici yargı ve öğüt”, Gramer Terimleri Sözlüğüne göre ise de “Anonim özellik taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği gözlem ve denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış söz” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2015). Atasözleri kısaca bir toplumun geçmişten getirdiği, anonim olan, yol gösterici nitelikteki kalıplaşmış sözcük topluluğu olarak tanımlanabilir.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersi Kitabı “Değerlerimiz” temasındaki dinleme metnine ilişkin çalışma kitabında yer alan “Vatan Nedir?”adlı etkinlikle ilgili şöyle bir örnek verilebilir:

- Selin : (Vatan nedir? Dinleme metnine ilişkin çalışma kitabı etkinlikleri yapılıyor. Selin bu metnin 5. etkinliğini okuyor). Sınıfta açıkladığımız aşağıdaki sözden anladıklarınızı özetleyerek yazınız. "Bülbülü altın kafese koymuşlar, ‘Ah vatanım!’ demiş." Yani arkadaşlar vatan sevgisi çok önemlidir. Vatan sevgimizi bilmeyenlerde vardır arkadaşlar. Mesela bazı düşmanlarımız var, onlar vatanlarını hiç sevmiyor, Türkiye’yi ele geçirmeye çalışıyor arkadaşlar.
- Öğretmen : "Bülbülü altın kafese koymuşlar, ‘Ah vatanım!’ demiş." Kim açıklıyor?
- Meral : Arkadaşlar "Bülbülü altın kafese koymuşlar, ‘Ah vatanım!’ demiş.", yani insanların buldukları yer ne kadar iyi olursa olsun, vatan özlemi ve hasretiyle dolu olduklarını söylüyor.
- Öğretmen : Ya insanların buldukları yer ne kadar iyi olursa olsun, insan yine de vatanını özliyor.

(V.K. Tarih: 27 Şubat 2014 / 33:20-34:45)

Öğretmen burada “Bülbülü altın kafese koymuşlar, ‘Ah vatanım!’ demiş.” atasözünü öğrencilere aktarmaktadır. Bu atasözünü açıklarken aynı zamanda vatan sevgisine vurgu yapılmaktadır. Bir başka deyişle öğretmen hem atasözü hem de vatan sevgisi kültürel değerlerini aynı anda öğrencilere açıklayabilmektedir. Metinlerin içinde geçen atasözlerinin yanı sıra kaynak kitap olarak kullanılan dilbilgisi kitabında bazı etkinliklerde örtük olarak atasözleri yer almaktadır. Örneğin özne konusunun işlendiği bir derste kitapta şu şekilde bir etkinlik yer almaktadır:

- Murat : (Dil bilgisi 157. sayfadaki etkinlik yapılıyor). Aşağıdaki cümlelere uygun özneler yazalım. Ayşe sabaha kadar uyumadı. Ağabeyim satranç oynamayı seviyor. Yusuf ders çalışmak için bize gelecek. Ahmet tiyatroya erken geldi. Hakan’ı görmeyeli çok büyümüş. Tiyatroya Oğuzhan ile Nihat gelecek. Kaan büyüdükçe boynunu eğer. Arda deliyi görünce çomağını gizler (Altı çizili kelimeler öğrencinin cümleye uygun getirdiği öznelerdir).
- Öğretmen : “Deli deliyi görünce..” O bir atasözü. “Deli deliyi görünce çomağımı gizler”. “Ağaç büyüdükçe boynunu eğer” ya da “Çiçek büyüyünce boynunu eğer” olabilirdi (Başak büyüyünce boynunu eğer.” olmalıydı).

(V.K. Tarih:26 Mart 2014 / 12:30-13:30)

Öğretmen öğrencinin yanlış olarak tamamladığı cümleleri düzeltiyor. Burada da görüldüğü gibi bazı cümlelerde atasözü geçiyor ve öğretmen de bu atasözlerini vurguluyor. Ancak öğretmen bu atasözleri hakkında bir açıklama yapmıyor. Sadece

atasözü olduğuna vurgu yapıyor. Öğretmenin tamamladığı ancak açıklama yapmadığı atasözü etkinliğine ilişkin diğer bir örnek ise şöyledir:

Nuray : Can çıkmadan huy çıkmaz.
 Önder : El elin eşeğini türkü çağırarak arar.
 Öğretmen : El elin eşeğini türkü çağırarak arar

(V.K. Tarih: 3 Nisan 2014 / 23:15-24:20).

Öğretmen bazı etkinliklerde atasözlerini açıklamamakta; ancak öğrencilere örtük bir şekilde bu kültürel değer verilmektedir. Bunun yanı sıra ana düşüncenin açıklaması istenen bir metinde bir öğrenci atasözü ile ilgili bir çıkarımda bulunmuştur. Bununla ilgili örnek de şu şekildedir:

Emel :Aşağıdaki metinlerin ana düşüncelerini noktalı yerlere yazalım.
 Öğretmen :Ana düşüncüyü bulmayı öğrenmiştik. Ana düşünce metnin okuyucuya vermek istediği değerdir, kısacası ne anlatmak istediğidir. Dinliyoruz İkbal arkadaşımızı.
 Emel :Hayatta yalnız kendi çalışması, kendi bilgisiyle, alın teri dökülerek kazanılan ve başkalarını zarara sokmayan başarı değerlidir. Para çalmak, hile yapmak, adam dolandırmaktansa sırtında yumurta satmak, depolarda taş taşımak, fabrikalarda işçi olmak, kundura boyacılığı yaparak namusuyla para kazanmak daha iyidir. Arkadaşlar bunun konusu alın teriyle para kazanmak.
 Öğretmen :Evet bunun ana düşüncesi alın teriyle para kazanmak

(V.K. Tarih: 16 Nisan 2014 / 28:40-29:56).

Yukarıdaki örnekte Emel, metinde geçen ana düşüncüyü bir atasözümüyle açıklamıştır. Öğretmen de Emel'in düşüncesini onaylamıştır. Yine yardımcı dilbilgisi kitabında metinde verilen bir atasözü sorulmuştur. Öğretmen cevabı sözlü biçimde değil başıyla onaylamış ama atasözünü açıklamamıştır. Bu süreç şu şekilde gerçekleşmiştir:

Dilbilgisi kitabında geçen "Melis'in Ödevi" adlı okuma metni Melis'in bazı konularda aceleci davrandığı ve bu yüzden yaptığı işin kötü sonuçlandığı ile ilgilidir. Metin okunduktan sonra metinle ilgili sorular çözülmeye başlanmıştır. Hasan'ın metinle ilgili sorusu ve cevabı şöyledir:

Hasan :Öğretmeni Melis'e davranışının hatalı olduğunu hangi atasözümüyle anlatmıştır. "Acele işe şeytan karışır"

(V.K. Tarih: 16 Nisan 2014 / 18:45-18:54).

Hasan atasözünü söyledi. Öğretmen sözü açıklamadı. Sadece kafasıyla cevabı onayladı
(A.N. Tarih:16 Nisan 2014).

“Dil Teması”nda yer alan diğer bir alt tema *Deyimlerdir*. Dil Bilgisi Terimleri sözlüğünde “Anlatım gücünü artırmak için, gerçek anlamı dışına kayan, bazı sözcükleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlenebilen kalıplaşmış birden çok sözcük” (TDK, 2015) olarak tanımlanan deyim belirli bir kavramı, bir durumu çekici bir anlatım ya da özel bir yapı içinde belirten, genellikle gerçek anlamlarından farklı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğudur (Aksoy, 1993, s. 52). Deyimler, bir dilin anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları sağlarlar (Özkan ve Gündoğdu, 2011, s. 1135). Bu bağlamda deyimler ulusal damga taşıyan dil varlıklarıdır (Aksoy, 1993, s. 47).

Deyimler alt temasına ilişkin olarak öğretmen çalışma kitabındaki etkinlik yapılmıştır. Bu etkinlikte “yüreği ağzına gelmek” ve “yüreği ferahlamak” deyimleri ile cümle kurulması istenmiştir. Bu etkinliğe ilişkin örnek şu şekildedir:

Yunus	:(Yusuf “A’dan Başlar Aydınlık” şiirinin çalışma kitabındaki 11. etkinliğini okumaya başladı). Aşağıdaki deyimleri cümlelerde kullanınız. Yüreği ağzına gelmek: Korkudan yüreğim ağzıma geldi. Yüreği ferahlamak: Mutluluktan yüreği ferahladı.
Öğretmen	:Sen de aynı deyimleri oku kızım (Miray’a dönerek). Yüreği ağzına gelmek ve yüreği ferahlamak.
Miray	:Öğretmenim ben bir tane cümle yazdım onu okuyayım mı?
Öğretmen	:Oku bakalım.
Miray	:Aşağıdaki deyimleri cümlelerde kullanınız. Ölecekmişim sandım, yüreğim ağzıma geldi.
Öğretmen	:Şimdi yüreği ağzına gelmek ve yüreği ferahlamak ile ilgili cümlelerinizi dinleyeceğim. Öğretmenim öğretmenim yok, sadece parmak.
Mustafa	:Arkadaşım bana korkunç bir şey söyledi. Yüreğim ağzına geldi.
Öğretmen	:İki cümle oluyor.
Nuray	:Korkudan yüreğim ağzıma geldi.
Öğretmen	:Korkudan yüreğim ağzıma geldi, güzel.
Nuray	:Sevinçten yüreğim ferahladı.
Öğrenciler	:Öğretmenim aynısı (Yunus ile benzer cümleler).
Mine	:Buz pateninde kayarken kafanı vuracaksın diye yüreğim ağzıma geldi. Evi yanan komşumuzun itfaiye yardımıyla yangını söndürünce yüreğim ferahladı.
Öğretmen	:Güzel, cümlelerin uzun ama güzel cümleler.
Beren	:Kaybolduğunu duyunca yüreğim ağzıma geldi.
Öğretmen	:Güzel
Tekin	:Birden ferahladım.
Öğretmen	:Birden ferahladım. Ama yüreğim ferahladı deyimini kullanıyoruz.

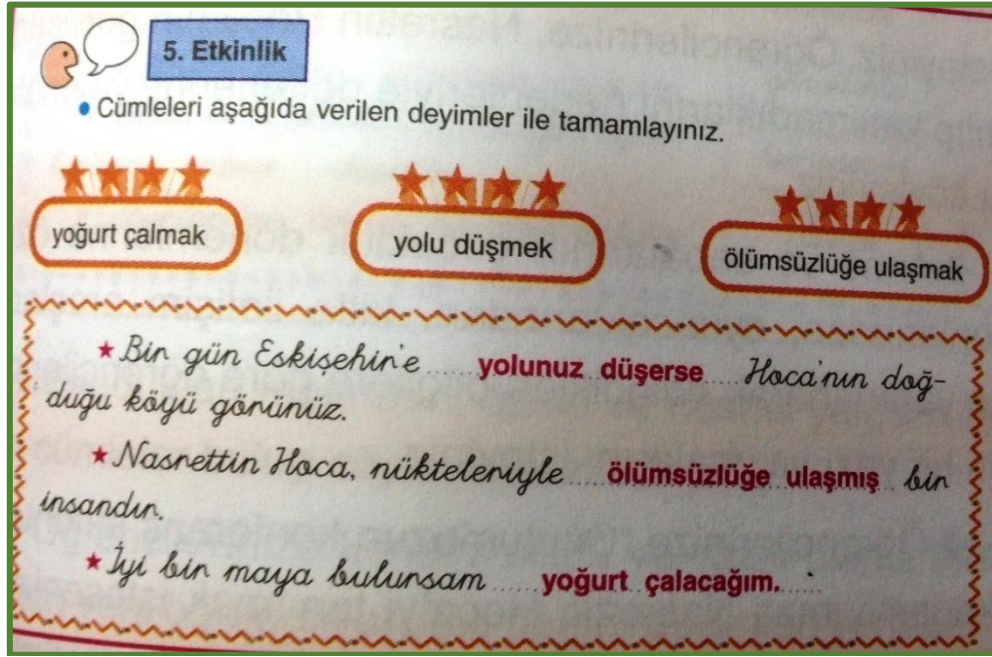
- Kemal :Onu görünce yüreğim ağzıma geldi. Ne olduğunu öğrenince yüreğim ferahladı.
- Öğretmen :Yüreği ağzına gelmek, çok korkmak. Yüreği ferahlamak, rahatlamak, mutlu olmak, sevinmek. Anlaşılmayan bir yer var mı?
- Öğrenciler :Hayır.

(V.K. Tarih: 19 Mart 2014 / 22:00-24:25)

Yukarıdaki örnekte öğrenciler belirtilen deyimlerle ilgili cümle kurmuştur. Öğretmen doğru cümleleri onaylamıştır. Daha sonra öğretmen deyimleri açıklayarak etkinliği bitirmiştir. Bunun yanı sıra “Nasrettin Hoca'nın Köyünde” metninin çalışma kitabı etkinliğinde deyimler yer almaktadır. Fotoğraf 2’de bu etkinlik yer almaktadır.

Fotoğraf 2.

Çalışma Kitabı “Nasrettin Hoca'nın Köyünde” Metni Etkinliği

Deyimlerin yer aldığı bu etkinliğe ilişkin ders şu şekilde sürdürülmüştür:

- Melis :Cümleleri aşağıdaki deyimlere göre tamamlayınız. Bir gün Eskişehir’e yolunuz düşerse Hoca’nın doğduğu köyü görürsünüz.
- Öğretmen :Evet. Bir gün Eskişehir’e yolunuz düşerse. “Yolu düşmek” bir deyim, bakın. “Yolu düşmek” deyimini burada çok güzel kullanılmış. Yolunuz düşerse ne demek? Yani oraya giderseniz, oradan geçerseniz...
- Kemal :Nasrettin Hoca nükteleriyle ölümsüzlüğe ulaşmış bir insandır.

- Öğretmen :Ölümsüzlüğe ulaşmak. “Ölümsüzlüğe ulaşmak” de bir deyimdir. “Ölümsüzlüğe ulaşmak” ne demek? Hiç unutulmamak, sürekli anılmak demektir. Evet, diğer deyim...
- Kaan :İyi bir maya bulursam yoğurt çalma.
- Öğretmen :Yoğurt çalacağım. İyi bir maya bulursam yoğurt çalacağım. “Yoğurt çalmak” da bir deyim. “Yoğurt çalmak”, yoğurdu bir yerden alıp hırsızlık yapıp çalmak değil, yoğurt mayalamaktır.

(V.K. Tarih: 24 Şubat 2014 / 35:30-37:20)

Öğretmen deyimlere ilişkin açıklamalar yaparak deyimlerin gerçek anlamının dışında kullanılan söz öbekleri olduğunu vurgulamıştır. Bunu öğrencilere deyimleri açıklayarak yapmıştır. “Yoğurt çalmak” deyiminin hırsızlık yapmak değil; mayalamak olduğunu belirterek deyimlerin kullanımını açıklamıştır. Ancak öğretmen deyimleri vurgularken öğrencilerin deyimleri yorumlamasını beklememektedir. Öğretmen, kendisi deyimleri açıklama yoluna gitmiştir. Öğretmen, deyimleri görselleştirerek ya da farklı etkinliklerle deyimlerin anlamlarını öğrencilere buldurarak dersi daha etkin işleme yoluna gidebilir.

Şekil 5’te belirtilen “Dil Teması”nda yer alan diğer bir alt tema ise *Kalıp Sözler*dir. “Dilbilimde, kalıp sözler ya da ilişki sözleri adı verilen ögeler, tıpkı deyimler ve atasözleri gibi, bir dili konuşan toplumun kültürüne ışık tutmakta, onun inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve göreneklerini yansıtmaktadır (Aksan, 2006, s. 190). Kalıp sözler, toplum kültürünün ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu sözler, kullanıldığı toplumun ortak duygu, düşünce, inanç ve yaklaşımını yansıtmaları bakımından oldukça önemlidir (Canbulat ve Dilekçi, 2013, s. 219). Bu bağlamda öğretmen dilin bir parçası olan kalıp sözlere ilişkin örtük öğrenmeyle öğrencilere şu şekilde aktarım yapmıştır:

- Öğretmen :Çocuklar bu arada Ali’yi araştırdım, ailesine haber gönderdim. Alizatürre olmuş üç gün raporu varmış.
- Öğrenciler :Zatürre ne demek öğretmenim?
- Öğretmen :Zatürrede akciğerlerini üşütüyorsun. Üç gün raporu var. O top oynuyor diyenler mutlaka geçen haftalar görmüştür. Beni de yanılttınız. Yalan yanlış şeyler konuşmayın. Ben bu hafta sordum. Ali nerede dedim. Dediniz ki öğretmenim top oynuyor. Ali arkadaşınız gelince zaten hasta, akciğerlerini üşütmüş. O hemen çabucak iyileşmez. Top oynayıp, boğuşup durmayın. Hepimiz saygıyla geçmiş olsun diyelim. Biliyorsunuz birisi hasta olunca geçmiş olsun deriz.

(V.K. Tarih: 17 Nisan 2014 /3:40-4:50)

Öğretmen öğrencilere daha önceden Ali'nin durumunu sormuştu. Bazı öğrenciler parkta oynarken gördüklerini söylemişlerdi. Bugün öğretmen Ali'nin hasta olduğunu öğrenince öğrencileri uyarmak istedi.

(A.N. Tarih: 17 Nisan 2014)

Türk kültüründe hastalık, ölüm, doğum, düğün gibi olaylardan sonra kişinin kendi duygu ve düşüncesini yansıtan kalıp sözler söylendiği görülmektedir. Bunlardan birisi olan hastalara söylenen “Geçmiş olsun” kalıp sözünü yukarıdaki örnekte olduğu gibi öğretmen öğrencilere vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra bir doğaçlama etkinliğinden sonra yapılan doğaçlamanın değerlendirilmesinde yine kalıp olan “Eline sağlık” sözü vurgulanmıştır. Bu olay şu şekildedir:

Öğretmen :Evet şimdi şöyle yapalım. Anneyi babayı, iki çocuğu izlediniz. Annenin beğendiğiniz, beğenmediğiniz yönlerini bir düşünün bakalım. Anne neler yaptı? Size göre uygun muydu davranışları? Daha neler yapabilirdi? Eksikleri var mıydı davranış olarak?

....

Serap :Eline sağlık demediler (Çocuklar yemeklerini bitirdikten sonraannesine eline sağlık demediler).

Öğretmen :Eline sağlık demediler. Biz bu konuları işlemiştik.

(V.K. Tarih: 21Mart 2014 / 5:45-9:50)

Öğretmenin örtük bir şekilde verdiği bu kalıp sözler öğrencilerin dile ilişkin kültürel değerlerinin gelişmesine ve kendi kültürleriyle oluşan bu kalıp sözleri yerinde kullanmalarına yardımcı olmaktadır.

“Dil Teması”nın diğer bir alt teması *Fıkralardır*. Fıkralar, gerçek yaşam olaylarından hareketle hisse kapmayı hedefleyen ve temelinde nükteli, mizah, uyarı ve hiciv öğeleri bulunduran sözlü, kısa mensur hikâyelerdir (Elçin, 1986, s. 566). Fıkra türü metinlerde, fıkranın kahramanı karşılaştığı sorunlara çok farklı çözümler üretir; alışılmış düşünce kalıplarından çıkarak kimsenin görmediği, bilmediği, denemediği düşünce ve uygulamaları ortaya koyar (Temizkan, 2011, s. 201). Bu bağlamda fıkralar hem eğlendirici hem de düşündürücü nitelikteki halk edebiyatı türlerindedir.

Türk fıkraları içerisinde en çok konu edilen kahramanlardan biri Nasrettin Hoca'dır. Nasrettin Hoca'yla ilgili bir çok fıkranın olması Nasrettin Hoca'nın Türk toplumunda herkes tarafından bilinmesine yol açmıştır. İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda da “Nasrettin Hoca'nın Köyünde” metni yer almaktadır. Bu metinden

yola çıkararak öğretmen fıkra kültürel değerini vurgulamıştır. Fıkra ile ilgili bu metinde şöyle bir süreç gerçekleşmiştir:

- Öğretmen :Şimdi bildiğiniz Nasrettin Hoca fıkralarını arkadaşlarınıza bir anlatalım. Değişik mizahı var, değişik bir kişiliği var, insanlara dersler veriyor, insanları eğlendirmek istiyor (Nasrettin Hoca için söylemektedir). Ama en güzel şekilde vurgulayarak kimler anlatmak ister arkadaşlarına. Evet, anlatacağız, okuma yok. Anlatmanızı geliştireceğiz. Parmak kaldırıyoruz. Nazan geliyor. Bakalım bize ne anlatıyor Nazan.
- Nazan :Arkadaşlar ben parayı veren düdüğü çalar fıkrasını anlatacağım. Nasrettin Hoca çocukları çok severdi. Bir gün pazara giderken çocuklara rastlamış. Çocuklar demiş ki: Hoca bize bir düdük alır mısın demişler. Hoca da hepsine olur tamam getireyim demiş. Sonra bir çocuk da oyunu bırakıp gelmiş, cebinden para çıkarmış. Parayı hocaya vermiş, “Hocam al şu parayı bir düdük de bana getir.” demiş. Hoca o parayı almış, pazara gitmiş. Alışverişi bittikten sonra dönmüş ama sadece parayı veren çocuğun düdüğünü almış. Köye geldiğinde çocuklar bakmış yola çıkmış düdük bekliyorlar. Çocuklar demişler: Hocam düdük aldın mı? “Evet” demiş hoca. Cebinden bir düdük çıkartmış parayı veren çocuğa vermiş. Diğer çocuklar bağışmaya başlamışlar. “Hocam hani bize düdük, hani bize düdük?” demişler. Hoca da demiş ki: “Parayı veren düdüğü çalar”.
- Öğretmen :Çok güzel parayı veren düdüğü çalar. Hoca ne anlatmak istemiş çocuklara? Hoca bu davranışıyla çocuklara ne anlatmak istemiş?
- Önder :Arkadaşlar bana göre her şeyin bir karşılığı olmalı.
- Öğretmen : Bedava kazanç yok öyle mi... Eğer bir şeyi kazanıyorsak onu bir emek karşısında kazanmalıyız değil mi? Bedava yaşam yok. Yaşıyor musunuz bedava?
- Öğrenciler :Hayır
- Öğretmen :Ders çalışmadan sınavlarda başarılı olabiliyor musunuz?
- Öğrenciler :Hayır.
- Öğretmen :Emek çekiyorsunuz, çalışıyorsunuz.

(V.K. Tarih: 20 Şubat 2014 /34:40-37:55)

Öğretmen Nazan adlı öğrenciden ‘Parayı veren düdüğü çalar’ fıkrasını dinledikten sonra fıkranın vermek istediği iletiyi de sormuştur. Böylece eğlendirirken düşündürülen bir tür olan fıkranın öğrenciye kazandırdıkları da vurgulanmıştır.

Öğretmen “Nasrettin Hoca’nın Köyünde” metnine geçmeden önce, bir önceki ders öğrencilere zihinsel hazırlık soruları yazdırmıştır. Öğrenciler bu soruları yaparak derse gelmiştir. Bunlardan biri de “Resimdeki Nasrettin Hoca size neler söylemek istiyor?” sorusudur. Bu soruya ilişkin araştırmacının alan notu şu şekildedir:

Öğretmen bir önceki gün öğrencilere metinle ilgili zihinsel hazırlık soruları vermiş. Bazen son ders ödev yazdırdığı için öğrencilerin ödevlerini öğrenemiyorum. Nasrettin Hoca'nın Köyünde metnin ilk sayfasında yer alan eşeğe ters binen Nasrettin Hoca heykelinin fotoğrafı var. Öğretmen heykelin/fotoğrafın ne anlatmak istediğini öğrencilere sormuş.

(A.N. Tarih: 20 Şubat 2014).

Eşeğe ters binmiş Nasrettin Hoca resminin öğrencilere ne söylemek istediğine ilişkin soruda şu etkinlik yapılmıştır:

- Öğretmen : (Öğretmen bir önceki ders Nasrettin Hoca ilgili zihinsel hazırlık soruları vermişti). Bu soruyu farklı yazan var mı? (Resimdeki Nasrettin Hoca size neler söylemek istiyor). Bu sorunun cevabını farklı yazan (Sibel parmak kaldırdı) Sibel seni dinliyoruz.
- Sibel : Resimdeki Nasrettin Hoca size neler söylemek istiyor, düşüncelerinizi yazınız. Arkadaşlar ben bunu bir fıkrayla yaptım. Nasrettin Hoca bir gün eşeğe yine ters binmiş. Köyden birisi sormuş: Hocam ters binmişsiniz eşeğe. Niçin eşeğe ters biniyorsunuz? Nasrettin Hoca eşeğin üzerinden cevap vermiş. Eşeğim öndeyken ben de arkayı görüyorum. Böylece yolda güvenli yürüyorum.
- Öğretmen : Güzel. Eşeğim önünü görüyor ben de arkayı görüyorum, böylece yolda güvenle gidiyorum. Ne kadar güzel (Yasin parmak kaldırıyor ve öğretmen de ona söz veriyor).
- Yasin : Nasrettin Hoca diyormuş ki arkadan gelen köylüleri görmek için, size sırtımı dönmek için.
- Öğretmen : Haa, bir de diyor ki niye eşeğine ters biniyorsun dediklerinde size sırtımı dönmek için diyor, arkasından gelene sırtını dönmek için. Bak bak buradaki mizah tarzına bakın. Burada saygıyı vurgulamak istiyor bakın. Ya da diyor ki arkadan gelen köylüleri görmek için. Burada da güvenliği... Bakın işte arkadaşınız dedi ki Nasrettin Hoca'nın farklı bir görüşü, farklı bir mizah tarzı var onun için dedi. Bakın farklı düşünüyor. Nasıl düşünüyor?
- Öğrenciler : Farklı düşünüyor.
- Öğretmen : Peki bu farklı düşüncesi onu ölümsüz kılmış mıdır?
- Öğrenciler : Evet
- Öğretmen : Yaa asırlar öncesinden beri
- Önder : 13. yüzyıldan beri
- Öğretmen : 13. yüzyıldan beri biz Nasrettin Hoca fıkraları dinliyoruz, Nasrettin Hoca'yı tanıyoruz. Ama normal bir insan olsaydı tarih sayfasından silinip gidecekti değil mi. Farklı kişiliği kendini ölümsüzleştiriyor.

(V.K. Tarih: 20 Şubat 2014 / 9:54-12:00)

Sibel resimden yola çıkarak Nasrettin Hoca'nın bir fıkrasını anlatmıştır. Bunun üzerine Yasin de fıkranın farklı bir sonucuna değinmiştir. Öğretmen de bu fıkradan yola çıkarak fıkraların hem farklı mesajlar verdiğini hem de Nasrettin Hoca'nın farklı bir mizah duygusunun olduğunu vurgulamıştır. Öğretmen soru-cevap yöntemini kullanarak öğrencilere fıkranın ana fikrini buldurmaya çalışmıştır.

“Dil Teması” altında *Özdeyişler* alt teması da yer almaktadır. Yazın Terimleri Sözlüğüne göre “Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir ilkeyi kısa ve kesin bir biçimde anlatan özlü söz” (TDK, 2015) olarak tanımlanan özdeyiş kısacası söyleyeni belli, kısa, anlamlı sözdür (Yılmaz vd., 2013, s. 314).

Özdeyiş ile ilgili olarak İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda yer alan “Vatan Nedir?” dinleme metninin öğrenci çalışma kitabında “Vatan konulu sloganlar üretiniz” etkinliği yer almaktadır. Bu etkinliğe ilişkin olarak öğrenciler slogan üretirken aynı zamanda internetten de faydalanmışlardır. Böylece öğrenciler internette yer alan özdeyişleri de etkinlikte kullanmışlardır. Etkinlik şu şekilde gerçekleşmiştir:

Beren	:(7. Etkinlik: Vatan konulu sloganlar üretiniz). Vatanında ölmeyen iki kere ölür. Vatanı için ölmüş bir insan mesut insandır. Vatanımızı sevelim orası babalarımızın da ülkesidir. Vatana olan borcunu ödemedi ölen insan bedbahttır.
Burcu	:Her şey vatan için. Mevzubahis vatan ise gerisi teferruattır. Eğer vatan tehlikede ise her şey vatanına aittir. Vatanında ölmeyen iki kere ölür. Vatanımızı sevelim orası babalarımızın da ülkesidir. Vatanımıza sadakatle bağlıyız.
Yunus Öğretmen	:Vatanımızı sevelim onun için mücadele edelim.
:Evet arkadaşımızın sloganı da vatanımızı sevelim onun için mücadele edelim.

(V.K. Tarih: 27 Şubat 2014 / 37:00-38:20)

Öğretmen bu etkinlikte, öğrencilerin söylediği bazı sözlerin özdeyiş olduğunu vurgulamamıştır. Ancak örtük öğrenmeyle öğrenciler, vatan konulu özdeyişleri kazanmıştır. Öğrenciler hem vatan sevgisini vurgulamış hem de yeni özdeyişler öğrenmiştir.

“A’dan Başlar Aydınlik” şiirinde, öğretmen sevgisi dile getirilmiştir. Bu şiirin çalışma kitabında yer alan etkinliklerinden biri öğretmenler ile ilgili bulunan ya da etkinlikte yer alan sözlerden birini açıklamaya ilişkindir. Mustafa Kemal Atatürk’e ait olan “Toplumun düşmanı cehalet, cehaletin düşmanı öğretmendir” özlü sözünü Sibel sınıfta açıklamıştır.

Sibel	:Öğretmenler konusunda bulduğunuz ya da aşağıdaki sözlerden birini açıklayınız (Çalışma kitabı 9. etkinlik). Arkadaşlar ben bu sözü (Toplumun düşmanı cehalet, cehaletin düşmanı öğretmendir) içeren bir yazı yazdım. En önemli ve verimli görevlerimiz eğitim ve öğretimdir. Bunları bizlere sunan ellerinden öpülesi öğretmenlerimizdir. Derste işlenen konuyu öğretmek için öğretmenimiz canla başla bizlere öğretmeye çalışır. Kendi bildiklerini beynimize aşılar. Öğretmenlerimiz

olmasaydı dünya cehaletten geçilmezdi. İyi ki onlar var. Onlarının hakkını asla ödeyemeyiz. Öğretmenlerimizi memnun etmenin tek yolu çalışıp meslek sahibi olmak, milletimize yararlı bilgiler sunmaktır. O zaman gururlandırılmış oluruz güzel öğretmenlerimizi. Onların yürüdüğü yoldan gitmeliyiz, emeklerinin karşılığını mutlaka vermeliyiz.

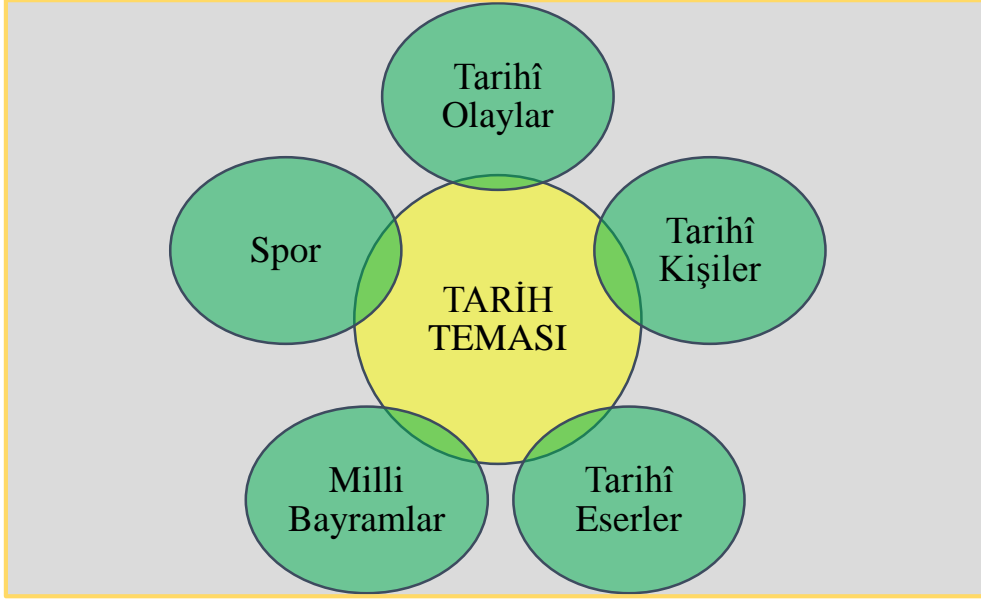
(V.K. Tarih: 19 Mart 2014 /14:55-15:55)

Sınıfta öğrenci tarafından açıklanan bu özdeyişte öğretmenin önemi vurgulanmıştır. Özdeyişler bir kişinin bir konu hakkındaki duygu ve düşüncelerini anlatırken aynı zamanda dile yönelik olarak kişiye farklı bilgiler sunmaktadır. Öğretmen çalışma kitabındaki etkinlikleri çoğunlukla öğrencilere ev ödevi olarak vermektedir. Bu bağlamda öğrencilere araştırma yapma fırsatı tanınmaktadır. Yukarıdaki etkinlikte de Sibel adlı öğrenci özdeyişle ilgili araştırma yapma fırsatı yakalamış ve bu sözü anlamına uygun olarak açıklamıştır. Ancak öğretmen açıklanan sözün özdeyiş olduğuna yönelik bir yorum yapmamış ya da bir bilgi vermemiştir. Bu bağlamda öğretmen özdeyiş hakkında kısa bilgi verebilir ve öğrencilerden özdeyişe yönelik farklı örnekler isteyebilirdi.

Öğretmen	:Seyit Onbaşı'yı kime vermişim çocuklar, Koca Seyit'i
Ozan	:(Ozan elini kaldırmış, tahtaya çıkmış ve kitabı özetlemiştir). Arkadaşlar düşman Çanakkale'mizi geçmek için direniyordu. Onların zırhlı gemileri, birçok gemileri, birçok adamları, birçok zırhlı tankları olduğu için bizi eziyordu. Ama bizim yurdumuz pes etmedi. Onlar savaşırken bizim bütün ordularımızı dağıtmışlardı, bütün cephelerimizi ele almışlardı. Yani bizim yurdumuza gireceklerdi ama yine de bizim yurdumuz direnmedi ve...
Öğretmen	:Direnmedik mi biz?
Ozan	:Biz direndik.
Öğretmen	:O zaman cümleni düzelt.
Ozan	:Direndik arkadaşlar
Öğretmen	:Tarihe yazdırdık "Çanakkale geçilmez"

(V.K. Tarih: 28 Mart 2014 / 22:10-23:15)

Kitap özetleme etkinliğinde Ozan, Seyit Onbaşı'yı anlatarak Çanakkale Savaşı'nda göstermiş olduğu kahramanlığa yapmış, öğretmen de "Çanakkale Geçilmez!" sözüne değinmiştir. Tarih bir milletin geçmişten günümüze getirdiği en önemli kültürlerden birisidir. İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan "Tarih Teması"na ilişkin olarak alt temalar Şekil 6'da *Tarihî Olaylar, Tarihî Kişiler, Tarihî Eserler, Millî Bayramlar ve Sporlar* olmak üzere beş alt temada sınıflandırılmıştır.

Şekil 6. “Tarih Teması”nda yer alan alt temalar

Tarihî Olaylar alt temasında öğretmen metinlerden yola çıkarak tarihte yapılan savaşlardan, kongrelerden, kazanılan zaferlerden, tarihte yaşanan olaylardan söz etmiştir. Örneğin yardımcı dil bilgisi kitabında yer alan “Tulumbacılar” metninde Osmanlı Devleti zamanında kurulan itfaiye örgütünden söz edilmektedir. Bununla ilgili süreç şu şekildedir:

Meral	:İtfaiye örgütü-Ülkemizde ilk itfaiye örgütü 1714 yılında kurulmuştur. Bu örgüt kuruluş yıllarında sadece İstanbul’da görev yapardı. Tulumbacılar adını alan örgüt, bozulan Yeniçeri Ocağı’yla kapatıldı. Sonrasında gelen büyük yangınla tekrar kuruldu. Daha sonra 1917 yılında İstanbul’da çıkan büyük bir yangın önemine dikkat çekmiş ve bugün Macaristan’da bir subay öğretmenin gayretleriyle...
Öğretmen	:Demek ki itfaiye örgütünün Osmanlı Devleti’ndeki adı neymiş?
Önder	:Tulumbacılar
Öğretmen	:İlk adları neymiş?
Öğrenciler	:Tulumbacılar
Öğretmen	:Günümüzde itfaiye. Görevi neymiş?
Öğrenciler	:Yangın söndürmek.

(V.K. Tarih: 16 Nisan 2014 / 11:30-12:35)

Öğretmen yukarıdaki etkinlikte Osmanlı Devleti zamanında kurulmuş şimdiki adı itfaiye örgütü olan tulumbacılarından söz etmiştir. Metinde de tarihî bilgi verilerek itfaiye örgütünün nasıl bir süreçten geçtiği belirtilmektedir.

Millî bayramlar sürecinde de öğretmen tarihî bilgi vermektedir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlanacağı için sınıf süslenişinde öğretmen bu bayrama ilişkin öğrencilere sorular sormuştur. Bu süreçte tarihî olaylarla ilgili şunlardan söz edilmiştir:

- Öğretmen :Peki bu bayrama nasıl ulaştık? Nasıl olmuş bu bayram? Ne oldu da biz bu bayramı yapıyoruz?
- Nazan :Arkadaşlar ülkemiz büyük bir savaş içindeydi. Kurtuluş Savaşını Atatürk'ümüz başlatmıştı.
- Öğretmen :Osmanlı devletinin son zamanlarında 1900'lü yılların başında 1. Dünya Savaşına girmiştik Almanya ile birlikte ve oradan Almanya yenildiği için biz de yenik olarak çıktık. Böyle olunca Fransızlar, İngilizler, İtalyanlar, Yunanlılar, Ermeniler ülkemizi aralarında paylaşmaya başlamışlardı. Padişah da bu durumu kabullenmek üzereydi. Bunu kabul edemeyen Mustafa Kemal ve arkadaşları yurt savunmasını yapmak için Kurtuluş savaşını başlatmak için 19Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı. Oradan yurdun bazı illerine, Sivas, Amasya, Erzurum gibi yerlerde kongreler yaptı. Kurtuluş Savaşımızı başlatmış olduk. Buraya kadar biliyoruz. Daha sonrası?
- Önder :Arkadaşlar sonra toplantı yapmak için 23Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisini açtı. Açtıktan sonra da bu bayramı Türk çocuklarına hediye etti. Sonra tüm dünya çocuklarının bayramı oldu.
- Hasan :Arkadaşlar o zamanlar savaşlar yapıp ülkemizi korumaya çalışıyorduk. Bağımsızlığımızı ilan etmek için önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması gerekiyordu, böyle bir meclisin açılması gerekiyordu. Arkadaşlar sadece bağımsızlık için değil ulusal egemenlik için de, ülkemizi yönetebilmek için de çok önemli bir şeydi bu meclisin açılması. Atatürk de 21 Nisan 1920'de bu Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılma planlarını yaptı. 23 Nisan 1920'de de bu meclisimiz açıldı.

(V.K. Tarih: 21 Nisan 2014 / 2. Ders-12:50-19:15)

Yukarıdaki süreçte öğretmen tarihte yapılan savaşlardan, toplanan kongrelerden söz etmiş, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin nasıl açıldığına vurgu yapmıştır. Millî bayramlardan biri olan 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı ile ilgili etkinlikte de öğretmen bu bayramın anlam ve önemini tarihî olayları anlatarak şöyle vurgulamaktadır:

- Öğretmen :19 Mayıs'ın bizim için anlam ve önemi nedir? Biz niçin 19 Mayıs'ta bayram yapıyoruz? 19 Mayıs'ın bizim için anlam ve önemi nedir? Kim konuşur? 19 Mayıs'ta niçin bayram yapıyoruz? İyi düşünelim, bilgilerimizi yoklayalım ve cevaplayalım.
- Yunus :Arkadaşlar 19 Mayıs'ta Atatürk Samsun'a çıktı.
- Öğretmen :Niye çıktı?
- Yunus :Arkadaşlar 19 Mayıs'ta Atatürk Bandırma vapurunu ayarlayarak Samsun'a çıktı. Öğretmen: Niye çıktı?

- Yunus :Arkadaşlar yurdumuz işgal altında olduğu için. Kurtuluş Savaşı başlamıştı.
- Öğretmen :Şöyle diyeceğiz; yurdumuz işgal altındaydı. Yurdumuzu düşmanlardan kurtarmak için Mustafa Kemal İstanbul'da işlem yapamıyordu. İstanbul işgal altındaydı. Onun için dedi ki en doğru yol Anadolu'ya gitmek. Anadolu'yu gideyim, Anadolu'da görüşeyim, mücadelemizi başlatalım. Kurtuluş savaşını başlatalım, biz esir olmayalım. Padişah artık hiçbir şey yapamıyordu, pes etmişti. Mustafa Kemal o yüzden 19 Mayıs 1919'da Bandırma Vapuru'na binip Samsun'a çıktı. Ve onun çıkışıyla Kurtuluş savaşımız başlamış oldu. Oradan Havzaya geçti, Samsun'dan Havza'ya, Havza'dan Amasya'ya, Amasya'dan Erzurum'a sonra orada kongreler yaptı. Kongrenin anlamı biliyorsunuz toplantılar. Erzurum'dan Sivas'a geçti. Sivas'a geçiş tarihi 4 Eylül 1919 ve orada yeni bir mücadele başlatmış oldu. 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisini açtı ve dedi ki Türk milletinin artık yöneticisi var, o da kim, egemenlik milletindir ve bu da Türkiye Büyük millet Meclisi'dir. Ondan sonra Kuruluş Savaşı içindeki İnönü savaşları var, Sakarya meydan muhaberesi var, Büyük Taarruz savaşlarını yaptık ve düşmanı ülkemizden kovduk. Yani 19 Mayıs'ın bizim için önemi Kurtuluş Savaşımızı başlatmış olduk.

(V.K. Tarih: 15 Mayıs 2014 / 20:40-24:15)

Öğretmen bu süreçte Mustafa Kemal Atatürk'ün başkanlığında 19 Mayıs 1919 yılında başlatılan, yurdu düşmanlardan kurtarma mücadelesine değinmiştir. Kurtuluş savaşını anlatarak yapılan İnönü Muhaberesinden, Sakarya Meydan Muhaberesinden, Büyük Taarruz'dan söz etmiştir. Yine yapılan kongrelere vurgu yapmıştır. Bunun yanı sıra tarihte yaşanan olayları ve savaşları kültürel değer olarak ifade eden bir öğrencinin görüşü şu şekildedir:

- Sibel :Söğütlü Ali gazi olmuş. Onun bir bacağı böyle şeydi, yoktu bacağı. O yüzden hep böyle şeyde oturuyordu, kağnıda oturuyordu. Onu da Atatürk (Komutan demek istiyor) gördü dedi ki "Niye işte böyle bu kadınları yaya yürütüyorsun, çocukları yaya yürütüyorsun, sen burada kağnyı binmişsin". Ondan sonra o da diyor ki ben bacağımyı kaybettim savaşlar sırasında diyor. Atatürk'te (komutan) gururlanıyor, sonra tebrik ediyor onu, ondan sonra da gidiyor.
- Araştırmacı :Burada sence o zaman hangi kültürel değer var?
- Sibel :Savaşlarımızı anlatıyor burada.
- Araştırmacı :Savaşlarımız bizim için kültürel değerimiz mi?
- Sibel :Evet.
- Araştırmacı :Ne gibi bir önemi var sence?
- Sibel :Çünkü savaşlar... Mesela savaşlarımızı kazanmasaydık eğer şimdi böyle burada okulumuzda öğrenim göremeyecektik, yatağımızda rahat uyuyamayacaktık hep savaşlar olacaktı ülkemizde, vatanımızda.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Sibel adlı öğrenci yukarıdaki görüşmesinde belirttiği gibi savaşları, kültürel değer olarak almaktadır. Bunun yanı sıra öğretmenin 19 Mayıs metnine yönelik öğrencilerde kazandırdığı düşünce şu şekildedir:

Öğretmen :Burada bir defa 19 Mayıs'ın millî bayram olarak gençliğin bayramı olduğu, 19 Mayıs'a ulaşmak için atamızın Samsun'dan yola çıktığının Anadolu da yine Kuvayi Milliye ruhunu hedef alarak, ee ulaştığı sonra Atatürk'ün işte büyük bir kahraman Başbuğ olduğu, onun milleti için nasıl çalıştığını bugünlere nasıl geldiğini tüm bunları vurguladık. Yani millî bayramlarımız bizim için önemli. 23 Nisan da önemli 19 Mayıs da önemli, Cumhuriyet Bayramı da önemli, Zafer Bayramı.

(G.K. Tarih: 23 Mayıs 2014)

Öğretmen“19 Mayıs” metninde 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramının anlamı ile tarihsel gelişimini açıklamıştır. Bununla birlikte millî bayramların önemine de dikkat çekmiştir.

Tarihî olayları anlatırken öğretmen bu süreçte yer alan tarihi kişiliklerden de söz etmiştir. Ancak bunun yanı sıra tarihte yaşayan ve söyledikleriyle ve yaptıklarıyla tarihe mâl olmuş diğer tarihi kişilere de değinmiştir. Bu bağlamda “Tarih Teması” altında *Tarihî Kişiler* ayrı bir alt temada işlenmiştir. *Tarihî Kişiler* alt teması altında öğretmen tarihte yapılan savaşlarda yer alan kişilerden, gazilerden, şehitlerden, kahramanlardan söz ederken aynı zaman da Nasrettin Hoca, Mevlana gibi Türk büyüklerine de değinmiştir.

Öğretmen 18 Mart Çanakkale Zaferi kutlamalarından sonra sınıftaki öğrencilere bu savaşı anlatan farklı kitaplar dağıttı. Öğretmen kitaplar okunduktan sonra öğrencilerden bunları anlatmalarını istedi. Bu süreçte bir öğrenci Seyit Onbaşı'yı şu şekilde anlatmıştır:

Öğretmen :Seyit Onbaşı'yı kime vermiştim çocuklar. Koca Seyit'i
 Özan :(Özan elini kaldırmış, tahtaya çıkmış ve kitabı özetlemiştir). Arkadaşlar düşman Çanakkale'mizi geçmek için direniyordu. Onların zırhlı gemileri, birçok gemileri, birçok adamları, birçok zırhlı tankları olduğu için bizi eziyordu. Ama bizim yurdumuz pes etmedi. Onlar savaşırken bizim bütün ordularımızı dağıtmışlardı, bütün cephelerimizi ele almışlardı. Yani bizim yurdumuza gireceklerdi ama yine de bizim yurdumuz direnmedi ve...
 Öğretmen :Direnmedik mi biz?
 Özan :Biz direndik.
 Öğretmen :O zaman cümleni düzelt.
 Özan :Direndik arkadaşlar.

- Öğretmen :Tarihe yazdırdık “Çanakkale geçilmez!”.
- Ozan :Arkadaşlar bütün ordumuzu, cephanemizi de ele almışlardı. Daha sonra herkes ölmüştü, sadece birkaç kişi kalmıştı mücadele yerinde. Daha sonra komutan geldi, savaşın komutanı Türklerin. Bütün orduların nasıl bir durumda olduğuna bakmaya geldiğinde bütün ordular ele alınmıştı, bütün ordular yok edilmişti. Bütün silahlar, bütün cephaneler de hep toprağın altına kazılmış, gömülmüşlerdi. Türk orduları da savaşmıştı. Onlar bizden daha güçlü, daha çok insan olduğu için bizi yenmişlerdi. Bizden çok az kişi kalmıştı. Daha sonra komutan ağlamamak için kendini zor tutmuştu. Çünkü yurdumuzun en iyi savaşanları, en iyi adamları, en namuslu adamları bile ölmüştü, hepsi toprak altındaydı. Daha sonra da atlıları dört bir yana sürerek kendi ordusunun başına geçti. Sonra da savaş yerinde bir kişi gözleri açtı, bu Seyit’ti. Daha sonra etrafına baktı. Hiç kimse yoktu, herkes ölmüştü. Bir kişi uzakta kımlıyordu, ilerledi ilerledi. Arkadaşı olan Ali’i gördü hemen yardım etti. Onu alıp bir ağacın gölgesine bıraktı. Etrafına baktığında hiçbir şey yoktu, bütün orduları bütün askerler ölmüştü. O da kendini ağlamamak için kendini zor tuttu. Komutanın yanına giderek şunları söyledi: Komutanım savaş yerinde hiç kimse kalmadı. Herkes ölmüş, bütün namuslu adamlar toprağın altında kalmış. Onlar daha hala savaş yapmak istiyor, Çanakkale boğazından geçmek istiyorlar” dedi. Komutan da ne yapacağını bilmiyordu. Seyit aklında şöyle bir düşünce geçirdi. Ben gerçekten de güçlüyüm. Bu yüzden de bu mermiyi alıp ateşe sürebilirim dedi, kendine inandı. Namusla kendine inanmak birleşince bu gerçekleşti. Koca Seyit mermiyi ilk başta bacağıyla kaldırdı. Daha sonra sırtına iki eliyle aldı, ilerliyordu. Çok yorulmuştu. Arkadaşı Ali de ona hayranlıkla bakıyordu, çok şaşırılmıştı. Yaralı olduğu için ona yardım edememişti. Sonra Seyit mermiyi topa ateşlemiştir.
- Öğretmen :Kaç kilo?
- Ozan :215 okkalık.
- Öğretmen :Yani bir insanın kaldıramayacağı kadar ağırdı. Üç-dört kişinin kaldıracığı ağırlıktaydı.
- Ozan :Daha sonra bu ateşlediği mermi düşmanların gemisinin arkasına düşmüştü. Daha sonra ikinci mermiyi de ateşledikten sonra o da arkasına düşmüştü. Gemi biraz daha parçalanmıştı. Daha sonra 3. mermiyi ateşlediğinde geminin tam ortasına deyip gemi parçalanmıştı, her yer duman içerisiydi. Ali Seyit’in yanına geldi. Gözlerine inanamadı ve nasıl yaptığını sordu. Seyit de kendisine inanamıyordu. Birkaç saat sonra ikisi de çok iyiydi. Daha sonra da komutan askerleriyle birlikte gelmişti ve Seyit’i görmek istiyordu. Seyit’i gördü ve dedi ki: “Sen 215 okkalık bir mermiyi tek başına nasıl kaldıracabilirsin? Hem de 3 kere, nasıl yaptın benim yiğit evladım? Yeniden yap da görelim.” dedi. Seyit ilerledi, 215 okkalık mermiyi kaldırmaya çalıştı ama kaldıramadı. Daha sonra komutanına “Komutanım kaldıramıyorum çok özür dilerim” dedi. Seyit tekrar kaldırmaya çalışırken tamam evladım tamam dedi komutan ve onu zorlamamaya çalıştı. Daha sonra da 1890’lı yıllarda Türk bayrağının yanına Koca Seyit’in heykeli dikilmişti.
- Öğretmen :1800’lü yıllarda olmaz. Çanakkale Savaşları 1915’te.
- Ozan :(Kitabına tekrar bakarak) 1923’te.

(V.K. Tarih: 28 Mart 2014 / 22:10-29:20)

Kitap özetleme etkinliğinde Ozan, Seyit Onbaşı ve Çanakkale Savaşı’nda göstermiş olduğu kahramanlığı anlattı. Öğretmen de “Çanakkale Geçilmez!” sözüne değinerek Türklerin mücadelesini ve Seyit Onbaşı’nın tek başına gösterdiği mücadeleyi

anlattı. Bu süreçte hem tarihî olaylar vurgulanmış, hem de tarihe adını yazdırmış bir kahraman olan Seyit Onbaşı tanıtılmıştır.

Tarihî Kişiler alt temasına ilişkin “Nasrettin Hoca’nın Köyünde” metninden yola çıkarak bir öğrenci Nasrettin Hoca ve diğer kültürel değeri yansıtan tarihî kişiliklerden şöyle bahsetmiştir:

- Sibel :Nasrettin Hoca’nın köyünde metninde kültürel değer Nasrettin Hoca’dır.
- Araştırmacı :Nasrettin Hoca gibi kültürel değeri yansıtan farklı kültürel kişiliklerimiz var mı?
- Sibel :Evet, mesela Yunus Emre. Ondan sonra Mustafa Kemal Atatürk. Sonra savaşlar sırasında mesela önderlik göstermiş kişiler, kadınlar da olabilir. Nene Hatun vardı, ondan sonra Elif vardı.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

“Söğütlü Ali” metninde bir öğrenci, metin ile ilgili olarak küçük bir araştırma yapmıştır. Öğrencinin yazısı şu şekildedir:

- Ozan :Ali, Sakarya’nın Söğütlü köyünde doğmuş çok iyi bir çocuktur. Çocukluk ve gençlik dönemi de Mustafa Kemal Paşanın yanında Çanakkale Savaşı’nda savaşmıştır. Bu sefer çok uzun olmuştur. Ali bu savaş boyunca Mehmetçiklerle birlikte savaşmış ve bir bacağı kaybetmiş gazilerimizdendir. Ali bu savaşta savaşmadan önce Ali’nin babası Memduh Çavuş da Balkan savaşında asker gibi savaşmış, vatanını kurtarmıştır. Ama kendisi şehit olmuştur.
- Öğretmen :Güzel. Arkadaşımız bu metne dayalı olarak biraz da araştırarak bilgilerini hazırlamış ve yazmış.

(V.K. Tarih:18 Şubat 2014 / 30:35-31:36)

Ozan’ın okuduğu yazı Mustafa Kemal Atatürk’ü, gazileri, şehitleri vurgulayan, tarihte rol almış kişileri içermektedir. Şehitleri vurgulayan diğer bir metin olan “Anı Çiçekleri”ne ilişkin bir öğrencinin görüşü de şu şekildedir:

- Sibel :“Anı Çiçekleri”nde böyle bir sürü çiçek ne yaptığını anlatıyor. Birisi diyor ki “Beni bir çocuk kopardı ve sınıfındaki vazoya koydu. Oradaki sınıfları neşelendirdim”. Birisi “Beni hasta bir öğretmen kopardı ve yani vazoya koydu. Orada bir hafta boyunca öğretmeni neşelendirdim” diyor. En son olarak da anı çiçekleri geliyorlar. Diyorlar ki “Biz de Dumlupınar’da şehidin mezarın üstünde yatıyorduk. Toplantıyı duyunca hemen harekete geçtik, geç kaldık özür dileriz”. Ondan sonra bu şeyin başkanı da diyor ki: “O zaman bu ayın birincisi, siz yani anı çiçekleri”.

Onlar alıyorlar. Burada mesela anı çiçekleri Dumlupınar'da yatan şehit bir askeri mezarın üstünde yatmış, şehitlerimizi anlatıyor burada.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Öğrenci “Anı Çiçekleri” metninde Dumlupınar'da yatan bir şehidi anlattığını vurgulamıştır. Bu metne yönelik olarak başka bir öğrenci de şehitlerin önemini öğrendiğini şu şekilde vurgulamıştır:

Barış :Askerlerin önemi, ölmüş askerlerimiz var böyle, çok kötü ölmüş askerlerimiz var, şehitlerimiz var, onların önemi bize kazandırılıyor.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan “Nasrettin Hoca'nın Köyünde” metninden yola çıkarak Nasrettin Hoca bu süreçte çok vurgulanmıştır. “Nasrettin Hoca kimdir?” sorusuna ilişkin bir öğrencinin yazdığı cevap şu şekildedir:

Bekir :Nasrettin Hoca kimdir? Sivrihisar'ın Hortu köyünde doğdu, Akşehir'de doğdu. Babası Hortu köyü imamı Abdullah Efendi, annesi aynı köyden Sıdika hatundur. Önce Sivrihisar'da medrese öğrenimi gördü. Babasının ölümü üzerine Hortu'ya dönerek köy imamı oldu. 1237'de Akşehir'e yerleşerek Seyyid Mahmud Hayrani ile Seyyid Hacı İbrahim derslerini dinledi. İslam diniyle çalışmaları sürdürdü. Bir söylentiye göre medresede ders anlattı, kadılık görevinde bulundu.

Öğretmen :Evet, Cumhuriyet öncesi döneminden önce medreseler vardı biliyorsunuz, oralarda eğitim yapılıyordu. Medrese eğitimi almış evet.

Bekir :Görevlerinden dolayı kendisine Nasuriddin adı verilmiştir. Sonradan bu ad Nasrettin Hoca ismini almıştır. Onun yaşamıyla ilgili bilgiler halkın kendisine olan aşırı sevgisi yüzünden söylentilere karışmış, yer yer olağanüstü nitelikler kazanmıştır. Bu söylentiler arasında onun Selçuklu sultanlarıyla tanıştığı, Mevlana Celaleddin Rumi ile yakınlık kurduğu, kendisinden en az yetmiş yıl sonra yaşayan Timur'la konuştuğu, birkaç yerde birden görüldüğü bile vardır. Nasreddin Hoca'nın değeri, yaşadığı olaylarla değil, gerek kendisinin, gerek halkın onun ağzından söylediği gülmecelerdeki anlam, yergi ve alay öğelerinin inceliğiyle ölçülür. Onun olduğu ileri sürülen gülmecelerin incelenmesinden, bunlarda geçen sözcüklerin açıklanışından anlaşıldığına göre o, belli bir dönemin değil Anadolu halkının yaşama biçimini, güldürü ögesini, alay ve eğlenme türünü, övgü ve yergi becerisini dile getirmiştir. Nasreddin Hoca, halkın duygularını yansıtan bir gülmece odağı olarak ortaya çıkarılır. Söylenen kişi, söylenenin ağzını kullanır. Böylece halk Nasrettin Hoca'nın diliyle kendi sesini duyurur. Nasreddin Hoca, bütün gülmecelerinde, soyut bir varlık olarak değil, yaşanmış, yaşanan bir olayla, olguyla bağlantılı bir biçimde ortaya çıkar. Olay karşısında duyulan tepkiyi ya da onayı gülmece türlerinden biriyle dile getirir. Tanık olduğu olaylar genellikle halk arasında geçer. Hoca, soyluların, yüksek saray çevresinde bulunanların aralarına ya çok seyrek girer ya da

hiç girmez. Sözgeşi onun tanıştığı söylenen Selçuklu sultanlarıyla ilgili gülmececi yoktur.

(V.K. Tarih: 20 Şubat 2014 / 12:39-15:46)

Öğrenci Nasrettin Hoca ile ilgili araştırma yapmış ve bunu sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmıştır. Bu etkinlikte öğretmen medrese eğitimine değinmiş ve medresenin Cumhuriyet Dönemi öncesinde eğitim alınan kurum olduğunu vurgulamıştır. Süreçte tarihî bir kişi olan Nasrettin Hoca ile ilgili bilgi verilirken tarihle ilgili farklı noktalara da değinilmiştir. Öğretmen Türkçe dersinde genellikle metinlerden yola çıkarak Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları, Mevlana, Nasrettin Hoca, gaziler, şehitler gibi birçok tarihî kişilerden bahsetmektedir. Tarihî kişilere değinmek öğrencilerin tarihî olayları ve tarihteki yaşamı anlamlandırmasına kolaylık sağlayabilir. Bu bağlamda öğretmenler tarihî kişiler ve olayları daha çok vurgulayarak öğrencilere tarihe ilişkin kültürel değerlerin kazandırılmasında yardımcı olabilir.

“Tarih Teması” içinde yer alan diğer bir alt tema ise *Tarihî Eserler*dir. Tarihî eserler bir milletin yaşanmışlıklarını gösteren somut varlıklardır. Bu kapsamda “Söğütlü Ali” metninde Topkapı Sarayı ile ilgili şöyle bir etkinlik gerçekleştirilmiştir:

- Sibel :8. Etkinlik. Grubunuzdaki arkadaşlarınızla bir araya gelerek yaptığınız araştırmaları birleştiriniz. Gerekli eklemeleri yazınız, atılması gerekenleri belirleyiniz, bir sayfalık metin oluşturunuz. Arkadaşlar ben araştırmamda Topkapı Sarayı'nı yazdım.
- Öğretmen :Topkapı Sarayı'nı biliyorsunuz. Okumuştuk, anlatmıştık, 1. dönemde işlemiştik. Kültürel öğelerimizden biriydi. Arkadaşımızı iyi takip edelim (Sibel Topkapı Sarayı'yla ilgili tarihsel bilgi verdi. Bitiminde öğretmen teşekkür etti. Öğrenciler de alkışladı).

(V.K. Tarih: 18 Şubat 2014 / 26:34-29:45)

Öğrenciler, müzeleri tarihi yansıtan kültürel değer olarak görmektedir. Burcu adlı öğrenciyle yapılan görüşmede bununla ilgili görüşü şu şekildedir:

- Burcu :Örneğin müzeler... Diyebilirim ki örneğin biz müzeleri bir amaçla kullanıyoruz. Fakat müzeler olmazsa yani bizim bilgilerimizde daha geriler, tam bilgimiz olmaz. Diyelim Atatürk'ün savaşta kullandığı silahlar. Onlarla bağ kuramayız. Yani neyle savaştığını bilmeyiz. O yüzden yani Atatürk'ün savaştığı silahlar, eşyaları, yani düşünemeyiz ne giydiğini, ne kullandığını. Hep geçmişimizi hatırlattığı için önemlidir.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Nitekim Burcu görüşmesinde müzelerin tarihî eserleri içerdiğini ve bu eserlerin tarihi daha iyi anlamalarına yardımcı olduğunu belirtmiştir.

“A’dan Başlar Aydınlik” şiirinin çalışma kitabında “Önem verdiğiniz 10 varlık adını aşağıya yazınız.” etkinliğinde öğrenciler, tarihî eserler konusunda şöyle bir cevaplar vermişlerdir:

- Öğretmen : (Öğrenciler aile, arkadaş, Allah, peygamber, gibi birçok varlığın ismini söylediler). Çocuklar arkadaşlarımızın söylemediği önem verdiğiniz sizin söylemek istediğiniz değerler var mı? Anne-baba, kardeşler, Atatürk, gaziler, şehitler, yurdum, öğretmenim, bayrak bunlar söylendi. Söylenmeyen var mı? İçinizde kalan ben illa söylemek istiyorum diyen var mı?
-
- Öğretmen : Camilerimiz, tarihî eserlerimiz, müzelerimiz.
-
- Barış : Kilise.
- Öğretmen : Kilise bizi ilgilendirmiyor ama yine de tarihî eserlerimiz.

(V.K. Tarih: 14Mart 2014 / 20:20-28:35)

Öğretmen, bireylerin değer verdiği on varlık içerisinde tarihî eserleri de saymaktadır. Bunun yanı sıra kilise diyen bir öğrenciye kendi kültürümüzde olmadığını fakat tarihî eser olarak sayılabileceğini belirtmiştir. Öğretmen kilise konusu açıldığında Anadolu’nun farklı medeniyetlere, ırklara ve dinlere ev sahipliği yaptığını belirterek bazı dinlerde ibadet yeri olarak kullanılan kiliselere yönelik öğrencilere bilgi verebilir.

“Tarih Teması” içinde yer alan diğer bir tema *Millî Bayramlardır*. Türk milletinin dört millî bayramı vardır. Bunlar 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramıdır. Bu bayramlar tarihî olaylar sonucunda gerçekleşmiş zaferleri temsil etmektedir. 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarından önce öğretmen 19 Mayıs ve Millî bayramlarla ilgili öğrencilere şöyle bir soru yöneltmiştir:

- Öğretmen : Önümüzdeki pazartesi günü 19 Mayıs. 19 Mayıs bizim neyimiz?
- Öğrenciler : Millî bayramımız.
- Öğretmen : Dört millî bayramımız var. Bunları sayalım.
- Nazan : Arkadaşlar birincisi gösteri de yaptığımız 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı. İkincisi 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı. 30 Ağustos Zafer Bayramı. Bir de 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı
- Öğretmen : Aferin Nazan millî bayramlarımızı çok iyi biliyorsun. Bizim tüm ulus olarak dört millî bayramımız var. İki de dinî bayramımız var. Bunları

birbirine karıştırmıyoruz. İki dinî, dört millî bayramımız var. Bu dört millî bayramımızdan birini pazartesi ne yapacağız?
Öğrenciler :Kutlayacağız.

(V.K. Tarih: 15Mayıs 2014 / 2:20-3:50)

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan "19 Mayıs" şiirinden yola çıkarak bir öğrencinin bu bayrama ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Nazan :“19Mayıs” şiirinde de bizim millî kültürümüzü anlatıyordu. Millî kültürlerden 19Mayıs bir millî bayramımız olduğu için bu da kültürel değerimize girdiği için burada kültürel değerimizi anlatıyordu.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Başka bir öğrenci de yine "19 Mayıs" metninden yola çıkarak şunları söylemiştir:

Oğuzhan :“19 Mayıs” da bizim kültürel değerlerimizi anlatan bir bayram. Bu bayramda Atatürk Samsun'a çıktı ve yurdumuzu kurtardı 19 Mayıs 1919'da. Buradaki kültürel değer eskiden savaşımızı, Atatürk'ün neler çektiğini, ne zaman savaşı başlattığını, Kurtuluş savaşını ve millî bir bayramı anlatıyor.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014).

Öğretmen bayramları vurgularken dinî ve millî bayram diye ayırarak öğrencilere kavratmaktadır. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramıyla ilgili olarak da öğretmen soru-cevap etkinliğiyle öğrencilere şu soruları sormuştur:

Öğretmen :Evet biz şimdi sınıfımızı niye süsledik? Sınıfımızı niçin süsledik? Neye hazırlık yapıyoruz? Hangi bayrama hazırlık yapıyoruz? Bu bayramın bizim için önemi nedir? Niçin bu hazırlığı yapıyoruz? Önce hangi bayrama hazırlık yaptık?

Hasan :23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı.

Öğretmen :Evet bayramımızın tam adını söyledi. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için hazırlanıyoruz. Bugün 21 Nisan, yarın 22 Nisan, ondan sonra 23 Nisan. 23 Nisan'da biz bunu kutlayacağız. Bu bayram kimin bayramı?

Bekir :Çocuklar ve gençlerin.

Can :Dünya çocuklarının.

Öğretmen :Evet. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk bayramı öncelikle Türk çocuklarıymdı. Sonra tüm dünya çocuklarını biz çağırmaya başladık ülkemize. Tüm dünya çocukları kardeşler. Biz bu mesajı vermeye çalışıyoruz dünyaya. El ele veriyoruz ve bu bayramımızı sadece ülkemizdeki çocuklarla değil, dünyanın değişik çevrelerinden her tür

çocukla biz bu bayramımızı kutluyoruz. Peki, bu bayrama nasıl ulaştık? Nasıl olmuş bu bayram? Ne oldu da biz bu bayramı yapıyoruz?

.....

Hasan :Arkadaşlar o zamanlar savaşlar yapıp ülkemizi korumaya çalışıyorduk. Bağımsızlığımızı ilan etmek için önce Türkiye büyük Millet Meclisinin açılması gerekiyordu, böyle bir meclisin açılması gerekiyordu. Arkadaşlar sadece bağımsızlık için değil ulusal egemenlik için de, ülkemizi yönetebilmek için de çok önemli bir şeydi bu meclisin açılması. Atatürk de 21 Nisan 1920’de bu Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılma planlarını yaptı. 23 Nisan 1920’de de bu meclisimiz açıldı. Bugün Türk ve tüm dünya çocuklarına armağan etti.

Öğretmen :Evet. O yüzden biz çocuklar bu bayramı coşkuyla, sevgiyle, sevinçle, heyecanla, umutla ne yapıyoruz?

Öğrenciler :Kutluyoruz.

Öğretmen :Peki şöyle de bir şey sorayım size. Biz bu bayramı kaç yıldır kutluyoruz? Kaçını yılını kutlayacağız bu bayramın? 23 Nisan Ulusal egemenlik ve Çocuk bayramımızın kaçını Çarşamba günü kutlayacağız?

Barış :94.

Öğretmen :Nasıl hesapladık? 2014 eksi 1920 eşittir 94.

Can :Ama şimdi 93. yılındayız.

Öğretmen :2 gün sonra 94. yılını kutluyoruz.

(V.K. Tarih: 21 Nisan 2014 / 2. Ders: 02:40-06:30)

Öğretmen millî bayramları vurgulayarak tarihsel olaylardan, tarihte yaşanmış savaşlardan söz ederek bu millî bayramlara nasıl ulaşıldığını anlatmaktadır. Çünkü millî bayramlar tarihteki olaylar sonucunda kutlanmaya başlayan özel günler olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu günler geçmişte yaşanmış zaferlerin anılmasına vesile olmaktadır. Bu bağlamda millî bayramlar tarihsel olaylarda yer alan kültürel değerlerin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

“Tarih Teması”nda yer alan son alt tema ise *Spor*dur. Türklerin tarih boyunca güreş, cirit atma gibi sporlarla uğraştığı bilinmektedir. İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler temasında yer alan serbest okuma metni “Anadolu Davulu”nda güreş ile ilgili paragraf ve resim aşağıda Fotoğraf 3’te belirtilmektedir. Öğretmen bu metinden yola çıkarak Anadolu davulunun kullanıldığı yerleri şöyle sıralamıştır:

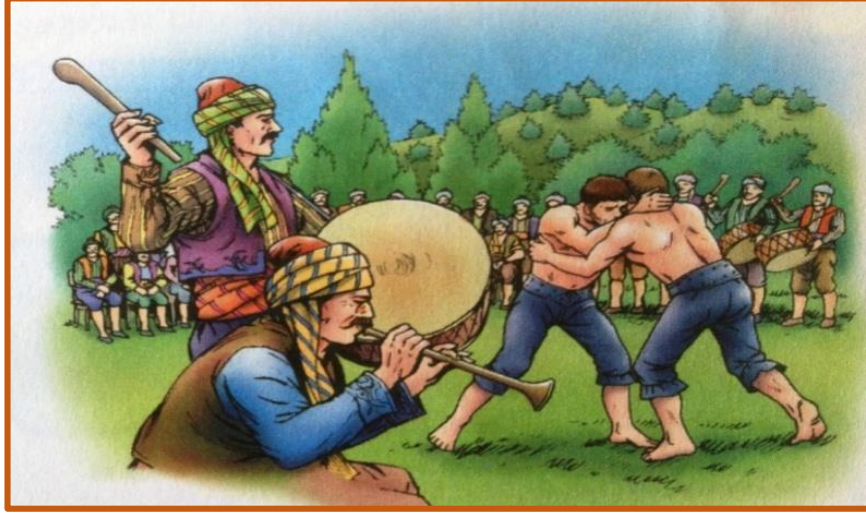
Öğretmen :Şimdi şöyle bir özetleyelim çocuklar. Davul ne zaman nerelerde çalıyor? Maddeleyelim:
1. Bayramlarda değil mi? Bayramlarda davul çalıyor.
2. Düğünlerde
3. Kırkpınar yağlı güreşlerinde

...

(V.K. Tarih: 23 Mayıs 2014 / 33:20-35:00)

Fotoğraf 3.

“Anadolu Davulu” Metni ile İlgili Görsel

Türklere özgü sporlar arasında olan güreşle ilgili metinde bilgiler yer almaktadır. Öğretmen de bununla ilgili Anadolu davulunun çalındığı yerlerden biri olarak Kırkpınar yağlı güreşlerini söylemiştir. Bununla ilgili olarak bir öğrencinin görüşü şu şekildedir:

Araştırmacı :Anadolu davulunda sence hangi kültürel değerler var?
 Mine :Burada mesela kültürel değerlerimizden biri güreş. Mesela orada da davul çalınmış, orada da Anadolu davul bir değerdir.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Türklere özgü diğer bir spor dalı olan cirit ile ilgili de şöyle bir etkinlik yapılmıştır:

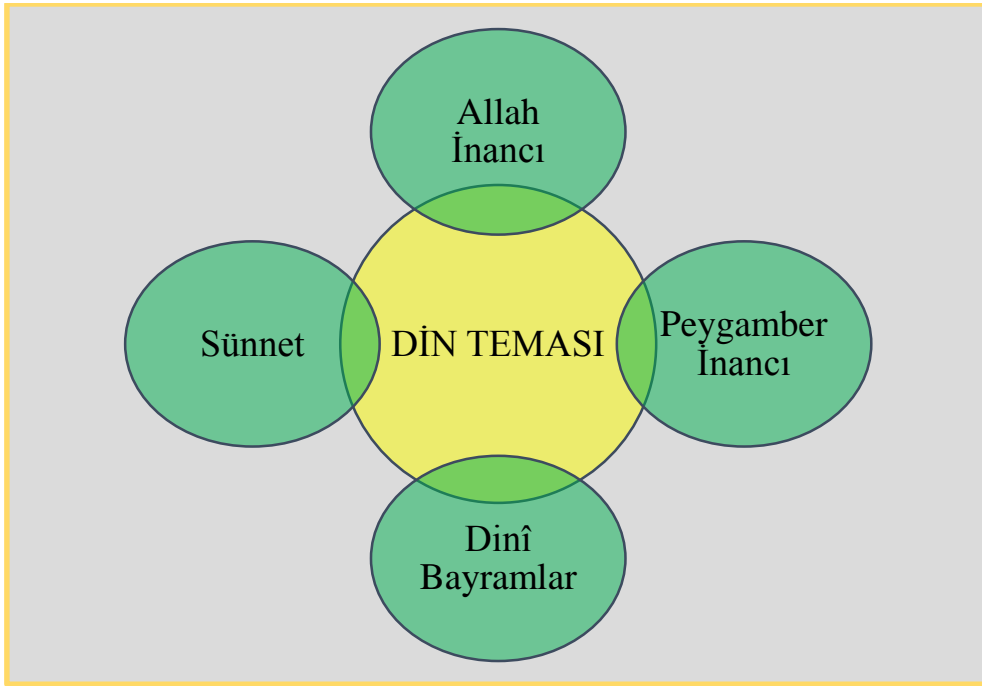
Şahin :Eksik bırakılan cümleleri uygun kelimelerle tamamlayınız. Cirit Türklere özgü bir spor dalıdır.

(V.K. Tarih: 3Nisan 2014 /23:00-23:15).

Cirit, bir diğer adı ile çavgan; Türklerin yüzyıllardan beri oynadıkları bir Ata sporudur. Türkler bu atlı oyunu Orta Asya’dan günümüze taşımışlardır. 16. yüzyılda bir savaş oyunu olarak kabul edilmiş, 19. yüzyılda Osmanlı ülkesi ve sarayının en büyük gösteri sporu ve oyunu olmuştur (Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu,

[TGSDF], 2015). Yukarıdaki cümle tamamlama etkinliğine de öğrencilerden cirit kelimesini yazmaları istenmiştir. Bu etkinlikte öğretmen bilgi vermemiştir. Bu bağlamda öğrencilerin örtük olarak bu değeri kazanmaları beklenmektedir. Türklere özgü sporları güreş ve cirit derste bahsedilse de öğretmen bu sporları öğrencilere anlatmamıştır. Öğretmenler güreş ve ciritin yanı sıra binicilik, okçuluk gibi Türklere özgü sporlardan bahsederek Türklerin tarihine ilişkin bilgiler verebilir.

Kültürel değerlerin aktarıldığı diğer bir tema ise “Din”dir. “Din Teması”na ilişkin olarak Şekil 7’de alt temalar şöyle belirtilmiştir:

Şekil 7. “Din Teması”nda yer alan alt temalar

Şekil 7’ye bakıldığında *Allah İnancı*, *Peygamber İnancı*, *Dinî Bayramlar*, *Sünnet*, olmak üzere dört alt tema ortaya çıkmıştır.

İnsan ruhu, herhangi bir şekilde yüce ve ilahi bir varlık ile içten bir bağ kurduğu ya da her şeyin yaratıcı bir gücün iradesiyle var olduğunu ve yürüdüğünü, içten kabul ettiği andan itibaren kişi bir dine ve bir dinî inanca sahiptir. Kısaca Allah düşüncesi ve duygusu kimin ruhsal yaşamına karışmışsa ya da kişi herhangi bir şekilde ruhen Allah'a yönelmişse psikolojik olarak onun bir dini var demektir (Yavuz, 1982, s. 87). Bu bağlamda “Din Teması” içinde *Allah İnancı* incelenebilir. Allah inancı alt temasına

ilişkin olarak “Söğütlü Ali” metninde geçen bir hikâye ile ilgili sınıfta şöyle bir diyalog yaşanmıştır:

- Sinan :Ali, Söğüt’e döndüğünde ellerini kaldırıp Allah’tan ne istedi?
 Serap :Arkadaşlar, Ali kulun başka savaşlara ya da işlere girdiğinde ona güç vermesini istedi.
 Öğretmen :Allah’tan yardım istedi, bu savaşı kazanmaları için, başarılı olmaları için.

(V.K. Tarih:18 Şubat 2014 / 25:12-25:42)

Bu örnekte görüldüğü gibi öğretmen ve öğrenciler tarafından Allah inancı vurgulanmaktadır. Yine aynı metinle ilgili yapılan başka bir konuşmada şöyle bir süreç yaşanmıştır:

- Öğretmen :(Önder metni tahtaya çıkararak özetledi). Biz burada rahatça böyle dersimizi işliyoruz, okula gelip gidiyoruz, sıramız rahat, evimizde rahatız, bayrağımız dalgalanıyor, millî marşımız var, ülkemizde özgürüz. Bunları kime borçluyuz biz?
 Ali :Askerlere ve Atatürk’e.
 Mehmet :Hayır öğretmenim Allah’a da borçluyuz. Allah onları yaratmasaydı nasıl Atatürk ve askerlere borçlu olacaktık.
 Öğretmen :Başka fikri olan?
 Nazan :Gazilerimize.
 Yunus :Atatürk’e.
 Sinan :Mehmetçiğimize.
 Önder :Ali Fuat Cebesoy, İsmet İnönü, Atatürk'e, Kurtuluş savaşımızdaki tüm emek vermiş askerlerimize ve Türk kadınlarımıza.
 Öğrenciler :Mehmetçiklere, Şehitlere
 Öğretmen :Başta tabi ki Allah var. Biz Allah’a inanıyoruz. Önce Allahımıza tabi. Ama başta Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarına. Önce Atamıza. Atamız çok çalışmış, ömrü dağlarda geçmiş bunları kazandırmak için. Tabi ki yönetimindeki silah arkadaşlarına, gazilerimize, şehitlerimize. Ama başta kime? Cumhuriyetimizi kuran Mustafa Kemal Atatürk’e.
 Burcu :Ama öğretmenim Allah’ın yeri de başka.
 Öğretmen :Tabi canım o başta, o en önce. Ama onu karıştırmayalım.
 Bekir :Öğretmenim ama izin veren Allah’tı ama.
 Öğretmen :Tabi ki, başta ne diyoruz. Allah izin verdi ama sonra... Sen gidip yan gelip yatacaksın, Allah bana yardım eder dersen bir şey oluyor mu?
 Öğrenciler :Hayır.
 Öğretmen :Önce çalış sonra Allah’a dua et.

(V.K. Tarih:18 Şubat 2014 / 20:15-22:46)

Yukarıdaki örnekte savaşlarda rol almış başta Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları olmak üzere gazileri, şehitleri ve Türk kadınlarını vurgulamaya çalışırken

öğrencilerin Allah inancına vurgu yaptığı görülmektedir. Bu konuşmaların üzerine öğretmen de Allah inancına ilişkin bilgi vermiştir.

“Din” kültürel değerinde Allah inancı içerisinde yer alabilecek kutsal kitaplar, cami gibi değerler de vurgulanmaktadır. Bununla ilgili örnek şu şekildedir:

Mustafa	:Önem verdiğiniz 10 varlık adını aşağıya yazınız. Allahım, peygamberim, annem-babam, kardeşim, öğretmenim, arkadaşlarım.
Ozan	:Önem verdiğiniz 10 varlık adını aşağıya yazınız. Öğretmenim, annem-babam, ailem, arkadaşlarım, akrabalarım, yiyecek-içecek, okulum, barınak ve giyecek, Yüce rabbim, peygamberlerim, ülke değerlerim.
...	
Öğretmen	:Çocuklar arkadaşlarınızın söylemediği önem verdiğiniz sizin söylemek istediğiniz değerler var mı? Anne-baba, kardeşler, Atatürk, gaziler, şehitler, yurdum, öğretmenim, bayrak bunlar söylendi. Söylenmeyen var mı? İçinizde kalan ben illa söylemek istiyorum diyen var mı?
Miray	:Arkadaşlar meleklerimiz, kitaplarımız...
...	
Öğretmen	:Sporlarımız, camilerimiz, tarihî eserlerimiz, müzelerimiz...

(V.K. Tarih: 14 Mart 2014 / 20:20-28:35)

Allah inancının içerisine alınabilecek diğer bir kavram ise ‘Melek’ tir. “A” dan Başlar Aydınlik” şiiirinde ‘Benim melek öğretmenim’ cümlesi geçmektedir. Anlamı bilinmeyen sözcük çalışmasında ‘Melek’ kavramıyla ilgili şöyle bir süreç yaşanmıştır:

Serap	:Melek, Müslümanlık ve daha başka bazı dinlere göre Allah ile insan arasında aracılık yapan tinsel varlık.
Öğretmen	:Tanrı ile insan arasında aracılık yapan insanüstü bir varlık.
Selin	:Melek Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve ruhsal olduğuna inanılan manevi varlık.
Öğretmen	:Manevi varlık. Biz melekleri görüyor muyuz?
Öğrenciler	:Hayır.
Öğretmen	:Çok güzel, çok iyi olan insanlara ne diyoruz.
Öğrenciler	:Melek gibi.
Burcu	:Ama öğretmenim gerçek melek yerine geçmiyor.
Öğretmen	:Mecaz anlamda kullanıyoruz, çok güzel.
Serap	:Arkadaşlar ben bir de meleğin cümlesini okuyacağım. Kuran-ı Kerim, vahiy meleği tarafından Hz. Muhammet'e (SAV) parçalar halinde indirilmiştir.

(V.K. Tarih:14 Mart 2014 / 11:10-12:30)

‘Melek’ kavramını tanımlarken bu kavramın Allah inancıyla birlikte ele alınması *Allah İnancı* alt temasında incelenmesini doğru kılmaktadır. Ayrıca ‘Melek’ kavramı

açıklanırken Serap adlı öğrencinin kurduğu cümle kutsal kitaba ve peygambere de dikkat çekmektedir.

Allah inancıyla birlikte öğrencilerin *Peygamber İnanıcı* da “Din Teması”nın altında başka bir alt tema olarak incelenmektedir. *Peygamber İnanıcına* ilişkin şöyle bir örnek verilebilir:

Sibel	:(Öğrenciler metne uygun sorular soruyorlar ve cevaplıyorlar-4. Etkinlik)En büyük sevgi ne sevgisidir?
Can	:Vatan.
Öğretmen	:Peki Can kalk bakalım. Sende hangi sevgiler var, bize bir anlat bakalım. Neleri seviyorsun?
Can	:Arkadaşlar öncelikle ailemi ve akrabalarımı seviyorum.
Öğretmen	:Ailesini seviyor, akrabalarını seviyor. Evet...
Can	:Okulumu ve evimi seviyorum, vatanımı, öğretmenimi, arkadaşlarımı seviyorum.
Öğretmen	:Okulunu, seviyor, evini seviyor, öğretmenini ve arkadaşlarını seviyor. Başka kimler ne söyler?
Ali	:Arkadaşlarımı, öğretmenimi, Allah’ımı, peygamberlerimi, ailemi, Atatürk’ü, vatanımı, bayrağımı seviyorum.
Öğretmen	:Bütün değerlerini saydı çocuk. Allah’ımı seviyorum dedi, peygamberimi seviyorum dedi. Atatürk’ümü seviyorum, bayrağımı seviyorum, milletimi seviyorum, ailemi seviyorum dedi.
Hasan	:Arkadaşlar millî marşımıza duyulan sevgi
Öğretmen	:Ya millî marşımızı seviyoruz. Başka eksik var mı?
Kemal	:Hayvan sevgisi var.
Murat	:Andımız.

(V.K. Tarih: 27 Şubat 2014 / 28:40-33:35)

Yukarıdaki örnek incelendiğinde öğrencilerin Allah inancının yanı sıra Peygamber inancını da vurguladıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra vatan, marş, Atatürk, andımız gibi kültürel değerlerden bahsedilmiştir. Genel anlamda sevgi değerinin verilmeye çalışıldığı bu diyalogda öğrencilerin “Din” kültürel değerine de vurgu yaptığı görülmektedir.

“Din Teması”nda yer alan diğer bir alt tema ise *Dinî Bayramlardır*. Millî bayramlar gibi dinî bayramların da kültürümüzdeki yeri ayrıdır. Millî ve dinî bayramların çocukların eğitim ve terbiyesindeki rolü inkâr edilemez (Abbaslı, 2008, s. 1). İslam dininde önemli ve kutsal kabul edilen belirli günlerde kutlanan Ramazan ve Kurban Bayramı dinî bayramlardır. İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda yer alan “Bayram” serbest okuma metni de dinî bayramlara vurgu yapan bir şiirdir. Öğretmen bu metne giriş yaparken bayramları şu şekilde vurgulamıştır:

- Öğretmen :Şimdi biz değerlerimiz ünitesini işliyoruz. Bizim ülke olarak, Türk milleti olarak değerlerimiz var. Bu değerlerimizden biri de bayramlarımız değil mi?
- Öğrenciler :Evet.
- Öğretmen :Bizim iki çeşit bayramımız var. Millî bayramlarımız, dinî bayramlarımız. Dinî bayramlarımız Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı (Öğrenciler de hep beraber saydı). Millî bayramlarımızı kim saymak ister?
- Serap :Arkadaşlar Cumhuriyet Bayramı, Zafer Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı.
- Öğretmen :Evet 4 tane millî bayramımız var. Şöyle takvime göre sayarsak 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı. Biz bu bayramlarımızı Sosyal Bilgiler dersinde işledik miladi takvime göre ne yapıyoruz?
- Öğrenciler :Kutluyoruz
- Öğretmen :Kutluyoruz. Biz miladi takvimi kullanıyoruz. İki de dinî bayramımız var, Ramazan bayramı ve Kurban bayramı. Bu bayramlarımızı dikkat ederseniz tarihleri hep değişiyor, belli bir günleri yok. Neden? Hicri takvime göre biz bunları kutluyoruz, Hicri takvime göre takip ediyoruz. Bu tatil günlerimizi de bayram günlerimizi de hangi takvime göre düzenliyoruz?
- Öğrenciler :Hicri takvime göre.
- Öğretmen :Bu arada Sosyal Bilgiler dersiyle bağdaştıralım. Hicri takvim ay yılına göre düzenlenmiştir. Kaç gündür?
- Öğrenciler :354 gün.
- Öğretmen :Evet böylece bilgilerimizi tekrarlamış olduk.

(V.K. Tarih: 04 Mart 2014 / 07:00-09:10)

Öğretmen bayramlardan söz ederken dinî ve millî bayramların ikisine de vurgu yapmakta ancak hangi bayram kutlanacak ya da işlenecekse o bayramı daha çok açıklamaktadır. Dinî bayramlar ile ilgili olan metne ilişkin olarak öğretmen hem bayramlar hem de Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkilendirerek takvim türleri üzerinde durmaktadır. İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan "Bayram" metni kapsamında bir öğrencinin dinî bayramlara ilişkin görüşü şu şekildedir:

- Nazan :Bayram metni bir dinî bayrama özgü Ramazan Bayramımıza özgü. Ramazan Bayramında neler yaptığımızı, Ramazan Bayramında çocukların ne kadar eğlendiklerini, Ramazan Bayramlarımızın bir kültürel değer olduğunu anlatabiliyor.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Bayramların kültürel değer olduğunu söyleyen diğer bir öğrencinin dinî bayramlara yönelik görüşleri şu şekildedir:

- Araştırmacı :Peki Ramazan Bayramı, Kurban bayramı için ne söyleyebiliriz? Neden kültürel değerimiz?
 Sibel :Çünkü mesela böyle yiyeceklerimiz, Ramazan Bayramında böyle çocuklara şekerler dağıtılıyor. Ondan sonra böyle yiyecek falan yapılıyor, bayram ziyaretlerine falan gidiliyor, el öpmeler, ondan sonra hasta yakınlarına ziyaret ediliyor.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Öğrenci yukarıdaki görüşmesinde dinî bayramları kültürel değer olarak söylerken; aynı zamanda bayramlarda yer alan gelenek ve göreneklerimizden de bahsetmektedir. Aynı şekilde Mine adlı öğrenci de hem dinî bayramlara dikkat çekmekte hem de bu bayramlardaki gelenek ve görenekleri vurgulamaktadır. Buna ilişkin örnek şu şekildedir:

- Araştırmacı :Peki bayram metninde bir kültürel değer söz konusu mu?
 Mine :Mesela şeker topluyoruz, önce annelerimizin elini öpüp harçlıklarımızı alıyoruz. İlk uyandığımızda bayramlık kıyafetlerimizi giyiyoruz sonra başka evlere de gidip şekerler falan topluyoruz.
 Araştırmacı :Orada bahsedilen kültürel değer nedir sence?
 Mine :Orada bayramda yapılan kültürel değerlerdir. Mesela şeker toplamak harçlık almak gibi, el öpmek gibi

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

“Anadolu Davulu” metni işlenirken de davulun çalındığı zamanlardan birisinin de Ramazan ayı olduğu vurgulanmaktadır. Bununla ilgili olarak öğretmen konuyu şöyle vurgulamıştır:

- Öğretmen :Şimdi şöyle bir özetleyelim çocuklar. Davul ne zaman nerelerde çalınıyor? Maddeleyelim: 1.Bayramlarda değil mi? Bayramlarda davul çalınıyor.

(V.K. Tarih: 23 Mayıs 2014 / 33:20-35:00)

Bir öğrenci “Anadolu Davulu” metninde öğrendiği kültürel değeri ise şöyle açıklamaktadır:

Beren :Anadolu davulunda bayramlarda, düğünlerde davul çalındığını, bayramların olduğunu sahurlarda, bazıları kalkıp sahurun olduğunu haber verip davul çalıyorlardı. Onda da bayramlarımızda ne olduğu, bayramlarımızın önemi anlatıyor. Davulcuları bir sözleri var işte onları söylüyorlar sahurlarda.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Serap :Anadolu davulunda bayramlarımızdaki bizim geleneklerimizdir. Örneğin bayramlar da özellikle Ramazan Bayramlarında gece sahura kalktığımızda davullar zurnalar bizi uyandırır. Sabahları bahşiş toplanır. Buradan da bizim değerlerimizin kültürel değerlerimizin birer parça olduğunu, bizi tamamladıklarını öğrendim.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Öğrencilerin açıklamasından da anlaşılacağı üzere burada Ramazan ayı ve Ramazan bayramı vurgulamaktadır. Müslümanlara özgü dinî bayramlar içerisinde yer alan Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramı Türkçe dersinde metinlerden yola çıkılarak vurgulanan kültürel değerler olarak görülmektedir.

“Din Teması”nın son alt teması ise *Sünnettir*. İslam’da dinî bir gelenek olan sünnete ilişkin örnek aşağıda verilmektedir:

Hasan :Arkadaşlar kaftan kumaştan yapılan süslü giysiler. Cümlem “Sırtına bir kaftan attılar.”
 Öğretmen :Sen hiç kaftan gördün mü?
 Hasan :Hayır
 Öğretmen :Hiç görmedin mi?
 Hasan :Hayır.
 Öğretmen :Görenler parmak kaldırsın.
 Mehmet :Arkadaşlar ben gördüm, bir de sünnetimde giydim.
 Öğretmen :Kaftan mı giydin pelerin mi?
 Mehmet :Kaftan giydin öğretmenim.
 Önder :Arkadaşlar ben Pembe İncili Kaftan hikâyesindeki kaftanı görmüştüm.
 Öğretmen :Nerede görmüştün?
 Önder :Öğretmenim gerçek değil, resmini görmüştüm. Pelerine benziyor, yanında inciler var.
 Mehmet :Arkadaşlar ben sünnet düğünümde giymiştim.
 Öğretmen :Kaftan mı giydin?
 Mehmet :Evet
 Yasin :Ben de sünnet düğünümde giymiştim.
 Ali :Arkadaşlar ben hem sünnetimde giymiştim. Bir de İstanbul’a tatile gittiğimizde Sultan Süleyman’ın vardı.

(V.K. Tarih: 03 Mart 2014 / 30:10-34:25)

Yukarıdaki örnekte kaftan sözcüğü ile ilgili anlam çalışması yapılırken ‘Sünnet’ kavramına ilişkin örnekler de verilmiştir. Erkek öğrenciler kendi sünnet törenlerinde giydikleri kaftanları örnek vermişlerdir.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde öğretmenin öğrencilere aktardığı kültürel değerlerden biri de “Gelenek-Görenekler”dir. “Gelenek-Görenek Teması”na ilişkin olarak Şekil 8’de alt temalar belirtilmiştir.

Şekil 8. “Gelenek-Görenek Teması”nda yer alan alt temalar

Şekil 8 incelendiğinde “Gelenek-Görenek Teması” içerisinde *Nevruz*, *Ekmek*, *Düğün*, *Asker Uğurlama* ve *Millî Yas* alt temaları yer aldığı görülmektedir.

Türkler tarafından MÖ 3.yüzyıldan beri kutlanan “Yeni Gün” olarak adlandırılan Nevruz, Osmanlılarda da bahar bayramı ve yeni yılın başlangıcı olarak kutlanırken günümüzde de baharın başlangıcı, bahar bayramı olarak hâlâ kutlanmaktadır (Demirci, 2008). İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı “Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler” temasında yer alan temaya hazırlık çalışmaları sorularında ‘Nevruz’ kavramı geçmektedir. Bununla ilgili olarak şöyle bir süreç yaşanmıştır.

Nuray :Eğitsel ve sosyal etkinlikler (Nuray kitaptan temaya hazırlık çalışmaları 4. soruyu okudu). Aşağıdaki zihin haritasını inceleyiniz. Tema adının çağrıştırdığı diğer kavramları bulup zihin haritasını zenginleştiriniz.

- Öğretmen :Soru size şunu soruyor. Ben bu tür zihin haritalarına size yaptırmıştım hatırlıyorsunuz. Örneğin okul deyince size neler çağırıştırıyor. Bir kelime ya da söz dizisi veriyorduk, size neler çağırıştırıyor. Burada da eğitsel ve sosyal etkinlikler size neler çağırıştırıyor demiş. Bir kaçını kendisi yazmış. Gezileri çağırıştırıyor, müsamere yani bizim yaptığımız piyes, skeçler, dramalar, paneller yani oturuyoruz, konuşmalar yapıyoruz, açıklamalar yapıyoruz, tartışmalar. Bayram dinî bayramlarımız, millî bayramlarımız. Nevruz biliyorsunuz Türk dünyasında, dünyadaki tüm Türk ülkelerinde kutlanan baharın başlangıcı olarak kabul edilen bir bayram, bahar şenliği. Başka eğitsel ve sosyal etkinlikler, bunların dışında size neler çağırıştırıyor?
- ...
- Özan :(Eğitsel ve sosyal etkinlikler temasında yer alan temaya hazırlık çalışmaları 5. soruyu okudu). Ülkemizde kutlanan gün ve bayram haftalarından hangisini biliyorsunuz? Arkadaşlar dünyaca kutlanan Nevruz bayramı, Ramazan bayramı, anneler günü
- Öğretmen :Anneler günü tüm dünyaca kutlanan günlerden, Nevruz da tüm Türk dünyasında kutlanan bayramlardan, babalar günü dünyada da kutlanıyor mu?
- Öğrenciler :Evet
- Öğretmen :Dinî bayramlarımız, millî bayramlarımız.

(V.K. Tarih: 16 Mayıs 2014 /18:00-18:40 / 21:50-22:40)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi öğretmen Nevruz bayramını öğrencilere açıklamaktadır. Öğretmen Türk Dünyasında kutlanan bahar bayramı olarak Nevruz bayramından söz etmektedir.

“Gelenek-Görenek Teması”nın diğer bir alt teması *Ekme*dir. Ekmeğe toplumumuzda büyük önem verilmektedir. Yere düşen kırıntılara basmanın günah olduğu gibi inanışlar aynı zamanda ekmeğin dinsel bir boyutunun da var olduğunu kanıtlamaktadır. Kültürümüzde ekmeğin dinsel yönüyle de çok önemli bir yer tutmaktadır (Göktaş, 2011, s. 13). Öğretmen de öğrencilere yaşanan bir olay üzerinden ekmeğin önemini şöyle anlatmaktadır:

- Öğretmen :(Bilim kurgu metnini işlerken tahmin yarışması yapacaktı fakat öğretmen bir anda şöyle söyledi). Şunu bir anlatayım ondan sonra. Geçen Müdür Bey aşağıda bahçedeymiş. Başına bir ekmeğin düşmüş. Dedim ki diyor “Herhalde kuru ekmeğindir. Çocuklar pencerelerinin önüne koymuşlar. Rüzgârdan düştü galiba. Sonra aldım baktım ki yaş, taze bir ekmeğin.” Arasına çikolata sürmüş. Annesi çikolata sürmüş. Onu da öğretmen dersteyken çocuk sınıftan, ders esnasında yemiyor, pencereden dışarı atıyor. Siz de bazen bunu yapıyorsunuz. Çocuklar bu yanlışları yapmayın lütfen. Ekmeğin israfını daha yeni öbür ders konuştuk değil mi? Geçen ders konuştuk. Sakın bu tür yanlışları yapmayın. Bir de ben size dedim. Kuşlara yem koyuyorduk ama Allah kuşların yemini de yaratmış. Şimdi yaz, bahar çiçekler, böcekler, kırlar kuşlara yem çok, şimdi kuşlara yem falan yok. Onlar suyunu da yemini de buluyor. Ekmeğin israf etmiyoruz.

(V.K. Tarih: 9 Mayıs 2014 / 12:35-13:42).

Yukarıdaki örnekte öğretmen, ekmeğin israfının yapılmaması ile ilgili öğrencilere bilgi vermektedir. Bu örnek hikâyeyle öğrencilere ekmeğin önemini anlatmaktadır. Dinsel boyutta ekmeğin israf edilmemesinin önemini yanı sıra öğretmenler öğrencilere günümüzde birçok ülkede kıtlık yaşanırken kendi elimizdeki suların ve gıdaların israf edilmemesi gerektiğini de vurgulayabilir. Böylece çevre sevgisi öğrencilere aşılanabilir.

“Gelenek-Görenek Teması”nın diğer alt teması *Düğündür*. Düğün törenleri her kültüre göre farklılık göstermektedir. Düğün törenleri, Türk toplumunun en önemli sosyal birimi olan ailenin oluşumunda ilk adım niteliğinde değerlendirilebilir. Türklerde düğün, aynı zamanda eğlence kültürünün bir parçası olarak, insanların güzel zaman geçirdikleri şenlik alanlarına dönüşmektedir (Berber, 2009). Türk kültüründe evliliğin bir parçası olan düğünlerle ilişkin olarak “Anadolu Davulu” metninde “*Ne demişler: ‘Arı kovanı oğulsuz olmaz, düğün dernek davulsuz olmaz. Anadolu düğünlerinin baş konuyu davuldur.’*” denilerek düğünlerin coşkusundan söz edilmiştir. Buna ilişkin olarak öğretmen de şöyle demiştir:

Öğretmen :Anadolu davulunu hepimiz biliyoruz değil mi? Düğünlere gidince ne yapılıyor, davul çalınıyor.

(V.K. Tarih: 23 Mayıs 2014 / 30:03-30:20)

Öğretmen burada hem düğünleri hem de davulun Anadolu kültüründeki yerini söylemiştir.

“Gelenek-Görenek Teması”nda yer alan *Asker Uğurlama* alt temasında da yine Anadolu Davulu metninden yola çıkılarak değer vurgulanmıştır.

Öğretmen :Şimdi şöyle bir özetleyelim çocuklar. Davul ne zaman nerelerde çalınıyor? Maddeleyelim:

1. Bayramlarda değil mi? Bayramlarda davul çalınıyor.
2. Düğünlerde
3. Kırkpınar yağlı güreşlerinde

Selin :Arkadaşlar karşılama ve uğurlamada da davul çalınıyor.

Öğretmen :Ha biz asker gönderirken, asker karşılarken, gelin karşılarken hep davulla değil mi? Siz de hiç izlediniz mi asker gönderirken?

Ali :Öğretmenim biz amcamı gönderiyorduk. Bir tane arabada davul vardı hiç durmuyordu.

Öğretmen :Evet.

(V.K. Tarih: 23 Mayıs 2014 / 33:20-34)

Bütün dünyada yaşayan toplulukların bir devlet çatısı altında birleşmesinden bu yana askere gitme önem kazanmıştır. Askerlik kurumunun ortaya çıkmasıyla birlikte asker uğurlama ve asker karşılama gelenek haline gelmiştir (Ketre,1999).Türk toplumunda da asker uğurlama ve asker karşılama bir gelenek haline gelmiştir. Bu bağlamda Anadolu Davulu gibi metinlerden yola çıkarak Türklere özgü gelenek, görenekler ve kültürel değerler, öğrencilere daha programlı bir şekilde kazandırılabilir.

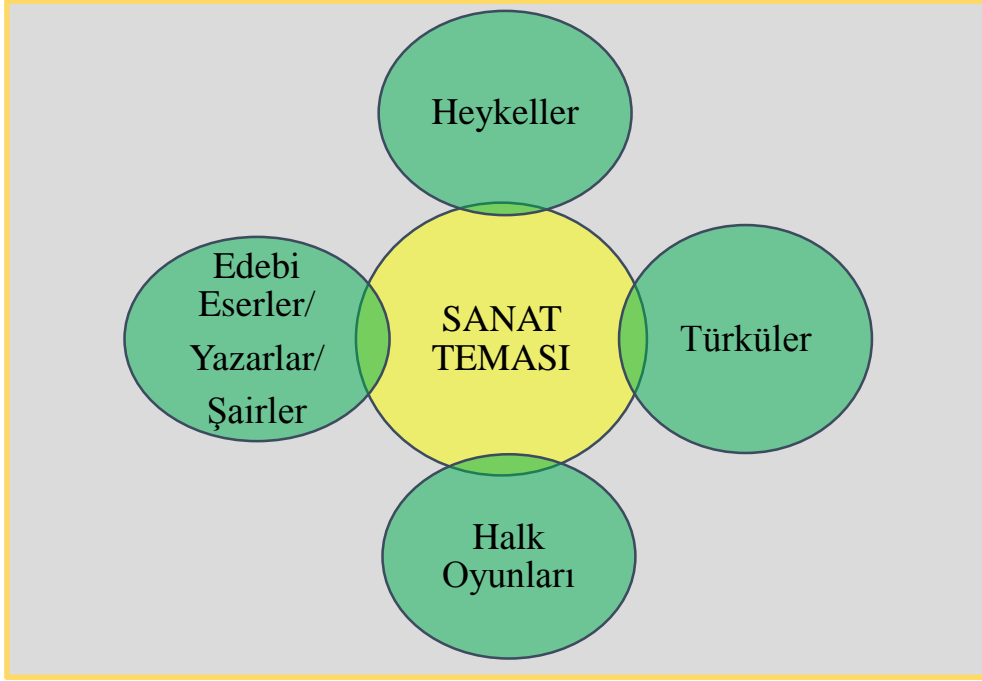
“Gelenek-Görenek Teması”nda son alt tema ise *Millî Yastır*. Ulusal yas olarak nitelendirilen bu kavram milletçe yaşanan kötü, üzücü durum ya da olay karşısında ortak bir duygunun yaşanmasını sağlar ve bayrağın yarıya indirilmesiyle gerçekleşir. Uygulama sürecinde yaşanan Soma ilçesinde gerçekleşen maden kazasından sonra 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı yalnızca resmî kurumlarca kutlanması ve üç günlük millî yas ilan edilmesi kararı alınmıştı. Bunun üzerine öğretmen şöyle bir açıklama yapmıştır:

- Öğretmen :Dört millî bayramımızdan birisini pazartesi kutlayacağız. Fakat söyle bir şey var çocuklar. Siz de medyadan takip ediyorsunuz. Soma'da çok fazla vatandaşımız hayatını kaybetti. Soma'da birçok işçimiz maalesef hayatını kaybetti. Bizim işçiler için yapacağımız dua edeceğiz. Bir de onlar için maddi yardıma ihtiyaçları olursa onlara yardımda bulunacağız. Dolayısıyla 19 Mayıs kutlamaları da sadece resmi kutlama olacak, bayram şeklinde olmayacak. Çünkü üç gün Türkiye genelinde millî yas ilan edildi biliyorsunuz.
- Önder :Bayraklar yarıya indi.
- Öğretmen :Bayraklar yarıya indirildi.

(V.K. Tarih: 15 Mayıs 2014 / 3:50-5:25)

Örnekte görüldüğü gibi öğretmen millî yası öğrencilere anlatmaya çalışmış ve millî bayramlara vurgu yapmıştır. Bunun yanı sıra “dua etmek” gerektiğini söyleyerek din değerini de belirtmiştir.

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde öğrencilere aktarılan diğer bir kültürel değer ise “Sanat”tır. “Sanat Teması” kapsamında yer alan alt temalar Şekil 9’da yer almaktadır.

Şekil 9. “Sanat Teması”nda yer alan alt temalar

Şekil 9’da görüldüğü gibi “Sanat Teması”na ilişkin olarak *Heykeller*, *Türküler*, *Halk oyunları* ve *Edebî Eserler/Yazarlar/Şairler* olmak üzere dört alt tema ortaya çıkmıştır.

Heykeller alt temasına ilişkin “Nasrettin Hoca’nın Köyünde” metninde anlamı bilinmeyen sözcüklerden biri olarak bulunan heykel sözcüğü üzerinde durulmuştur. Buna ilişkin örnek şöyle gerçekleşmiştir:

Can	:Heykel taş, tunç, bakır, kil, alçı gibi maddelerden yontularak, kalıba dökülerek ya da yoğrulmuş biçimlendirilen eser, yontu
Öğretmen	:Eser, yontu taşla, bakırla, tunçla... Bir de sen oku Kemal
Kemal	:Heykel tunç, taş, pişmiş toprak, alçı gibi maddelerden yontularak yapılan insan ya da hayvan şekli.
Öğretmen	:Ya insan şekilleri olabiliyor, hayvan şekli olabilir. Bitkilerden olabiliyor. Örneğin Malatya’nın amblemi kayısı. Peki, bizim ilimizde sizin bildiğiniz heykeller var mı?
Yunus	:Kayısı heykeli var arkadaşlar.
Öğretmen	:Nerede var kayısı heykeli ben görmedim.
Yunus	:Arkadaşlar kayısı heykeli Mişmiş parka giderken görülür.
Öğretmen	:Evet.
Kenan	:Hanımın Çiftliğine giderken kayısı heykeli var.
Burcu	:Bizim okula gelirken üst tarafta Atatürk heykeli var.
İkranur	:Arkadaşlar Kapalıçarşı’nın üzerinde İsmet İnönü heykeli var.

(V.K. Tarih: 24 Şubat 2014 / 6:35-10:39)

Örnekte olduğu gibi öğretmen öğrencilerin çevrelerinden örnek isteyerek gördüğü heykelleri anlatmalarını istemektedir. Böylelikle öğrencilere sanat değerinin vurgulanmasının yanı sıra dil değeri vurgulanarak heykel sözcüğünün kavratılması sağlanmaktadır.

“Sanat Teması”nda yer alan diğer bir alt tema ise *Türkülerdir*. Sözlü ve yazılı edebiyatımızda duyulan, söylenen ya da görülen türküler diğer edebî eserler gibi yaygın ürünlerdir (Elçin, 1986, s. 195). Öğretmen müzik derslerinde öğrencilere şarkı ve türkü öğretmektedir. Öğrenilen bu türküler bazen derslerde dinlenmek, derse ara vermek için söylemektedir. Buna ilişkin araştırmacının alan notları şöyledir:

Öğretmen dilbilgisi dersi çok yoğun olunca öğrenciler dinlensin diye bazı öğrencileri tahtaya çıkarıp türkü söyledi. Sınıf da eşlik ederek türküler söylendi. Can ve Nazan sırasıyla Ilgaz Anadolu'nun şarkısını söyledi. Muhammet daha sonra Çanakkale türküsünü söyledi. Serap de İzmir'in Dağlarında Çiçekler Açar marşını söyledi.

(A.N. Tarih: 5 Mart 2014).

Öğretmen dilbilgisi dersine ara verdi. Önder Atabarı türküsünü okudu.

(A.N. Tarih: 26 Şubat 2014/2. Ders)

Öğretmen öğrencilerin derse karşı ilgisinin azaldığını görünce öğrencilere daha önce öğrettiği türkü ya da marşlardan söyletmektedir. 18 Mart Çanakkale Şehitlerini Anma Günü dolayısıyla da öğretmen bir derste Çanakkale Türküsü'nü öğrencilerle birlikte söylemiştir. Bu sürece ilişkin örnek şu şekildedir:

Öğretmen	:Şimdi arkamıza dik olarak yaslanalım. Biliyorsunuz dün Çanakkale Şehitlerini Anma günüyü. O yıl 3 lise, 1914 ve 15 yıllarında mezun vermemiş. Çünkü o 3 lisenin öğrencilerinin hepsi şehit olmuş. Onlar için dün saygı duruşumuzu yapmıştık. Şimdi Çanakkale marşını (türküsünü) size öğretmişim. Aklında olanlar sessizce, bağırmadan Çanakkale Türküsünü söyleyelim.
Öğrenciler	:Çanakkale içinde vurdular beni Ölmeden mezara koydular beni Of gençliğime eyvah Çanakkale içinde aynalı çarşı Ana ben gidiyom düşmana karşı Of gençliğim eyvah Çanakkale içinde bir uzun selvi Kimimiz nişanlı kimimiz evli Of gençliğim eyvah

(V.K. Tarih: 19 Mart 2014 / 35:45-38:40)

Örnekte görüldüğü gibi öğretmen Çanakkale Savaşı'nda yaşamını kaybeden şehitlerle ilgili öncelikle bilgi vermiştir. Daha sonra öğrencilerle birlikte Çanakkale Türküsü söylenmiştir. Öğretmen hem müzik dersiyle ilişkilendirme yapmış hem de öğrencilere öğrendikleri türkülerini tekrar söyleme fırsatı vermiştir. Bunun yanı sıra Türk kültürünün bir aktarıcısı olan türkülere ilişkin öğrencilere daha geniş bilgiler verilip, öğrencilerin türkülere yönelik farkındalıkları artırılabilir.

“Sanat Teması”nda yer alan son alt tema ise *Halk Oyunları*dır. Her ulusun her kültürün kendine has halk oyunları vardır. Türklerin de kendine özgü yöre yöre değişen çeşitli halk oyunları söz konusudur. Halk oyunları ile ilgili olarak öğretmen Anadolu Davulu metninde geçen davul kavramından yola çıkarak şöyle bir örnek vermiştir:

Öğretmen :Şimdi biz sınıf eğlencesi yapacağız ya, siz Malatya oyunu oynayacaksınız, Deliloy oynayacaksınız. Onlar da davul eşliğinde oluyor biliyorsunuz. Sınıfımızın parası olsaydı bir davulcu çağırırdık oraya.

(V.K. Tarih: 16 Mayıs 2014 / 32:27-33:05)

Öğretmen örnekte görüldüğü gibi öğrencilerine yılsonu etkinliğinde halk oyunları oynatmıştır. Bununla ilgili olarak da davulun kullanılabileceğini söylemiştir. Öğretmen halk oyununu anlatmanın yanı sıra öğrencilere halk oyunlarını öğretmiş ve onların uygulama yapmasına fırsat vermiştir. Böylelikle öğrenciler halk oyunları kültürel değerine ilişkin pratikte de bilgi kazanmıştır. Bu bağlamda yılsonu etkinliğinde öğrencilerin halk oyunları oynarken yer aldığı fotoğraf aşağıda Fotoğraf 4'te gösterilmiştir.

Fotoğraf 4.

Yılsomu Halk Oyunları Gösterisi

“Sanat Teması”nın son alt teması ise *Edebi Eserler/Yazarlar/Şairlerdir*.

“Edebiyat türlerinden biriyle kaleme alınmış, sanat değeri taşıyan eserlerin her biri” (TDK, 2015) olarak tanımlanan edebî eserler, yazarlar ya da şairler tarafından ortaya konulmaktadır. Bu nedenle bu üç kavram, bir arada aynı alt temada yer almıştır. Öğretmen de edebî eserleri ya da şair/yazarı vurgularken genellikle bir arada kullanmaya ve her ikisine de değinmeye dikkat etmiştir. Örneğin “Forsa” metnine geçildiğinde öğretmen şu şekilde metni ve yazarı vurgulamıştır:

Öğretmen :Biliyorsunuz yazarı (Forsa metnini) Ömer Seyfettin. Ömer Seyfettin çok sayıda hikâyeler yazmış ünlü bir hikâyecimiz.

(V.K. Tarih: 28 Şubat 2014 / 2.44-2.50)

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda “Değerlerimiz” temasında yer alan “Bayram” adlı şiire geçmeden önce öğretmen yine eseri ve şaire vurgu yapmıştır. Bu süreçte şöyle bir diyalog yaşanmıştır:

Öğretmen :Bu şiirin şairi kim çocuklar? (Bayram adlı şiiri göstererek)
Melis :Ceyhun Atıf Kansu
Öğretmen :Evet, Ceyhun Atıf Kansu diye bir şairimizin Bayram adlı şiirinden kısaltılarak kitabımıza konmuş. Peki, şairin eş anlamlısını bilen var mı?
Can :(Parmak kaldırarak) Ozan

Öğretmen :Şiir yazan kişilere biz şair ya da ozan diyoruz.

(V.K. Tarih: 04 Mart 2014 / 10:42-11:20)

Öğretmenin yardımcı kaynak olarak kullandığı dilbilgisi kitabında da Mehmet Emin Yurdakul'un "Sakın Kesme" şiiri yer almaktadır. Öğretmen bununla ilgili şöyle demiştir:

Öğretmen :“Sakın Kesme” çok güzel bir şiir. Mehmet Emin Yurdakul'un harika bir şiiri.

(V.K. Tarih: 26 Mart 2014 / 33:25-33:30)

Bir öğrenci okuduktan sonra öğretmen de tonlamaya dikkat ederek bir kez daha şiiri okudu.

(A.N. Tarih: 26 Mart 2014)

Yine dil bilgisi kitabında yer alan başka bir şiire de öğretmen şöyle dikkat çekmiştir:

Nazan :Mustafa Kemal'i Düşünüyorum (Şiirin başlığı)

Öğretmen :Ezberle oku, ezberle biliyorsun ya.

Nazan :Mustafa Kemal'i düşünüyorum./Yeşilleri alevden al bir ata binmiş./Aşıyor yüce dağları, engin denizleri./Altın saçları dalgalanır rüzgârda,/ Işıl ışıl yanıyor mavi gözleri...

Öğretmen :Mustafa Kemal'i düşünüyorum;/Yanmış, yıkılmış savaş meydanlarında/ Destanlar yaratıyor cihanın görmediği/Arkasından dağ dağ ordular geliyor/Her askeri Mustafa Kemal gibi (Öğretmen ezberle okudu) Ümit Yaşar Oğuzcan'ın değil mi? Bu bir kıtası şiirin, bu beş kıtalık bir şiir. Orta ikinci sınıfta da ben bunu okumuştum 10 Kasım'da. Türkçe öğretmenim vermişti.

(V.K. Tarih: 16 Nisan 20014 / 2. Ders: 6:27-7:42)

Öğretmen Ümit Yaşar Oğuzcan'ın "Mustafa Kemal'i Düşünüyorum" şiirini öğrencilere tanıttı. Şiir ve şair hakkında bilgi verdi. Öğretmen burada hem edebî eser ile şairi hem de Mustafa Kemal Atatürk'ü vurgulamış oldu.

Öğretmenle yapılan görüşmede de öğretmenin Türkçe dersinde vurguladığı kültürel değerlere ilişkin açıklaması şöyledir:

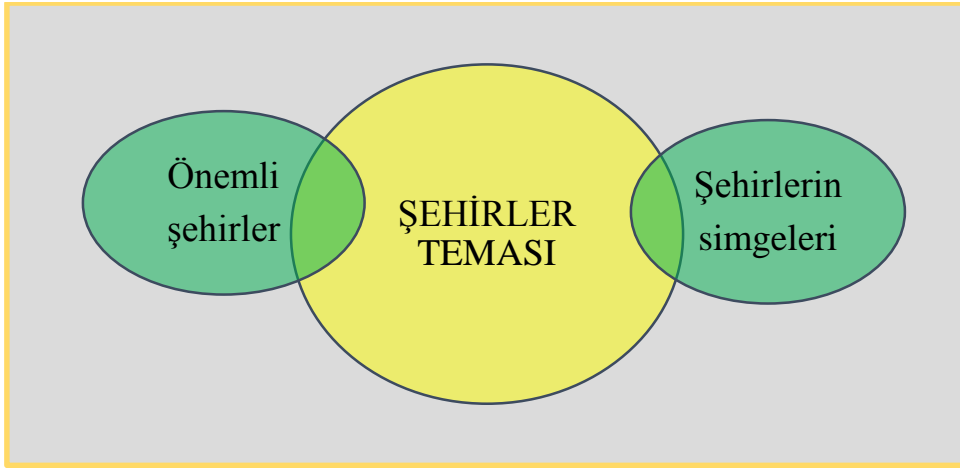
Öğretmen :Benim kazandırdığım yazarlarımız var. Örneğin bir Arif Nihat Asya var. Bayrak adlı şiir onu birinci sınıftan ikinci sınıftan beri veriyorum

ben, çocuklar da ezbere biliyor. Siz de bilirsiniz şöyle başlıyor: “Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü”. Sonra Mehmet Akif Ersoy var İstiklal Marşımızın yazarı. Yani ilkokul öğrencilerinin bile bilebileceği, okudukları hikâyelerdeki yazarlar. Böyle Cumhuriyet döneminden Ziya Gökalp, Yahya Kemal Beyatlı gibi onları da bu Türkçe dersindeki konuların içinde yeri geldikçe yararlanıyorum

(G.K. Tarih: 21 Nisan 2014).

Öğretmenle yapılan görüşmede öğretmen, kültürel değerlerde yazarları, şairleri ve eserlerini vurguladığını belirtmiştir. “Sanat Teması”nda yer alan *Edebi Eserler/Yazarlar/Şairler* alt teması altında öğrenciler, okudukları ve öğrendikleri edebi eserlerde dil gelişimine ve yeni sözcükler öğrenilmesine ilişkin birçok etkinlik yapmaktadır. Bu bağlamda sanatın bir konu olan edebiyata ilişkin edebi eserler ve bunların yazarları, şairleri öğrenirlerken dil gelişimlerine de katkı sağlamaktadırlar.

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde öğrencilere aktarılan kültürel değerlerden bir diğeri de “Şehirler”dir. Şekil 10’da görüldüğü gibi “Şehirler Teması”nda *Önemli Şehirler* ve *Şehirlerin Simgeleri* olmak üzere iki alt tema üzerinde durulmuştur.

Şekil 10. “Şehir Teması”nda yer alan alt temalar

Önemli Şehirler başlığı altında tarihî, coğrafi özellikleriyle içinde bulunduğu toplumun özelliğini ve kültürel değerlerini yansıtan şehirlere değinilmiştir. Bu alt temaya ilişkin olarak öğretmen, İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda yer alan “Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler” temasında, temaya hazırlık çalışmaları kapsamında şöyle bir etkinlik yapmıştır:

- Tekin :Yılsonunda sınıfça ülkenizin nerelerine gezi yapmak istersiniz? Neden? Düşüncelerinizi yazınız (Sorusunu okuyarak) Arkadaşlar ben İstanbul isterdim. Çünkü İstanbul Türkiye'nin en büyük şehri.
- Öğretmen :Arkadaşımız diyor ki Türkiye'nin en büyük şehri olduğu için İstanbul'u isterdim. Başka İstanbul'u isteyenler? Niçin istiyorlar İstanbul'u gezmeyi? Başka Tolga'ya katılan İstanbul'a gitmek isteyenler yılsonunda gezi olarak?
- Bariş :Öğretmenimiz daha önceki Türkçe derslerinde de bizi anlatmıştı biz yurdumuzu çok özleyiyoruz diye. Ben İstanbul'dan Malatya'ya geldim yurdumu çok özlediğim için.
- Öğretmen :Burası da yurdun İstanbul'da yurdun
- Yunus :Ama doğduğu yeri özleyor.
- Burhan :Arkadaşlar İstanbul'da tüm akrabalarım, tüm arkadaşlarım, teyzem, halam, tüm her şey var öğretmenim. Burada sadece arkadaşlarım var.
- Yunus :Arkadaşlar ben İstanbul'a gitmek isterim çünkü tarihî bilgisi var.
- Öğretmen :Osmanlı ve Bizans eserlerini içerdiği için. Tarihi yönü nerden geliyor?
- Öğrenciler :Osmanlı ve Bizans'tan
- Mustafa :Arkadaşlar Çünkü İstanbul'da eski müzeler ve tarihî eserler var.
- Meral :Arkadaşlar öğretmen Türkçe dersinde Topkapı diye metnimiz vardı. Orası hem tarihî bir müze olarak kullanılıyor.
- Beren :Arkadaşlar, tarihi yapısı bir de sinemaya gitmiştik Fetih 1453 diye orda da vardı.
- Öğretmen :Çocuklar beklediğim cevaplardan birini veremediniz. İstanbul dünyanın incisi, ortasından deniz geçen başka şehir daha yok. Orada denizler, Marmara ile Karadeniz'i birleştiren o boğaz, deniz. Coğrafi yönünden dolayı İstanbul'u herkes çok beğeniyor, çok istiyor. Diğer ülkelerde yok. Karadeniz'i Marmara deniziyle birlikte Ege denizine, Akdeniz'e bağlayan bir şehir. O boğaz çok önemli. Bekledim bekledim bir kişi söylemedi. Herkes tarihî.. Tamam, tarihî yönü çok güzel söyleyebilirsiniz ama coğrafi yönü de önemli. Başka nereler?
- Can :Arkadaşlar bence Çanakkale.
- Öğretmen :Aferin Can çok mantıklı ve akıllı düşünüyorsun. .
- Can :Arkadaşlar çünkü eski tarihî yerler var orada birçok. Atatürk Samsun'a çıkmıştı Bandırma vapuruyla. Kurtuluş Savaşında...
- Öğretmen :O çıkmadan önce 1915 yılında Çanakkale Savaşında biz orada çok şehit verdik. Orada bir şehitler anıtı var. Bütün okullar yılsonlarında çoğu okullar oraya gezi düzenliyor. O şehitler anıtını, Çanakkale'yi görüyor, o toprakları görüyor, atalarımızın neler çektiğini görüyor. Sizler de istersiniz ben de isterim ama maalesef çok uzak. Sizler ailelerinizle mutlaka gidin.

(V.K. Tarih: 16 Mayıs 2014 / 23:15-28:27)

Öğretmen bu etkinlikte İstanbul ve Çanakkale şehirlerinin tarihî özelliklerini vurgulamıştır. Bunun yanı sıra İstanbul şehrinin coğrafi özelliklerine değinmiştir. Samsun ilini vurgulayan diğer bir etkinlik ise "19 Mayıs" metninde gerçekleşmiştir. Bu metnin çalışma kitabı etkinliklerinde yer alan "Samsun ili sizde neler çağırıyor?" sorusuna öğrencilerin verdiği cevap şu şekildedir:

- Kenan :19 Mayıs (metni)birinci etkinlik. Samsun ili sizde neler çağrıştırıyor, yazınız.
- Yasin : Samsun ili bana 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını, Atatürk'ün Samsuna çıkışını ve savaşın başlangıcını çağrıştırıyor?
- Öğretmen :Başka fikri olanlar. Samsun ili neler çağrıştırıyor?
- Nazan :Samsun ili Bandırma vapurunu, Karadeniz bölgesini, Kuruluş savaşını, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını ve 19 Mayıs 1919'u çağrıştırıyor.
- Öğretmen :Evet

(V.K. Tarih: 16 Mayıs 2014 / 31:13-32:02).

Şehir temasında yer alan *Önemli Şehirler* alt teması altında öğrencilerin Samsun iline ilişkin yaptıkları etkinlikte de bu ilin hem coğrafi konumu hem de tarihte yaşanan olaylardaki yerine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Bu bağlamda hem bireylerin şehirlere hem de tarihe yönelik kültürel değerlerini geliştirmeye ilişkin bir etkinlik gerçekleştirilmiştir.

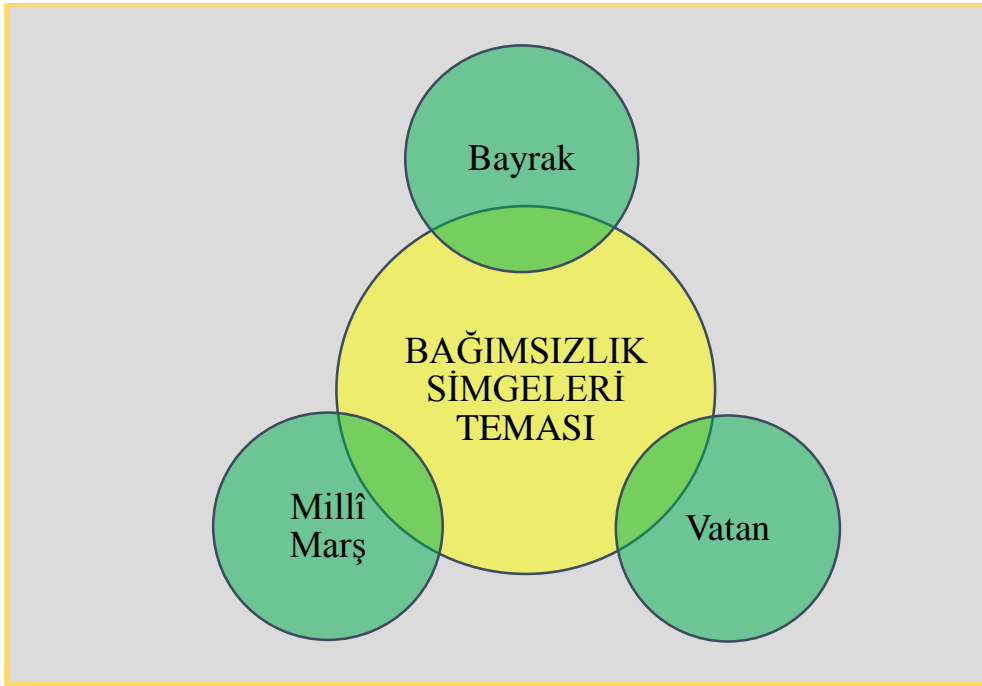
Diğer bir alt tema ise *Şehirlerin Simgeleridir*. Burada da şehirlerin kendi özelliklerini ve kültürel değerlerini yansıtan simgeleri, sembolleri üzerinde durulmuştur. Bununla ilgili olarak “Nasrettin Hoca'nın Köyünde” metninden yola çıkılarak şöyle bir süreç yaşanmıştır:

- Öğretmen :Peki Burcu bu Nasrettin Hoca'nın heykelini neden o benzinliğin yakınına, oraya yapmışlar. Keşke Malatya'ya yakın bir benzinliğe yapsalardı.
- Burcu :Çünkü Nasrettin Hoca'nın doğup büyüdüğü yer orasıymış.
- Öğretmen :Evet. Her ilin ünlü neyi varsa o ilin sınırları içinde yapıyorlar. Mesela Malatya'ya girince de şöyle bir (Elleriyle belirterek) kayısı amblemi görüyorsunuz değil mi?
- Öğrenciler :Evet (Bu arada sınıfta bir gürültü çıktı herkes kendi kendine söz almadan heykelleri söyledi).
- Öğretmen :Evet demek ki çocuklar, Denizli'ye gidiyorsunuz Denizli'nin horozu çok ünlü ya, bakıyorsunuz şehrin ortasında bir horoz heykeli ya da bizim Malatya'da biliyorsunuz tam merkezde İsmet İnönü, İsmet İnönü Malatyalı ya, İsmet İnönü'nün heykeli var orada kapalı çarşının üstünde. Isparta'ya gidiyorsunuz eski başkanlarımızdan, cumhurbaşkanlarımızdan Süleyman Demirel Ispartalı olduğu onun bir heykeliyle karşılaşıyorsunuz. Demek ki her ilin ünlü neyi varsa onunla karşılaşıyorsunuz. Geçen yıl nerede işledik Sosyalde (Sosyal Bilgiler Dersi) mi işledik Safranbolu'nun evleri çok meşhur.
- Öğrenciler :Fenden öğretmenim.
- Öğretmen :Ben Safranbolu'ya gittiğimde gördüm, otobüs duraklarını Safranbolu evlerinden yapmışlar. Elazığ'ın çayda çırası meşhur. Elazığ'ın girişinde çayda çıra oynayan heykeller var.

(V.K. Tarih: 21 Şubat 2014 / 25:37-28:40).

Öğretmen bu etkinlikle öğrencilerin gördüğü şehir simgelerinden yola çıkmakta ve örnek şehir simgeleriyle öğrencilere bu değeri vurgulamaktadır. Şehirlerin simgeleri şehirlerin geçmişten getirdikleri toplumsal özelliklerini yansıtan, şehirlerin tarihsel sürecini anlatan, şehirlerin kimliği niteliğindedir. Bu bağlamda şehirlerin simgeleri hem şehir hem gelenek-görenek hem de tarih anlamında kültürel değerler kazandırmaktadır.

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerler kapsamında son tema “Bağımsızlık Simgeleri”dir. Şekil 11’de görüldüğü gibi bu temada *Bayrak*, *Vatan*, *Millî Marş* olmak üzere üç alt tema yer almaktadır.

Şekil 11. “Bağımsızlık Simgeleri Teması”nda yer alan alt temalar

Ülkelerin bağımsızlığını simgeleyen önemli unsurlardan biri bayraktır. *Bayrak* alt temasına ilişkin olarak öğretmen ile yapılan görüşmede öğretmen şu açıklamayı yapmıştır:

Öğretmen :“Bayrak” metninde bir defa çocuk bayrağın ne olduğunu önemini kavırıyor. Bayrak nedir, niye bizim için bu kadar önemlidir. İşte bağımsızlığımızın sembolüdür. Bağımsız olmayan ülkelerin bayrağı yok, bizim bağımsız bir ülke olduğumuzu, sembolümüz olduğunu, diğer bağımsız ülkelerin de bayraklarının da bizim için ne olduğunu, İstiklal Marşı da bayrağa hitap ediyor. Bazı kıtalarında onu daima göklerde işte dalgalandıracağımızı hiçbir zaman onu yere indirmeyeceğimizi, bütün çabaların bayrak için verildiği, kavramaya çalışıyor çocukları o yüzden,

bayrağımızın böyle güzel açık, böyle özenle yapıyorsa aslına zarar vermiyorsa davranışa dönüşmüştür.

(G.K. Tarih: 21 Nisan 2014)

Bir öğrencinin ise “Bayrak” metninden yola çıkarak bayrak için söylediği sözler şu şekildedir:

Serap :Savaşlarımız, savaşlarda kazandığımız zaferler verdiğimiz emekler, canlar, işte kanlar işte bizim bayrağımızda o kanlardan ve ay ışığından oluştuğu için millî değerlerimizden biri de bayrağımız olarak düşünüyorum.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

“Bağımsızlık Simgeleri Teması”nda diğer bir alt tema ise *Vatandır*. *Vatan* alt temasında vatan sevgisi, vatan borcu, vatana saygı üzerinde durulmuştur. Bu alt temaya ilişkin olarak Söğütlü Ali metninde şöyle bir süreç geçmiştir:

Önder : (Önder tahtaya geçerek Söğütlü Ali metnini özetliyor). Sonunda Söğütlü Ali cepheye mermiyi götürdüktan sonra yeniden köyüne döndü. Sonra ellerini açarak Allah’a dua etti. Yüce Allah’ım Ali kulun vatan borcunu ödesin (Öğrenciler Önder’i alkışladı).

Öğretmen :Vatan borcunu ödesin derken zaten askerliğini yapmış, bir bacağını vermiş. Fakat burada yine vatanına hizmet ediyor, ülkesine hizmet ediyor. Tekrar savaşa cephe taşıyor değil mi? Yani vatan borcu hani askerlik borcu olarak söyleniyor ya, aslında Söğütlü Ali yapmış askerliğini ama ülkesine hizmet ediyor.

(V.K. Tarih: 18 Şubat 2014 / 2:00-2:45).

Öğretmen bu etkinlikte vatan borcunu vurgulamakta ve vatana olan hizmetin bir süresinin olmadığından söz etmekte ve böylece öğrencilere vatan sevgisi aşılamaktadır.

“Vatan Nedir” metninde ise öğretmen vatan sevgisini şöyle vurgulamıştır:

Murat : (Murat, Vatan nedir? Metnini tahtada özetliyordu) Baban ve annenin yapıp ettiği tüm yemeklere vatan yardım etti. Böylelikle vatan sayesinde yaptı.

Öğretmen :Babanla annenin kazanıp yaptığı ekmeği, yemeği vatanında rahatça yedin diyor. Cümleyi düzgün kur.

Murat :Şu anda oturduğun ev korunmaktadır yavrum. Onu da vatan korumaktadır. Vatan senin büyümeni ve iyi beslenmeni sağlar.

Öğretmen :Diyor ki vatanında rahatça büyüdün, beslendin, geliştin. Bak orada Suriyeli çocuklar var. Televizyondan akşamları izliyoruz.

Öğrenciler :Evet
 Öğretmen :Onların yurtlarında, vatanlarında savaş var çocuklar. Onlar hiç rahat oturamıyor evlerinde. Böyle akşam otururken birden bomba düşüyor, ölüyorlar, dışarı çıkamıyorlar. Suriye’de savaş var. O zaman biz özgürlüğümüzün, barış içinde yaşadığımızın kıymetini bileceğiz ülkemizde değil mi? Atatürk ne demiş "Yurtta sulh cihanda sulh" "Yurtta barış cihanda barış". En güzel şey barış içinde yaşamak değil mi? Korkusuzca vatanında yaşamak

(V.K. Tarih: 27 Şubat 2014 / 12:17-14:30)

Öğretmen bu etkinlikte vatan kavramını öğrencilere aktarmaktadır. Güncel yaşamdan da örnekler vererek vatan sevgisini ve vatanın bağımsızlığının önemini aktarmaktadır. “Söğütlü Ali” metninden yola çıkarak bir öğrencinin vatan hakkındaki görüşleri şöyledir:

Serap :Söğütlü Ali’de ne pahasına olursa olsun kendimiz, ailemiz, değerlerimiz en çok da milletimiz için ne pahasına olursa olsun savaşmamız gerektiğini anladım aynı Söğütlü Ali de verildiği gibi. Söğütlü Alinin bir bacağı yoktu ama bir bacağı olmamasına rağmen savaşa gitmişti. Kolunu, bacaklarını kaybetmişti. Kaybetmesine rağmen savaşmıştı ve zafer kazanmıştı. Orada ben çavuşun hata yaptığını düşünüyorum, çünkü Ali’nin orada bacağı yoktu yürüyemiyordu, zar zor yürüyordu, o yüzden çoluk çocukları kadınları yürütüyordu, çünkü yürütmek zorundaydı kendisi yürüyemiyordu. Çavuş ona kızmıştı sonra Söğütlü Ali üzülmişti ve kalkmıştı. Zar zor kadınları bindirerek kendisi yürümüşü, sonra çavuş ona üzülerek yeniden onu oturturdu ve o atlardan çoğuna da çoluk çocukları bindirerek kendileri yürüdüler. Yani bir fedakârlık vatanımız için fedakârlığı anlıyorum.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Serap bu metinden yola çıkarak vatanın bağımsızlığı için yapılan mücadeleyi anlatmaktadır. Bu bağlamda bağımsızlık simgeleri temasında öğretmen vatan, millî marş ve bayrak sevgisiyle öğrencilere kültürel değerleri vurgulamıştır.

“Bağımsızlık Simgeleri Teması” son alt teması ise *Millî Marş*’tır. *Millî Marş* alt temasına ilişkin olarak şöyle bir örnek verilebilir:

Sibel :(Öğrenciler metne uygun sorular soruyorlar ve cevaplıyorlar-4. Etkinlik)En büyük sevgi ne sevgisidir?
 Can :Vatan.
 Öğretmen :Peki, Kadir kalk bakalım. Sende hangi sevgiler var, bize bir anlat bakalım. Neleri seviyorsun?
 Can :Arkadaşlar öncelikle ailemi ve akrabalarımı seviyorum.
 Hasan :Arkadaşlar millî marşımıza duyulan sevgi
 Öğretmen :Ya millî marşımızı seviyoruz.

(V.K. Tarih: 27 Şubat 2014 / 14:05-15:08)

Öğretmen, örnekte görüldüğü gibi millî marşa duyulan sevgiyi ortaya çıkarmaya çalışmış ve daha sonra öğrencinin cevabını vurgulamıştır. Böylelikle bağımsızlık simgelerinden biri olan millî marş ve marşa duyulan sevgi tekrarlanmıştır.

Genel anlamda bakıldığında ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde öğretmen metinlerden yola çıkarak planlı ya da örtük bir şekilde öğrencilere kültürel değerleri kazandırmaya çalışmaktadır. Süreçte öğretmen öğrencilere dil, din, tarih, sanat, gelenek-görenek, şehirler ve bağımsızlık simgeleri başlıkları altında kültürel değerleri aktarmıştır.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerlerin Eğitime Yönelik Gerçekleştirilen Etkinlikler

İlkokuldördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlerin eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik etkinlikler *Dinleme, Konuşma, Okuma, Yazma, Görsel Okuma-Görsel Sunu Alanlarına* yönelik olmak üzere beş alt temada incelenmiştir.

Çizelge 5.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerin Eğitiminin Gerçekleştirilmesine Yönelik Etkinliklere İlişkin Bulgular

Tema	Alt Tema
Dinleme Alanı	Örnek hikâye-olay anlatma Öğretmenin kendi yaşamından örnek verme Düz anlatım
Konuşma Alanı	Görseller hakkında konuşma Soru-cevap Öğrencilerin yaşamdan örnek vermesi
Yazma Alanı	Mektup yazma Şiir yazma Çalışma kitabı yazma etkinlikleri
Okuma Alanı	Metin okuma Kitap okuma Sözlük kullanma İmla kılavuzu kullanma
Görsel Okuma-Görsel Sunu Alanı	Doğaçlama Piyas Harita kullanma Pano hazırlama Bayram hazırlığı

Çizelge 5’te görüldüğü gibi öğretmenin kullandığı etkinlikler “Dinleme Alanı” temasında *Örnek hikâye-olay anlatma*, *Öğretmenin kendi yaşamından örnek verme*, *Düz anlatım*; “Konuşma alanı” temasında *Görseller hakkında konuşma*, *Soru-cevap* ve *Öğrencilerin yaşamdan örnek vermesi*; “Yazma alanı” temasında *Mektup yazma*, *Şiir yazma*, *Çalışma kitabı yazma etkinlikleri*; “Okuma Alanı” temasında *Metin okuma*, *Kitap okuma*, *Sözlük kullanma* ve *İmla kılavuzu kullanma*; “Görsel Okuma-Görsel Yazma Alanı” temasında ise *Doğaçlama*, *Piyas*, *Harita kullanma*, *Pano hazırlama* ve *Bayram hazırlığı* alt temaları incelenmiştir.

“Dinleme Alanı” temasına ilişkin Şekil 12 incelendiğinde üç alt tema görülmektedir.

Şekil 12. Dinleme Alanı Temasına ilişkin alt temalar

Örnek hikâye-olay anlatma alt temasında öğretmen örnek hikâye, fıkra ya da yaşanmış bir olayı anlatarak etkinlikleri gerçekleştirmektedir. Örnek hikâye-olay anlatmayla ilgili öğretmen şöyle bir etkinlik yapmıştır:

Öğretmen :Evet şimdi beni dinleyin. Vatan ile ilgili bir şey anlatacağım size. Burhan ilğini dağıtma. İyi dinle. Çocuklar geçmiş yıllarda okuma yazma sayısı bu kadar yüksek değildi. Köylerimizde, ücra yerlerde okul yoktu. Türk insanı Cumhuriyet’in kurulduğu yıllarda sonrasındaki 10 yıl için anlatıyorum Türk insanı bu kadar çok okuyup yazamıyordu. Neden?

Çünkü okul sayısı azdı. İnsanlara askerde okumayı yazmayı öğretiyorlardı, gençlere. Gençler askere gidiyordu. Geçmişte ne zaman oluyor 1923'te Cumhuriyet'in kurulduğunu düşünürsek on yıl sonra 1933'te diyelim ki bir grup genç askere gidiyor. Okuma yazma bilmiyorlar çünkü köylerden gelmişler. Orada komutanları askerlere ne öğretiyor? Eğitim veriyor, okuma-yazma ve bilgi. Bir gün vatani öğretiyor aynı bizim sınıftaki gibi. Diyor ki komutan "Vatan diyor sizin ananızdır babanızdır, vatan her şeydir" diyor. Vatanımız önemli değil mi? Seviyoruz vatanımızı.

- Öğrenciler :Evet.
 Öğretmen :Sonra dönüp soruyor "Anladınız mı gençler?" diyor, "Vatan neymiş?" diyor, soruyor yanındakine. O gün yanında oturan da Hasan kalkıyor, "Komutanım vatan Hasan'ın babasıdır, anasıdır, her şeyidir" diyor. Anladınız mı? Demek ki vatan ailemiz kadar önemli. Sadece üzerinde yaşadığımız toprak parçası değil.
- Öğrenciler :Her şeyimiz.
 Öğretmen :Ben size vatan nedir dediğim zaman üzerinde yaşadığımız toprak parçası demeyin, vatan hepimiz için kutsaldır.

(V.K. Tarih: 16 Mayıs 2014 / 34:50-37:45)

Öğretmenin anlattığı bu örnek hikâyeye öğrencilere vatan sevgisini aşlamaya yönelik bir etkinliktir. Bunun yanı sıra Öğretmen Nasrettin Hoca fıkrasından yola çıkarak örnek verme olayına da gitmiştir. Bununla ilgili örnek hikâyeye şu şekildedir:

- Serap :Kavuk 1.İçi boş şey, 2. Boyu az eni fazla olan bir başlığın çevresine iki küçük parmak sarık sararak oluşturulmuş serpuş 3. Mesane
 Öğretmen :Bizim kullandığımız buradaki anlamımız, kavuğun metindeki anlamı nedir? Kim söyleyecek?
- Beren :Kavuk eskiden kullanılan başlık.
 Öğretmen :Evet, Nasrettin Hoca'yı okuduk kavuğu var sonra "Forsa" metninde kaptanın kavuğu var, padişahlar sarıyordu. Muhteşem Yüzyıl dizisinde kavukları var gördünüz değil mi?
- Öğrenciler :Evet.
 Öğretmen :Bu arada size Nasrettin Hoca'nın kavuğuyla ilgili bir şey anlatayım. Bakalım en güzel kim dinliyor (Öğretmen sessizliği sağlar). Nasrettin Hoca'nın yaşadığı köyde adamın birine mektup gelir. Adamın okuma yazması yok. Mektubu evirir çevirir sağını solunu sağını yoklar eder okuyamaz. Sonra der ki ben bunu okuyamıyorum ama Nasrettin Hoca çok bilgin bir adam, her soruya bir cevabı var, o mutlaka okur. Ben bunu götürüyüm Nasrettin Hocaya okutayım, merak eder mektupta ne olduğunu. Gider Nasrettin Hoca'ya götürür, Nasrettin Hoca mektubu bir alır, mektup maalesef bildiği dilden yazılmamış, başka bir dilden yazılmış. Hoca okuyamaz ve der ki ben bunu okuyamıyorum. Adam bunu kabullenemez, Nasrettin Hoca her şeyi biliyor ya. Der ki: Hocam hocam şu başındaki kavuktan da mı utanmıyorsun der, bu mektubu okuyamıyorsun. Hoca da der ki mademki marifet kavukta al kavuğu tak başına sen oku der.
- Öğrenciler :Aaa!
 Öğretmen :Geçtiğimiz yılsonunda çocuklar bunu piyes yapmışlardı, çok güzeldi.

(V.K. Tarih: 03 Mart 2014 /14:37-17:35)

Yukarıdaki örnek hikâyede öğretmen öncelikle anlamı bilenmeyen sözcük çalışmasında ‘kavuk’ sözcüğünü işlemektedir. Öğretmen, öğrencilerin sözcüğü kavraması için örnek bir hikâyeye anlatmıştır. Böylece öğretmenörnek olay anlatarak öğrencilerin dile ait kültürel değerlerinin pekişmesini sağlamıştır.

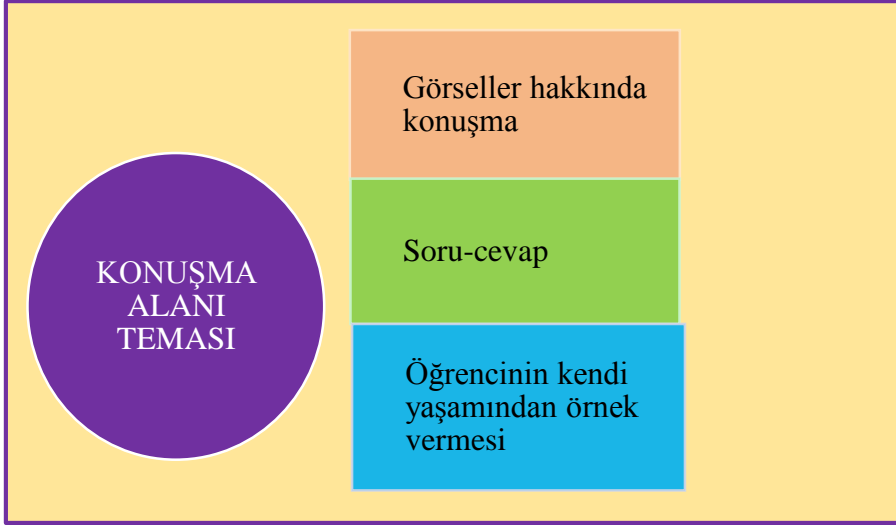
Öğretmenin kendi yaşamından örnek verme etkinliğinde öğretmen daha önceden yaşadığı bir olayı anlatarak dinleme etkinliğini gerçekleştirmiştir. Bununla ilgili sürece şu örnek verilebilir:

Öğretmen :Ben İstanbul’da üniversitede okurken bir Şubat ayıydı. Kumkapı sahiline gitmişim. Orada 44 plakalı bir kamyon görmüştüm. Sonra her hafta sonu o sahile gidiyordum 44 plakayı görmek için. Demek ki çok özliyormuşum. Malatya’nın kodu olduğu için demek ki bir Malatya’nın kodunu gördüğünde bile özliyormuşum.

(V.K. Tarih: 27 Şubat 2014 / 14:45-15:05)

Yukarıdaki örnekte “Vatan Nedir?” adlı metinden yola çıkılarak vatan sevgisi ve vatan özlemi vurgulanmıştır. Öğretmen de vatan özlemini vurgularken memleketsevgisinden yola çıkarak bu örneği vermiştir. Vatan sadece toprak parçası değildir, vatan bireyin doğup büyüdüğü, kültürünü kazandığı, kendini ait hissettiği yerdir. Bu bağlamda öğretmen, vatan sevgisinin yanında ülke sevgisi, memleket sevgisine de değinmiştir.

“Konuşma Alanı”na yönelik kullanılan etkinlikler *Görseller hakkında konuşma, Soru-cevap, Öğrencilerin kendi yaşamlarından örnek vermesi* olmak üzere üçalt tema Şekil 13’te gösterilmiştir.

Şekil 13. Konuşma Alanı Temasına ilişkin alt temalar

Görseller hakkında konuşma öğretmenin metinleri işlerken en çok kullandığı etkinliklerden birisidir. Söğütlü Ali metninde öğretmen görseller hakkında öğrencileri konuşturmuştur. Bu görsellerden biri şudur:

Fotoğraf 5.

“Söğütlü Ali” Metni Görseli

“Söğütlü Ali” metninde yer alan görsel ile ilgili öğretmen şöyle bir etkinlik yapmıştır:

- Öğretmen :Görselleri bir inceleyelim (Söğütlü Ali metninin görselleri). Şimdi sizi görseller hakkında konuşuracağım. Herkes bu metnin görselleri dikkatle inceliyor uygun cümleler kuruyor. Bakalım görseller hakkında kimler neler anlatacak? Hadi bakalım... Hazır olan parmağını kaldıracak. Herkes incelesin, cümlelerini biraz kursun, şöyle beyninden bir geçirsin. Hazır olanlar parmağını kaldırıyor. Görselleri dikkatle inceliyoruz. Bakalım kimler neler anlatıyor?... 84’ü (84. Sayfa) kimler anlatıyor? (Öğrenciler parmak kaldırıyor) Hiç konuşmayanlar (Emel’e seslenerek söz hakkı veriyor).
- Emel :Ali herkesi korumak amacıyla tüfeğini düşman sandığı kumandanlara doğru doğrultmuştu.
- Öğretmen :Evet bakın (Öğretmen kitaptaki resmi öğrencilere göstererek) Burada kağınyı görüyoruz. Cephane taşıyor kağınyla ve biliyorsunuz Cumhuriyeti biz kadınlarımızla, çocuklarımızla, yaşlılarımızla, gençlerimizle kazandık. Bakın kadınlarla beraber cepheye gidiyor. Zaten cephaneye mermileri kim taşıdı en çok?
- Öğrenciler :Kadınlar
- Yunus :Öğretmenim sosyal bilgiler dersinde öğrenmiştik.
- Öğretmen :Evet. Burada kadınlarımız kolcu görevi yapan, kolcu yani onları koruyan gözetken, onlara başkanlık yapan Söğütlü Ali’yle birlikte bakın (kitaptaki resmi göstererek) kağıny taşıırken karşıdan gelen kimle karşılaşılıyorlar, bir orduyla.
- Öğrenciler :Komutanın askerleriyle
- Öğretmen :Evet. Uzaktan fark edemedikleri için onu düşman askeri sanarak belki silahlarını doğrultmuş olabilirler. Ama orada Türk bayrağı var bakın görüyordunuz değil mi? Uzaktan görmemiş, fark etmemiş olabilirler.
- Önder :Düşman sanmış olabilirler.
- Öğretmen :Evet.

(V.K. Tarih: 17 Şubat 2014 / 30:35-33:26)

Öğretmen bu etkinlikte Türk bayrağını vurgulamış ve Türk kadınının tarihteki rolünü ve önemini açıklamıştır. Bu bağlamda öğretmen bağımsızlık simgesi ve tarih kültürel değerlerine dikkat çekmiştir.

“Bayram” adlı metni işlerken görselleri yorumlamayla başlayan soru-cevap etkinliği şu şekildedir:

- Öğretmen :Şimdi şiirimiz ile ilgili görselleri inceleyelim. Bakalım görseller hakkında neler konuşacağız, kimler güzel cümleler kuracak, anlatacak? İnceleyip parmaklarınızı kaldırın. Birde ondan sonra şey yapalım. Şimdiki sizin çocukluğunuzdaki bayramlarla o zamanki bayramlar arasında fark var mı? Onları da konuşalım. En güzel parmak kaldıran, sessiz olanlara söz hakkı veriyorum, gürültü yapanlara vermiyorum. Mine konuşuyor.
- Mine :Arkadaşlar burada bir çocuk badem şekeri yiyor. Badem şekerini de çok sevdiğini anlatıyor şiirde de.

- Öğretmen :Bu çocuk şairimiz olsun, Ceyhun olsun. Ceyhun diyelim birinci adını söyleyelim.
- Mine :Arkadaşlar Ceyhun badem şekeri yiyor.
- Öğretmen :Nerede yiyor, hangi görselde?
- Mine :Arkadaşlar birinci görselde.
- Öğretmen :Badem şekerini neyin içine koymuş?
- Öğrenciler :Külâh
- Öğretmen :Siz bir önceki derste huni yapmıştınız ya, onun gibi kâğıttan külâha şekeri koymuş (Önder bu arada bir kâğıttan külâh yaptı. Öğretmene verdi).
- Öğretmen :Kâğıttan külâh yapmış. Bakın şöyle şurasını gazeteden, kâğıttan külâh yapıp şöyle kıvırıyorlardı, dökülmesin diye (Aynı zamanda elindeki külâhta uç kısmını kıvrarak öğretmen gösteriyor). İçine badem şekerlerini doldurmuş, Ceyhun çok da seviyormuş. Şimdi biz de şeker alsak yine külâha koyuyorlar mı? Nasıl alıyoruz?
- Mustafa :Arkadaşlar kese kâğıdına koyuyorlar, gazeteye koyuyorlar.
- Öğretmen :Keşke kese kâğıdına koysalar, hiç koymuyorlar.
- Sinan :Öğretmenim şimdi naylon poşetlere koyuyorlar.
- Öğretmen :Çocuklar eskiden naylon poşetler yoktu bizim çocukluğumuzda. Sürekli böyle kâğıtlar, kese kâğıtlar, gazeteler, ip fileler vardı. Daha önce konuşmuştuk bunları sizinle ve doğamız kirlenmiyordu. Çünkü naylon poşetler doğada erimiyor, çevre kirliliği yapıyor. Evet, burayı geçtik. Ceyhun badem şekerini çok seviyor. Bayramlarda demek ki badem şekeri alınıyormuş, yiyormuş. Sizde de şimdi badem şekeri alınıyor mu? Kimler bayramlarda alıyor?
- Sinan :Biz alıyoruz öğretmenim.
- Öğretmen :Ben de alıyorum. Çikolata alıyorum içine badem şekeri de koyuyorum. Bayramlarda misafirlere ikram ediyoruz. Demek ki çok fazla bir değişiklik yok. Yine bayram şekeri alıyoruz. Seviyor muyuz peki badem şekerini?
- Öğrenciler :Evet.
- Öğretmen :Zaman sınıfımıza da alalım olur mu?
- Öğrenciler :Evet.
- Öğretmen :Evet devam ediyoruz. Emel konuşuyor.
- Emel :Arkadaşlar ikinci sayfada Ceyhun'un elinde bir mavi balon var. Burada da "Bir mavi balon bana bahtiyarlık verir" diyor.
- Öğretmen :Bahtiyarlık verir ne demek?
- Öğrenciler :Mutluluk.
- Öğretmen :Mutlu olur değil mi? Çok mutlu olur. Mavi balonları çok seviyormuş. Peki, bayramlarda sizlere de balon veriliyor mu?
- Burcu :Arkadaşlar bazen babaannem balon alıyor, tokalar alıyor. Erkekler için balon, araba koyuyor, kız çocuklarına takı alıyor. Ama biz gittiğimizde bazen para veriyorlar.
- Öğretmen :Demek ki bayramlarda hediye ya da harçlık veriliyor. Bunu da anladık. Başka kim konuşuyor?
- Yasin :Arkadaşlar burada eski bir salıncağa binmiş. Burada da söylüyor "Gıcırdayan eski bir salıncağa binerdim." Resimde de gıcırdayan eski bir salıncağa binmiş.
- Öğretmen :Genelde bizim şairin yazdığı çocukluğumuzda tahta salıncaklar vardı. Şimdi daha güzel şeyler konuluyor değil mi?
- Kemal :Arkadaşlar ben Yasin arkadaşımızın okuduğu resme baktım. Arkadaşlar şimdi böyle dönme dolaplar var ama eskiden böyle elektronik oyuncaklar yoktu. Arkadaşlar böyle daha hızlı salıncaklar oluyor, elektronik salıncaklar oluyor lunaparklarda.
- Öğretmen :Ama o zaman hep tahtadan değil mi? Hepsi tahtadan. Şimdi biraz daha modern, teknolojiye uyarak daha modern salıncaklar, daha modern dönme dolaplar var.
- Seda :Arkadaşlar burada tatlı yapmışlar, yapmışlar.

- Öğretmen :Annesi ne yapıyor burada? Hamur açıyor, yufka açıyor. Peki, bayramlarda sizin evinizde yufka açılır, baklava yapılır mı?
- Sibel :Benim babam genellikle eve baklava alır.
- Meral :Arkadaşlar benim anneannem baklava yapıyor.
- Öğretmen :Anneannen yapıyor.
- Hasan :Arkadaşlar biz de baklava alıyoruz.
- Öğretmen :Bakın hala yapılıyor. Ama yapamayanlarda şimdi pastaneler var, hazır alabiliyor. Demek ki baklava geleneğimiz hiç değişmemiş. Her bayramda baklava alıyoruz.

Öğretmen görseller hakkında konuşma etkinliğinde soru-cevapla birlikte öğrencilere resimler hakkında soru sormuş ve öğrencilerin kendi yaşamlarıyla ilişkilendirmesini istemiştir. Bu bağlamda öğretmen soru-cevap etkinliğini kullanırken öğrencinin yaşamından örnek vermesi, görseller hakkında konuşma gibi yan konuşma alanı etkinliğinden de faydalanmıştır. Aynı zamanda dinî bayramlara ve dinî bayramlarda yapılan gelenek-göreneklere ilişkin kültürel değerlerden de bahsedilmiştir.

“Konuşma Alanı”na ilişkin diğer bir alt tema ise *Soru-cevaptır*. Öğretmen soru-cevap etkinliğini sınıfta oldukça kullanmaktadır. Öğretmenin soru-cevap etkinliğine ilişkin örneği şu şekildedir:

- Soner :Arkadaşlar tanınmış insanların mezarları türbelerde oluyor.
- Öğretmen :Ama her tanınmış insanın türbesi var mı?
- Önder :Arkadaşlar türbe büyüklerin gömüldükleri üstü kapalı abide mezar.
- Öğretmen :Türbe daha çok dinî yönden çok önde olan, çok dindar, çok inançlı kişilere yapılan büyük abide, mezar.... Malatya’da bildiğiniz türbeler var mı?
- Yunus :Ahmet Turhan diye birisi var, onun türbesi var.
- Öğretmen :Nerede?
- Yunus :Eski Malatya’da.
- Önder :Darende de Somuncu Baba’nın Türbesi var.
- Öğretmen :Çok güzel Darende’de Somuncu Baba Türbesi.
- Meral :Konya’da Mevlana Türbesi.
- Öğretmen :Konya’da Mevlana Türbesi.
- Mehmet :Öğretmenim ama bizim ilimizde diyorsunuz.
- Öğretmen :Evet, olsun.
- Yunus :Hasan Basri Türbesi.
- Öğretmen :Hasan Basri Türbesi var.

(V.K. Tarih: 24 Şubat 2014 / 12:05-14:11)

Örnekte öğretmen ‘Türbe’ sözcüğüne ilişkin anlam çalışmasında öğrencilere hem soru-cevapla sözcüğü kavratmakta hem de öğrencilerin örnek vermesini sağlamaktadır. Soru-cevap etkinliklerinde öğretmen daha çok kültürel değeri vurgulamaktadır. Bununla ilgili başka bir örnek ise şu şekildedir:

Öğretmen	:Değerlerimizden biri bayramlarımız. Başka ne değerlerimiz var? Başka bizim hangi değerlerimiz var?
Kenan	:Kültürümüz.
Sibel	:Bayrağımız.
Melis	:Marşlarımız.
Öğretmen	:İstiklal Marşımız.
Hasan	:Atalarımız.
Öğretmen	:Atalarımız derken Mustafa Kemal Atatürk, gazilerimiz, şehitlerimiz, Türk büyüklerimiz.
Burhan	:Andımız.
Önder	:Topkapı sarayı.
Öğretmen	:Saraylarımız, güzel. Çünkü geçmiş kültürümüzü yansıtıyor. Ünlü şairlerimiz, sanatkârlarımız, peygamberimiz, yurdumuz bunlar hepsi bizim değerlerimiz. Bu değerleri daha türetebiliriz, sanatçılarımız, sanatımız.

(V.K. Tarih: 04 Mart 2014 / 09:15-10:40)

Yukarıdaki süreçte öğretmen öğrencilere sahip olunan değerleri sormaktadır. Öğrenciler bununla ilgili İstiklal marşını, andımızı, bayrağı, vatani vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra tarih değerine değinerek tarihî kişileri söylemişlerdir. Bunun haricinde din ve dil kültürel değerlerinden de söz edilmiştir. Bu örnekte olduğu gibi öğretmen birçok etkinlikte ya da metinde yalnızca tek bir kültürel değere vurgu yapılmamaktadır. Yeri geldikçe, konular üzerinde konuşuldukça birçok kültürel değer vurgulanabilmektedir.

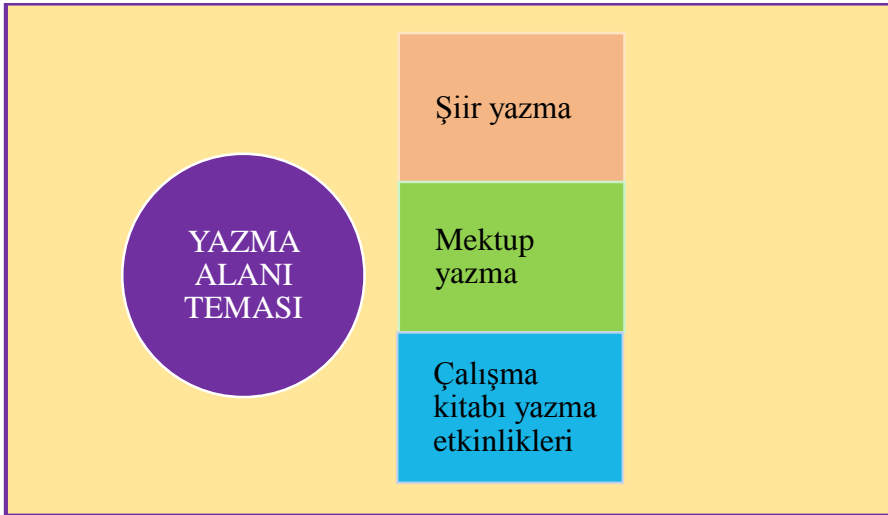
Öğretmen “Nasrettin Hoca’nın Köyünde” metninde geçen türbe sözcüğünün anlamını öğrencilere buldurmaya çalışırken hem soru-cevap etkinliğini kullanmış hem de öğrencilerin kendi yaşamlarından örnek vermesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra çalışma kitabında yer alan soru-cevap etkinliğinden yola çıkarak da çalışmalar yapılmıştır. Örneğin öğrenciler kendi aralarında şu soru-cevap etkinliğini yapmıştır:

Gürkan	:Dinlediğiniz metin ile ilgili sorular yazınız? Millî bayram ne demektir?
Yunus	:Atatürk’ün bizlere armağan ettiği bayramlar.
Gürkan	:Dinî bayram ne demektir?
Serap	:Müslümanların kutladığı bayramlar.
Gürkan	:Vatan ne demektir?
Burcu	:Bizim doğduğumuz, büyüdüğümüz ve başka bir şehre gittiğimiz zaman onu özlediğimiz.
Öğretmen	:Başka? Vatan nedir kim cevaplayacak?
Adem	:Yurt.
Yasin	:Doğup büyüdüğümüz ve başka yere gittiğimizde özlediğimiz yer.
Yunus	:Doğup büyüdüğümüz yurdumuz.

(V.K. Tarih: 16 Mayıs 2014 / 33:50-34:58)

“Vatan Nedir?” metninde yer alan yukarıdaki soru-cevap etkinliğinde öğrenciler birbirlerine soru sorarak cevaplar aramaktadır. Bu etkinlikte vatan, dinî ve millî bayram değerleri vurgulanmıştır. Örnekte soru-cevap etkinliği olmakla birlikte soru yazma etkinliği de yer almaktadır. Aynı zamanda öğrenciler sordukları ve cevapladıkları sorularla da dil kültürel değerine de değinmektedir.

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerlerin eğitimi kapsamında öğretmenin kullandığı etkinliklere yönelik diğer bir tema olan “Yazma Alanı” temasındaki etkinlikler *Şiir yazma*, *Mektup yazma*, *Çalışma kitabı yazma* etkinlikleri olmak üzere üç alt temada Şekil 14’te incelenmiştir.

Şekil 14. Yazma Alanı Temasına ilişkin alt temalar

Şiir yazma etkinliğine yönelik “19 Mayıs” metninin çalışma kitabında yer alan etkinliğinde 19 Mayıs ile ilgili dörtlük yazılması istenmiştir. Bunun üzerine süreç şöyle geçmiştir:

Mehmet	:19 Mayıs ile ilgili dörtlük yazınız.
19 Mayıs Bayramı/ Gençliğin bayramıdır/Denizlerin aslanı/Bandırma vapurudur.
Selin	:Bugün 19 Mayıs/Gençliğimizin bayramı/Denizlerde karalarda şenlik/Vatanımızın mirası.
Mustafa	:19 Mayıs 1919’da denizden Samsun’a çıktı/O günden sonraki gençlere bu bayramı hediye etti/Vatanımız için çok zafer yaptı/Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk.

Ozan :19 Mayıs geldi/Gençler coştı eğlendi/Bütün denizler dalgalı idi/O gün bütün vatan sevinçliydi.

(V.K. Tarih: 16 Mayıs 2014 / 32:10-33:48)

Bu etkinlikte öğrencilere 19 Mayıs tarihinin önemi vurgulanmıştır. Bu bağlamda tarih değeri vurgulanmıştır. Şiir yazmanın yanı sıra öğretmen, öğrencilere mektup yazma etkinliği de yaptırmıştır. Mektup yazma etkinliği ile ilgili alan notu şu şekildedir:

Öğretmen, öğrencilerden hoşgörüyle ilgili mektup yazmalarını istemişti. Bunun üzerine öğrenciler hoşgörüyle ilgili yazılarını sınıfta okudular.

(A.N. Tarih: 25 Mart 2014/2. Ders)

Mektup yazma etkinliğinde örnek olarak şu mektuplar verilebilir:

Selin :Sevgili büyüklerim ve arkadaşlarım bana göre ilk önce hoşgörü öğretmenimizden başlıyor. Yani öğretmenimiz bize hoşgörülü davranıyor. Oyunlarımızda birbirimize hoşgörü ile davranacağız. Mesela biz birbirimize hoşgörülü davranırsak o insan bize hoşgörü gösterir. Bir yaşlı teyze ya da yaşlı amca karşıdan karşıya geçemiyorsa ona direkt yardım ederiz. Annemizin boynuna kendimizi attığımızda ve ona sarıldığımızda bizim ona gösterdiğimiz sevgiyi anlayacaktır. Bir kişi eğer düşmüş ise ona hemen yardım edeceğiz. Bir sınıftaki arkadaşımız konuşuyor ise onu hoşgörüyle dinleyeceğiz. Bir kişi eğer engelliyse ona gözümüzü dikip bakmayacağız, onu hoşgörü ve sevgiyle karşılayacağız. Türkiye'nin hoşgörü ile karşılandığı yer Mevlana'dır.

Öğretmen :Evet hoşgörünün timsali kimmiş?

Öğrenciler :Mevlana.

(V.K. Tarih: 25 Mart 2014 / 2. Ders:15:00-16:02).

Öğretmen :(Önder mektubuna zarf da yapmış. Mektubunu okurken ilk önce zarfın üzerindeki gönderenin adını ve adresi de okumuştur). Arkadaşınız zarfın üstünü de hazırlamış.

Önder :Arkadaşlar ben kuzenime yazdım. 24 Mart 2014 Pazartesi. Sevgili kuzenim Ezgi, ben Önder. Şu an dördüncü sınıfa gidiyorum, sen de 1.sınıfa başlayacaksın. Sen de öğretmenin değerini bil. Sen 1.sınıfa başladığında sadece sınıfındaki arkadaşların değil, daha birçok arkadaşın da olacak. Onlara karşı hoşgörülü ol. Farklılıklarına hoşgörülü ol, onlarla alay etme hoşgörülü ol. Eğer bir gün Konya'ya gidersen Mevlana'nın türbesini ziyaret et. Bazı arkadaşların gözlük kullanabilirler, onlarla alay etme. Bazen engellilerle karşılaşabilirsin. Ancak engellilere gözünü dikip bakma. Eğer bakarsan onlar daha çok ev hayatına hapsedeceklerdir. Arkadaşlarıyla alay etme, edenleri de uyar. Bir söz vardır. Gülme komşuna gelir başına. Gözlük kullananlara dört göz diyenleri uyar. Bizi birbirimizden ayıran değerlerimiz farklılıklarımızdır. Farklılıklarımıza karşı hoşgörülü olmalıyız. Din, dil, soy ayrımı yapmamalıyız. Sevgili kuzenim umarım bu bilgiler sana

Öğretmen günlük hayatta yararı dokunur. Bu bilgileri başkalarına da anlat. Her zaman hoşgörülü ol, farklılıklara saygılı ol. Sevgiyle kal.
:Harikasin Önder harikasin. Çok beğendim. Gerçekten bu duygularla yetişmenizi istiyorum. Bu duygular çok önemli. Bu duygularını hiç bozmayın lütfen.

(V.K. Tarih: 25 Mart 2014 / 2.Ders: 20:34-22:30)

Yukarıdaki mektup örnekleri hoşgörü ve farkındalıklara saygıyı içermektedir. Öğrenciler hoşgörüden bahsederken Mevlana'ya değinmişlerdir. Bu bağlamda tarih değerinin içerisinde yer alan tarihî kişiler boyutunda bu etkinliğin kazanımı görülmektedir.

“Yazma Alanı”na ilişkin diğer alt tema ise *Çalışma kitabında yer alan yazma etkinlikleridir*. Öğretmen çalışma kitabındaki etkinlikleri öğrencilere ev ödevi olarak vermektedir. Öğrenciler de bu etkinlikleri tamamlayarak sınıfta bunları okumaktadır.

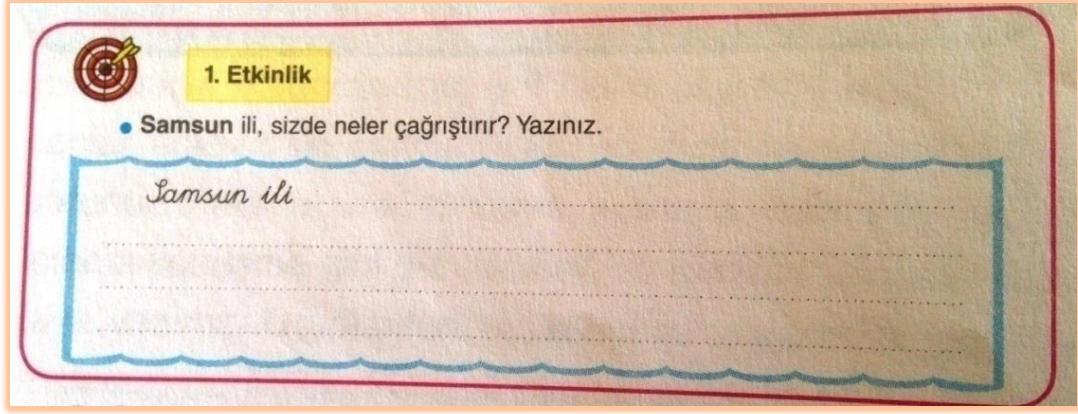
Fotoğraf 6.

On Dokuz Mayıs ile İlgili Dörtlük Yazma Etkinliği

Yukarıda Fotoğraf 6’da yer alan etkinlik “19 Mayıs” adlı metnin çalışma kitabında olan etkinliğidir. Bu etkinlikte öğrencilerin bu bayrama yönelik dörtlük yazmalarını istenmiştir. Bu çalışma, öğrencilerin hem yazma becerilerini hem de kültürel değerlerini geliştirici bir etkinlik olarak yer almaktadır.

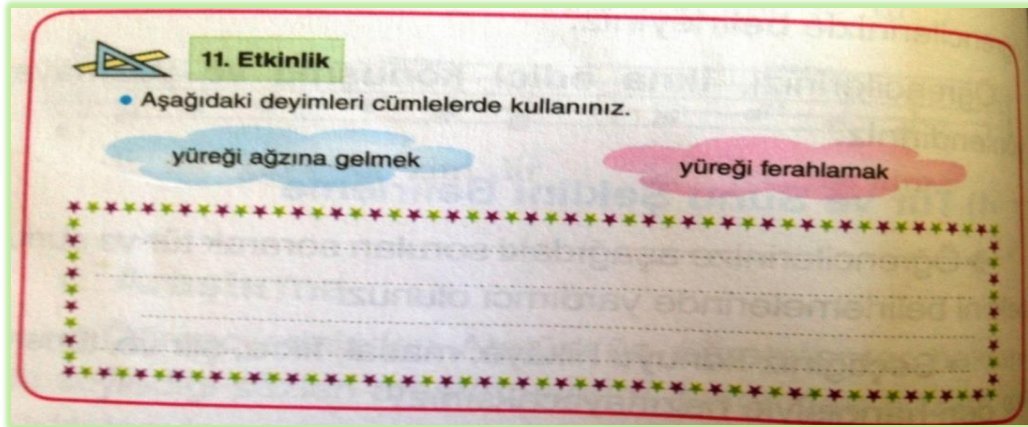
Fotoğraf 7.

Samsun İline Ait Yazma Etkinliği

Samsun ilinin öğrencilerde neler çağrıştırdığına vurgu yapan çalışma kitabındaki bu etkinlik öğrencilere yazma becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Bu etkinlikte bireyler, Samsun ilinin tarihteki yerine vurgu yaparak kültürel değer gelişimini arttırmışlardır.

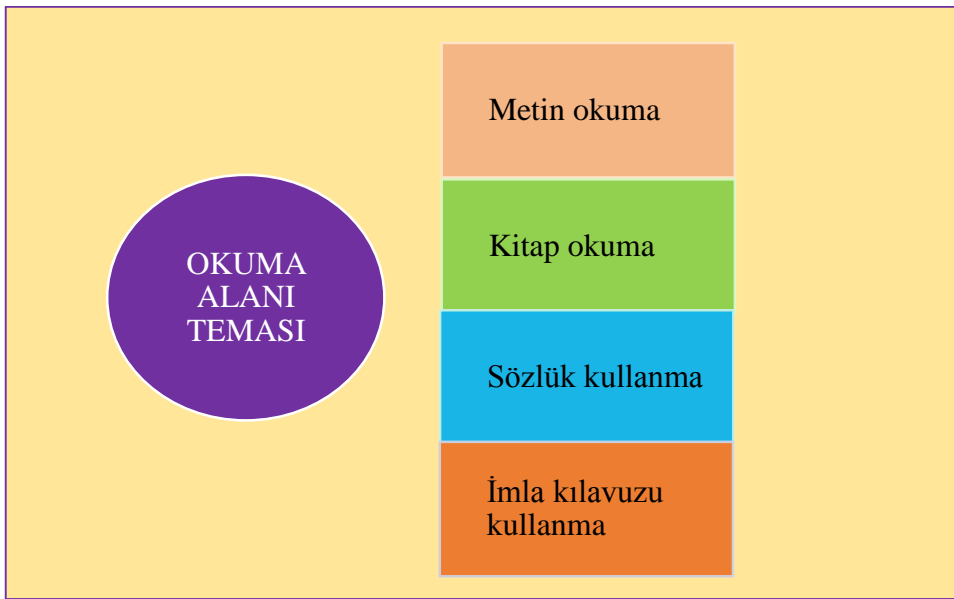
Aşağıda yer alan çalışma kitabında yer alan aşağıdaki etkinlikte de öğrencilerin yazma becerileri gelişirken aynı zamanda kültürel değerlerden biri olan dile özgü deyimleri de kavramaktadır. Bu etkinlikler şu şekildedir:

Fotoğraf 8.

Çalışma Kitabındaki Deyimlere İlişkin Yazma Örneği

Örneklere görüldüğü gibi öğretmen yazma alanına ilişkin olarak özellikle öğrenci çalışma kitabını çok kullanmaktadır. Öğrenci çalışma kitabındaki yazmaya ilişkin etkinliklerde öğrencilerin dile, tarihe vb. ilişkin kültürel değerler vurgulanmaktadır. Bunun yanısıra mektup, şiir yazma gibi etkinliklerle de hem öğrencilerin kültürel değerleri kazandırılması hem de yazma alanına ilişkin becerilerinin geliştirilmesi sağlanmıştır.

“Okuma Alanı” teması ise öğretmenin kullandığı etkinlikler kapsamında çıkan diğer bir temadır. Buna yönelik kullanılan etkinlikler Şekil 15’te gösterilmektedir.

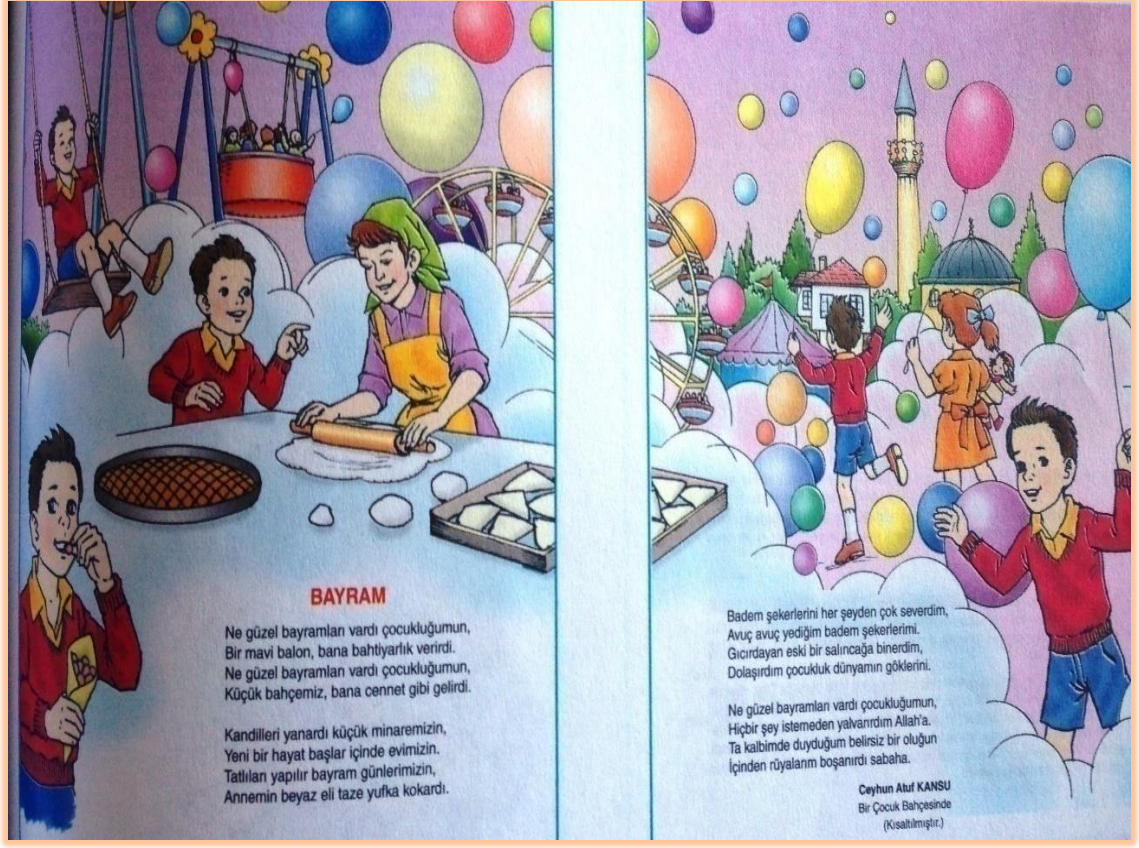
Şekil 15. Okuma Alanı Temasına ilişkin alt temalar

Şekil 15 incelendiğinde “Okuma Alanı” temasına ilişkin olarak *Metin okuma*, *Kitap okuma*, *Sözlük kullanma*, *İmlâ kılavuzu kullanma* olmak üzere dörtalt tema görülmektedir. Öğretmen okuma alanına yönelik en çok ders kitabında yer alan metinlere vurgu yapmaktadır. Ders kitabındaki metinleri öğrencilere öncelikle sessiz sonra sesli okuma yaptırmaktadır.

İlkokul dördüncü sınıf ders kitabında yer alan “Bayram” adlı metinde öğrenciler öncelikle sessiz, sonra sesli okuma yapmıştır. Sonrasında ise öğrenciler şiiri ezbere okumuşlardır. Metinde dinî bayramlara vurgu yapılmaktadır. Öğrenciler bu metinde hem okuma becerilerini geliştirmiş hem de bayramlara yönelik kültürel değer kazanmıştır.

Fotoğraf 9.

“Bayram” Adlı Şiir

Serap adlı öğrencinin bu metin ile ilgili görüşü şu şekildedir:

Serap :Bayram Metinde yani bayram şiirinde ben bayramlarımızın değerlerini anladım. Çünkü bayram şiirinde bayramlarımızın önemini, sonra bayramlarımızdaki adetlerimizi neler yaptığımızı örneğin bazı arkadaşlarımız ya da benim de olabilir, annelerimiz bayramlarda ziyaretlere gidiyor kendi elleriyle tatlılar, börekler yapıyor. Çocuklar da çoğu zaman, bu da adetten olduğu için, bazı kutlamalar yapıyorlar. Bazen şeker toplamaya çıkıyorlar. Yani öyle adetlerimiz olduğu için bayram şiiri de bunlardan biri.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Metinlerin yanı sıra öğretmen, öğrencilere kitap okuma alışkanlığını kazandırmak için kitap da dağıtmaktadır. *Kitap Okuma* alt temasına ilişkin öğrencilere dağıtılan Çanakkale Savaşı'na yönelik kitaplardan birini öğretmen şöyle işlemiştir:

- Öğretmen :18 Mart Çanakkale Zaferi ile ilgili dün kitaplar dağıtmıştı. Öğretmen bazı öğrencilere kitaplarını anlatmasını istedi.
- Öğretmen :57. Alayı kim okumuştunuz? Özetleyebilecek misiniz? Şimdi dinlemeye geçiyoruz. Nasıl dinliyordunuz? Bakayım (diyerek öğrencilerin hazırlanmasını bekledi) Arkadaşlarımızı dinliyoruz.
- Hasan :Arkadaşlar ben 57. Alay kitabında olanları anlatacağım. Arkadaşlar 57. Alay Anzak ordusuna karşı savaşıyordu.
- Öğretmen :Anzaklar çok uzaktan gelmişti değil mi?
- Hasan :Arkadaşlar arada çok büyük sayı farkı var. Anzaklar 15bin, bizim 57 Alayda 2500 kişiydi.
- Öğretmen :Düşünün bakın kaç katı, 6 katı.
- Hasan :Sonra savaşlar devam ediyordu. Sonra Anzaklar çekilmek istedi ve çekildiler. Sonra toplanarak yeni bir orduyla yeniden saldırdılar. Kitabımızın kahramanı Sancaktar Recep arkadaşlar, sancağı taşıyan askerimiz. Bayrağı taşıyordu. Sonra birden etrafı Anzak askerleriyle dolmuştu. Sonra ona demişlerdi ki “Artık etrafın sarıldı. Bırak o sancağı da kendini savun Türk” dediler. O da bir hamleyle bayrağı savurarak etrafına toplanmış bütün askerleri yere seriyordu. Ondan sonra yoluna devam ediyordu. Diğer arkadaşları da Anzak askerlerini öldürerek ona yer açıyordu. Bir Anzak askeri bir çalının arkasına saklanmıştı. Oradan Sancaktar Recep’e nişan almıştı ve sırtından vurmuştu. Recep yere düşmüştü ama bayrağı düşürmemişti. Son anda bir zeytin ağacına doğru ilerledi ve bayrağı dikti arkadaşlar. Kendisi öldü ama bayrağı düşürmedi (Öğrenciler alkışladı).

Öğretmen 18 Mart Çanakkale Şehitlerini Anma Günü’nden sonra öğrencilerine bu zaferi anlatan kitaplar dağıtmıştır. Bunlardan birisi de “57. Alay” adlı kitaptır. Hasan adlı öğrenci okuduğu kitabı sınıfta özetlemiştir. Burada okuma alanının yanı sıra konuşma alanını da geliştirilmektedir. Özetlenen kitapta tarih değerinin yanı sıra bağımsızlık simgelerinden biri olan bayrak değeri de vurgulanmıştır.

Öğretmen anlamı bilinmeyen sözcük ya da anaktar sözcük çalışmalarında öğrencilere sözcükleri buldurmak için sözlük kullanmalarını sağlamaktadır. Öğrenciler sınıfta bu etkinlik yapılırken hemen sözlüklerini açıp sözcüğün anlamını sözlükten okumaktadırlar. Bununla ilgili şöyle bir örnek verilebilir:

- Gürkan :Kerpiç kum, su, saman gibi maddelerin karışımından elde edilen, kalıplara dökülüp kurutulmuş ilkel tuğla.
- Kemal :Saman ve balçık karışımı ilkel tuğla.
- Öğretmen :Evet, kum, su, saman, toprak karıştırılarak böyle tahta kalıplara döküyorlar. Ondan tuğla gibi kalıplar oluşturuluyorlar. Daha çok köylerde kullanılıyor. Benim çocukluğumda kerpiç evler yapıyorlardı.
- Mehmet :Öğretmenim AVM’nin orada da yapmışlardı.
- Öğretmen :Evet orada da yapmışlar, eski tarihimizi göstermek için. Şimdi beton evler ama geçmişte kerpiç evler yapılıyordu. Siz de köylerinize gittiğiniz zaman o kerpiç evleri ne yaparsınız görürsünüz.

(V.K. Tarih: 24 Şubat 2014 / 10:52-11:50)

Öğretmen, sözcükleri kavratma konusu üzerinde çok durmaktadır. Öğrencilerin kelime dağarcığını geliştirmek için öncelikle sözlük kullanma çalışmaları yapılmaktadır. 2005 yılında yürürlüğe konulan Türkçe Öğretim Programında öğrencilerin önbilgilerinden hareketle yeni bilginin yapılandırması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda öğrenciler metinlerde geçen ya da öğretmenin söylediği yeni bir sözcüğü öncelikle sözcüğün anlamını cümleden ve metinden yola çıkarak kendi zihinlerinde önbilgilerinden hareketle bulmaya çalışmalıdır. Sözlük kullanmak öğrencinin yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak öğrenmesini engellemekte, yeni bilgiyi doğrudan elde etmesine ve ezbere dayalı öğrenmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda yeni sözcükler öğrenirken sözlük kullanmak yerine öğrencinin tahminde bulunması, zihninde yapılandırması sağlanmalıdır.

Sözlük kullanma dışında bir etkinlikte öğrenciler, İmlâ Kılavuzu da kullanmıştır. Bununla ilgili örnek aşağıdaki gibidir:

- Öğretmen :("Nasrettin Hoca'nın köyünde yaşayan herkes Nasrettin Hoca'nın torunudur." cümlesinden yola çıkarak öğretmen "Başka neyi olur Nasrettin Hoca'nın dedi?" Bunun üzerine öğrenciler akrabası, arkadaşı, dostu, komşusu" şeklinde fikir beyan ettiler).
Şöyle bir şey var. Diyelim ki Ankara'ya gittiniz babanızla. Ankara'da babanız bir tanıdıkla karşılaştı ve bir üçüncü kişiyle tanıştı. Arkadaşım, akrabam, dostum, ahabım dışında başka ne diye tanıştırabilir? Peki, şöyle bir sözcük duydunuz mu? Hemşehrim...
- Öğrenciler :Aaaaa (Hepsi sözcüğü hatırladı).
- Öğretmen :Farklı bir yerde tanışınca genelde hemşehrim diye tanıtılır. Hemşehri nedir o zaman, kim açıklar bana, hemşehri? Hadi çıkarın sözlüklerinizi.
- Önder : (Öğrenciler sözlüklerinden kelimeyi bulmaya çalıştılar) Hemşehri, aynı memleketten olan, memleketli.
- Öğretmen :Nasıl yazılıyor? (Ömer tahtaya sözlükteki gibi kelimeyi yazdı).
Ömer tahtaya kelimeyi yazarken bazı öğrenciler öğretmenin yanına sözlükleriyle gidip buldukları kelimeyi gösterdiler. Daha sonra öğretmen yanında imla kılavuzu olan var mı? diye sordu. Ayça parmak kaldırdı. Öykü'nün ve Ayça'nın imla kılavuzları dolaplarındaydı. Bunları izin isteyerek aldılar.
- Öğretmen :Arkadaşlar sözlükte iki türlü yazım var. Biri hemşeri biri hemşehri.
Şirin :(Şirin kelimeyi buldu ve öğretmene gösterdi. Öğretmen de Şirin'e oku bakalım dedi).Arkadaşlar hemşehri.
- Öğretmen :Çocuklar iyi dinleyelim. Bakın önemli bir konu. Kelime haznemizi geliştiriyoruz, bir sözcük daha öğreniyoruz hem anlamıyla hem yazılışıyla. Çocuklar yazılırken hemşehri diye yazılıyor. Ama halk dilinde hemşeri diye kullanılıyor. Ama asıl yazımı doğru yazımı hemşehri.

(V.K. Tarih: 21 Şubat 2014 / 33:00-39:24)

İmla kılavuzu kullanma öğrencilerin sözlüklerin yazımını doğru öğrenmesi anlamında kullanılacak bir yöntemdir. Böylece öğrenciler öğrendikleri sözlüklerin

anlamını öğrenirken aynı zamanda sözcüğün doğru yazımını da öğrenmiş olacaktır. İmla kılavuzu kullanılmasına ilişkin araştırmacının alan notu ise şu şekildedir:

Öğretmen hemşehri sözcüğünü öğrencilere anlatırken öğrencilerin yine sözlük kullanmasını istedi. Öğrenciler sözcüğün hemşehri diye yazıldığını belirtince öğretmen imla kılavuzundan sözcüğün doğru yazımına bakmalarını istedi.

(A.N. Tarih: 21 Şubat 2014)

“Okuma Alanı” temasına genel anlamda bakıldığında metin okumanın ön planda olduğu görülmektedir. Öğrenciler İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı’ndaki metinleri okudukça bu metinlerden yeni sözcükler, yeni kavramlar, yeni olaylar öğrenmekte, yeni bakış açısı kazanmaktadırlar.

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlerin eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik kullanılan etkinliklere ilişkin son tema ise “Görsel Okuma-Görsel Sunu Alanı”dır. Şekil 16’da görüldüğü gibi bu temada kullanılan etkinlikler *Doğaçlama*, *Piyes*, *Haritadan gösterme*, *Pano hazırlama* ve *Bayram hazırlığı* olmak üzere beş alt temada incelenmiştir.

Şekil 16. Görsel Okuma-Görsel Sunu Alanı Temasına ilişkin alt temalar

Doğaçlama, belirli bir ön hazırlık yapılmadan, akışı önceden ayrıntılarıyla saptanmadan, o anda düşünülen ve belirlenen bir konunun, anında geliştirilerek

yaratılması ve özgün bir estetik oluşturma sürecidir (Adıgüzel, 1993, s. 219).Doğaçlama yazılı bir metinden yola çıkılarak yapılır. Öğretmen, öyküyü okur veya anlatır daha sonra da öğrencilere rolleri dağıtır ya da rol almak isteyenlere kendilerine uygun rolleri verir (MEB, 2004, s. 53). Bu bağlamda öğretmen İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinleri öğrencilere okuttuktan sonra öğrencilerden metinle ilgili doğaçlama yapmasını istemektedir. Bununla ilgili araştırmacının alan notu şu şekildedir:

“Söğütlü Ali” metni okunduktan sonra öğretmen öğrencilere metnin doğaçlamasını yaptırdı. Ozan metnin ara kısımlarını anlattı. Murat, Söğütlü Ali’yi; Önder, kumandanı; Burcu ise subayı canlandırdı. Doğaçlama bittikten sonra diğer grup çıktı. Kenan metnin ara kısımlarını anlattı. Serap, Söğütlü Ali’yi; Murat, kumandanı; Tekin ise subayı canlandırdı.

(A.N. Tarih: 17 Şubat 2014)

Öğrenciler okudukları metni doğaçlama tekniğiyle sınıfta diğer öğrencilere sunmaktadır. “Söğütlü Ali” metninin doğaçlamasında vatan sevgisi ve gazilik değerleri vurgulanmıştır. Öğretmenin doğaçlamayı kullanmasına ilişkin olarak kendisiyle yapılan görüşmede kullandığı yöntemi şöyle belirtmiştir:

Kitaptaki görsellerden de yola çıkarak drama tekniğiyle okuma, sözlü anlatım, uygulama teknikleri kullanıyorum.

(G.K. Tarih: 21 Nisan 2014)

Öğretmenle yapılan görüşmede sınıf öğretmeni Türkçe dersinde kültürel değerler eğitiminde drama yöntemini kullandığını belirtmiştir. Öğretmen drama tekniğini belirtmesine rağmen derslerde çoğunlukla doğaçlama tekniğini kullanmıştır.

Piyes alt temasında öğretmen 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda sergilemek üzere öğrencilerle bir piyes hazırlamıştır. Oyun olarak tanımlanabilen piyes, öğrencilerin etkin katılımlarıyla gerçekleşmiştir. Öğretmenin hazırladığı piyes şu şekildedir:

- Sinan :Lay lay lay (Zıplayarak dedesinin etrafında şarkı söyler).
 Önder :Yavrum yavrum zıplama baban gibi şöyle yanıma gel (Torununa seslenerek).
- Sinan :Efendim dedeciğim yine ne oldu?
 Önder :Gel şu takvimdekileri bana bir oku yavrum.
 Sinan :Ne oldu dedeciğim yine gözlüğünün üzerine mi oturdun yoksa?
 Önder :Bugün ayın kaç yavrum?
 Sinan :23 Nisan dedeciğim.
 Önder :Oooo bugün büyük gün.
 Sinan :O neden dedeciğim 23 Nisan çok mu önemli bir gün?
 Önder :İlahi çocuk, bugün 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı.
 Sinan :Çok mu önemli.
 Önder :Evet yaşamak kadar önemli. Biz ona ulaşmak için çok kan döktük, binlerce şehit verdik. Benim dedem ve amcamda şehit oldu.
- Sinan :Bana biraz anlatır mısın dedeciğim.
 Önder :Düşman yurdumuzu işgal etmişti. Kadın, yaşlı, çoluk, çocuk herkesi öldürüyordu. Üstelik silah ve asker sayımız da azdı.
- Sinan :Peki dede dede nasıl savaştık, savaşı neyle kazandık?
 Önder :Baltamız, nacağımız, orağımız, tırpanımız, vatan-millet sevgimiz ve imanımızla kazandık.
- Sinan :Hiç balta, nacak, orakla savaş kazanılır mı dedeciğim? Sen ne diyorsun?
 Önder :Hele bir gel de dinle yavrum. Şimdi sana Atatürk'ün ve Kurtuluş Savaşında görev almış nice kahramanları anlatacağım. Atatürk büyük bir insandı. Hayatı boyunca Türk milletinin mutluluğu için çalıştı. Kurtuluş savaşında halkına önderlik etti ve yurdumuzu düşmanlardan kurtardı. Şimdi sana Erzurumlu kahraman Nene Hatun'u anlatacağım.
- Burcu :Ben Nene Hatun. Düşman Erzurum'a girmiş. Babam şehit, kocam şehit. Bu vatan için ben de şehit olurum. Silahım yoksa yüreğim, imanım, nacağım var. Savunun düşmanlar, yürüyün bre dadaşlar.
- Önder :Şimdi sana Maraşlı kahraman ünlü Sütçü İmamı anlatacağım.
 Ozan :Fransız işgal etmiş Maraş'ı, gözü dönmüş leş kargası. Bu vatan için can feda. Durur mu Maraş'ın Sütçü İmamı. Savunun düşmanlar, yürüyün Kahramanmaraşlılar.
- Önder :Şimdi sana İzmirli gazeteci tarihe mal olmuş ünlü Hasan Tahsin'i anlatacağım.
 Hasan :Ben Hasan Tahsin. Yunanlılar girmiş İzmir'e. Acı çektiriyorlar, yakıp yıkıyorlar. Durur mu eli kolu bağlı Türk evlatları. Canı pahasına da olsa savunur vatanını. Unutmaz bu memleket ilk kurşun atanı.
- Önder :Şimdi sana Mustafa Kemal'in kağnisini çekmiş olsa yiğit Elif'i anlatacağım.
 Serap :Ben Elif. Kağni çektim Mustafa Kemal'in kağnisini. Kocabaşım yığıldı çamura örtüldü ama kalır mı yolda Mustafa Kemal'in kağnisini. Kocabaşım yerine geçtim, yürürüm düşman üstüne yüceden yüceden.
- Önder :Şimdi sana İstiklal marşının yazarı ünlü şair Mehmet Akif Ersoy'u anlatacağım.
 Murat :Ben İstiklal Marşının yazarı Mehmet Akif Ersoy. İstiklal Marşı yazmak zor değil ama Allah bu memlekete bir daha İstiklal Marşı yazdırmasın. Ay yıldızlı bayrağım göklerden ve gönüllerden hiç inmesin.
- Önder :Şimdi sana her ilden farklı farklı adı bilinmeyen, yiğitlik örneği göstermiş binlerce adsız kahramanları anlatacağım.
- Adsız Kahramanlar : (Şirin, Mine, Barış, Can, Emel adlı öğrenciler) Biz adsız kahramanlarız.
 Şirin :Ben Konya'dan
 Barış :Ben Manisa'dan
 Mine :Ben Sivas'tan
 Can :Ben Amasya'dan
 Emel :Ben Yozgat'tan

Mustafa, Soner,
 Melis :Biz Malatya'dan
 Adsız
 Kahramanlar :(Hep birlikte) Biz bu vatan için canımızı verdik. Bin canımız olsa yine de veririz. Yaşasın ulusal egemenlik yaşasın 23 Nisan!
 Tüm
 Öğrenciler :Yurdumdan kovdun düşmanı/Kurtardın bu güzel vatani/Seninle büyüyor her Türk/En büyük önder Atatürk.1

(V.K. Tarih: 21 Nisan 2014 / 08:30-17:17).

Öğretmenin hazırladığı piyes, öğrencilere tarih kültürel değerini aktarmaktadır. Tarihî olayları, Mustafa Kemal Atatürk, Hasan Tahsin, Elif, Nene Hatun, Mehmet Akif Ersoy gibi tarihî kişileri vurgulayan piyeste bayram, İstiklal Marşı, vatan gibi bağımsızlık sembelleri kültürel değerleri de belirtilmiştir. Bu piyese ilişkin bir öğrencinin görüşü şu şekildedir:

Ozan :23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını anlatıyor orada. Atatürk'ü anlatıyor Ömer arkadaşımız. Ondan sonra Nene Hatun var, Sütçü İmam var, Mehmet Akif Ersoy var, Elif var sonra Hasan Tahsin var. Ondan sonra adsız kahramanlar var. Böyle değerleri anlatıyor. Orada değerlerden de kültürel değer eskiden Atatürk'ün ve arkadaşların neler çektiğini ama en sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni kurup bu bayramı bu günü bize vermesini anlatıyor.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Öğrencinin görüşünden de anlaşılacağı gibi bu piyeste tarihî kişiler ve tarihî olaylar vurgulanmıştır. Aynı zamanda öğretmen ile görüşme de piyeste yer alan kültürel değerler sorulduğunda ise şöyle bir diyalog geçmiştir:

Araştırmacı :Hocam birde burada şeyi de eklemek istiyorum. Hani öncesinde 23 Nisanda etkinlik de yapmıştınız. 23 Nisan etkinliklerinde de bir tiyatro vardı. Tiyatro gösterileri vardı. Sizce orada hangi kültürel değerleri kazandılar öğrenciler?
 Öğretmen :23 Nisan etkinliğini bir defa 23 Nisan önemi. Biz 23 Nisan'a nasıl geldik? Neler yaşayarak geldik? Oradaki yaşlı dede rolündeki çocuk anlatıyordu. 23 Nisan niye önemli, önemini anladılar. Sonra 23 Nisan'a gelebilmek için neler yaşadık? Orada Atatürk'ün yaptığı çalışmalar çok güzel vurgulanıyordu. Atatürk bunları yaparken bir önderdi tabii ki bir sürü kahramanla yaptı. Birde Kuva-i Milliye ruhunu öne çıkarıyordu 23 Nisan çalışması. Kuva-i Milliye ruhu içinde işte bir Nene Hatun bir Hasan Tahsin o biri neydi?... Sütçü İmam... Halkın o Kuva-i Milliye ruhu, o özverisi, o yurt sevgisi hep öndeydi. İşte o sevgiyle o savaşın kazanıldığı öndeydi. Sonra işte Mehmet Akif Ersoy'un o İstiklal Marşı'ndaki duyguları, yazma duygusu, İstiklal Marşı yazmak zor değil ama diyor Allah bir daha bu millete İstiklal Marşı yazdırmasın. Evet...

Tamamen bizim o çöküşten tekrar kurtuluşa nasıl geldiğimizi anlatan güzel bir eser.

(G.K. Tarih: 15 Mayıs 2014)

Öğretmen metinlerde geçen illeri ilçeleri belirtirken genellikle haritadan öğrencilere bunları buldurmaktadır. Öğretmen bulunan il ya da ilçeyi tüm öğrencilere haritadan göstermektedir. Bununla ilgili olarak şöyle bir etkinlik gerçekleştirilmiştir:

Öğretmen : (Öğrenciler sırayla tahtada 19 Mayıs şiirini ezbere okuyorlardı).
Çocuklar Samsun biliyorsunuz, Karadeniz’de.
Yunus : Karadeniz bölgesinde.
Öğretmen : Karadeniz Bölgesinde bakın Sinop’la yan yanalar. İnceburun’u daha önce göstermiştim. İşte Samsun, Sinop İnceburun en uç nokta (Haritada öğretmen gösteriyor) Sinop’un bitişik komşusu. Yolunuz Samsuna düşerse, giderseniz orada kıyıda, denizde demirlenmiş Bandırma vapuru hala duruyor. Onu restore etmişler.
Serap : Öğretmenim müze haline getirmişler.
Öğretmen : Evet müze haline getirmişler. Onu onarmışlar, yenilemişler, onu restore etmişler ve içinde Atatürk’le beraber silah arkadaşları hepsinin canlı heykelleri duruyor, canlı kıyafetleriyle falan. Bal mumu heykeller. Hepsi duruyor masa başında böyle girince bir ürperiyorsun. Yolunuz düşerse bir gidin. Orada bir Ondokuz Mayıs Üniversitesi var. Belki 19 Mayıs Üniversitesi’nde okursunuz, tüm bölümleri var. Aklınızda bulunsun.

(V.K. Tarih: 15 Mayıs 2014 / 19:25-21:05)

Öğretmen bu etkinlikte tarihî bir özelliği olan Samsun ilini göstermektedir. Bunun yanı sıra Bandırma Vapuru müzesini açıklamaktadır.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dolayısıyla öğretmen öğrencilere sınıflarını süsletmiştir.

Bugün öğrenciler, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için sınıflarını süslediler. Ben de ulaşamadıkları yer olunca onlara süslerini asma konusunda yardım ettim.

(A.N. Tarih: 21 Nisan 2014/1. Ders)

Pano hazırlama etkinliği ile ilgili araştırmacının alan notu ise şu şekildedir:

Öğretmen 12 Mart İstiklal Marşı'nın kabulü ile ilgili öğrencilerden bazı etkinlikler istemişti. Öğrenciler hazırladıkları şiir, metin ve resimleri getirmişler. Öğretmen beş öğrenciyi yanına alarak okulun aşağıda bulunan panosuna öğrencilerin etkinliklerini yerleştirdi.

(A.N. Tarih: 12 Mart 2014)

Öğretmen seçtiği öğrencilerle pano hazırlamış, diğer öğrenciler ise sınıfta kalmıştır. Öğretmen tüm öğrencileri sürece katabilir ve panoya asılan yazılar ve resimler üzerine öğrencilerle konuşabilirdi. Böylece bu süreç daha etkin bir şekilde gerçekleşmiş olurdu. 12 Mart İstiklal Marşı'nın kabulü ile ilgili öğrencilerin hazırladığı pano ise şöyledir:

Fotoğraf 10.

12 Mart İstiklal Marşı'nın Kabulü Panosu

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlerin eğitiminde kullanılan etkinliklere genel anlamda bakılacak olursa düz anlatım, görseller hakkında konuşma, metin okuma, doğaçlama yapma gibi etkinlikler görülmektedir. Bu etkinlikler dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu alanlarına ilişkin olmakla birlikte öğrencilerin bütün becerilerini geliştirmeye yöneliktir.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Kültürel Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe Dersinde kültürel değerlerin eğitiminde kullanılan yaklaşımlara bakıldığında öğretmenin “Telkin yoluyla değerler eğitimi” ve “Değer belirginleştirme yoluyla değerler eğitimi” verdiği görülmektedir. Telkin yoluyla değerler eğitiminde öğretmen öğrencilere değeri kendisi aktarırken, değer belirginleştirme yoluyla değerler eğitiminde öğrencilere değeri buldurmaya çalışmaktadır.

Telkin yoluyla değerler eğitimi kapsamında öğretmenin söyledikleri şu şekildedir:

Öğretmen	:(Dil bilgisi kitabında yer alan “Şelale, Söğüt Ağacı ve Hasan Dayı” metni okundu. Bu metin üzerine öğretmen açıklama yaptı). Evet, demek ki bazı sevdiğimiz şeylere sahip olmak öyle maddiyatla ölçülmüyor, parayla ölçülmüyor. Para bütün değerlerimiz değil, her şey değil. Başka değerlerimiz de var değil mi?
Öğrenciler	:Evet
Öğretmen	:Ara bütün değerlerin üstüne çıkmamalı. Başka değerlerimiz var. Para her şey değil, her şeyi satın alamıyor. Sevgi, dostluk, arkadaşlık, ülke sevgisi, sağlık, mutluluk, aile, vatan sevgisi.
Serap	:Bu sevgileri parayla alamayız.
Öğretmen	:Evet, Siz sakın maddiyatçı bir topluma göre yetişmeyin tamam mı? Sevgi ön plandadır. Sevgi en büyük erdemdir.

(V.K. Tarih: 14 Mayıs 2014 / 16:05-17:06)

Yukarıdaki etkinlikte öğretmen maddiyata önem verilmemesini söylerken sevgi değerini vurgulamıştır. Bunu vurgularken de ülke ve vatan sevgisinden de bahsetmiştir. Telkin yoluyla değerler eğitimine yönelik başka bir örnek de ise şöyle bir süreç geçmiştir:

Melis	:(“Nasrettin Hoca'nın Köyünde” metni 5. etkinlik). Cümleleri aşağıdaki deyimlere göre tamamlayınız. Bir gün Eskişehir'e yolunuz düşerse Hoca'nın doğduğu köyü götürsünüz.
Öğretmen	:Evet. Bir gün Eskişehir'e yolunuz düşerse...“Yolu düşmek” bir deyim, bakın. “Yolu düşmek” deyimini burada çok güzel kullanılmış. Yolunuz düşerse ne demek? Yani oraya giderseniz, oradan geçerseniz.
Kemal	:Nasrettin Hoca nükteleriyle ölümsüzlüğe ulaşmış bir insandır.
Öğretmen	:Ölümsüzlüğe ulaşmak. “Ölümsüzlüğe ulaşmak” da bir deyimdir. “Ölümsüzlüğe ulaşmak” ne demek? Hiç unutulmamak, sürekli anılmak. Evet diğer deyim.
Kaan	:İyi bir maya bulursam yoğurt çalma.
Öğretmen	:Yoğurt çalacağım. İyi bir maya bulursam yoğurt çalacağım. “Yoğurt çalmak” da bir deyim. “Yoğurt çalmak”, yoğurdu bir yerden alıp hırsızlık yapıp çalmak değil; yoğurt mayalamaktır.

(V.K. Tarih: 24 Şubat 2014 / 35:30-37:20)

Yine aynı metinle ilgili sorularda öğretmen Nasrettin Hoca'nın ölümsüzlüğe neden ulaştığına yönelik şöyle bir telkinde bulunuyor:

- Can :Resimdeki Nasrettin Hoca size neyi anlatıyor? Orada ben bir heykel görüyorum. Bu heykel de bana Nasrettin Hoca'nın eşeğe ters bindiğini anlatmak istiyor.
- Öğretmen :Niçin ters binmiş? Bak arkadaşın diyor ki farklı bir görüşü, farklı bir mizahı olduğunu anlatmak istiyor. Bir dinleyin, dinlemeyi bilin, not edin çocuklar. Yazamadıysanız eğer not edin diyorum ben size...

(V.K. Tarih: 24 Şubat 2014 / 31:10-32:00)

Bu örnekte deyim kültürel değerine ilişkin öğretmen açıklama yoluna giderek deyim telkin yoluyla öğrencilere aktarmaya çalışmıştır.

Öğretmen 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı'na ilişkin de şöyle söylemiştir:

- Öğretmen :Şöyle diyeceğiz. Yurdumuz işgal altındaydı. Yurdumuzu düşmanlardan kurtarmak için Mustafa Kemal İstanbul'da işlem yapamıyordu. İstanbul işgal altındaydı. Onun için dedi ki en doğru yol Anadolu'ya gitmek. Anadolu'yu gideyim, Anadolu'da görüşeyim, mücadelemizi başlatalım. Kurtuluş savaşını başlatalım, biz esir olmayalım. Padişah artık hiçbir şey yapamıyordu, pes etmişti. Mustafa Kemal o yüzden 19 Mayıs 1919'da Bandırma Vapuru'na binip Samsun'a çıktı. Ve onun çıkışıyla Kurtuluş savaşımız başlamış oldu. Oradan Havza'ya geçti, Samsun'dan Havza'ya, Havza'dan Amasya'ya, Amasya'dan Erzurum'a sonra orada kongreler yaptı. Kongrenin anlamı biliyorsunuz toplantılar. Erzurum'dan Sivas'a geçti. Sivas'a geçiş tarihi 4 Eylül 1919 ve orada yeni bir mücadele başlatmış oldu. 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisini açtı ve dedi ki Türk milletinin artık yöneticisi var, o da kim, egemenlik milletindir ve bu da Türkiye Büyük millet Meclisi'dir. Ondan sonra Kuruluş Savaşı içindeki İnönü savaşları var, Sakarya meydan muhaberesi var, Büyük Taarruz savaşlarını yaptık ve düşmanı ülkemizden kovduk. Yani 19 Mayıs'ın bizim için önemi Kurtuluş savaşımızı başlatmış olduk

(G.K. Tarih: 23 Mayıs 2014)

Öğretmen, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı'na ilişkin yaptığı açıklamayla öğrencilere telkin yoluyla bu bayramın önemini ve tarihsel gelişimini belirttiği görülmektedir.

Değer belirginleştirme yoluyla değer eğitimine yönelik olarak öğrencilerin 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için hazırladıkları metne ilişkin bir öğrencinin görüşü şu şekildedir:

Önder :Nene Hatun, Sütçü İmam gibi çeşitli kişilerin milletimizi kurtarmak için ne çabalar verdiğini öğrendim. Zaten o piyeste de geçiyor “Bin canımız olsa yine de veririz” diyorlar. Vatanımız için kendilerini nasıl tehlikeye attığını bize bu sıraları, bu ülkeyi nasıl emanet ettiklerini, canlarını verdiklerini anlatıyordu. Buradan da o dersi kazanmış olduk ve piyesin sonunda ise Atatürk’ün nasıl bir insan olduğunu, vatani nasıl kurtardığını, bize nasıl güzel vatan emanet ettiğini, her Türkün onunla büyüdüğünü en büyük önder olduğunu şirde de anlatıyordu.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014).

Öğrencilerle yapılan görüşmede öğrencilerin 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için hazırladıkları piyeste yer alan kültürel değerleri kavradıkları görülmektedir. Özellikle tarihî olay ve kişileri temele alan bu piyesle ilgili öğrenciler bu kültürel değerleri kazandıklarına yönelik görüş bildirmişlerdir.

(A.N. Tarih: 22 Mayıs 2014).

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerlerin eğitime ilişkin kullanılan yaklaşımlara bakıldığında öğretmenin telkin yoluyla öğrencilere değerleri aktardığı görülmektedir. Telkin yoluyla eğitimle öğrencilere değerler doğrudan öğretilmektedir. Bu bağlamda öğretmenin kullandığı yaklaşım öğrencilerin öğrendikleri bilgileri zihinlerinde yapılandırmaya yönelik olmadığı görülmektedir. Fakat aynı zamanda öğrenciler etkinlikler sırasında öğretmenin vurguladığı bu kültürel değerlere vurgu yapmaktadır. Telkin yoluyla öğrenmede öğrenciler daha çok ezbere yönlendirilse de öğrencilerin etkinliklerle bu değerleri pekiştirdiği de açıktır.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersi Kültürel Değerlerin Eğitiminde Değerlendirme Süreci

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde öğrencilere aktarılan kültürel değerlerin eğitimindeki değerlendirme süreci daha çok öğretmenin gözlemleri yoluyla yapılmaktadır.

Öğretmen :Bunları değerlendirirken sınıf içi performanslarına bakıyoruz. Birebir konuşuyoruz. Öncelikle benim için sınıf içi performansları çok önemli biz konuları işlerken hep karşılıklı konuşuyoruz. Ben her öğrenciye söz hakkı veriyorum.

(G.K. Tarih: 15 Mayıs 2014)

Araştırmada gözlem boyunca değerlendirme sürecine ilişkin olarak öğretmenin temizlik, sorumluluk, paylaşma, birlik-beraberlik, sevgi, saygı, hoşgörü gibi değerlerin eğitimine yönelik sınıf içinde öğrencilerle paylaşımda bulunduğu; kültürel değerlere yönelik Türkçe dersindeki metinlerde ya da etkinliklerde öğrencilerle paylaşımda bulunduğu görülmektedir.

Gözlem yoluyla değerlendirmenin yanı sıra “Nasrettin Hoca'nın Köyünde” metnin sonundaki değerlendirme formuna ilişkin olarak öğretmen, öğrencilerden fıkra anlatan arkadaşlarını değerlendirmelerini istemiştir. Bu sürece ilişkin örnek şu şekildedir:

Önder :Bir gün Nasrettin Hoca eşiğiyle çarşıya gidiyormuş. Çocuklar ona “Hoca hoca bize düdük alabilir misin?” diye sormuşlar. Hoca da tamam alırım demiş. İçlerinden biri eve fırlamış. Hemen kaptığı gibi bir parayla hocanın yanına gelmiş. Hocaya bu parayı uzatmış. “Hoca hoca bana da düdük alır mısın? Demiş. Hoca tamam demiş. Parayı almış ve çarşıya yoluna koyulmuş. Çarşıda kendilerini hallettikten sonra parayı veren çocuğa bir düdük almış. Sonra tekrar dönünce o düdüğü o çocuğa vermiş. Diğerleri sormuş “Hocam bize niye düdük almadın?” Hoca da buna karşılık şöyle bir cevap vermiş: “Parayı veren düdüğü çalar.”

Öğretmen :Şimdi bu fıkra anlatma formunu Önder arkadaşınıza göre değerlendirelim. Kim değerlendirmek istiyor? Arkadaşınız fıkrayı anlattı. Burcu değerlendirsin bakalım.

Burcu :Fıkrayı anlatırken kendime güvendim: Evet.

Öğretmen :Kendisine güvendi diyelim, Önder’i okuyoruz ya. Fıkrayı anlatırken kendisine güvendi.

Burcu :Fıkradaki olayı oluş sırasına göre anlattı: Evet. Söz varlığını kullandı: Evet. Ana fikrini vurguladı: Kısmen. Olayın geçtiği yeri betimledi. Arkadaşlar çok betimleyemedi.

Öğretmen :Burada betimleme yoktu zaten.

- Burcu :Hayır (Olayı geçtiği yeri betimledi sorusuna hayır dedi). Fıkırada geçen kişilerin adlarını söyledi: Evet. Anlatırken gülmedi: Evet. Beden dilini kullandı: Evet.
- Öğrenciler :Beden dilini kullanmadı.
- Öğretmen :Kısmen kullandı.
- Burcu :Fıkırayı özetledi: Hayır. Özetlemedi direkt anlattı. Arkadaşları anlatış şeklini beğendiler: Evet.

(V.K. Tarih: 25 Şubat 2014 / 16:50-39:12)

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi Önder adlı öğrenci fıkrayı anlatmış, Burcu adlı öğrenci de fıkranın anlatılışını değerlendirmiştir. Fıkra anlatma formunu öğretmen akran değerlendirme olarak değiştirmiştir. Burada öğrenciler fıkra kültürel değerini hem öğrenmiş hem de kendi dillerini doğru, düzgün ve güzel kullanmaya dikkat etmiştir. Bu bağlamda bakılacak olunursa kültürel değerlerin kazandırılmasına ilişkin benzer formlar uygulanarak öğrencilerin akran ya da öz değerlendirme yapması sağlanabilir. Böylece öğretmenin gözlem yoluyla değerlendirmesinin haricinde öğrencilerin de değerler hakkındaki farkındalığın oluşması sağlanabilir.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersi Kültürel Değerlerin Eğitimine Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri

Bu başlık altında kültürel değerler, kültürel değerlerin önemi ve kültürel değerlerin Türkçe dersindeki yerine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

“Kültürel değerler” kavramına ilişkin öğretmenin görüşü şu şekildedir:

- Öğretmen :Kültürel değerlerimiz deyince tarihimiz, savaşlarımız, kurtuluş savaşımız, Mustafa Kemal Atatürk, bayramlarımız, özel günlerimiz aklıma geliyor. Bunlar bizim hep kültürel değerlerimizin içinde yer alıyor.

(G.K. Tarih: 21 Nisan 2014)

Öğretmenin açıklamasından genellikle tarih kültürel değerini vurguladığı görülmektedir. İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı’na bakıldığında da bununla ilgili birçok metnin yer alması öğretmenin bu değerleri daha çok ön plana çıkarmasına neden olmuş olabilir. Öğretmenin bu tarihi vurgulamasına ilişkin olarak Melis’in kültürel değer konusundaki görüşü şu şekildedir:

Araştırmacı :Peki kültürel değerler deyince aklına ne geliyor Melis?
 Melis :Mesela Kurtuluş Savaşı, savaşlar, Türkiye için yapılanlar. Atatürk falan geliyor.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Melis de tarih değerini örnek vererek kültürel değerleri vurgulamıştır. Melis'in görüşüne benzer bir şekilde Ozan da kültürel değerlere şu şekilde örnek vermiştir:

Ozan :Kültürel değerler... Kültür olarak Atatürk sonra tarihî müzeler, tarihî yerler sonra böyle eskiden kalan konaklar, evler böyle şeyler. Eskiden hep eskiden kalma kültürel şeyler.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Başka bir öğrencinin kültürel değerlere ilişkin tanımı şu şekildedir:

Önder :Kültürel değer kültürümüzü yansıtan değerler.
 Araştırmacı :Peki sana göre kültürel değerler neler ya da neler var?
 Önder :Türkiye'nin değerleri Hacivat ve Karagöz, Nasrettin Hoca gibi değerlerimiz var. Kurban bayramını Müslüman olduğumuz için kesiyoruz (Kurban kesmek). Dinî ve millî bayramlarımız da var. Bunlar 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik Bayramı, 29 Ekim (Cumhuriyet Bayramı), Zafer Bayramı.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Önder'in tanımına bakılacak olursa kültürü yansıtan değerleri kültürel değer olarak tanımlamıştır. Örnek olarak ise tarihî kişileri, tarihî olayları yansıtan tarih kültürel değerine vurgu yapmıştır. Bunun yanı sıra din kültürel değerinin içinde yer alan dinî bayramları da kültürel değerlerin bir parçası olarak değerlendirmiştir. Önder'in benzer kültürel değer örneklerine ek olarak Nazan adlı öğrenci, bayrak kültürel değerini de ekleyerek şöyle söylemiştir:

Nazan :Kültürel değerlerimize bayrağımızı koyarım sonra Nasrettin Hoca'yı sonra kendi bayramlarımı koyarım. Millî bayramlarımızı dinî bayramlarımızı koyarız, Atatürk'ü koyabiliriz

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Sibel adlı öğrenci ise kültürel değerlere gelenek-görenek teması altında değinmiştir. Bunun içerisine yiyecek-içecekler, düğünleri almıştır. Aynı zamanda bağımsızlık simgesi bayrağı da vurgulamıştır. Sibel'in bu konuşması şu şekildedir:

Sibel :Bayrağımız, ondan sonra yiyeceklerimiz, içeceklerimiz, geleneklerimiz, düğünlerimiz.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Kültürel değerlere ilişkin açıklama yapan öğretmen ve öğrencilerden bu değerlerin önemine yönelik de görüş alınmıştır. “Kültürel değerlerin önemi”ne ilişkin öğretmen görüşü ise şu şekildedir:

Öğretmen :Yani insanlar bu kültürel değerlerle yoğrulmadıkça zaten kendini tanıyamıyor, kişiliğini bulamıyor. O yüzden bu değerler ile yoğrulmuş olması gerekiyor ki insan toplumda yerini, ailesini, toplumda kendinin yerini bilebilsin. Bu yüzden (bireyin) kendini tanıması açısından çok önemli.

(G.K. Tarih: 21 Nisan 2014)

İnsanın yaşadığı toplumda yer edinmesi ve kendini tanıması için kültürel değerlerin önemini vurgulayan öğretmen görüşünün yanı sıra öğrenci görüşleri de kültürel değerlerin önemini yansıtmaktadır. Kültürel değerlerin önemine ilişkin Önder adlı öğrencinin görüşü şu şekildedir:

Önder :Bizim bu kültürel değerlerimiz örf ve adetlerimiz, diğer milletlere yansıttığı için önemli. Kültürel değer bizim özelliklerimizi yansıttığı için önemli.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Önder kültürel değerlerin içinde yaşadığı toplumun özelliklerini yansıttığı için önemli görürken Nazan da bu değerlerin yaşadığı topluma ait olduğu için önemini vurgulamıştır. Nazan'ın görüşü şu şekildedir:

Nazan :Kültürel değerlerimiz bizim kendimize, bizim kendi ülkemize şeylerdir. Bizim ülkemizin daha kıymetli olmasını, bizim için daha kıymetli olmasını anlatıyor.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Ozan ve Burcu adlı öğrenciler de kültürel değerlerin tarihi birikimine dikkat çekerek kültürel değerlerin önemini şöyle açıklamıştır:

Ozan :Bunların önemi bizim eskilerimizi hatırlatıyor ve bizim eskiden neler yaşadığımızı hatırlatıyor.

(G.K. 22 Mayıs 2014)

Burcu :Geçmişimizi hatırlattığı için önemlidir.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Kültürel değerlerin öneminin yanı sıra Türkçe dersindeki yerine ilişkin de öğrencilerin ve öğretmenin görüşleri alınmıştır. “Kültürel değerlerin Türkçe dersindeki önemi”ne ilişkin öğretmen görüşü şu şekildedir:

Öğretmen :Bu kültürel değerlere baktığımızda çok önemli. Bizim kültürel değerlerimiz açısından en verimli dersimiz Türkçe dersimiz.
Araştırmacı :Neden hocam?
Öğretmen :Neden? Çünkü dilimizi kullanıyoruz. Dili kullanırken dilin içerisinde kültürümüz de yer alıyor. Aynı zamanda yaşamımızın bir parçasıdır Türkçemiz. Her şeyimizi Türkçeyle anlatıyoruz.

(G.K. Tarih: 21 Nisan 2014)

Öğretmen kültürel değerlerin Türkçe dersindeki önemini açıklarken dil-kültür ilişkisine değinmiş ve önemli olduğunu vurgulamıştır. Serap adlı öğrenci de dil kültürel değerinden yola çıkarak Türkçe dersinin edebi eserlere yönelik kazanımlarına şu şekilde değinmiştir:

Serap :Türkçe derslerimizde genellikle saraylarımızı, şiirlerimizi, eserlerimizi işledik o yüzden eserlerimizi kazandım

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Serap adlı öğrenci ise kültürel değerın Türkçe dersindeki yerine ilişkin olarak tarih kültürel değerlerine vurgu yapmıştır ve bu derste geçmişte neler yaşanıldığına ilişkin kazanımları olduğuna değinmiştir. Serap adlı öğrenci gibi Melis de tarih kültürel değerine vurgulamıştır. Önder de tarihi kültürel değerlerinin yanı sıra dinî bayramlara ve gelenek-göreneklere ilişkin de kazanımlarını belirtmiştir. Bu görüşler şu şekildedir:

Melis :Türkiye'de neler olduğunu, atalarımızın kim olduğunu, onların neler yaptığını bizim için neler yaptığını öğrendim.

(G.K. 22 Mayıs 2014)

Önder :Türkiye'nin örf ve adetlerini, kültürel değerlerini, millî ve dinî bayramlarını öğrendim. Ben de milletimizin nasıl olduğunu öğrendim Türkçe dersleri sayesinde. Türkçe derslerinde ben milletimizi daha iyi tanıdım. Atatürk'ün yaptığı savaşları, İsmet İnönü'yü, doğuda ülkemizin nasıl işgallerden kurtulduğunu ve başka milli değerlerimizi daha iyi anlamış oldum.

(G.K. Tarih: 22 Mayıs 2014)

Kültürel değerlerin Türkçe dersindeki öneminin yanı sıra öğretmene “Türkçe dersinde kültürel değerlerin kazandırılmasında yaşanan sorunlar”a ilişkin soru da yöneltilmiştir. Öğretmenle farklı zamanlarda yapılan görüşmelerde şu görüşler elde edilmiştir:

Öğretmen :Yani şu son dönem öğrencilerinde bu değerler pek fazla yok gibi. Onlarda aile yetiştirmeden kaynaklanıyor işte. Çocuk en fazla kendine önem veriyor. Yani bu son dönem öğrencilerinde bunları böyle sanki kulak ardı etmiş gibi görüyorum. Davranışa dönüşmemiş gibi görünüyor ama ben biliyorum bunlar daha bilinçsizler şu anda aileyi yansıtıyorlar. Bunu temelde aldıkları için ileride olacak çocuklarda diye düşünüyorum ben.

(G.K. Tarih: 21 Nisan 2014)

Öğretmen :Onlar her şeyi zaten anlıyorlar, çok çabuk kavıyorlar, öğreniyorlar, mutlu da oluyorlar. Ama uygulama basamaklarında biz sorun yaşıyoruz. Öğrenme basamağında değil de sende zaten çocuklarla konuşurken anlamışsındır. Gayet güzel anlıyorlar ama uygulama basamaklarında davranışa dönüştürmede sorun yaşıyoruz.

(G.K. Tarih: 5 Mayıs 2014)

Türkçe dersinde kültürel değerlerin aktarımında yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerine bakıldığında öğretmenin değeri, bilgi düzeyinde verdiğini ve

öğrencinin bu bilgiyi öğrendiği görülmektedir. Ancak öğretmen, öğrencinin öğrendiği bilgiyi davranışa dönüştürme sürecinde sıkıntı yaşadığını belirtmiştir. Bu konuya ilişkin araştırmadaki gözlem sürecine bakıldığında; öğrencilerin Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde, Türkçe dersinde yapılan etkinliklerde kültürel değerleri vurguladıkları ve bu değerlere de kendileriyle yapılan görüşmelerde değindikleri de görülmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin öğrendikleri kültürel değerleri derslerde konu geçtikçe belirtmelerine rağmen bu değerleri ne kadar içselleştirdikleri ve yaşamlarıyla ilişkilendirdikleri ise merak konusudur. Çünkü duyuşsal alana hitap eden ve soyut bir kavram olan değerlerin gözlemlenmesi ve içselleştirilmesi için uzun bir süreç gerekmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular ve yorumlar doğrultusunda ulaşılan sonuçlara, sonuçlar doğrultusunda alanyazında yer alan araştırmaların tartışılmasına ve uygulayıcılarla araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Araştırmada, ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerler ve eğitimi sürecinde gerçekleşen durumlar beş farklı boyutta ele alınmıştır. “İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerler”, “İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Kültürel Değerler Eğitiminde Kullanılan Etkinlikler”, “İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Kültürel Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar”, “İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Kültürel Değerler Eğitiminde Değerlendirme” ve “İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Kültürel Değerlere Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” olmak üzere ortaya çıkan araştırma sonuçları, araştırma soruları doğrultusunda incelenmiştir.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerlere İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt problemi olan ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlere ilişkin olarak *Dil, Tarih, Din, Gelenek-Görenek, Sanat, Şehirler ve Bağımsızlık Simgeleri* olmak üzere yedi temaya ulaşılmıştır. Buna göre İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan değerlerden biri olan;

- “DilTeması” altında *Sözcükler, Atasözleri, Deyimler, Kalıp Sözler, Özdeyişler, Fıkralar* alt temalarına ulaşılmıştır. Dilin önemli bir parçası olan sözcük öğretimi, öğrencilere yeni sözcük kazandırmanın yanı sıra öğrencilerin kültürel gelişimini de artırmıştır. Aynı zamanda dil-kültür ilişkisine yönelik olarak bakıldığında dilde yer alan atasözlerin, deyimlerin, kalıp sözlerin, özdeyişlerin ve fıkraların toplumda yer alan kültürel değerleri vurguladığı anlaşılmıştır.

- “Tarih Teması” altında *Tarihî Olaylar, Tarihî Kişiler, Tarihî Eserler, Millî Bayramlar, Spor* alt temaları ortaya çıkmıştır. Tarihin içinde yer alan olaylar, kişiler ve eserler öğrencilere toplumun geçmiş yaşamına yönelik bilgiler kazandırmıştır. Bunun yanı sıra tarihi süreçlerle ortaya çıkan millî bayramlar, bireylerin tarih bilincini ve kültürünü geliştirmiştir. Ayrıca tarih teması altında Türklere özgü cirit ve güreş sporlarının da vurgulandığı görülmüştür.
- “Din Teması” altında *Allah İnancı, Peygamber İnancı, Dinî Bayramlar, Sünnet* alt temaları oluşmuştur. Metinlerden yola çıkarak vurgulanan Allah inancı ile öğrenciler, Allah sevgisini ve Allah inancı için de yer alan kutsal kitap, melek, cami gibi kavramlara ilişkin kültürel değerleri edinmişlerdir. Bunun yanı sıra bu tema bağlamında peygambere olan sevgi de vurgulanmıştır. Din kültürel değeri içerisinde dinî bayramlar metinlerde yer almış; bu bağlamda millî bayramların yanı sıra kültürün bir parçası olan dinî bayramlara değinilmiştir.
- “Gelenek-Görenek Teması” altında *Nevruz, Ekmek, Düğün, Asker Uğurlama, Millî Yas* alt temaları ortaya çıkmıştır. Türkçe dersinde toplumun geçmişten getirdiği gelenek ve görenekler, vurgulanmış; bu değerlerin içinde nevruz bayramı, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler teması bağlamında kültürel değer olarak ortaya çıkmıştır. Güncel olaylardan ve örnek olaylardan yola çıkılarak, ekmek ve millî yas kavramları vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra düğün, asker uğurlama gibi gelenek ve görenekler de Türkçe dersinde öğretmen tarafından paylaşılmıştır.
- “Sanat Teması” altında *Heykel, Türküler, Halk Oyunları ve Edebî Eserler/Yazarlar/Şairler* alt temaları ortaya çıkmıştır. Bu tema altında sanat kültürel değeri bağlamında metinlerden yola çıkılarak heykeller ve halk oyunları vurgulanmıştır. Müzik dersinde öğrenilen türküler de örtük bir şekilde Türkçe derslerinde kullanılmıştır.
- “Şehirler Teması” altında *Önemli Şehirler ve Şehirlerin Simgesi* alt temaları ortaya çıkmıştır. Kültürel değerlerin oluşumunda etkili olan şehirler başlığı altında, tarihte önemli yere sahip olan şehirlerin ve şehirlerde yer alan önemli semboller vurgulanmıştır.
- “Bağımsızlık Simgeleri Teması” başlığı altında *Bayrak, Vatan ve Millî Marş* alt temaları ortaya çıkmıştır. Bu temalar metinlerle vurgulanarak öğrencilere bayrak, vatan, millî marş sevgisi aktarılmaya çalışılmıştır.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerin Eğitime Yönelik Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt problemi olan ilkökul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlerin eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik etkinliklere ilişkin araştırma sonuçları *Dinleme, Konuşma, Yazma, Okuma ve Görsel Okuma-Görsel Sunu Alanı* olmak üzere beş tema altında ele alınmıştır. Buna göre ilkökul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değerlerin eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik ortaya çıkan:

- “Dinleme Alanı” teması altında *Örnek hikâye-olay anlatma, Öğretmenin kendi yaşamından örnek vermesi ve Düz anlatım* alt temaları ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğretmen örnek hikâye ve olaylarla, kendi yaşamından örneklerle ve düz anlatım yaparak kültürel değerleri aktarmaya çalışmıştır. Böylece öğrencilerin, hem dinleme becerileri gelişmiş hem de öğrenciler kültürel açıdan bilgilenmişlerdir.
- “Konuşma Alanı” teması altında *Görseller hakkında konuşma, Soru-cevap, Öğrencilerin yaşamlarından örnek vermesi* alt temaları oluşmuştur. Konuşma alanı etkinlikleriyle öğrencilerin konuşma becerilerinin gelişiminin sağlanmasının yanı sıra görselleri yorumlama, sorulara doğru cevaplar verebilme ve kendi yaşamlarıyla ilişkilendirme yaparak uygulayabilme olanağı sağlandığı görülmüştür.
- “Yazma Alanı” teması bağlamında *Mektup yazma, Şiir yazma, Çalışma kitabı yazma etkinlikleri* alt temaları ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeye yönelik yapılan ve aynı zamanda öğrencilerin kültürel değerler kazanmasına yardımcı olan etkinlikler olarak mektup, şiir yazma ve çalışma kitabındaki etkinlikleri yapma etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.
- “Okuma Alanı” teması altında *Metin okuma, Kitap okuma, Sözlük kullanma, İmlâ kılavuzu kullanma* alt temaları ortaya çıkmıştır. Okuma alanı etkinlikleriyle öğrencilerin hem okuma becerileri geliştirilmesi hem de okudukları metni içselleştirilmesi sağlanmıştır. Metinlerin içselleştirilmesi bireylerin metin içerisinde geçen kültürel değerleri benimsemesi anlamında önemlidir. Bunun yanı sıra sözlük ve imla kılavuzu kullanma bireylerin dil gelişimini ve dile yönelik kültürel değer kazanımını sağlamıştır.

- “Görsel Okuma-Görsel Sunu Alanı” teması altında *Doğaçlama, Piyes, Harita kullanma, Pano hazırlama, Bayram hazırlığı* alt temaları ortaya çıkmıştır. Bu tema altında, öğrencilerin görselleri yorumlamasına ve bunlar hakkında konuşmasına yardımcı olan görsel okuma ile görseller yardımıyla düşüncelerini iletmesine yardımcı olan görsel sunu becerilerinin gelişimine yönelik çok fazla etkinliğin yapılmadığı anlaşılmıştır. Ancak öğretmen harita kullanarak öğrencilere Türkiye’de yer alan önemli şehirlerin ya da metinlerde ismi geçen yerlerin gösterimini yapmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin hazırladığı ve okul panosuna asılan çalışmalar ile 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için süslenen sınıf, öğrencilerin duygularını görsel sunu yardımıyla iletmelerini sağlamıştır.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerlerin Eğitime Yönelik Yaklaşımlara İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değer eğitime yönelik kullanılan yaklaşımlara ilişkin bulgular öğretmenin *telkin ve değer belirginleştirme* değer yaklaşımlarını kullandığını göstermiştir. Bu kapsamda:

- Öğretmenin en çok telkin yoluyla değer eğitimi verdiğini göstermiştir. Düz anlatım yoluyla öğrencilere kültürel değerler doğrudan aktarılmaya çalışılmıştır.
- Değer belirginleştirme yoluyla öğrencilere aktarılan kültürel değerlerin, öğrenciler tarafından belirginleştirildiği anlaşılmıştır. Bunun için kendi yaşamlarından örnek verme ve soru-cevap etkinliklerinin yararlı olduğu görülmüştür.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerlerin Eğitiminin Değerlendirilmesine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değer eğitiminin değerlendirilmesine ilişkin bulgular, genellikle *gözlem yoluyla değerlendirme* yapıldığını göstermiştir. Bu bağlamda öğretmen soru-cevap yöntemiyle öğrencilerin konu hakkındaki açıklamalarını dinlemiş; sınıf içi etkinliklerle öğrenciyi değerlendirme fırsatı bulmuştur.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Yer Alan Kültürel Değerin Eğitime İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Sonuçları

Araştırmanın beşinci alt problemi olan ilköğretim dördüncü sınıf Türkçe dersinde yer alan kültürel değer eğitime yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri bağlamında kültürel değerler, kültürel değerlerin önemi ve Türkçe dersinde kültürel değerlerin önemi temaları ortaya çıkmıştır.

- Öğretmen ve öğrenciler, kültürel değer kavramına ilişkin çoğunlukla kültürel değerlerin tarihsel yönünü vurgulamışlardır.
- Öğretmen, kültürel değer bireyin içinde yaşadığı topluma uyumunun gerçekleşmesi için gerekli olduğunu vurgulamış; kültürel değerlerin öğrencilerin toplumun geçmişini öğrettiğini ve toplumun özelliklerini yansıttığını belirtmiştir.
- Öğretmen, kültürel değerlerin Türkçe dersindeki önemine ilişkin olarak kültür aktarımında dilin önemini vurgulamış ve bu anlamda Türkçe dersinin önemli olduğunu belirtmiştir.
- Öğrenciler kültürel değerlerin Türkçe dersindeki önemine ilişkin olarak Türkçe dersinde edindikleri kültürel değerlere vurgu yapmışlardır. Bu anlamda tarihî olaylara, tarihî kişilere, millî ve dinî bayramlara, bayrağa, edebi eserlere yönelik kazanımlarını belirtmişlerdir.
- Öğretmenin Türkçe dersinde kültürel değerlerin aktarımına yönelik olarak bilgi bağlamında sorun yaşamadığı; ancak öğrencilerin bu değerleri davranışa dönüştürmesinde sorun yaşadığı anlaşılmıştır.

Tartışma

İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde hangi kültürel değerlerin vurgulandığını ve bu değerlerin eğitiminin nasıl gerçekleştiğini inceleyen bu araştırma beş başlık altında ele alınmıştır.

Araştırma bulgularına göre ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde öğrencilere aktarılan kültürel değerlerden birinin “Dil” olduğu görülmektedir. Dil teması altında öğretmen sözcüklerle, atasözleriyle, deyimlerle, kalıp sözlerle, özdeyişlerle, fıkralarla ve edebi eserlerle dile yönelik kültürel değerler kazandırmıştır. Araştırmanın bu bulgusu Güven’in (2013) araştırmasındaki Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda Türk dili ile

ilgili kültür öğelerinden deyimlere, özdeyişlere, atasözlerine yer verildiği bulgusuyla örtüşmektedir.

Araştırma bulgusuna göre öğretmen sözcüklerin anlamlarından yola çıkarak sözcük öğretimini gerçekleştirmişve dil kültürel değerini kazandırmaya çalışmıştır. Bu bulgu Gündoğdu'nun (2012) yaptığı araştırmada İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitabı'nda sıklıkla sözcük öğretimi boyutlarının kavram ve sözcük anlamları kullanıldığı bulgusuyla örtüşmektedir. Fakat araştırma sürecindeki gözlem incelendiğinde öğretmenin yaptığı sözcük öğretimi boyutunun daha çok sözlükten sözcük bulma olarak yaptırdığı görülmüştür. Bu bağlamda derste sözcük öğretiminin gerçekleştirildiğini ancak ezbere dayalı bir sistemin benimsendiği dikkat çekicidir.

Araştırmada dil kültürel değerinin kazandırılmasında atasözlerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu bulgusu Aşılıoğlu'nun (2009) atasözleri hem Türkçe öğretiminde bir araç olarak hem de Türk toplumundaki eğitim düşüncesini yansıtarak eğitsel bir işlevi yerine getirdiğine yönelik görüşünü desteklemektedir. Benzer bir biçimde Girmen (2013) de araştırmasında değerlerin öğretiminde atasözlerinden yararlanılmasının hem öğrencinin söz varlığının zenginleşmesine hem de kültüre ait öğelerle değer eğitime destek olunmasına katkı getirdiğini vurgulamıştır.

Araştırmanın dil temasında kültürel değerler olarak deyimlerin kullanıldığına yönelik bulgusu, Mankır'ın (2012) araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Nitekim Mankır (2012) da İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki deyimleri incelediğinde, yaklaşık 145 deyimın metinlerde yer aldığını ortaya koymuştur. Güfta ve Kan'ın (2011) araştırmabulgusunda da Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda dil ile ilgili kültür öğelerine ilişkin olarak en çok deyimlere yer verildiği belirlenmiştir. Bu bağlamda deyimlerin Türkçe derslerinde yoğun olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmada dil kültürel değeri kapsamında kalıp sözlerin kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Canbulat ve Dilekçi'nin (2013) yaptığı araştırma sonucunda da yalnızca altıncı sınıf Türkçe çalışmakıtabında kalıp sözlerin doğrudan öğretime yönelik iktetkinlik ve Sekizinci Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı'nda biretkinlik bulunduğu; 5, 6, 7 ve 8. sınıflar Türkçe ders kitaplarında toplam 171 kalıp sözün kullanıldığı bulunmuştur. Yazıcı-Okuyan'ın (2012) yaptığı araştırmada ise Türkçe ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarında kalıp sözlerin sınıflara göre genel dağılımlarına bakıldığında birinci sınıfta 9; ikinci sınıfta 8; üçüncü sınıfta 5; dördüncü sınıfta 25 ve beşinci sınıfta 9 kalıp söz

kullanıldığı görülmüştür. Bu bağlamda Türkçe dersinde kalıp sözlerin de yoğun olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmada “Nasrettin Hoca'nın Köyünde” metniyle fıkra kültürel değeri vurgulanmıştır. Bu süreçte fıkralar anlatılarak Nasrettin Hoca'nın fıkralarındaki mizah belirtilmiştir. Baki ve Karakuş (2014) 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarını incelemiş ve altıncı sınıf Türkçe ders kitabı haricinde diğer kitaplarda fıkralara hiç yer vermediğini; yalnızca altıncı sınıf Türkçe ders kitabında iki metinde Nasrettin Hoca fıkrasına yer verildiği bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgu Türkçe ders kitaplarında fıkra türünün Nasrettin Hoca fıkraları ile verildiği sonucuyla örtüşmektedir. Ancak Türk kültürünü en iyi şekilde yansıtmaya çalışan yazınsal bir ürün olan fıkraların Türkçe derslerinde daha çok vurgulanmasının hem öğretim sürecine hem de kültür aktarımı sürecine katkısı olacağını söylemek mümkündür.

Araştırma sonucunda Tarih, Din ve Gelenek-Görenek temaları içerisinde yer alan bayram kültürel değeri, millî-dinî bayramlar ve Nevruz bayramı olarak ortaya çıkmıştır. Bu bulgu Demirci'nin (2008) Türk milletinin üzerinde pek çok iz bırakmış olaylar zaman zaman bayram, zaman zaman da gelenek olarak kutlanmış ve bayramlar, anlam ve dönem içerisinde, devlet ve millet yaşamında birleştirici, yakınlaştırıcı olan kültür değerlerinden biri olmuştur görüşüyle örtüşmektedir. Aynı zamanda Belet ve Erişti'nin (2009) araştırmasındaki Norveçte çokkültürlü bir ilkokuldaki öğrencilerin kültüre ilişkin algılarının yemek, dans, kutlama, geleneksel giysiler ve bayramlar gibi kültürel öğelerle açıkladıkları bulgusuyla örtüşmektedir. Bunun yanı sıra Uçar'ın (2009) araştırmasındaki öğretmenlerin büyük çoğunluğunun gelenek ve göreneklerin Sosyal Bilgiler dersi programında daha fazla yer almasını istemeleri bulgusu Türkçe dersinde öğretmenlerin bu kültürel değerlere çok önem vermediğini ortaya koymaktadır.

Berber'e (2009) göre Türk kültüründe bir arada yaşama ve paylaşma isteğinin önemli göstergelerinden birisi düğünlerdir. Evlilik ve sünnet düğünleri bu kapsam içerisinde yer almaktadır. Erişti ve Belet'in (2010) yaptığı araştırma sonucunda ilköğretim öğrencileri kendi kültürlerine ilişkin yazılı anlatımlarında ve resimlerinde en çok düğünlere ve bu süreçte yaşanan geleneksel uygulamalara yer verdiği görülmüştür. Bu araştırmada da düğünler ve sünnet, kültürel değerler olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra ekme de araştırmada bulunan diğer bir kültürel değerdir. Gökteş'a (2011) göre ekme, Türk kültürü için Allah'ın bir nimeti olarak kabul edilmiş ve bereketin,

bolluğun, kısmetin, uzun ömrün sembolü olarak bilinmiştir. Bu bağlamda Göktaş'ın (2011) çalışması bu araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir.

Bu araştırma sonucunda da vatan, tarih kültürel değerleri ortaya çıkmıştır. Susar-Kırmızı'nın (2014) araştırmasında da ilkököl dördüncü sınıf Türkçe dersi kitabının geneline bakıldığında en çok vurgulanan değerlerden birinin millet sevgisi olduğu vurgulanmıştır. İkinci-Çelikpazu ve Aktaş'ın (2011) araştırmasında 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla vatan sevgisi, millî kimliğini tanıma ve kültürel mirasa ve tarihe duyarlılık değerleri vurgulanırken; dil bilinci oluşturma, bayrak sevgisi, ulusal bayramları bilme ve ulusal marş bilinci değerlerinin iletiminin istenen düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın millet ve vatan sevgisine yönelik bu araştırmanın araştırma bulgusuyla örtüşmekte; ancak millî bayram, millî marş, bayrak, dil kültürel değerlerinin metinlerde ortaya çıkmaması bu araştırmanın araştırma bulgusuyla örtüşmemektedir. Bunun nedeninin bu değerlerin metinlerin dışında öğretmenlerin de vurgulamasıyla ortaya çıkmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Baydar'ın (2009) İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında belirlenen değerlerin öğretimi sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklere bakıldığında öğretmenlerin en sık açıklama ve anlatım, soru-cevap ve ahlaki ikilem yaklaşımını kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Anlatım ve soru-cevap etkinliklerinin bu araştırmada da kullanılan etkinlikler olarak ortaya çıkması Baydar'ın (2009) araştırmasıyla örtüşmüş; ancak ahlaki ikilem yaklaşımının bu araştırmada kullanılmamasına yönelik bulgusuyla örtüşmemektedir.

Akbaş'ın (2009) ve Çengelci'nin (2010) araştırmalarında öğretmenlerin değer öğretiminde telkinde bulunma yaklaşımını kullandıklarına yönelik bulgusu bu araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir. Yine bu araştırmanın bulgusu Deveci ve Dal'ın (2008) araştırmasındaki dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değerler öğretiminde kullandıkları etkinliklerin en çok hikâye, drama, örnek olay, günlük yaşamdan örnek verme olduğu bulgusu ile örtüşmektedir. Bu bağlamda bakılacak olursa öğretmenlerin dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel sunu ve görsel okuma alanlarına yönelik etkinlikler yaptığı sonucuna ulaşılabilir.

Sonuç olarak; araştırma bulgularıyla alanyazında yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde Türkçe dersinde dolaylı bir biçimde kültürel değerlerin aktarıldığı

anlaşılmasıdır. Öğretmenin kültürel değerler eğitimine ilişkin olarak beş öğrenme alanına yönelik etkinlikler yaptığı, gözlem süreciyle değerlerin kazanımını değerlendirdiği ve değerlerin telkin edilmesi yaklaşımıyla öğrenciye değerleri aktardığı görülmüştür. Araştırmada, ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerler ve eğitiminin nasıl gerçekleştiğine ilişkin bir sınıf ortamı yansıtılmıştır. Bu bağlamda Türkçe dersinin kültürel değerlerin aktarımında ve kültürel değerler eğitiminde önemli bir rol aldığı belirlenmiştir.

Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına yönelik öneriler, uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik öneriler olarak iki başlık altında şöyle belirtilmiştir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Dil kültürün aktarımında önemli bir araçtır. Aynı zamanda kültür de dilin gelişimine katkı sağlar. Dil ve kültür etkilişimi dikkate alındığında Türkçe dersi kültür aktarımında önemli bir ders olarak görülmektedir. Bu bağlamda Türkçe dersinde özellikle metinlerden yola çıkılarak kültürel değerlerin daha çok vurgulanması sağlanabilir.
- Türkçe dersinde kültürel değerlerin kazandırılmasında uygun yaklaşım ve yöntemler kullanılmalı; bu süreç daha işlevsel biçimde gerçekleştirilmelidir. Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel sunu ve gösel okuma alanları dikkate alınarak etkinlikler çeşitlendirilebilir.
- Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin farklı kültürel değerleri kazandırmak amacıyla tekrar düzenlenmesi yapılmalıdır. Dil, din, tarih, sanat, gelenek-görenek, şehir, bağımsızlık sembelleri gibi kültürel değerlerin metinler içerisinde daha çok yer verilebilir ve bu kültürel değerlerin eşit dağılımları yapılabilir.
- İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilere kazandırılacak değerlere ilişkin bir bilgi ya da sınıflandırma yapılmamasına rağmen araştırma sürecinde örtük bir şekilde Türkçe derslerinde kültürel değerlerin aktarıldığı ve vurgulandığı görülmüştür. Bu bağlamda programda öğrencilere kazandırılacak değerlere ve toplumların kendi kültürünü yansıtmasına olanak sağlayan kültürel değerlere yer verilebilir.

- İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programında öğrencilere kazandırılacak kültürel değerlere yer verilerek öğretmenlerin uygulamada bu değerleri nasıl kazandırılacağına dair örnek etkinlikler açıklanabilir.
- Öğretmenlerin hem dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma-görsel sunu becerilerini geliştirici hem de kültürel değerlere ilişkin bilgi ve becerilerini artırmak için öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadığına ilişkin süreci değerlendirmek öğretmenler için sorundur. Bu bağlamda öğretmenlere ve velilere yönelik değerlendirme formları, gözlem formları gibi ölçme-değerlendirme araçları geliştirilebilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu çalışmada durum çalışması modeli benimsenmiştir. Türkçe dersi kapsamında kültürel değerlerin eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik olarak deneysel, eylem ve karma desenlerin benimsendiği araştırmalar yapılabilir. Bu bağlamda nicel ve nitel araştırma yaklaşımlarının benimsendiği ve kültürel değerlerin eğitime yönelik uygulamalı çalışmalar yapılabilir.
- Bu araştırma ilkokul dördüncü sınıf Türkçe dersi kapsamında yapılmıştır. Türk toplumunun sahip olduğu kendine özgü kültürü korumak, geliştirmek ve yeni nesillere aktarmak bakımından kültürel değerlerin eğitiminin nasıl gerçekleştiğine ilişkin tüm sınıf düzeylerine ve tüm derslere yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Türk toplumunun sahip olduğu kültürel değerlerin sınıflandırılmasına yönelik ulusal bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bunun için Türkiye genelinde araştırmalar yapılarak Türk toplumunun sahip olduğu kültürel değerlerin sınıflandırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.

EKLER**A. MALATYA MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ**

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 73521772/605/580550

10/02/2014

Konu: Başak KASA

VALİLİK MAKAMINA

İlimiz İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi Başak KASA' nın İlimiz Battalgazi İlçesine bağlı ██████ İlkokulunda "Türkçe Dersinde Kültürel Değerler ve Eğitim: Bır Durum Çalışması" konulu anket uygulama yapma isteği hakkındaki ilgilinin 05/02/2014 tarihli dilekçesi ilişikte sunulmuştur.

Müdürlüğümüzce yapılan değerlendirmede ilgili projenin uygulanmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde araştırma sonucunda hazırlanacak rapor ve tezin bir örneğinin basılı ve dijital ortamda Müdürlüğümüze teslim edilmesi koşulu ile adı geçenin İlimiz Battalgazi İlçesine bağlı ██████ İlkokulunda konu ile ilgili araştırmanın yapılması hususunu olurlarınıza arz ederim.

Salih AYDIN
Müdür a.
Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
10/02/2014

Mehmet BULUT
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Eki:
1-Dilekçe ve Ekleri (4 Adet)
2-Form (1 Adet)

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Şehit Hamit Fendoğlu Cad. MALATYA
Tel : 0422 3232505 - Fax: 0422 3239605
e-posta: temelegitimsubesi@meb.gov.tr
Web :Malatya.meb.gov.tr

EK B. VELİ İZİN FORMU**SÖZLEŞME**

Değerli Veli,

Öncelikle bu araştırmada destek vermeye gönüllü olduğunuz için teşekkür ederim. Bu araştırmayı Millî Eğitim Müdürlüğünden almış olduğum resmi izinle doktora tez çalışmam kapsamında yapmaktayım. Araştırmamın amacı Türkçe dersi sürecinde yer alan kültürel değerlerin ve eğitiminin incelenmesidir. Bu amaçla sınıf öğretmenin ders süreci içerisinde hangi kültürel değerleri vurguladığı ve bu değerlerin eğitimini öğrencilere nasıl aktarıldığı gözlemlenecektir. Bu sürecin gözlemlenmesinde araştırmacı, öğretim ortamına müdahale etmeden sınıf öğretmeni ile birlikte sınıfta yer alacaktır.

Gözlem sürecinde öğrencilerden bilimsel veri olarak her tür doküman, ses ve görüntü kaydı toplanacak ve toplanan verilerin çözümlemeleri yapılacaktır. Elde edilen veriler, bu çalışma dışında başka hiçbir amaçla kullanılmayacak, bilimsel yayınlarda ve toplantılarda kimlik bilgileri saklı tutularak kullanılabilir.

Açıklamaları okuyarak çocuklarınızın bu çalışmaya katılmasına gönüllü olarak destek verdiğinizize dair bu sözleşmeyi imzalamanız uygun olacaktır.

10.02.2014

Arş. Gör. Başak KASA

İnönü Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Tel: 0 422 3774496

Velinin Adı Soyadı

İmza

EK C. ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

ÖĞRENCİ KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz:

- Kız
 Erkek

2. Kardeş sayınız:

- Yok
 1
 2
 3
 3'ten fazla (Lütfen sayısını belirtiniz):

3. Annenizin eğitim düzeyi:

- İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Üniversite
 Diğer (Lütfen eğitim düzeyini belirtiniz):

4. Babanızın eğitim düzeyi:

- İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Üniversite
 Diğer (Lütfen eğitim düzeyini belirtiniz):

5. Annenizin mesleği:

- Çalışmıyor
 İşçi
 Memur
 Esnaf
 Diğer (Lütfen hangi meslek olduğunu belirtiniz):

6. Babanızın mesleği:

- Çalışmıyor
 İşçi
 Memur
 Esnaf
 Diğer (Lütfen hangi meslek olduğunu belirtiniz):

EK C-Devamı**ÖĞRENCİLER İLE YAPILAN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME
SORULARI**

1. Değer denildiğinde aklınıza neler gelmektedir?
2. Size göre kültürel değer nedir?
3. Kültürel değerlerin size göre önemi nedir?
4. Kültürel değerler konusunda Türkçe dersinde neler kazanıyorsunuz?
5. İşlediğiniz “Değerlerimiz” temasında size göre hangi kültürel değerleri kazandınız?
6. İşlediğiniz “Birey ve Toplum” temasında size göre hangi kültürel değerleri kazandınız?
7. İşlediğiniz “Hayal Gücü” temasında size göre hangi kültürel değerleri kazandınız?
8. İşlediğiniz “Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler” temasında size göre hangi kültürel değerleri kazandınız?

EK D. ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

ÖĞRETMEN KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Öğretmenin;

Cinsiyeti: :

.....

Yaşı: :

.....

Mezun olduğu okul ve program: :

.....

.....

.....

Mesleki kıdemi: :

.....

Şimdiki sınıfını kaç yıldır okuttuğu: :

.....

Kaç kez dördüncü sınıf okuttuğu: :

.....

Sınıf mevcudu: :

.....

Değerler eğitimine ilişkin hizmet içi eğitim alma durumu: :

.....

.....

Katıldığı hizmet içi eğitim, kurs, seminer vb. mesleki gelişim etkinlikleri: :

.....

.....

.....

EK D -Devamı**ÖĞRETMEN İLE YAPILAN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI****1. GÖRÜŞME SORULARI**

- 1.1. Değer denildiğindeaklınıza neler gelmektedir?
- 1.2. Size göre kültürel değer nedir?
- 1.3. Türkçe dersinin kültürel değerler kazandırmasındaki önemi nedir?
- 1.4. İşlediğiniz “Değerlerimiz” temasında size göre hangi kültürel değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır?
- 1.5. Siz kültürel değerleri hangi yöntem teknikle kazandırmaya çalışıyorsunuz?
- 1.6. Öğrencilere bu değerlerin kazandırılmasında yaşadığınız sorunlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?
- 1.7. Öğrencilerin bu değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl değerlendiriyorsunuz?

2. GÖRÜŞME SORULARI

- 2.1. İşlediğiniz “Birey ve Toplum” temasında size göre hangi kültürel değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır?
- 2.2. Siz kültürel değerleri hangi yöntem teknikle kazandırmaya çalışıyorsunuz?
- 2.3. Öğrencilere bu değerlerin kazandırılmasında yaşadığınız sorunlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?
- 2.4. Öğrencilerin bu değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl değerlendiriyorsunuz?

3. GÖRÜŞME SORULARI

- 3.1. İşlediğiniz “Hayal Gücü” temasında size göre hangi kültürel değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır?
- 3.2. Siz kültürel değerleri hangi yöntem teknikle kazandırmaya çalışıyorsunuz?
- 3.3. Öğrencilere bu değerlerin kazandırılmasında yaşadığınız sorunlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?
- 3.4. Öğrencilerin bu değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl değerlendiriyorsunuz?

4. GÖRÜŞME SORULARI

- 4.1. İşlediğiniz “Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler” temasında size göre hangi kültürel değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır?
- 4.2. Siz kültürel değerleri hangi yöntem teknikle kazandırmaya çalışıyorsunuz?
- 4.3. Öğrencilere bu değerlerin kazandırılmasında yaşadığınız sorunlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?
- 4.4. Öğrencilerin bu değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl değerlendiriyorsunuz?

KAYNAKÇA

- Abbaslı, E. (2008). Çocuk eğitiminde bayramların rolü. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(2), 1-11.
- Adalı, O.(1983). Ana dili olarak Türkçe öğretimi üstüne. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 379, 31-35.
- Adıgüzel, H. Ö. (1993). *Oyun ve yaratıcı drama ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akarsu, B. (1998). *Değişen dünya değişen değerler*. Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Akbaba A. S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, (1), 7-18.
- Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler eğitimi dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer eğitimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 403-414.
- Akbaş, O. (2011). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. B. Tay ve A. Öcal, (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (2. Baskı) içinde (ss. 343-370). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akerson, V. L., Buzzelli, C. A. ve Eastwood, J. (2010). The relationship between preservice early childhood teachers' cultural values and their perceptions of scientists' cultural values. *Journal of Science Teacher Education*, 21(2), 205-214.
- Akerson, V. L., Buzzelli, C. A. ve Eastwood, J. L. (2012). Bridging the gap between preservice early childhood teachers' cultural values, perceptions of values held by

scientists, and the relationships of these values to conceptions of nature of science. *Journal of Science Teacher Education*, 23, 133–157.

Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.

Aksan, D. (2006). *Türkçenin sözcük varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.

Aksan, D. (2011). *Türkçeye yansıyan Türk kültürü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksoy, Ö. A. (1993). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1-Atasözleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2001). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622.

Altunel, Y. (1999). İnsan iletişimdeki muzice: Dil. *İmece*. <http://bachibouzouck.com/archivereview/imece/arsiv/dil.html> adresinden alınmıştır.

Arıkan, İ. (2012). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerle incelenmesi (Adıyaman Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.

Asan H. T., Ekşi, F., Doğan, A. ve Ekşi, H. (2008). Bireysel Değerler Envanteri'nin dilsel eşdeğerlik, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27, 15-38.

Aşılıoğlu, B. (2009). Türkçe öğretimi ve eğitim değerleri açısından türk atasözleri üzerine bir inceleme. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 34(362). 29-36

Avcı, N. (2007). *Toplumsal değerler ve gençlik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Bacanlı, H. (1999). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Baki, Y. ve Karakuş, N. (2014). Fıkra türünün eğitimdeki yeri ve Türkçe ders kitaplarındaki kullanılabilirliği. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(17), 785-812.

- Bardi, A. ve Guerra, V. M. (2011). Cultural values predict coping using culture as an individual difference variable in multicultural samples. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42(6) 908-927.
- Başaran, İ. E. (1991), *Örgütsel davranış: İnsanın üretim gücü*. Ankara: Kadioğlu Matbaası
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan sorunların değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Baysal, Z. N. ve Saman, O. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencileri ile değerler üzerine bir çalışma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 56-69.
- Belet, D. ve Deveci, H. (2008). *Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi*. B. Güven (Ed.). VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Bildiri Kitabı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 765-773.
- Belet, D. ve Erişti, S. D. (2009). Multicultural primary school students' ways of revealing their perception of culture in written representations and pictures. *Journal of Art Education Australia*, 32(2), 27-55.
- Berber, O. (2009). Türk kültüründe eğlence ve birlik unsuru olarak düğünler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 1-11.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgiseven, A. K. (2005). *Türk milletinin manevî değerleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Bozok, B. (2010). *İlköğretim 8. sınıf görsel sanatlar dersinde millî değerlerin kazanılmasında millî bayramlarımızın etkisi (29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve Kurtuluş Savaşı Hikâyeleri Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Börekçi, M. (1999). Kültür-dil-edebiyat bağlamında Türk kültürü-Türkçe ve Türk edebiyatı. *Türk Dili*, 570, 532-538.
- Business Dictionary (2015) Values. <http://www.businessdictionary.com> adresinden alınmıştır.
- Canbulat, M. ve Dilekçi, A. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki kalıp sözler ve öğrencilerin kalıp sözleri kullanma düzeyleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7), 217-232.
- Chomsky, N. (2002). *Dil ve sorumluluk*. (H. Özasya, Çev.). İstanbul: Ekin Yayınları.
- Christensen, L. B, Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Research methods design and analysis* (A. Aybay, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Chuang, S. (2011). The relationship between cultural values and learning preference: the impact of acculturation experiences upon East Asians. *International Journal of Training and Development*, 16(1), 1-22.
- Collins English Dictionary (2015). Values. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/values> adresinden alınmıştır.
- Corballis, M. (2003). *İşaretten konuşmaya: Dilin kökeni ve gelişimi*. (A. Görey, Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design*. Sage, London.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çavdarıcı, M. (2002). *Türkiye'de sosyal değerlerin aşınması ve kültür sömürgeciliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Çüçen, K. A. (2005). Kültür, uygarlık, evrensellik ve çok-kültürlülük. *Kayı Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi*, 111-115.
- Demir, N. (2011). Türkçe ses bilgisi: temel kavramlar. H. Pilancı (Ed.). *Türkçe Ses Bilgisi* içinde (ss. 2-21). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Demirci, H. (2008). *Türk kültüründe bayram anlayışı ve Türk dünyasında bayramlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirhan İşcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Deveci, H. ve Ay, T. S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(7).
- Deveci, H. ve Dal, S. (2008). Primary school teachers' opinions on the efficacy of social studies program in value gain. *Humanity & Social Sciences Journal*, 3-1, (1-11).
- Dilmaç, B. (2012). *İnsanca değerler eğitimi* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. C. Öztürk, (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi: demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (ss. 225-256). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2000). *Evrende uyumlaşma sürecinde varolmak, gelişmek ve uzlaşmak*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Edgerton, R. B. (2000). Attitudes, values, beliefs, and the microeconomics of prosperity. Harrison, L. E. and Huntington, S. P. (Eds). In *Culture Matters How Values Shape Human Progress*. New York: Basic Books.
- Ekinci-Çelikpazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages*, 6(2), 413-424.

- Ekiz, D. (2004). Eğitim dünyasının nitel araştırma paradigmasıyla incelenmesi: Doğal ya da yapay. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 415-439.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1998). *Gelişim, öğrenme, öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ergin, M. (1999). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basın Yayın Dağıtım.
- Erişti, S. D. ve Belet, D. (2010). İlköğretim öğrencilerinin yazılı anlatım ve resimlerinde kültür algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 245-264.
- Erlanson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L. ve Allen, S. D. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Newbury Park, California: Sage.
- Eyre, L. ve Eyre, R. (1993). *Teaching your children values*. New York: Simond and Schuster.
- Fichter, J. (2012). *Sosyoloji nedir?* (N. Çelebi, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fischer, R. (2006). Congruence and functions of personal and cultural values: Do my values reflect my culture's values?. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 32(11), 1419-1431.
- Germaine, R. W. (2001). *Values education influence on elementary students' self-esteem*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, University of San Diego, California, AAT 9638945.
- Giddens A. (1994). *Modernliğin sonuçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (H. Özel ve C. Güzel, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 117-142.

- Göktaş, Ö. (2011). *Türk kültüründe ekmekle ilgili inanışlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Gunnestad, A.(2006). *The role of the culture in early childhood education*.<http://intranett.dmmh.no/eng/net-africa/knowledge-exchange/the-role-of-the-culture-in-early-childhood-education&PHPSESSID=k3ef209rmk32qdo511ck2s3ui7> adresinden alınmıştır.
- Güftâ, H. ve Kan, M. O. (2011). İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabının dil ile ilgili kültürel öğeleri açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), s. 239-256.
- Gültekin, M. (2007). İlköğretim I: 1923-1972. Sağlam, M. (Ed.). *Türk eğitim tarihi* içinde (ss. 63-85). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Gündoğdu, A. E. (2012). İlköğretim altıncı sınıf Türkçe dersi sözcük öğretimi etkinliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(1), s. 201-217.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşım ve modelleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gürkan, T. ve Gökçe, E. (1999). *Türkiye’de ve çeşitli ülkelerde ilköğretim: program öğrenci-öğretmen*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güven, A. Z. (2013). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan Türk dili ile ilgili kültürel öğelerin tespiti ve incelenmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1).
- Güvenç, B. (1985). *Kültür konusu ve sorunlarımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (2002). *Kültürün ABC’si*. (2. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güvenç, B. (2011). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.

- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (1996). *Values in education and education in values*. London: The Falmer Press.
- Haris, E. L. (1991). *Identifying integrated values education approaches in secondary schools*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Texas A&M University, Teksas, AAT 9133943.
- Harland, T. ve Pickering, N. (2011). *Values in higher education teaching*. USA: Routledge.
- Harris, R. ve Taylor, T. J. (2002). *Dil düşününde dönüm noktaları I*. (E. E. Taylan ve C. Taylan Çev.). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hodgetts, R. M. ve Luthans, F. (1997). *International management*. New York: The McGraw-Hill.
- Hofstede, G. (1994). Management scientists are human. *Management Science*, 40(1), 4-13.
- Hofstede, G. (1991). *Cultures and organizations: software of the mind: intercultural cooperation and its importance for survival*. Canbridge, England: McGraw-Hill.
- Holeva, A. (2004). Current trends of the linguistic and cultural values of the greek australian community in south australia. *International Education Journal*, 4(4), 212-225.
- Imada, T ve Yussen, S.R. (2012). Reproduction of cultural values: a cross-cultural examination of stories people create and transmit. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(1), 114-128.
- Inglis, F. (2004). *Culture*. Cambridge: Polity Press Ltd.
- İlhan, R. (2012). *Okul müdürlerinin kültürel değerlerinin yönetim üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.

- Jones, C. A. ve Gower, D. (1994). Effects of values instruction on third and fourth grade students. *Annual Meeting of the Mid-Douth Research Association*, 9-11 November, Nashville.
- Kaplan, M. (1987). *Türk milletinin kültürel değerleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, M. (2005). *Kültür ve dil*. (20. Basım). Ankara: Dergâh Yayınları.
- Karadağ, R., Kolaç, E. ve Ulaş, A.H. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının "kültür" kavramına yükledikleri anlamlar ve popüler kültüre bakışları. *İlköğretim Online*, 11(2), 381-394.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies-International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1), 1398-1412.
- Ketre, M. (1999). *Adana halk kültüründe askeri uğurlama ve askeri karşılama geleneği*. Adana 3. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı, 456-465, Adana: Adana Valiliği.
- Kırkılıç, H. A. ve Ulaş, A. H. (2003). Türkçe öğretiminde kelimeler dünyası. *Türklük Bilimi Araştırmaları (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı)*, 13, 92-100.
- Kilby, R. W. (1993). *The study of human values*. Boston: University press of America.
- Kirschenbaum, H. (2000). From values clarification to character education: A personal Journey. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 39(1), 4-20.
- Kolaç, E. (2009). Somut olmayan kültürel mirası koruma, bilinç ve duyarlılık oluşturmada Türkçe eğitiminin önemi. *Millî Folklor*, 21(82), 21-22.
- Kolaç, E. ve Karadağ, R (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının "değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim online*, 11(3), 762-777.

- Komblum, W. (2011). *Sociology in a changing world* (9. baskı). Wadsworth: Cengage Learning.
- Kongar, E. (2003). *Kültür üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Korkmaz, Z. (1995a). Dil-kültür ilişkisi. *Türk dili üzerine araştırmalar* içinde (1. Cilt, ss. 667-678). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1995b). Dil nedir? *Türk dili üzerine araştırmalar* içinde (1. Cilt, ss. 660-666.). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1995c). Cumhuriyet döneminde bir kültür dili olarak Türkçe. *Türk dili üzerine araştırmalar* içinde (1. Cilt, ss. 651-659). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1995d). İnsan varlığından millet ve kültür varlığına uzanan dil. *Türk dili üzerine araştırmalar* içinde (1. Cilt, ss. 739-744). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kouckok, H. K. (2008). What to do what to teach tolerance to children should not: Some reflections on the example of Egypt (Çev. Cemil Lent). *FUIFD*, 13(2), 403-412.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Kuzulugil, Ş. Ş. (2011). *Hepimiz bir miyiz? Türkiye'de değer bazlı altkültürler*. https://www.academia.edu/429175/A_Classification_Turkish_Cultural_Values adresinden alınmıştır.
- Lardibazal, A. S. (1991). *The teaching of values*. Quezon City: Rex Printing Company, INC.
- Lincoln, Y.S. ve Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. California: Sage Publications.

- Mangram, J. A. (2008) Either/or rules: Social studies teachers' talk about media and popular culture. *Theory & Research in Social Education*, 36(2), 32-60,
- Mankır, M. (2012). İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki deyim varlığının öğrencilerin alıcı söz varlığına katkısı. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 2371-2385.
- MEB (2004). *İlköğretim drama 1*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları.
- MEB (2005a). *Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5 sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2005b). *Fen ve teknoloji öğretimi programı 4. ve 5. sınıf öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2009). *İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları.
- MEB (2010). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi 4, 5, 6, 7, ve 8. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları.
- MEB. (2012). *12 yıllık zorunlu eğitime yönelik uygulamalar*. <http://www.meb.gov.tr/haberler/2012/12YillikZorunluEgitimeYonelikGenelge.pdf> adresinden alınmıştır.
- MEB. (2015). *Millî Eğitim Temel Kanunu*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html adresinden alınmıştır.
- Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları. *Eğitim ve Bilim Education and Science*, 33(150), 66.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Merriam, S. B. (2013). *Qualitative research a guide to design and implementation* (Çev. Ed. S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Mert, O., Albayrak, F. ve Serin N. (2013). Çeviri çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 58-73.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Okur, A. ve Keskin, F. (2013). Yabancılara Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği. *International Journal of Social Science*. 6(2), 1619-1640
- Özbay, M. (2002). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretimi. *Türk Dili*, 602, 112-120
- Özkan, B. ve Gündoğdu, A. E. (2011). Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkçede atasözleri ve deyimler. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 1133-1147.
- Özkan, R. (Güz, 2003). Cumhuriyet ve dil/toplumsal birlik açısından dilin önemi. *Millî Eğitim Dergisi*, 160.
- Özkartal, M. (2009). *İlköğretim sanat etkinlikleri dersinde Dede Korkut Destanı'nın millî değerlerin kazanılmasına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özkul, O. (2013). *Kültür ve küreselleşme*. İstanbul: Açılım Kitap
- Paşaoğlu, S. (2009). Müzik kültüründe sözlü ve yazılı aktarım. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 143-159.
- Porter, M. E. (2000). Attitudes, values, beliefs, and the microeconomics of prosperity. Harrison, L. E. and Huntington, S. P. (Eds). In *Culture Matters How Values Shape Human Progress*. New York: Basic Books.
- Punck, K.F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş/nitel ve nitel yaklaşımlar*. (Çev. Z. Etöz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Rohan, M. J. (2000). A rose by any name? The values construct. *Personality and Social Psychology Review*, 4(3), 255-277

- Rokeach, M. ve Ball-Rokeach, S. J. (1989). Stability and change in american value priorities, 1968-1981. *American Psychologist*, 44(5), 775-784.
- Sağnak, M. (2005). İlköğretim okullarında görevli yönetici ve öğretmenlerin değer uyum düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5(1), 207-228.
- Sarı, Y. (2009). *Okul müdürlerinin kültürel değerlerinin yönetim üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Saussure, F. D. (2001). *Genel dilbilim dersleri*. (Çev. B. Vardar). İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances In Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Schwartz, S. H. (2006). A theory of cultural value orientations: explication and applications. *Comparative Sociology*, 5, (2-3).
- Schwartz, S. H. (2009). *Basic human values*. http://www.ccsr.ac.uk/qmss/seminars/2009-06-10/documents/Shalom_Schwartz_1.pdf adresinden alınmıştır.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya* (12. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sözer, E. (2008). Sosyal bilgiler dersinin tanımı, kapsamı ve ilköğretim programındaki yeri. Ş. Yaşar (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 41-55). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Stevens, R. L ve Allen, M. G. (1996). Teaching public values: Three instructional approaches. *Social Education*, 60(3), 155
- Susar-Kırmızı, F. (2014). 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217-259.

- Talas, M. (2008). *Çok kültürlülük kaskacında ulus devlet ve türkiye*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Temizkan, M. (2011). Türkçe öğretiminde yaratıcı düşünmeyi geliştirme bakımından Nasreddin Hoca fıkraları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 195-223.
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi* (11 Baskı). Ankara: Mahmut Tezcan yayını.
- Torun, E. (2006). *II. dünya savaşı sonrası Türkiye'de kültürel değişimler: iç ve dış etkenler, 1945-1960*. Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.
- Tosunoğlu, M. ve Melanlıoğlu D. (2004). Türkçenin yolculuğunda önemli duraklardan biri: eğitim öğretim programları. *I. Ulusal Sosyal Bilimler Sempozyumu: Bir Metafor Olarak Yol ve Yolculuk*. Kırıkkale.
- Tural, S. K. (1988). *Kültürel kimlik üzerine düşünceler*. Ankara: Kültür ve Turizm Yayınları.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(2), 227-259
- Turhan, M. (1997). *Kültür değişimleri: sosyal psikoloji bakımından bir tetkik*. (3. Basım). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Türk Dil Kurumu (2012). *Büyük Türkçe sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52b437ed2880c6.81782799 adresinden alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu (2013). *Büyük Türkçe sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.52b3533bc02151.50686261 adresinden alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu (2015). *Büyük türkçe sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.556790e2ea4641.23407377 adresinden alınmıştır.

- Türkdoğan, O. (1988). *Değişme-kültür ve sosyal çözülme*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları.
- Türkiye Geleneksel Spor Dallarını Federasyonu ([TGSDF], 2015). Atlı Cirit. <http://www.gelenekselfed.gov.tr/cirit.html> adresinden alınmıştır.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitelikte bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24, 543-559.
- Tyler, K. M., Boykin, A. W., Miller, O. ve Hurley, E. (2006). Cultural values in the home and school experiences of low-income African-American students. *Social Psychology of Education*, 9, 363–380.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Uyar, Y. (2007). *Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Uyguç, N. (2003). Cinsiyet, bireysel değerler ve meslek seçimi. *D.E.Ü.İ.İ.B.F Dergisi*, 18(1), 93-103.
- Uygur, N. (2007). *Kültür kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Ünalın, Ş. (2012). *Dil ve kültür*. Ankara: Eskiyeeni Yayınları.
- Venkataiah, N. (1998). *Value education*. New Delhi: S.B. Nangia A P H Publishing.
- Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Education Review*, 152(1), 37-45.
- Watson, J., Steven, L., Gillana, T. ve Raymorec, L. (2002). Cultural values and important possessions: a cross-cultural analysis. *Journal of Business Research*, 55,

923– 931

- Welton, D. A. ve Mallan, J. T. (1999). *Children and their world: strategies for teaching*. Houghton Mifflin Company.
- Whitney, I. B. (1986). *The status of values education in the middle and junior high schools of Tennessee*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tennessee State University, Nashville, AAT 8802627.
- Yaman, H. ve Demirtaş, T. (2013). Ana dili öğretim programlarının temel özellikleri. H. Yaman (Ed.). *Dünyada ana dili öğretimi* içinde (ss. 4-22). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 7(18), 107-120.
- Yaşar, Ş. ve Çengelci, T. (2006). *Values Education for the 21st Century and Reflections to Teacher Education*. N. P. Terzis (Ed.). International Conference Education and Values in the Balkan Countries. Greece: Publishing House Kyriakidis Brothers S.A., 379-384.
- Yaşar, Ş., Sözer, E. ve Gültekin, M. (2000). *İlköğretimde öğrenme-öğretme süreci ve öğretmenin rolü*. VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi içinde (ss. 452-461). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Yavuz, K. (1982). *Din psikolojisinin araştırma alanları*. <http://e-dergi.atauni.edu.tr/atauniilah/article/download/1020004580/1020004400> adresinden alınmıştır.
- Yazıcı, K. (Bahar, 2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *TÜBAR*. XIX, 499-522.
- Yazıcı-Okuyan, H. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında bir kültür aktarımı aracı olarak kalıp sözlerin kullanımı üzerine bir inceleme. *TSA*, 16(2), 31-46.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (ss. 117-148). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Yeşil, R. ve Aydın, D. (Ağustos, 2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *TSA*, 11(2).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, S., Taş, M., Özdemir, S. ve Taşçı, M. (2013). *İçerik temelli öğretim ile tarihi atasözü, özlü söz, deyim ve terimlerin kavratılması*. <http://www.icbcb.kz/images/publ/ICBCB%202013-2.pdf#page=313> adresinden alınmıştır.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: design and methods*. California: Sage.
- Yüksel, S. (2005). Kohlberg ve ahlak eğitiminde örtük program: Yeni ilköğretim programlarında yer alan ahlaki değerleri kazandırma için bir açılım. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 329-338.
- Zhang, C. ve Morrison, J. W. (2010). Imparting cultural values to Chinese children through literature. *IJEC*, 42, 7-26.